ZGRADA ŠKOLSKE KNJIGE
MASARYKOVA ULICA 28, ZAGREB

POVIJEST GRADNJE, VALORIZACIJA I PRIJEDLOG KONZERVATORSKIH SMJERNICA

INSTITUT ZA POVIJEST UMJETNOSTI

ZAGREB, LISTOPAD 2025.

ZGRADA ŠKOLSKE KNJIGE

MASARYKOVA ULICA 28, ZAGREB

POVIJEST GRADNJE, VALORIZACIJA I PRIJEDLOG KONZERVATORSKIH SMJERNICA

Zagreb, listopad 2025.

KONZERVATORSKI ELABORAT

Autorica
dr. sc. Katarina Horvat-Levaj

Arhitektonska snimka
Arhitektura Tholos Projektiranje

Grafička obrada nacrta
Maja Kamenar, dipl. ing. arh.

Fotografije
Paolo Mofardin

Grafičko oblikovanje
Franjo Kiš, ArTresor naklada

Lektura
Dunja Aleraj Lončarić

Recenzenti
dr. sc. Irena Kraševac
Martin Jurin, dipl. ing. arh.

Izvršitelj
Institut za povijest umjetnosti

Naručitelj
Školska knjiga

SADRŽAJ

I. POVIJESNA ANALIZA FORMIRANJA I OBLIKOVANJA PROSTORA 9
I.1. Blok između Frankopanske, Masarykove, Gundulićeve i Varšavske ulice (Blok 31) 11
I.2. Naručitelji i korisnici kuće u Masarykovoj 28 16

II. ANALIZA ARHITEKTONSKIH OBILJEŽJA I ZATEČENOG STANJA 23
II.1. Smještaj 25
II.2. Ulična zgrada 26
II.2.1. Organizacija unutarnjeg prostora 26
II.2.2. Unutarnja oprema 32
II.2.3. Pročelja 33
II.2.4. Krovište 39
II.2.5. Materijal i tehnika gradnje 39
II.2.6. Građevinsko stanje 39
II.3. Dvorišna zgrada 49
II.3.1. Organizacija unutarnjeg prostora 49
II.3.2. Unutarnja oprema 59
II.3.3. Pročelja 60
II.3.4. Krovište 64
II.3.5. Materijal i tehnika gradnje 64
II.3.6. Građevinsko stanje 66
II.4. Dvorište 66

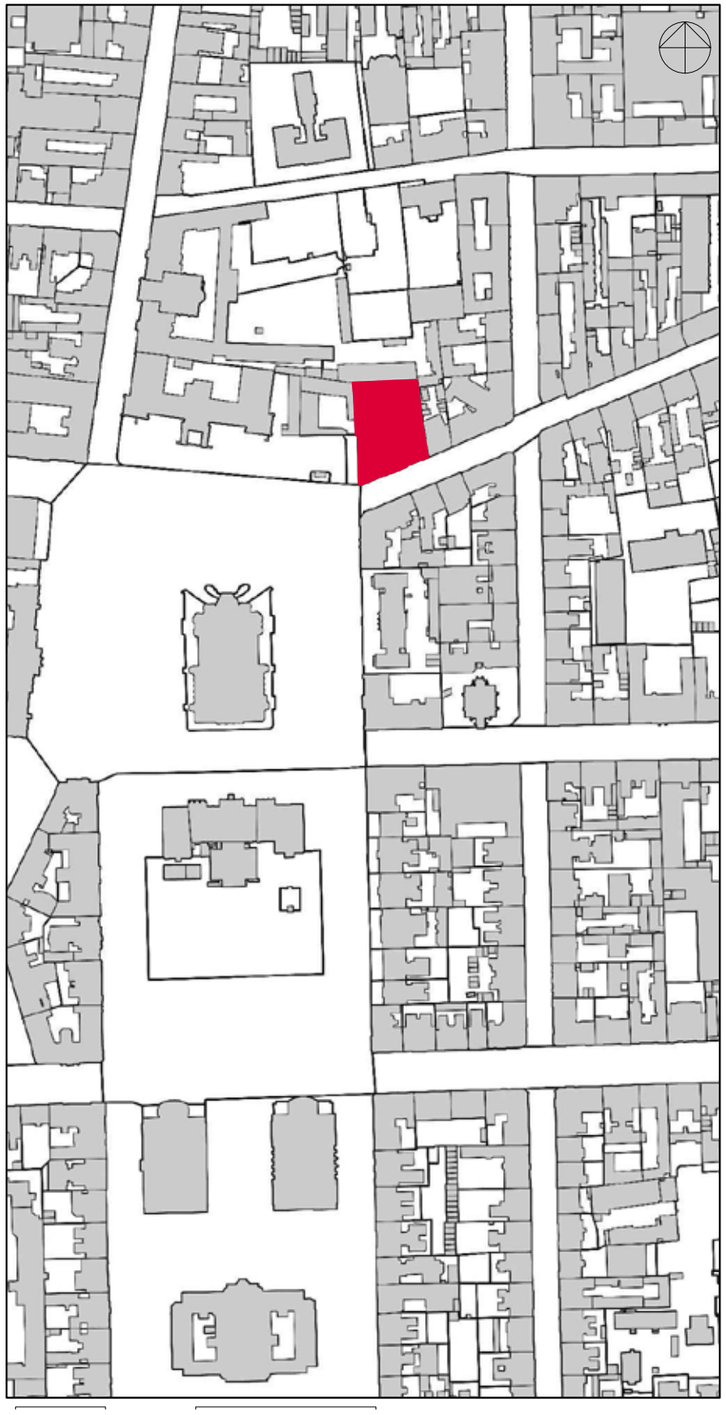
III. GENEZA GRADNJE I ADAPTACIJE 67
III.1. Gradnja ulične stambeno-poslovne dvokatnice – kuće Schmiedt prema projektu Janka Jambrišaka 1876./1877. godine 69
III.2. Naknadni zahvati na stambeno-poslovnoj dvokatnici u razdoblju od 1891. do 1911. godine 72
III.3. Izgradnja dvorišne tiskare Hrvatskoga štamparskog zavoda prema projektu Ede Šena 1919. godine 74
III.4. Obnova dvorišne i ulične zgrade Državne štamparije novina prema projektu J. Kunšteka 1946./1947. godine 82
III.5. Obnova dvorišne i ulične zgrade Vjesnika narodne fronte prema projektu Franje Tišine 1952./1953. godine 86
III.6. Školska knjiga i obnove sklopa 1963. i 1977./1978. godine 89

IV. VALORIZACIJA PROSTORNO-ARHITEKTONSKIH OBILJEŽJA 105
IV.1. Janko Jambrišak i neorenesansna dvokatnica u Masarykovoj 28 107
IV.2. Edo Šen i modernistička trokatnica u dvorištu Masarykove 28 113
IV.3. Naknadni zahvati na sklopu u Masarykovoj 28 116

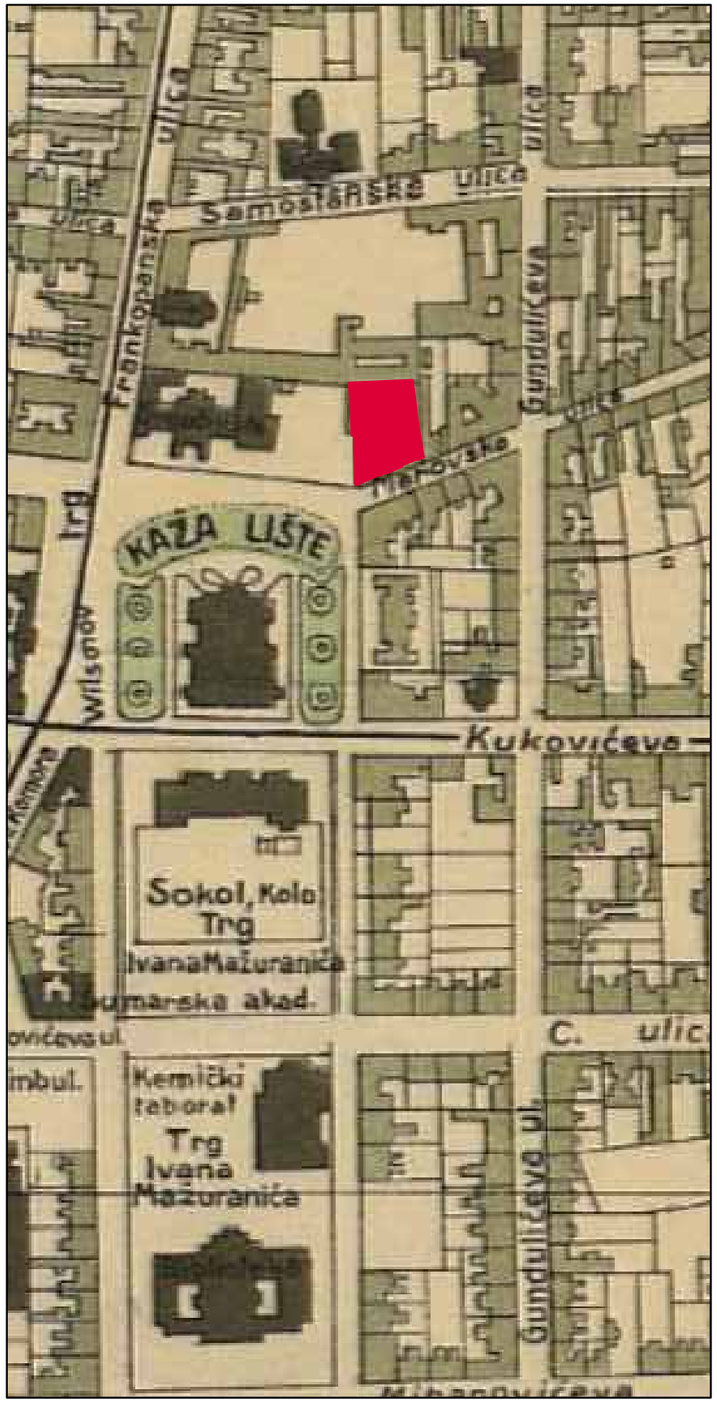
V. PRIJEDLOG KONZERVATORSKIH SMJERNICA ZA UREĐENJE I OBNOVU 121
V.1. Ulična zgrada 123
V.1.1. Unutrašnjost 123
V.1.2. Vanjština 123
V.2. Dvorišna zgrada 124
V.2.1. Unutrašnjost 124
V.2.2. Vanjština 124
V.3. Dvorište 125
V.4. Zaključci i smjernice za daljnje radove 125
V.4.1. Prijedlog restauratorskog sondiranja 125

VI. IZVORI I LITERATURA 131
VI.1. Izvori 133
VI.2. Literatura 133
VI.3. Elaborati 133
VI.4. Mrežni izvori 133

Nekadašnja ulična stambeno-poslovna zgrada Schmiedt i dvorišna zgrada tiskare – današnji sklop Školske knjige

Današnja katastarska karta

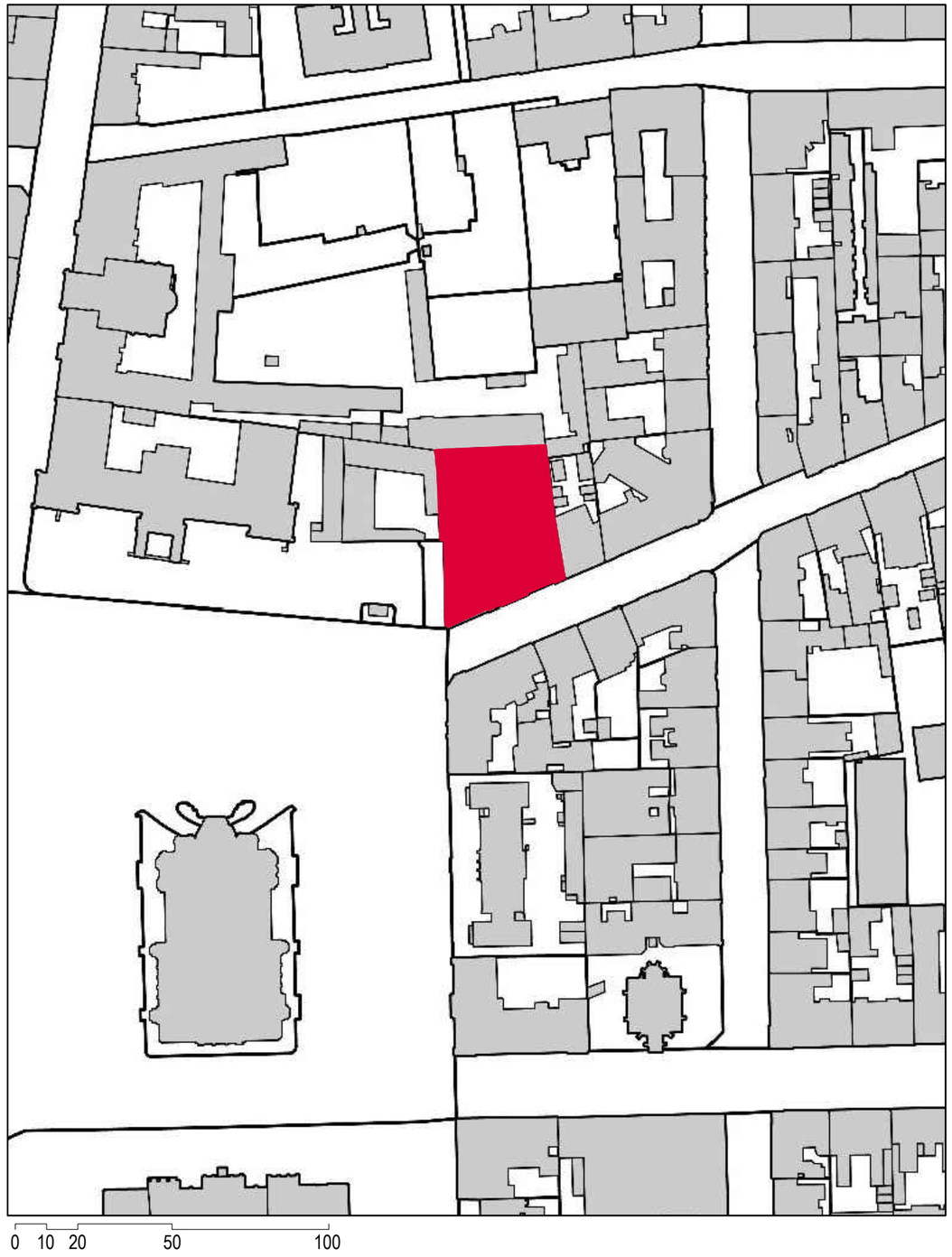

Nacrt Zagreba, Gradski građevni odsjek, 1923.

Snimka iz zraka, 2022. Izvor: geoportal.zagreb.hr

Sklop Školske knjige (ulična i dvorišna zgrada), Masarykova 28

Današnja katastarska karta

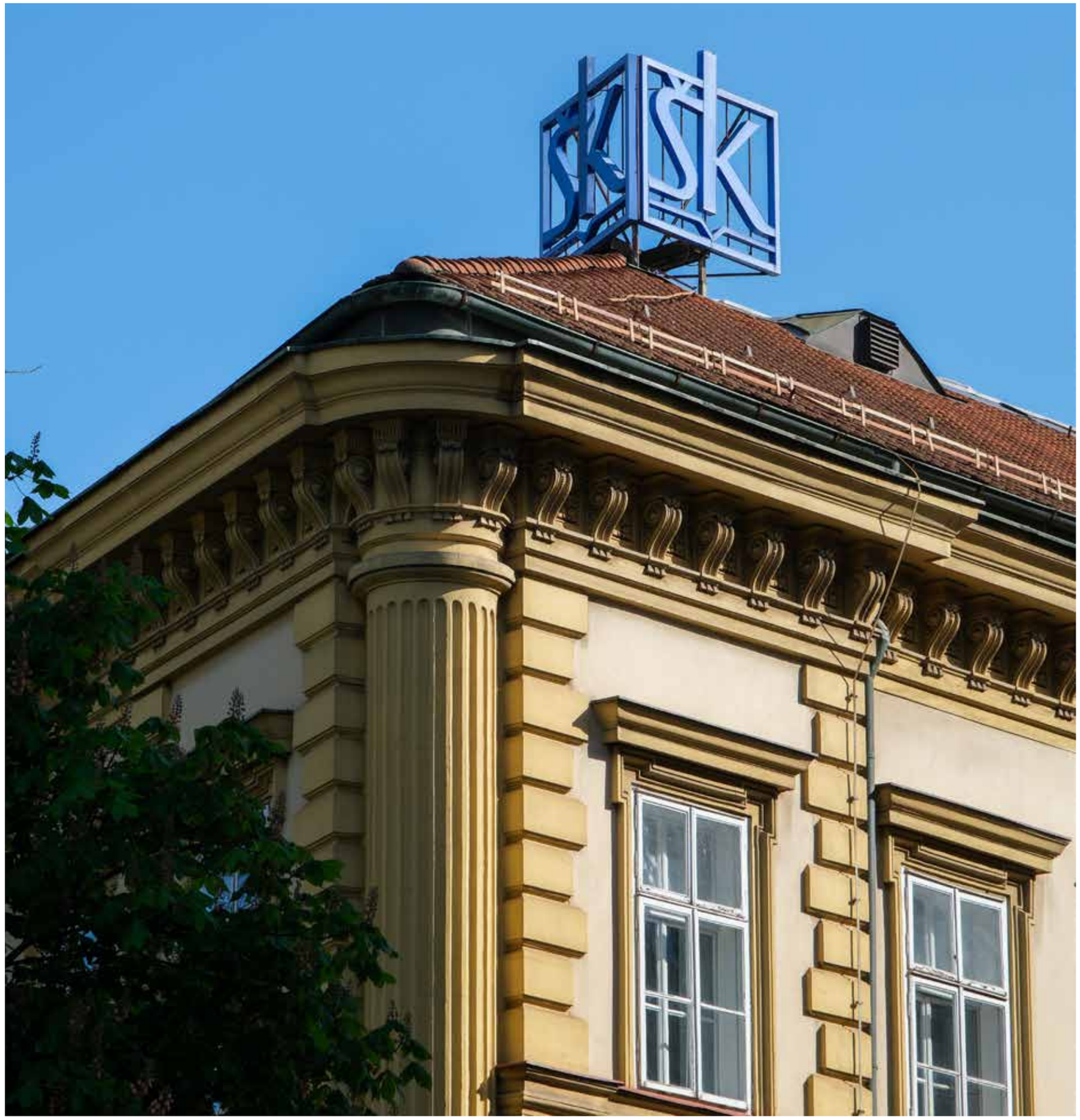
Snimka iz zraka, 2022. Izvor: geoportal.zagreb.hr

Uvod

Prema narudžbi Školske knjige i predsjednika Upravnog odbora dr. sc. Ante Žužula, Institut za povijest umjetnosti izradio je konzervatorski elaborat za obnovu sklopa zgrada Školske knjige u Masarykovoj ulici 28 u Zagrebu. Sklop se sastoji od ulične historicističke dvokatnice te od dvorišne modernističke trokatnice. Obje su zgrade stradale u potresima 22. ožujka i 29. prosinca 2020., ali su ostale u funkciji. S obzirom na smještaj u povijesnoj jezgri Zagreba, upisanoj u Registar zaštićenih nepokretnih kulturnih dobara pod brojem Z-1525 (NN broj 92/11), te na arhitektonska obilježja visoke kvalitete, osim nužne konstrukcijske sanacije, predlaže se da se sklop cjelovito obnovi. U tu svrhu Institut za povijest umjetnosti proveo je istraživanja u Državnom arhivu u Zagrebu, kao i terenska istraživanja predmetnih građevina i komparativnih primjera. Na temelju navedene dokumentacije, koja je donijela podatke o dosad nepoznatom autorstvu projekata obiju zgrada, kao i uvidom u njihovu građevnu strukturu, prezentirana je povijest gradnje i valorizacija te je izrađen prijedlog konzervatorskih smjernica za obnovu ove vrijedne arhitektonske cjeline.

Sklop Školske knjige, sastavljen od dviju zgrada različita vremena nastanka, stila, visine i namjene, zaprema jednu od urbanistički najistaknutijih pozicija u zagrebačkom Donjem gradu. Odgovarajuća parcela smještena na početku Masarykove ulice, nakon regulatornih osnova 1865. i 1887. godine našla se uz sam rub znamenite Lenucijeve (zelene) potkove, niza trgova i parkova s građevinama javne namjene, okrunjenima zgradom Hrvatskoga narodnog

Sklop Školske knjige (nekadašnja stambeno-poslovna zgrada Schmiedt i dvorišna zgrada tiskare) na početku Masarykove ulice

Školska knjiga, ulična zgrada, neorenesansno pročelje, detalj

kazališta. Zahvaljujući takvom smještaju, gradska je vlast još sedamdesetih godina 19. stoljeća dala uputu da se na navedenoj parceli podigne građevina primjerena urbanom ambijentu, a sam vlasnik projekt svoje stambeno-poslovne zgrade povjerava 1876./1877. godine arhitektu Janku Jambrišaku. Realizirana neorenesansna trokrilna dvokatnica s dva ulična pročelja dala je očekivani otmjeni pečat ulici, koja upravo u to doba počinje zadobivati reprezentativna obilježja. U okviru pak velikog opusa navedenoga istaknutog zagrebačkog arhitekta, ovo njegovo dosad neatribuirano djelo zaprema istaknuto mjesto i po urbanističkoj kvaliteti i po raščlambi pročelja bogate plastike i dekoracije, ali i jasnoj koncepciji s naglaskom na središnjoj zoni s otvorom veže, rizalitom, udvojenim prozorima i atikom. Unutarnji prostor, s nizovima prostorija i hodnicima, zaostajao je za vanjštinom te je tijekom promjene stambene namjene u poslovnu (uredi) izgubio većinu svojih izvornih obilježja.

Drugi dio sklopa, dvorišna četverokrilna trokatnica s izvornom namjenom tiskare, podiže se neposredno nakon Prvog svjetskog rata, kada dio nekretnina u bloku otkupljuje Hrvatski štamparski zavod. Sagrađena prema projektu arhitekta Ede Šena 1919. – 1921., odlikuje se impozantnim volumenom sa središnjim atrijem i bočnim dvorištima, koji omogućuju osvjetljenje unutarnjeg prostora, ali koji građevini daju i razvedene gabarite. U skladu s namjenom, izvorni se prostor sastojao od velikih dvorana, omogućenih armiranobetonskom skeletnom konstrukcijom. Istodobno, to je jedno od ranih djela modernističkog izražaja, ne samo u opusu svojega istaknutog autora, prvog profesora Arhitektonskog odjela Visoke tehničke škole / Tehničkog fakulteta i ujedno prvog rektora, nego i u Zagrebu općenito, kojem pojedini *art déco* detalji daju dodatnu kvalitetu.

Dvije građevine objedinjene u jedinstveni sklop s unutarnjim dvorištem ostaju do danas u namjeni povezanoj s tiskanjem i izdavanjem knjiga. Promjene pak vlasnika tijekom Drugog svjetskog rata (Hrvatski tiskarski zavod) i neposredno nakon njega (Državna štamparija novina), ali i promjene u tehnologiji tiskanja knjiga imale su za posljedicu izmještanje tiskare iz dvorišne zgrade te pregradnje unutarnjeg prostora i pročelja, od kojih su neke narušile izvornu kvalitetu, poput zatvaranja atrija na razini prvog kata ili oblikovanja velikih izloga knjižara na uličnim pročeljima. Ulazak pak Školske knjige u sklop 1961. rezultirao je cjelovitom obnovom obiju zgrada 1977./1978. godine prema projektu APB-a Žerjavić. Sklop je tada funkcionalno objedinjen, uz valorizaciju i rekonstrukciju izvornih kvaliteta (pročelni izlozi) te unošenje novih oblikovnih elemenata u skladu s vremenom nastanka.

Nakon gotovo pola stoljeća Školska knjiga ponovno planira obnovu, uz mogućnost uvođenja nove namjene, pod uvjetom čuvanja tradicionalnih knjižara u prizemlju. Valorizacija svih dijelova sklopa, prezentirana u konzervatorskom elaboratu, daje jasne smjernice za prostore koje je obvezno čuvati, nadalje za poništene izvorne elemente koje se predlaže rekonstruirati te za zone čije je oblikovanje slobodno. U svakom slučaju, potencijali sklopa, ali i okolnoga reprezentativnoga urbanog prostora, u kojem je stjecajem okolnosti jedino ulična zgrada Školske knjige zadržala visinu manju od okolnih zgrada, omogućuju i povećanje volumnih gabarita, ali, dakako, u oblikovnim elementima primjerenima ambijentu najviše urbane kvalitete.

1.

POVIJESNA ANALIZA FORMIRANJA I OBLIKOVANJA PROSTORA

Trg Republike Hrvatske sa zgradama Hrvatskoga narodnog kazališta, Rektorata i Školske knjige na početku Masarykove ulice

Neorenesansna zgrada Školske knjige smještena je na južnom rubu velikoga donjogradskog bloka (Blok 31) sa samostanom sestara milosrdnica i crkvom sv. Vinka Paulskog te s nekadašnjom Zakladnom bolnicom, danas zgradom Rektorata Sveučilišta u Zagrebu. Iako navedene građevine počinju svoju građevnu povijest sredinom 19. stoljeća – samostanski kompleks 1841., a bolnica/sveučilište 1856. – blok dobiva današnje konture tek Prvom regulatornom osnovom 1865. godine, kad je uz postojeće tri starije ulice – Frankopansku (prije Savsku) zapadno, Varšavsku (prije Samostansku) sjeverno i Masarykovu (prije Marofsku) južno – trasirana i Gundulićeva ulica, formirajući istočni rub bloka. Tako definirani blok biva potom uključen u postupnu transformaciju područja od periferije sa stočnim sajmom (Marvinski trg) na spoju Marofske i Savske ceste u jedan od najreprezentativnijih dijelova Donjega grada. Proces kulminira Drugom regulatornom osnovom 1887., kojom je definiran reprezentativni trg s Hrvatskim narodnim kazalištem, sagrađenim 1895. godine na nekadašnjem stočnom sajmištu ispred jugozapadnog dijela bloka.

U takvim prostornim okolnostima, između dviju regulatornih osnova počinje i izgradnja parcele s današnjom zgradom Školske knjige, smještenom na samom početku Marofske (Masarykove) ulice, između parcele bolnice i izgradnje u bloku dalje prema istoku, dakle na istaknutoj poziciji u vizuri na blok s novoga Kazališnog trga.

I.1. Blok između Frankopanske, Masarykove, Gundulićeve i Varšavske ulice (Blok 31)

Prostor Bloka 31[1] sa samostanom i crkvom sestara milosrdnica nadovezuje se južno na najstarije zagrebačko podgra-

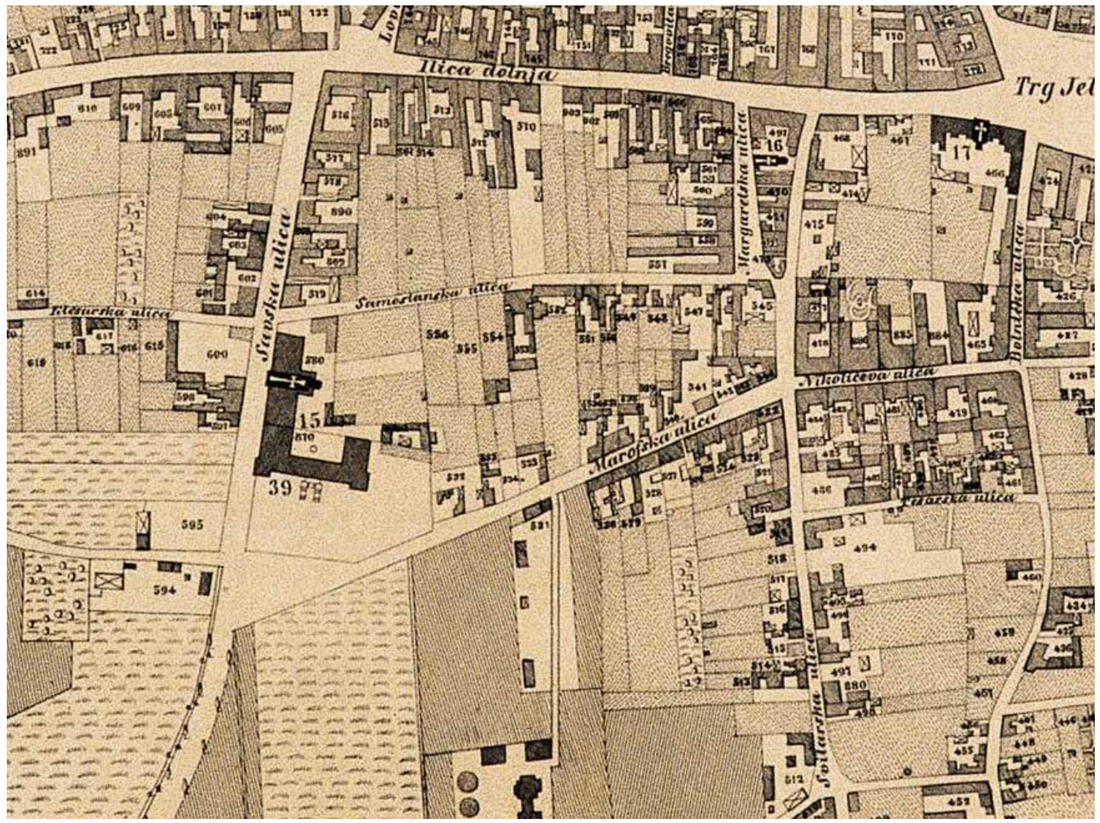

Blok 31, omeđen Varšavskom (sjeverno), Frankopanskom (zapadno), Trgom Republike Hrvatske i Masarykovom (južno) te Gundulićevom ulicom (istočno)

1 Numeracija bloka prema: *Zagreb_Donji grad_blokovi*, (izr.) Kristina Kiš-Bonačić, Dubravka Žic, Maja Bubrić, Zavod za prostorno uređenje Grada Zagreba, Zagreb, 2009. Blok je ranije bio numeriran kao Blok 18. Obrađen je u: *Urbanističko arhitektonska studija uređenja Bloka 18: Varšavska ul., Gundulićeva ul., Masarykova ul., Trg maršala Tita, Frankopanska ul.*, autori: Tomislav Bilić, Branko Kincl, suradnici: Hilda Auf-Franić, Vladimir Bedenko, Velimir Gredelj, Dragutin Kiš, Goran Majić, Drago Mihelčić, Zlatko Srdjak, Martin Šimičić, Božidar

Plan Zagreba, 1853./1854., detalj s parcelom današnje Školske knjige jugoistočno od samostana i crkve sestara milosrdnica (na parceli je prikazana kuća užom stranom okrenuta ulici), HDA

Katastarska karta Zagreba, 1864., detalj s parcelom današnje Školske knjige istočno do Opće bolnice uz samostan sestara milosrdnica (na parceli je prikazana kuća L tlocrta uvučena od ulice)

đe formirano uz Ilicu, ispod srednjovjekovnoga utvrđenog Gradeca. Zapadna granica bloka – Savska cesta (u svojem sjevernom dijelu preimenovana u Frankopansku ulicu), stara je prometnica koja je Gradec i njegova podgrađa spajala sa Savom. Stoga uz tu važnu komunikaciju već razmjerno rano bilježimo postojanje zidanica. Značenju Savske ceste i cijeloga gradskog predjela zasigurno je pridonijela gradnja samostana sestara milosrdnica s crkvom sv. Vinka Paulskog 1841. – 1845. godine na inicijativu biskupa Jurja Haulika.[2]

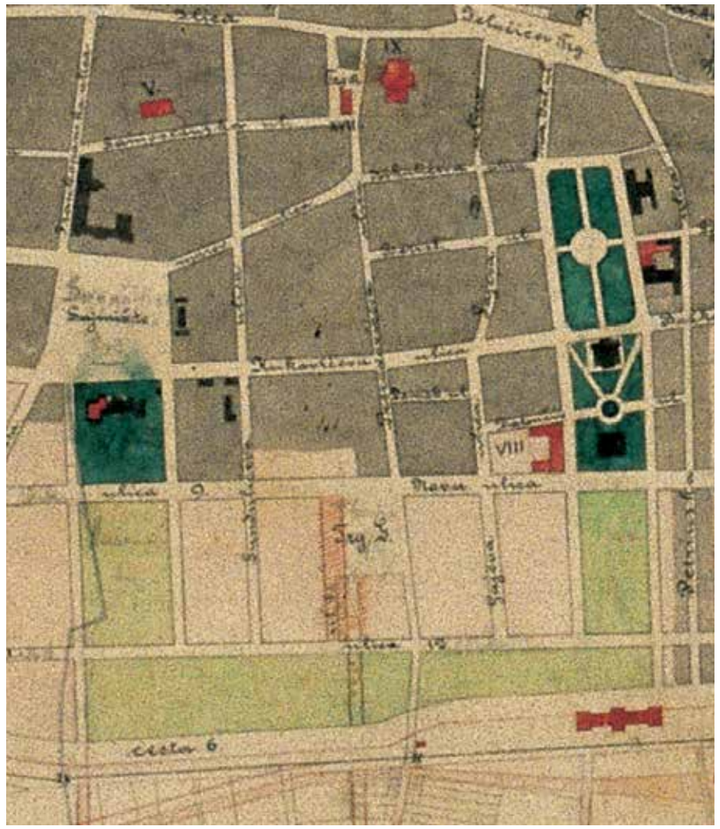
Prema projektu Franza Schüchta, samostan je bio koncipiran kao izduženi jednokrilni jednokatni klasicistički kompleks uz ulicu s centralno pozicioniranom crkvom, a njegovim uvlačenjem u odnosu na liniju postojećih kuća uz istočni rub Savske ceste formirano je ispred samostana ulično proširenje.[3] Zapremivši veliki prostor u bloku, samostan je imao perivoj sa središnjom šetnicom, kako je to ostalo zabilježeno na najstarijem planu Zagreba iz 1853./1854. godine.[4] Na istom je planu vidljivo i nekoliko manjih građevina uz perivoj, kao i kuća L-tlocrta uz Samostansku ulicu (današnja uglovnica Varšavska/Gundulićeva), koja će biti uređena u samostansku školu. No glavnina prostora tada još nedefiniranog bloka, s izduženim parcelama položenima u smjeru sjever – jug, bila je neizgrađena, tek s ponekom kućom izvan samostanskog kompleksa uz Marofsku ulicu. Ubrzo, međutim, samostan dobiva na monumentalnosti dogradnjom drugog kata na uličnim krilima te povećanjem i preoblikovanjem crkve s neoromaničkim pročeljem (1861./1862.) prema projektu po-

Vuletić, Zavod za arhitekturu Arhitektonskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 1978.

2 Više o tome u: LELJA DOBRONIĆ, *Graditelji i izgradnja Zagreba u doba historijskih stilova*, Zagreb, 1983. Usporediti također: VIKI JAKAŠA BORIĆ, *Arhitektura klasicizma i ranoga historicizma u Zagrebu*, Zagreb, 2018., 195, 303.

3 O samostanu sestara milosrdnica vidjeti: *Samostanski sklop sestara milosrdnica sv. Vinka Paulskog u Zagrebu u kontekstu donjogradskog bloka – Studija objekata i otvorenih prostora s valorizacijom i prijedlogom konzervatorskih smjernica*, autori: Boris Dundović, Ivana Haničar Buljan, Ratko Vučetić, Institut za povijest umjetnosti, Zagreb, 2020; *Samostanski sklop sestara milosrdnica sv. Vinka Paulskog, Frankopanska ulica 17, Zagreb. Povijest gradnje, valorizacija i prijedlog konzervatorskih smjernica za crkvu, samostanska krila i refektorij*, autori: Boris Dundović, Irena Kraševac, Iva Vidović, Sanja Cvetnić, Institut za povijest umjetnosti, Zagreb, 2025.

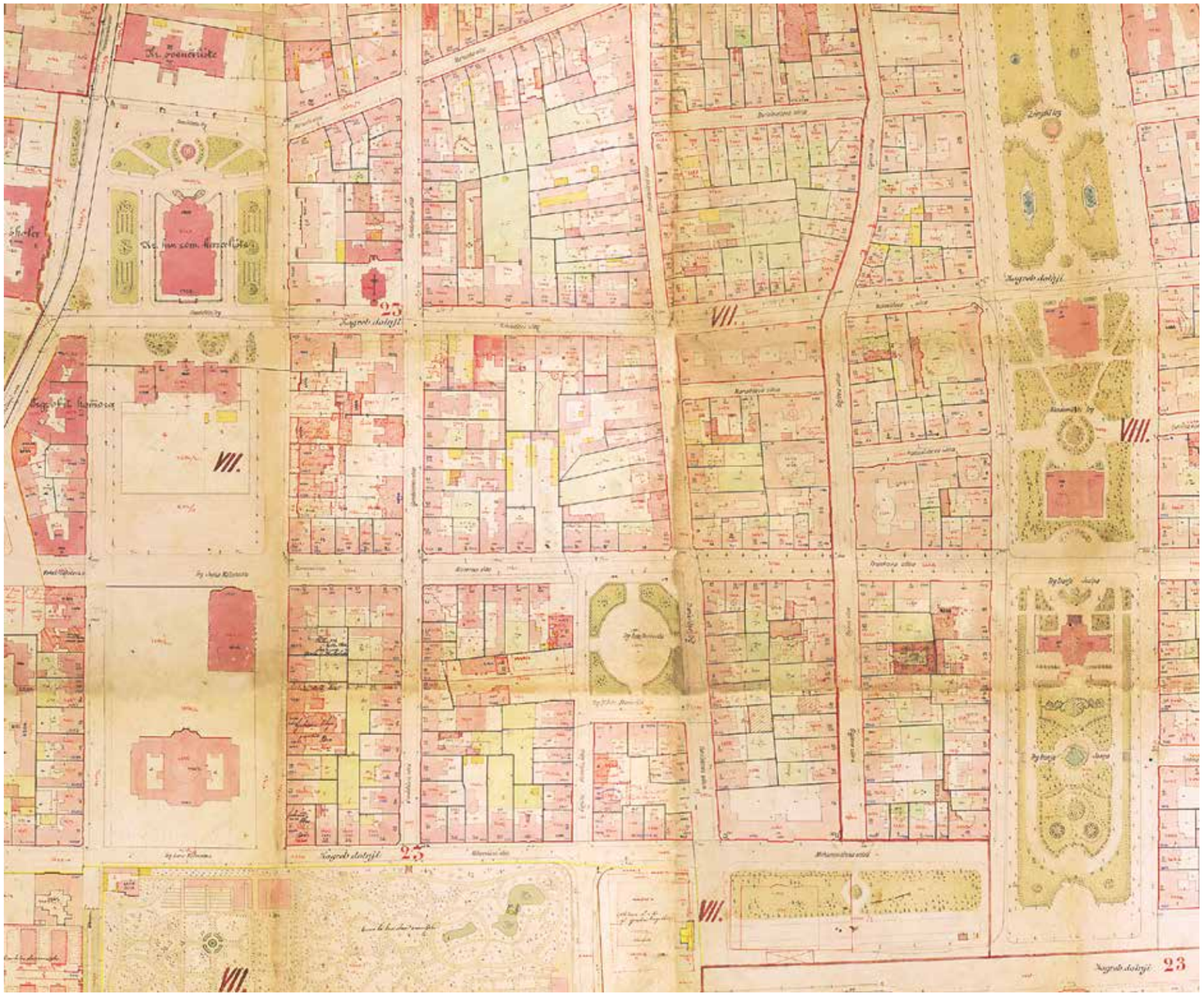
4 Hrvatski državni arhiv (dalje: HDA).

Druga Regulatorna osnova, 1887., središte Donjeg grada s Lenucijevom (zelenom) potkovom i zgradom Opće bolnice / Sveučilišta na sjevernom kraju zapadnog niza trgova uz koji je parcela današnje Školske knjige

znatoga zagrebačkog graditelja Mihaela Strohmayera.[5] Isti je graditelj s Leonhardom Pfeiffenbergerom sudjelovao u gradnji školskih i bolničkih građevina sestara milosrdnica, postavljenih unutar vrta, ali i uz istočni rub parcele,[6] čije postojanje bilježi prva katastarska karta Zagreba iz 1864. godine.

U međuvremenu, južno uz samostan, prema odredbi Ministarstva unutarnjih poslova u Beču, a prema projektu bečkoga arhitekta Ludwiga von Zettla (1821. – 1891.), gradi se Opća zemaljska bolnica (1856. – 1859.), također ra-

Lenucijeva (zelena) potkova, 1909. – 1913., kolaž karata (na parceli današnje Školske knjige prikazane su ulična i dvorišna zgrada koje formiraju četverokutni blok s unutarnjim dvorištem), izvor: Snježka Knežević, *Zagrebački povijesni trgovi, parkovi i neke ulice*, Zagreb, 2020.

nohistoricističkoga neoromaničkog stila (*Rundbogenstil*).[7] Premda je smještaj bolnice bio logičan uz samostan časnih sestara, koje su osim školovanju djevojaka bile posvećene njezi bolesnika, reprezentativna trokrilna dvokatnica vrlo je kratko bila u izvorno namijenjenoj joj funkciji. Nakon

5 DOBRONIĆ (bilj. 2), 43.

6 Više o tome u: *Samostanski sklop sestara milosrdnica sv. Vinka Paulskog* (bilj. 3).

7 Više o tome u: SNJEŠKA KNEŽEVIĆ, *Zagrebačka zelena potkova*, Zagreb, 1996., 594–599.

Pogled na početak Masarykove ulice s dvokatnom uličnom zgradom današnje Školske knjige iz 1877. i nasuprotnom dvokatnicom iz 1890. prije dogradnje trećeg kata i mansarde 1922. godine, Grafička zbirka NSK

provizornih namjena, uključujući i tvornicu duhana, 1882. godine postaje sjedištem zagrebačkog sveučilišta.[8]

Blok s tako važnim građevinama naći će se, logično, u fokusu promišljanja planera Prve regulatorne osnove 1865. godine. Već ranih šezdesetih godina toga stoljeća povezuje se prostor (budući Kazališni trg) ispred novopodignute bolnice sa Zapadnim (tada Južnim) kolodvorom dvjema paralelnim prometnicama u smjeru istok – zapad: današnjim Prilazom Gjure Deželića i Klaićevom ulicom.[9] No dok je Prilaz nastavak starije Marofske (Masarykove) ulice koja svojim skošenim tokom daje Bloku 31 nepravilni peterokutni tlocrt, u produžetku Klaićeve trasira se prema istoku ravna Hebrangova ulica. U taj ortogonalni sustav Prvom regulatornom osnovom uključit će se Gundulićeva ulica, postavljena u smjeru sjever – jug, definirajući s istočne strane obris Bloka 31, ujedno i granicu samostanskog posjeda koji je zaposjeo cijeli sjeverni i središnji dio bloka.

U tako parceliranom području za izgradnju stambene namjene ostaju rezervirani samo dijelovi južnog i istočnog poteza u Bloku 31, u to doba još pretežno izgrađeni prizemnicama, nerijetko uvučenima od ulične linije. To je bio slučaj i s kućom na mjestu današnje Školske knjige. Na planu planu Zagreba iz 1853./1854. ucrtana je na tom mjestu kuća okrenuta na tradicionalni način užim pročeljem prema ulici, a katastarska karta iz 1864., uz spomenutu kuću, bilježi ovdje i manju kuću na parceli uvučenu u odnosu na ulicu, koju vlasnik adaptira 1868. godine. Očevid »na licu mjesta« rezultirao je uputama vlasniku da, s obzirom na važnost ulice i budućeg trga, parcela nije prikladna za prizemnicu, nego za dva veća zdanja.[10] Takvim očekivanjima mogao je udovoljiti tek idući vlasnik, koji je u nekoliko etapa, 1877./1878., uspio, prema projektu zagrebačkog graditelja Janka Jambrišaka,[11] podignuti skladnu neorenesansnu dvokatnicu s karakterom uglovnice, jer jednim krilom prati tok Masarykove ulice, a drugim definira slobodni prostor uz nekadašnju bolnicu, tada još tvornicu duhana. Kao i većina kuća u zagrebačkim donjogradskim blokovima, parcela je obuhvaćala prostrano dvorište, s pomoćnim građevinama, u ovom slučaju starijom prizemnicom, koja je također bila adaptirana prethodnih godina prema projektima istog arhitekta, Jambrišaka.[12]

Prije razornog potresa 1880., sedamdesetih godina 19. stoljeća gradi se u Masarykovoj i Gundulićevoj ulici još nekoliko historicističkih kuća, poput jednokatne kuće graditelja Baltazara Majcena (1867.) u Gundulićevoj 14[13] i susjedne neorenesansne stambene dvokatnice Wilhelma Hipiusa u Gundulićevoj 16 (1874.), koju također projektira Janko Jambrišak,[14] te neogotičke dvokatne ženske gimnazije (1877.) u sklopu samostana sestara milosrdnica u Gundulićevoj 12, izvedene prema projektu Johanna Goldschmieda.[15]

Nove urbanističke promjene za Blok 31 donijela je Druga regulatorna osnova 1887. godine. U tada do kraja osmišljenoj Lenucijevoj (zelenoj) potkovi – nizu trgova s reprezentativnim građevinama javne namjene, započetim Tr-

8 Više o tome u: KARIN ŠERMAN – NATAŠA JAKŠIĆ, Sveučilište u Zagrebu – stvaratelj slike i identiteta modernoga Zagreba (1874.–2019.), u: *Sveučilište u Zagrebu, 350, 1669.–2019.*, (ur.) Mirjana Polić Bobić, Zagreb, 2019., 468–486. Usporediti također: *Rektorat i Pravni fakultet (Trg Republike Hrvatske 14, Zagreb). Povijest gradnje, valorizacija i prijedlog konzervatorskih smjernica*, autori: Sandra Križić Roban, Katarina Horvat-Levaj, Ivana Haničar Buljan, Institut za povijest umjetnosti, 2022.

9 KNEŽEVIĆ (bilj. 7); SNJEŠKA KNEŽEVIĆ, *Zagrebački povijesni trgovi, parkovi i neke ulice*, Zagreb, 2020., 461–462.

10 HR-DAZG-1122, Državni arhiv u Zagrebu, fond br. 1122, *Zbirka građevne dokumentacije*, Masarykova 28.

11 Isto.

12 Podatak da Jambrišak projektira dvorišnu kuću navodi se u: DOBRONIĆ (bilj. 2), dok podatak da je isti arhitekt autor i ulične dvokatnice u Masarykovoj 8 ovdje nije bio naveden.

13 Više o tome u: *Kuća Majcen-Boranić-Meixner (Gundulićeva ulica 14, Zagreb). Povijest gradnje, valorizacija i prijedlog konzervatorskih smjernica*, autorica: Katarina Horvat-Levaj, Institut za povijest umjetnosti, 2021.

14 DOBRONIĆ (bilj. 2), 30; DAZG, *Zbirka građevne dokumentacije* (bilj. 10), Gundulićeva 16.

15 *Samostanski sklop sestara milosrdnica sv. Vinka Paulskog* (bilj. 3).

Zgrada Hrvatskoga štamparskog zavoda na uglu Masarykove i Gundulićeve ulice iz 1896. s dograđenim trećim katom i mansardom 1922. godine

gom Nikole Šubića Zrinskog i neorenesansnom palačom Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti (Friedrich von Schmiedt, Herman Bollé, 1877. – 1884.), završni Kazališni trg formiran je upravo ispred predmetnog bloka (današnji Trg Republike Hrvatske).[16] Time će neoromaničko pročelje nesuđene bolnice, a tada već zgrade Sveučilišta, postati monumentalna kulisa jednoga od najljepših zagrebačkih trgova s neobaroknim Hrvatskim narodnim kazalištem (Ferdinand Fellner, Hermann Helmer, 1895.).

Navedena transformacija neposrednoga urbanog okruženja reflektirat će se i na stambenoj izgradnji predmetnog Bloka 31. Tako je u sklopu kasnohistoricističkih i secesijskih višekatnica u Masarykovoj ulici posebno obilježje dobila zgrada Dioničke tiskare na spoju s Gundulićevom ulicom. Riječ je bila o dvokatnici složene prostorne organizacije, čiji je zaobljeni ugao, prema projektu češkog arhitekta Josefa Hrubýja,[17] trebala nadvisivati kupola (1896.).[18] Izveden je, međutim, nešto manje raskošan, ali također reprezentativan projekt neoklasičnog izražaja koji potpisuje Martin Pilar. Ostala stambena arhitektura u bloku, uključujući i staru uglovnicu na križanju Gundulićeve i Varšavske ulice koju preoblikuje Kuno Waidmann (1892., 1894.), ostat će, međutim, još neko vrijeme manje-više u postojećim historicističkim gabaritima.

Daljnje promjene u bloku i uvođenje nove mjere u njegovu arhitekturu, što će imati i direktnih posljedica na zgradu današnje Školske knjige, izazvalo je širenje dioničarskoga tiskarskog društva kao vlasnika nekretnina. Naime, odlukom Hrvatskoga štamparskog zavoda da se ranije spomenuta dvokatnica na uglu Masarykove i Gundulićeve 1922. godine dogradi za kat[19] unesen je u blok impozantan volumen konkurentan izvornim sakralnim i javnim građevinama (samostan s crkvom i bolnica/sveučilište). Iste se godine dvokatnica na uglu Masarykove i Kazališnog trga također povisuje dogradnjom trećeg kata i visokoga mansardnog krova,[20] a nekoliko godina poslije vlasnici stambene kuće u Masarykovoj 24 naručuju projekt za trokatnicu, da bi se u realizaciji odlučili za četverokatnicu (1929.).[21] Hrvatski štamparski zavod pak u dvorištu stambene kuće na adresi Masarykova 28 podiže 1919. – 1921., godine prema projektu Ede Šena, za svoje potrebe, impozantnu četverokrilnu trokatnicu s namjenom tiskare.[22] Zapadno, između tiskare

16 Više o tome u: KNEŽEVIĆ (bilj. 7), 168–185.

17 Antonín Josef Hrubý (1863. – 1929.) dolazi u Zagreb 1894. kao nadzornik radova na zgradi Hrvatskoga narodnog kazališta. MARINA BAGARIĆ *Arhitekt Ignjat Fischer*, Zagreb, 2011., 24. Usporediti također: *Elaborat konzervatorsko-restauratorskih istraživanja crkve, samostanskih krila i refektorija samostanskog sklopa sestara milosrdnica sv. Vinka Paulskoga u Zagrebu* (bilj. 3).

18 DAZG, *Zbirka građevne dokumentacije* (bilj. 10), Gundulićeva 18.

19 Isto.

20 Dvokatnicu projektira 1899. arhitekt Pilar, a projekt dogradnje izvodi Oton Goldscheider. *Zagrebački leksikon*, (ur.) Josip Bilić, Hrvoje Ivanković, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb, 2006., sv. II, 24.

21 DAZG, *Zbirka građevne dokumentacije* (bilj. 10), Masarykova 24.

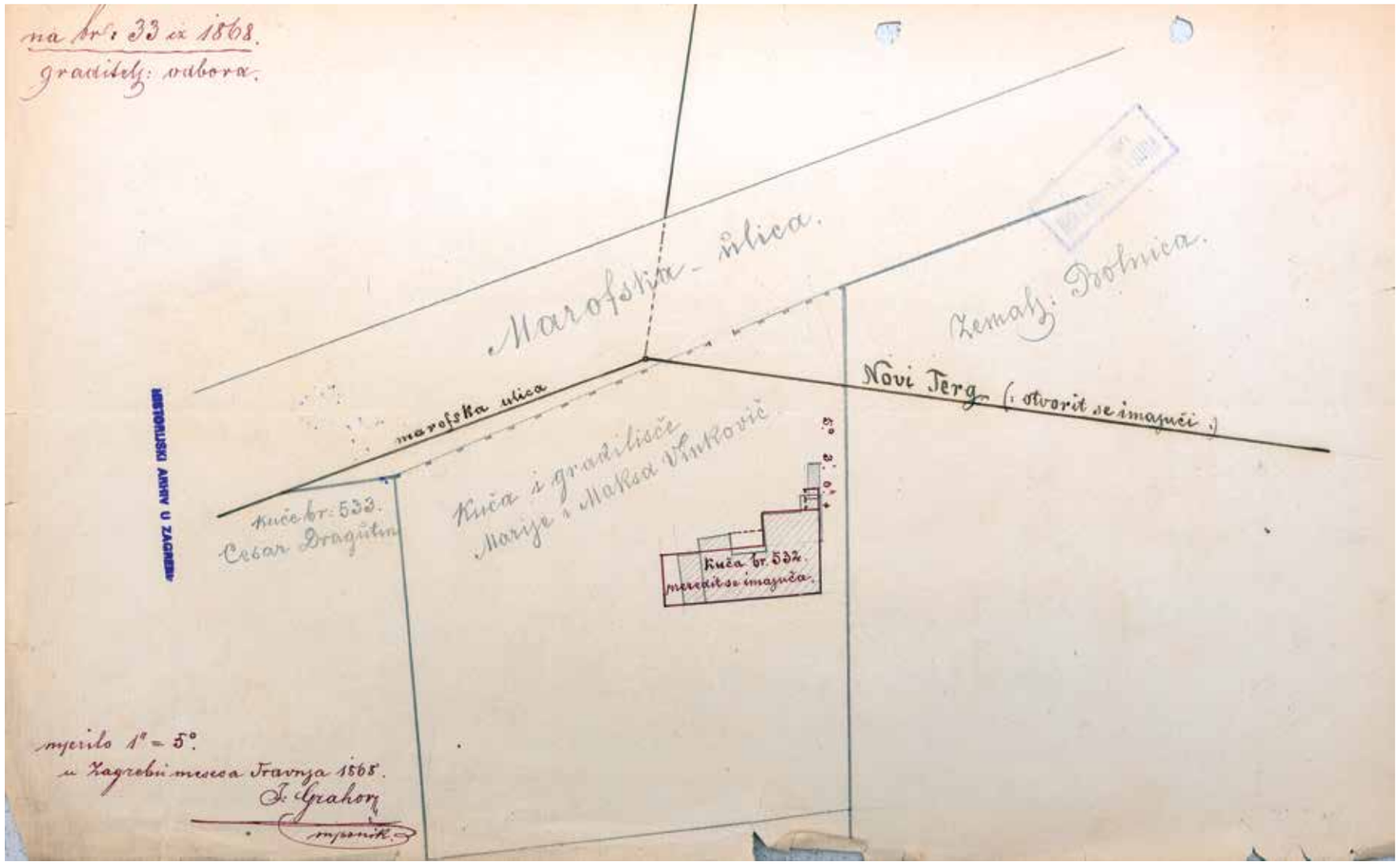
22 Isto, Masarykova 28.

i zgrade sveučilišta, također se nalazila građevinska parcela, ucrtana u planove, koja, međutim, neće biti u cijelosti izgrađena.

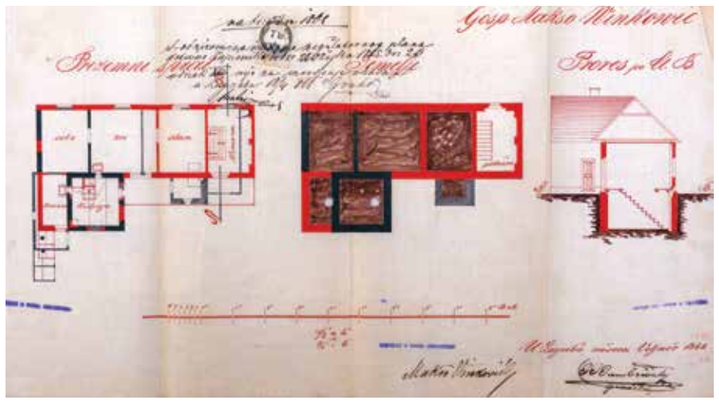
U tom međuratnom razdoblju nastavlja se i intenzivnija izgradnja unutarnjih zona bloka različitim pomoćnim građevinama, s namjenom skladišta te obrtničkih radionica, a u unutarnjem dijelu bloka uređuje se i još jedna tiskara (Gundulićeva 14).[23] No unatoč tome, ovaj osebujni donjogradski blok, s dvije građevine istaknute namjene – samostanom s crkvom i Rektoratom zagrebačkog sveučilišta, te nekoliko škola i više stambenih zgrada, zadržao je velike potencijale, uključujući vanjski prostor između Školske knjige i Rektorata, kao i unutarnje još neuređene zone.

I.2. Naručitelji i korisnici kuće u Masarykovoj 28

Na katastarskoj karti Zagreba iz 1864. godine na parceli današnje zgrade Školske knjige prikazana je manja građevina na razmjerno velikoj parceli uvučena u odnosu na uličnu liniju. Vlasnici navedene prizemnice, Marija i Makso Vinković, u ožujku 1868. godine podnose molbu Graditeljskom odboru da im se dopusti prepraviti prizemnicu u vlastiti stan, priloživši i nacrt koji je u veljači izradio »graditelj J. Jambrišak«;[24] dakle, očito je bila riječ o Janku Jambrišaku (1834. – 1892.), poznatom zagrebačkom graditelju iz Karlovca.[25] Nacrt sadržava tlocrte podruma i prizemlja te presjek dvokrilne kuće s dužim sjevernim i kraćim zapadnim krilom, u prizemlju s tri sobe, kuhinjom, komorom i prigrađenim zahodima, a crnom i crvenom bojom diferencirani su postojeći i novi zidovi. Uz molbu je priložen i prikaz parcele sa širom situacijom iz travnja iste godine, koji potpisuje »J. Grahor mjernik«, dakle opet poznati zagrebački graditelj Janko Grahor (1827.–1906.).[26] Trapezoidna parcela, označena natpisom: »Kuća i gradilište Marije i Maksa Vinkovića br. 532«, omeđena je Marofskom ulicom južno, parcelom Zemaljske bolnice zapadno i parcelom odnosno kućom br. 533 u vlasništvu Dragutina Cesara istočno. Preko Marofske ulice te parcela predmetne kuće i bolnice ucrtana je nova regulacija (iz regulacijske osnove 1865.), kako bi se izravnala linija ulice i formirao novi trg »otvoriti se imajući«,[27] dakle kasniji Sveučilišni/Kazališni

Kuća Vinković, Masarykova 28, 1868., Janko Grahor, situacija s Marofskom (Masarykovom) ulicom i Novim trgom (Trgom Republike Hrvatske), DAZG

Kuća Vinković, 1869., Janko Jambrišak, projekt pregradnje, DAZG

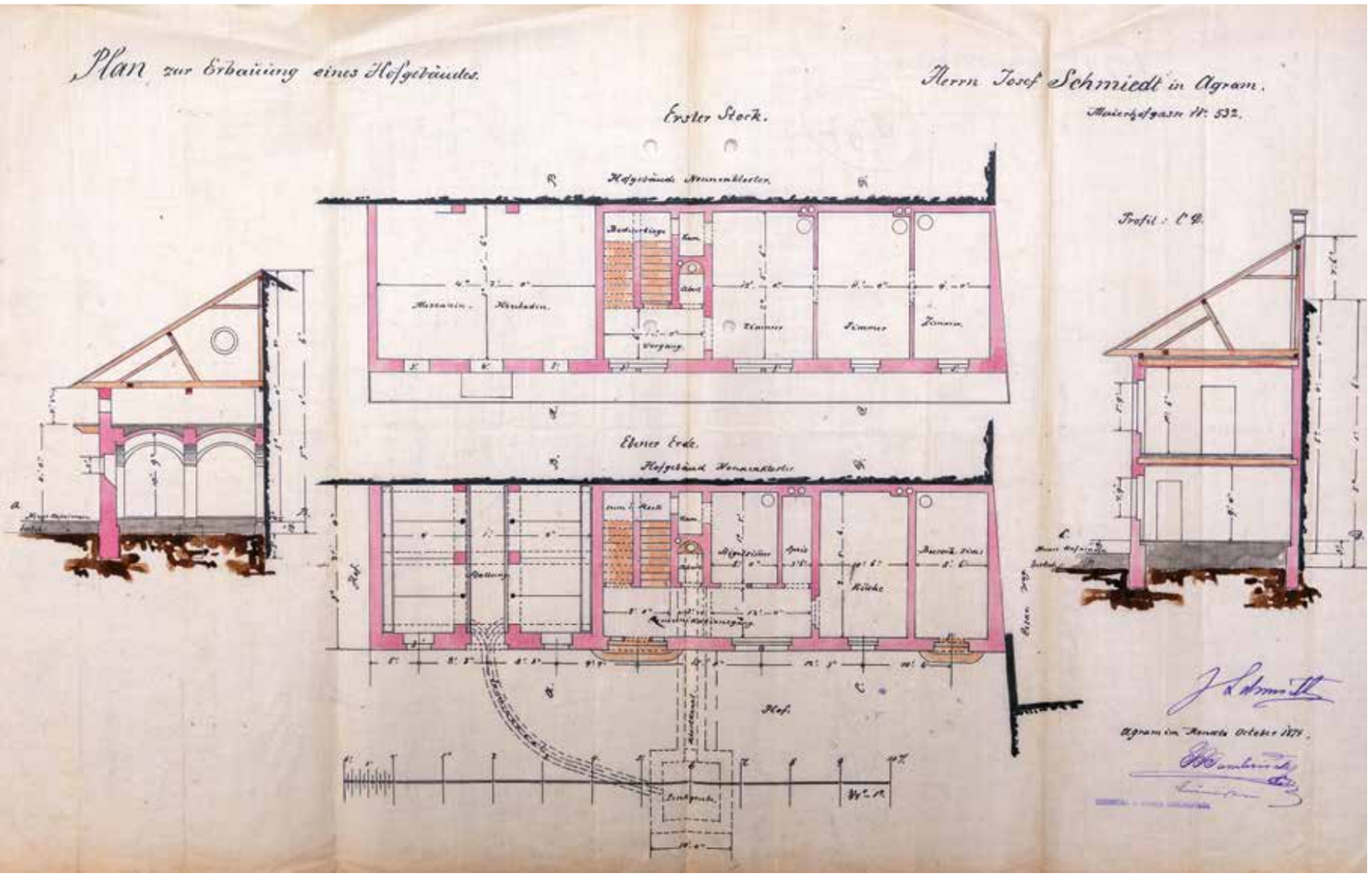
23 *Kuća Majcen-Boranić-Meixner (Gundulićeva ulica 14, Zagreb)* (bilj. 13).

24 DAZG, *Zbirka građevne dokumentacije* (bilj. 10), Masarykova 28.

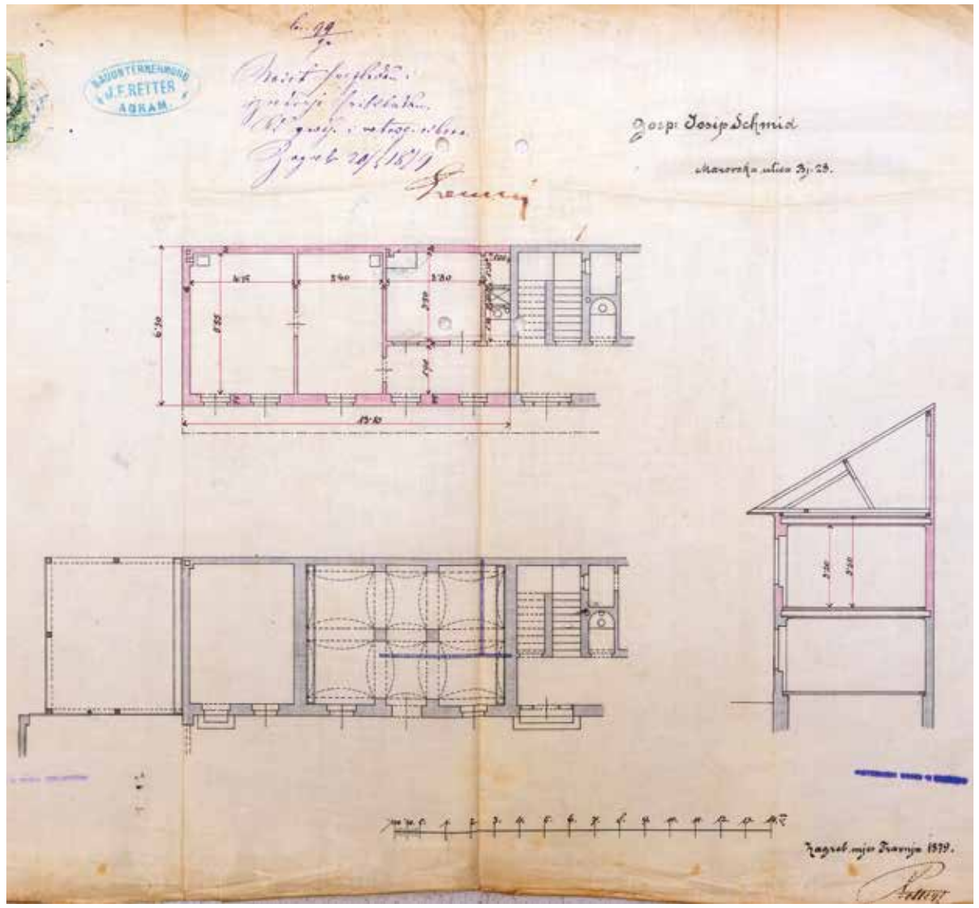
25 Više o Janku Jambrišaku u: DOBRONIĆ (bilj. 2).

26 Više o Janku Grahoru u: IVO MAROEVIĆ, *Graditeljska obitelj Grahor*, Zagreb, 1968.

27 Natpis na nacrtu.

Kuća Schmiedt (dvorišna), Masarykova 28, 1874., Janko Jambrišak, projekt pregradnje, DAZG

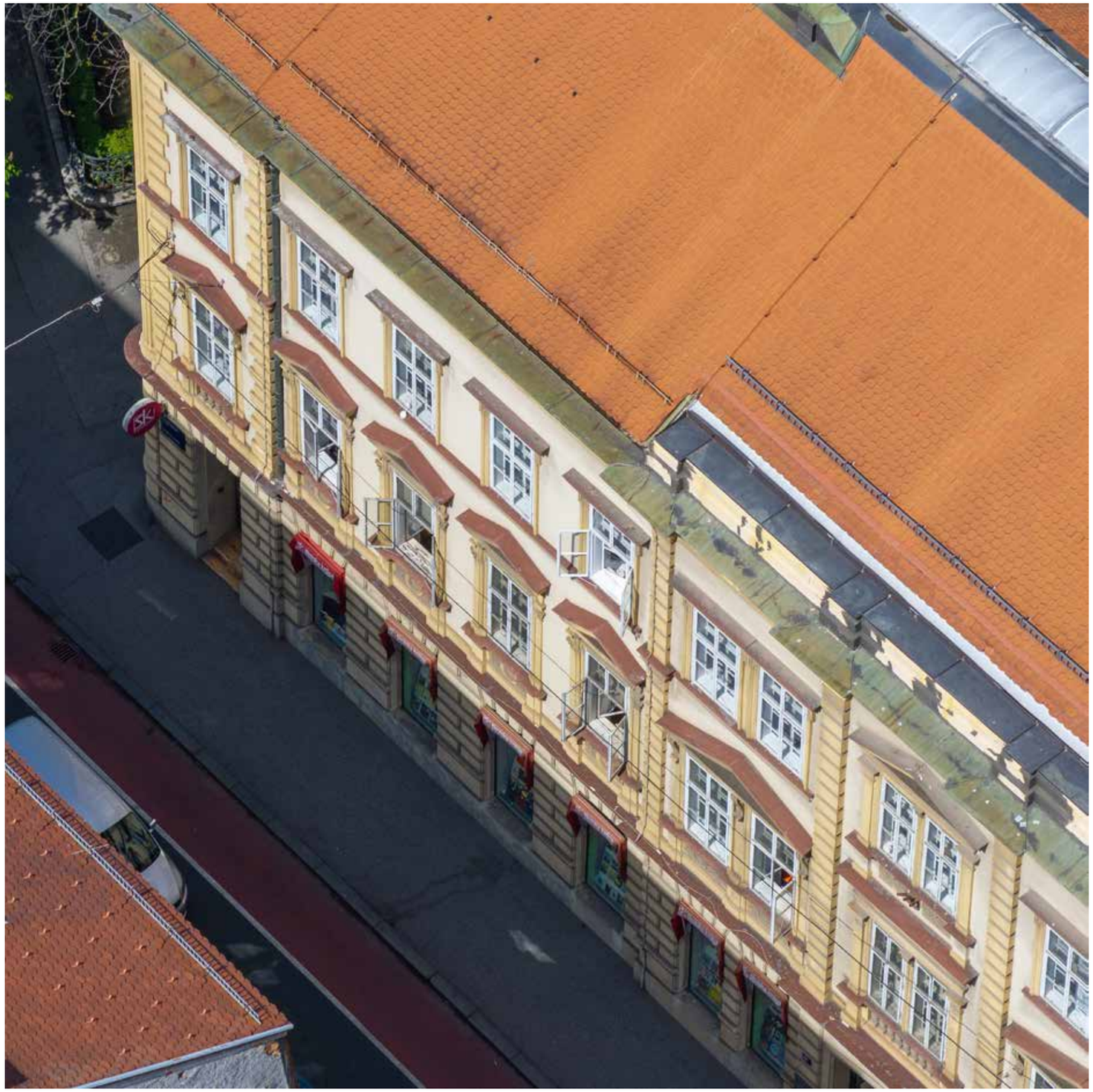
Kuća Schmiedt (dvorišna), 1879., J. F. Retter, projekt dogradnje kata nad dijelom kuće, DAZG

trg (danas Trg Republike Hrvatske). Na nacrtu je shematski ucrtana zatečena kuća trokrilnog tlocrta (duže krilo sjeverno te po dva kraća krila nejednake dužine istočno i zapadno), preko kojih je ucrtana planirana nešto veća kuća dvokrilnoga tlocrta, koja odgovara prethodno spomenutom projektu, a oznaka glasi »Kuća 532 preurediti se imajuća«. Prema uobičajenoj proceduri, slijedio je očevid (10. travnja) uz nazočnost mjernika Grahora, nakon čega je donesen zaključak da je zemljište prikladno ne samo za gradnju prizemnice već i za dva veća zdanja, uz upute kako bi trebala izgledati. Iz navedenog se može očitati želja gradske uprave da u skladu s prvom regulatornom osnovom, prema kojoj je ovaj dio grada trebao zadobiti reprezentativan karakter, potakne i odgovarajuću izgradnju, jer je Vinkovićeva prizemnica uvučenim položajem na parceli te dimenzijama i oblikovanjem očito bila preskromna.

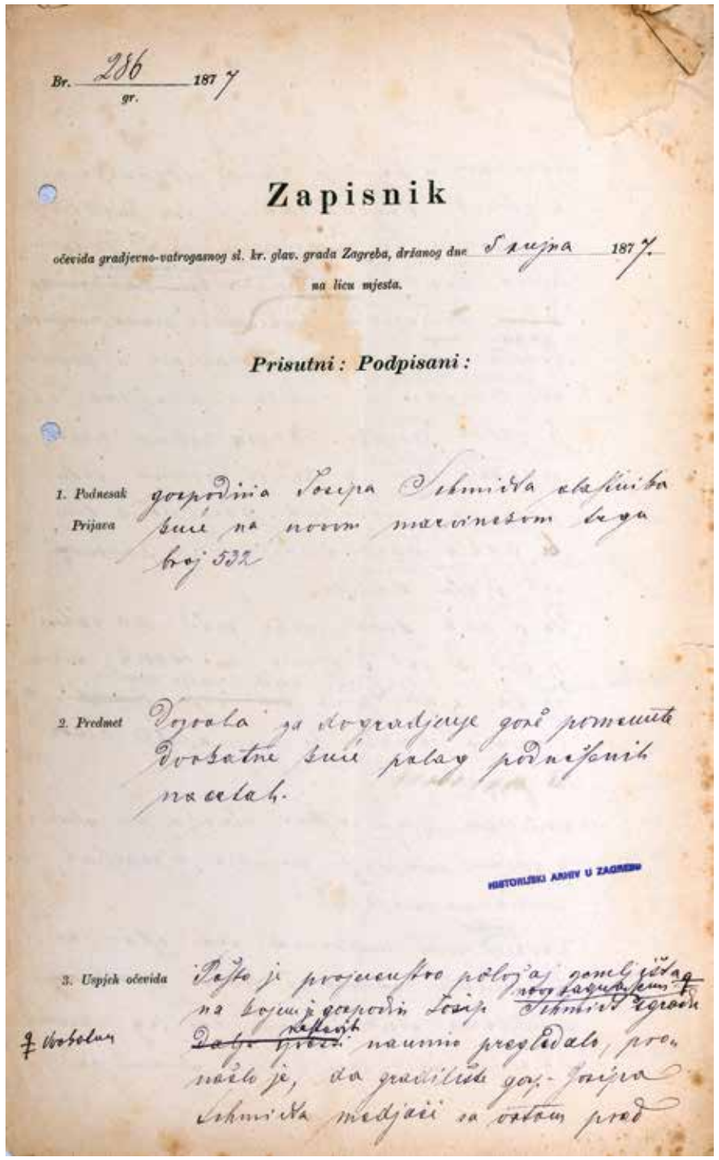
Neka veća gradnja ovdje, međutim, nije realizirana, a kuća je ubrzo promijenila i vlasnika, jer se 1874. godine u dokumentima javlja Josip Schmiedt s molbom da podigne jedan dio kuće u dvorištu, a na priloženom nacrtu (tlocrti prizemlja i kata te dva presjeka) ponovno je potpisan Janko Jambrišak.[28] Riječ je bila o jednokrilnoj jednokatnici pravokutnog tlocrta pod jednostrešnim krovištem, s po tri stambene prostorije različite namjene u istočnom dijelu prizemlja i kata, povezane dvokrakim stubištem smještenim približno u sredini, dok je zapadni dio građevine zapremala nadsvođena staja (konjušnica) sa stupovima, koja je visinski zadirala u kat, tako da se iznad nje mogao nalaziti samo mezanin. Iz dokumentacije doznajemo da je zahvat bio izveden do iduće godine, jer u lipnju 1875. Schmiedt traži očevid Graditeljskog i vatrogasnog odbora radi izdavanja »dozvole za nastanjenje jednokatnice«, koju 29. lipnja i dobiva, uz potpis graditelja Jambrišaka.[29]

28 DAZG, *Zbirka građevne dokumentacije* (bilj. 10), Masarykova 28.

29 Isto.

Nekadašnja Kuća Schmiedt (ulična), Masarykova 28, 1877., Janko Jambrišak, neorenesansno pročelje

Br. 286 gr. 1877

Zapisnik

očevida gradjevno-vatrogasnog sl. kr. glav. grada Zagreba, držanog dne 5 rujna 1877.
na licu mjesta.

Prisutni: Podpisani:

1. Podnesak Prijava: gospodin Josip Schmidt ekshibira svoje na novom marvinesom dvora broj 532

2. Predmet: Vgrada za dogradjenje gore pomenute dvokatne kuće palay podnesenih nacrtah.

HISTORIJSKI ARHIV U ZAGREBU

3. Uspjeh očevida: Dotto je provedeno polovaj gornjeg dvora na kojem gospodin Josip Schmidt zgrade [illegible] nauvio pregledalo, pro- našlo je, da graditelj gos. Josipa Schmidta medjaši na ostrom pro-

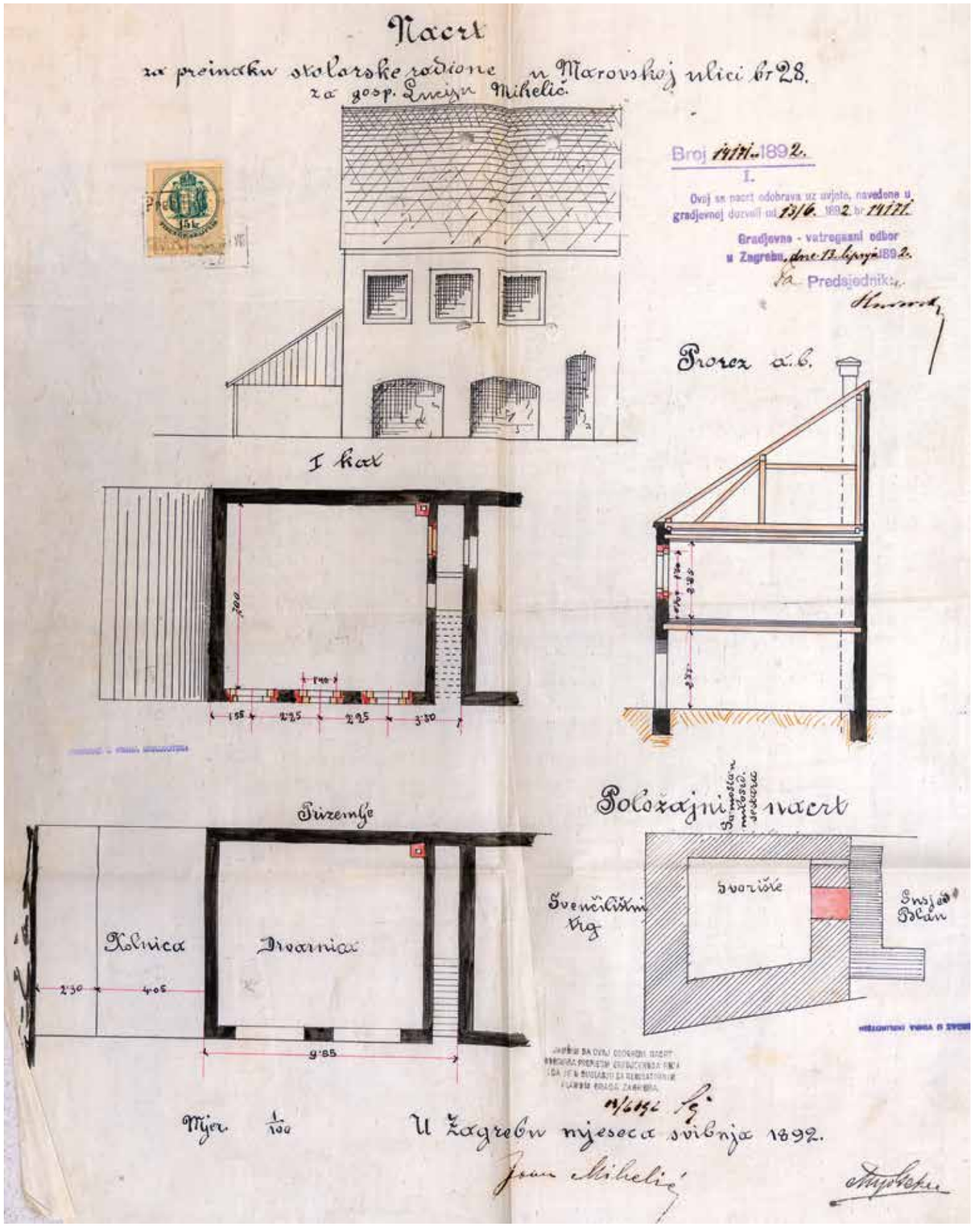
Zapisnik očevida za izdavanje građevinske dozvole za uličnu Kuću Schmiedt, 5. rujna 1877., DAZG

I dok navedene gradnje nemaju izravne veze sa zgradom današnje Školske knjige, odluka Josipa Schmiedta iz 1876. godine da na svojem posjedu sagradi dvokatnicu može se smatrati početkom realizacije postojeće neorenesansne uglovnice. Dana 8. siječnja navedene godine, naime,

Schmiedt se obraća Građevnom odboru navodeći da na svojem zemljištu namjerava sagraditi dvokatnicu prema priloženim nacrtima A i B, ali da za sada nema novca, tako da bi sagradio manju kuću prema nacrtima C, D i E.[30] Traži očevid, obavljen u travnju, uz navođenje susjeda, od kojih je jedan tvornica duhana. Nacrti, odnosno varijante projekta, nažalost, nisu sačuvani.

Tijekom iduće dvije godine gradnja se odvijala u etapama. Dana 18. ožujka 1877. Schmiedt traži građevinsku dozvolu za prvi dio kuće, što je odobreno nakon očevida. Potom u kolovozu ponovno podnosi zahtjev za izdavanje građevinske dozvole jer namjerava sagraditi drugi dio kuće. Iz dva očevida u rujnu vidljivo je da su izbili problemi povezani s trgom, odnosno prostorom prema nekadašnjoj bolnici / tvornici duhana: odbor je procijenio da bi vatrobrani zid dvokatnice prema trgu bio »ruglo za grad« te traže od Schmiedta da umjesto njega sagradi pročelje.[31] Prema tome, najprije je sagrađen istočni, a zatim zapadni dio uličnе dvokatnice te, iako nacrti nisu sačuvani, možemo s velikom sigurnošću zaključiti da je bila riječ o današnjoj trokrilnoj kući trapezoidnog tlocrta, s dva ulična pročelja te vežom u središnjem krilu koja je povezivala ulicu i unutarnje dvorište. Dozvola za nastanjenje uličnog dijela kuće izdana je 15. listopada 1877.[32]

Dvije godine poslije zatražena je od istog vlasnika dozvola za dogradnju drugog kata na dvorišnom dijelu kuće, što je odobreno u lipnju uz neke manje uvjete.[33] Iz priloženog nacrta vidljivo je da je povišen zapadni dio kuće, iznad nadsvođene konjušnice, gdje se prvotno nalazio samo niski mezanin. Radove je izvela građevinska tvrtka J. F. Retter iz Zagreba.

Stolarska radionica Ivana Mihelića u dvorištu, Masarykova 28, 1892., projekt pregradnje, DAZG

30 Isto.

31 Isto. U navedenom se prijeporu također mogu očitati promjene u planiranju grada – dok vlasnik radi slijepo pročelje, smatrajući da će se zapadno nadovezati druga kuća, grad ima viziju uređenja javnog prostora.

32 Isto.

33 Isto.

Hrvatski štamparski zavod, nekadašnja tiskara u dvorištu, Masarykova 28, 1919. – 1921., Edo Šen, pogled na pročelje i krov

Idući zahvati dokumentirani u Građevinskom odjelu odnose se na potraživanje za prenamjenu trgovine u prizemlju u stan koje 1891. godine podnosi Lucija Mihelić Muzler.[34] Iako je bila riječ o razmjerno malom zahvatu, budući da je promjena podrazumijevala i pretvaranje izloga u prozore, graditelj Janko Grahor angažiran je da izradi projekt. Nacrt je obuhvatio samo dio prizemlja (tako da cijeli tlocrt nije ni prikazan). Nakon očevida, dozvola je izdana 17. veljače. Iduće godine isti vlasnici, odnosno Ivan Mihelić, traže dozvolu za adaptaciju stolarske radionice smještene u nekadašnjem skladištu u dvorištu. Iz priloženog nacrta vidljivo je da su se ulična dvokatnica i dvorišne zgrade spojile u tlocrtno jedinstveni četverokrilni sklop s unutarnjim dvorištem, unutar kojeg je spomenuta radionica zapremala približno središnji dio istočnog krila. Zahtjev je odobren u lipnju 1892. godine, uz neke manje uvjete.

Daljnje promjene na samoj dvokatnici, ovaj put u zapadnom dijelu njezina prizemlja, tražili su 1895. godine Herman Ehrlich i Milan (Emil) Eisner,[35] inače suvlasnici građevinskog poduzeća E. Eisner & A. Ehrlich.[36] Štoviše, Herman Ehrlich bio je otac poznatog arhitekta Huga Ehrlicha, kao i Adolfa, koji se javlja kao suvlasnik tvrtke. Riječ je bila o manjim izmjenama tlocrtnog rasporeda te zazidavanju postojećih i probijanju novih prozora, a sve u svrhu uređenja restorana s kuhinjom, kako to svjedoče sačuvani nacrti. Zapisnik očevida pokazuje da su tražene promjene projekta uz uvjet da se povećaju prozori, a odobreni nacrt potpisao je gradski nadinženjer Milan Lenuci. Uporabna je dozvola izdana u listopadu, uz uvjet da se priloži nacrt pročelja.

Ubrzo ponovno dolazi do zahvata u prizemlju kuće. Vjekoslav Armano, naime, traži 1908. pregradnju gostinskog prostora »desno« (zapadno) od veže na tri manja dućana, uz preoblikovanje pročelnih otvora, a projekt izvodi biro Benedik i Baranyai, da bi 1911. godine jednaku preinaku tražio i za prostor prizemlja »lijevo« (istočno) od veže uz suradnju istog arhitektonskog biroa.[37] Sačuvan je i projekt iz 1908. godine s tlocrtom prizemlja, presjekom južnog krila te nacrtom prizemnog dijela južnoga uličnog pročelja.

Prema nekim podatcima, na katovima ulične zgrade, odnosno u jednom njezinu dijelu nalazio se do 1914. godine i Hotel Zagreb,[38] ali u arhivskoj dokumentaciji nisu zabi-

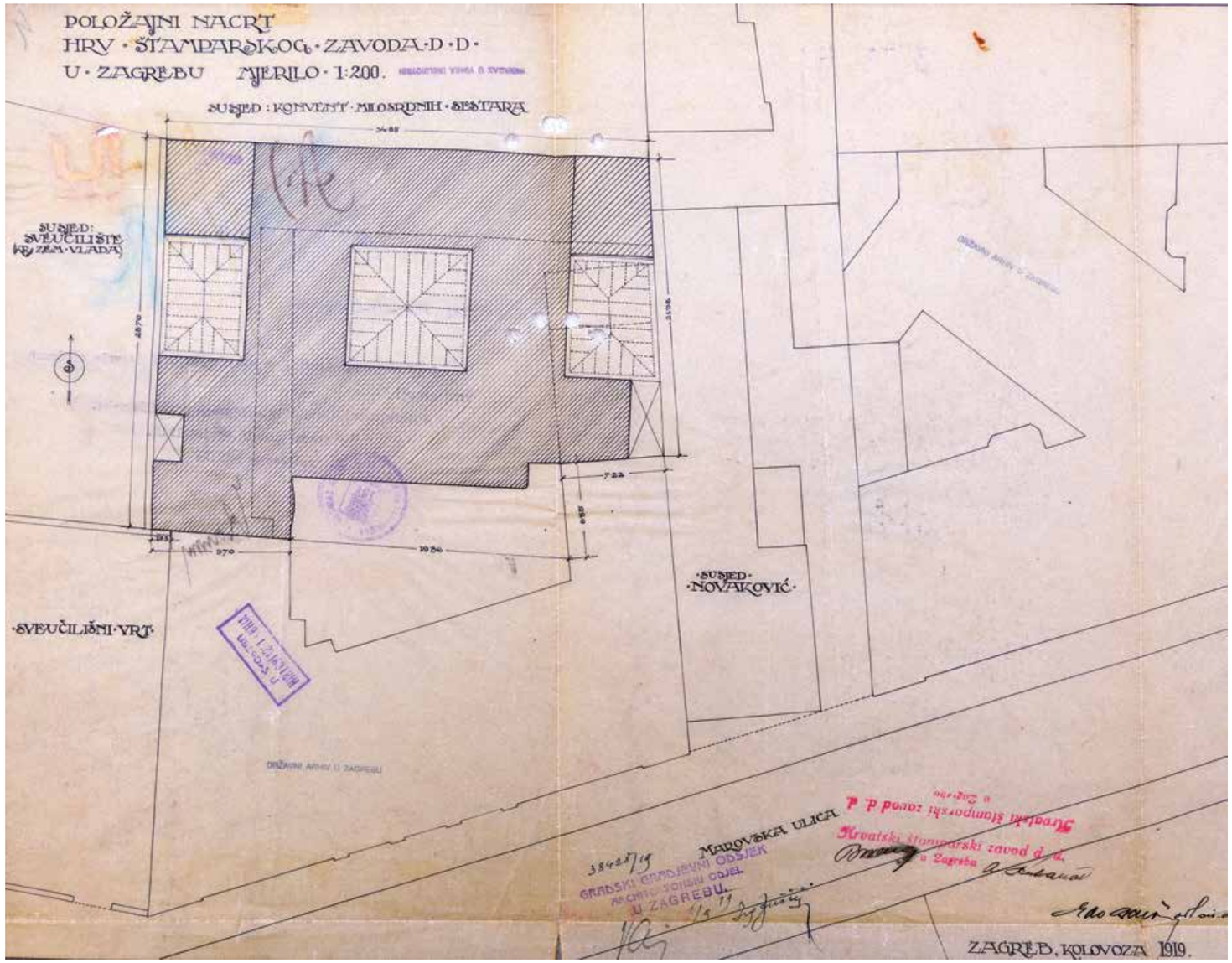
34 Isto.

35 Isto.

36 Poduzeće je izvodilo građevine od armiranog betona, a istaknulo se brojnim građevinskim radovima. EHRLICH, Adolf. *Hrvatski biografski leksikon (1983–2025), mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2025. Pristupljeno 12. listopada 2025. <https://hbl.lzmk.hr/clanak/ehrlich-adolf>

37 DAZG, *Zbirka građevne dokumentacije* (bilj. 10), Masarykova 28.

38 *Zagrebački leksikon* (bilj. 20), 23.

Hrvatski štamparski zavod, projekt, 1919., Edo Šen, situacija, DAZG

lježeni građevinski zahvati povezani s navedenom namjenom.

I dok tako dvokatnica s nekoliko puta preoblikovanim prizemljem ostaje tijekom vremena manje-više u prvobitnom stanju, nakon Prvog svjetskog rata novi vlasnik – Hrvatski štamparski zavod pristupa u dvorišnom dijelu parcele izvedbi novogradnje prema projektu Ede Šena (1877. – 1949.).[39] Projekt – tlocrti svih etaža, presjeci i situacija u cijelosti su očuvani te svjedoče da je bila riječ o impozantnoj trokatnici složenoga višekrilnog rasporeda, nadovezanoj na uličnu dvokatnicu, koja je u osnovi ostala sačuvana do danas. Uz neke korekcije inženjera Jušića, građevinska dozvola izdana je 15. studenoga 1919. Očevid radi izdavanja uporabne dozvole realiziran je 1921. godine.

Tijekom Drugog svjetskog rata isti vlasnik, ali s promijenjenim imenom – Hrvatski tiskarski zavod, pokrenuo je određene preinake koje su trebale obuhvatiti i uličnu zgradu, koja je u međuvremenu također promijenila namjenu od stambene u poslovnu, odnosno došla je u vlasništvo tiskarskog zavoda. U rujnu 1941. godine podnesen je zahtjev za popravak uličnog pročelja, koji je trebao izvesti poduzetnik Kuzma Knez. Zapisnik očevida pokazuje da nisu bile planirane nikakve promjene pročelja.[40]

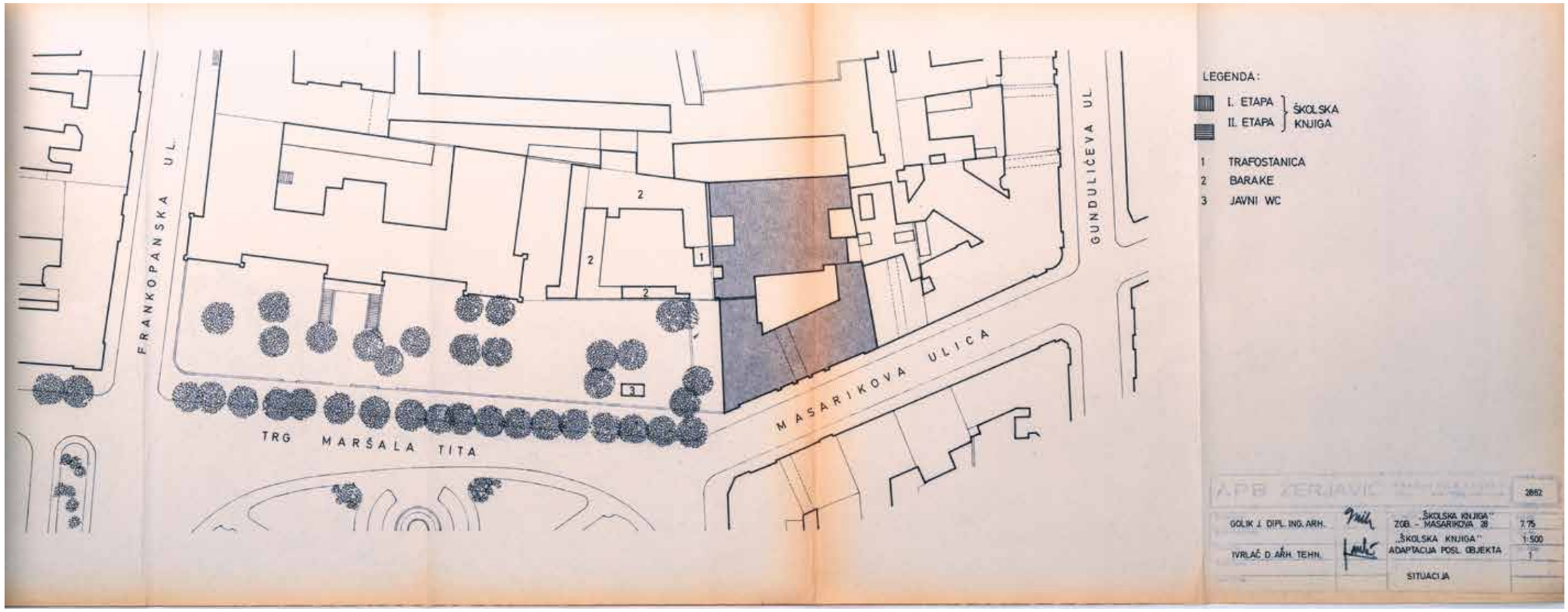
Nakon Drugog svjetskog rata u Masarykovoj 28, u uličnoj i dvorišnoj zgradi, djeluje Državna štamparija novina (Narodna štampa), koja se u dokumentima javlja 1946./1947. godine kao naručitelj pregradnje dvorišne trokatnice i dogradnje prizemnog skladišta zapadno od nje prema zgradi Rektorata, a radovi su povjereni Građevnom poduzetništvu J. Kunštek. Tijek događaja ostao je zabilježen u nacrtima, statičkom proračunu te građevinskoj i uporabnoj dozvoli, izdanima 14. kolovoza 1946. i 15. siječnja 1947.[41] Istodobno se tražio popravak pročelja ulične dvokatnice, s modernizacijom dućanskih otvora, odnosno izloga, za što je nacrt u travnju 1946. izradio J. Kunštek. Državna štamparija podnijela je u veljači 1947. godine, prema Kunštekovu projektu, i molbu Građevinskom odjelu Gradskoga narodnog odbora za prenamjenu prostora stubišta u istočnom dijelu zgrade u poslovne prostorije, što je također odobreno i realizirano.

Godine 1952. korisnik prostora postaje Vjesnik Narodne fronte Hrvatske, s uredništvima *Narodnog lista*, *Kerempuha*, *Ilustriranog vjesnika* i dr., a promjena u korištenju rezultirala je novim zahvatima jer je poduzeće željelo u prosto-

39 DAZG, *Zbirka građevne dokumentacije* (bilj. 10), Masarykova 28. Od 1927. u sklopu je djelovala i Jugoslavenska štampa s uredništvom nekoliko listova. *Zagrebački leksikon* (bilj. 20), 23.

40 DAZG, *Zbirka građevne dokumentacije* (bilj. 10), Masarykova 28.

41 Isto.

Sklop Školske knjige, projekt obnove, 1977., APB Žerjavić, situacija s označenim etapama obnove, Arhiva Školske knjige

rijama redakcije u uličnoj zgradi preurediti četiri sobe za sindikalne potrebe. Izvođač je bio Građevinska i projektna zadruga ing. arh. Franjo Tišina (1910. – 1984.).[42] Nakon očevida, projekt je odobren 27. lipnja 1953. U isto je vrijeme tiskara opremljena dizalom.

Arhitekt Tišina bio je angažiran i na adaptaciji dvorišne zgrade, gdje se, radi povećanja prostora, na razini prvog i drugog kata u središnji zenitalno osvijetljeni atrij ugrađuje međukatna konstrukcija – pod i strop.[43] Novi prostori bili su namijenjeni slagarnici sa stolovima i ormarima u kojima su olovna slova. Planiralo se izvaditi postojeće prozore u prvom katu te srušiti stupove od opeke. Za projekt je 1. rujna 1953. izdana građevinska dozvola, a 16. ožujka iduće godine uporabna dozvola.[44] Krajem pedesetih godina izvedeno je i teretno dizalo.

Postupno u zgrade u Masarykovoj 28 počinje ulaziti Školska knjiga, osnovana od Ministarstva prosvjete 1950., da bi 1961. godine postala vlasnik cijelog sklopa, zadržavši taj status do danas. Novi vlasnik pokreće 1977./1978. godine obnovu, najprije dvorišne zgrade, koju je trebalo od skladišta knjiga prenamijeniti u uredske prostore, a potom je slijedila obnova ulične zgrade, u kojoj su već bili uređeni uredi s dućanima u prizemlju. Izrada projekta povjerena je Arhitektonskom projektnom birou (APB) Žerjavić iz Zagreba.[45]

42 Isto.

43 Isto.

44 Isto.

45 Projekti i sva prateća dokumentacija pohranjeni su u arhivi Školske knjige u Masarykovoj 28.

II.

ANALIZA ARHITEKTONSKIH OBILJEŽJA I ZATEČENOG STANJA

II.1. Smještaj

Sklop zgrada Školske knjige, sastavljen od ulične dvokatnice i dvorišne trokatnice, smješten je na južnom potezu donjogradskog bloka (Blok 31) omeđenog, kako je već spomenuto, Frankopanskom (zapadno), Varšavskom (sjeverno), Gundulićevom (istočno) te Masarykovom ulicom (južno). Zahvaljujući činjenici da upravo s južne strane predmetnog bloka završava niz reprezentativnih trgova Lenucijeve (zelene) potkove, sklop Školske knjige, iako smješten približno u sredini te strane bloka, ima karakter uglovnice. Naime, osim južnog pročelja ulične dvokatnice u Masarykovoj ulici, slobodna su i zapadna pročelja obiju zgrada sklopa, s obzirom na to da na tom mjestu zelena zona trga zalazi u tlocrtne obrise bloka, ispred i uz bočnu stranu zgrade Rektorata zagrebačkog sveučilišta, odnosno uz bočnu stranu ulične zgrade Školske knjige. Parcela pak uz bočnu stranu dvorišne zgrade tek je djelomično izgrađena prizemnim skladištima uz rubove, dok središnji dio služi kao parkiralište. Na istočnu stranu ulične zgrade nadovezuje se stambena četverokatnica (iz 1929.) s unutarnjim dvorištem, dok se sjeverno od sklopa Školske knjige unutar bloka proteže posjed samostana sestara milosrdnica. I dok je dvorišna zgrada pravilnoga pravokutnog tlocrta, ulična zgrada, prateći skošeni tok ulice, ima nepravilan trapezoidni tlocrt, s južnim i zapadnim krilom postavljenima pod oštrim kutom.

Sklop Školske knjige organiziran je tako da kroz uličnu zgradu iz Masarykove ulice do unutarnjeg dvorišta vodi kolni ulaz – veža, a iz dvorišta se pristupa u dvorišnu zgradu, sa središnjim atrijem i dvama manjim bočnim dvorištima. Dvorišna zgrada ima ulaz i sa zapadne strane. Svaka zgrada opremljena je zasebnom vertikalnom komunikacijom, ali su i međusobno horizontalno povezane na svim etažama, premda im etaže nisu na istoj razini.

Školska knjiga, ulična i dvorišna zgrada,
ortogonalna snimka

Ulična zgrada, glavno južno pročelje

II.2. Ulična zgrada

II.2.1. Organizacija unutarnjeg prostora

Ulična zgrada podignuta je 1876./1877. godine prema projektu zagrebačkog graditelja Janka Jambrišaka. Njezina neorenesansna ulična pročelja uglavnom su ostala intaktna, osim promjena otvora u prizemlju, dok je interijer u više navrata pregrađivan i iznova opreman, a zahvati su povezani ponajprije s promjenom od izvorno stambene namjene katova s trgovinama u prizemlju u cjelokupni poslovni prostor, najprije Hrvatskoga štamparskog/tiskarskog zavoda (u međuratnom razdoblju i tijekom Drugog svjetskog rata), a zatim Državne štamparije novina / Vjesnika (nakon Drugog svjetskog rata) te na kraju Školske knjige (od 1961. do danas).

Prostornu organizaciju karakteriziraju tri krila koja zajedno s dvorištem čine trapezoidni tlocrtni obris. Južno pročelno krilo s vežom i glavnim stubištem zapadno uz nju najveće je širine. Osnovni izvorni tlocrt čine na oba kata, a djelomično i u prizemlju središnji hodnik i dva niza prostorija. Bočna uža krila sastavljena su od jednog niza prostorija i hodnika uz dvorište, s time da je zapadno krilo duže i reprezentativnije, jer ima pročelje prema trgu, dok se istočno krilo proteže uz granični zid sa susjednom parcelom, tako da ima samo dvorišno pročelje.

Ispod južnog dijela zgrade formiran je **podrum**, čija tlocrtna organizacija odgovara onoj na višim etažama: središnji hodnik i dva niza prostorija. U istočni dio podruma ulazi se vanjskim stubištem iz dvorišta, dok u zapadni dio vodi glavno stubište zgrade. Zidovi u podrumu vrlo su velike debljine, a konstrukcija je ojačana nizom polukružnih lukova. Pojedine prostorije nadsvođene su plitkim bačvastim svodovima. Podrum je osvijetljen malim prozorima na uličnoj i dvorišnoj strani.

Središnji prostor **prizemlja** predstavlja veža, cijelom svojom širinom rastvorena prema ulici otvorom segmentnog

Veža

Podrum, prostorije s lukovima i svodovima

nadvoja. Prostor veže lezenama je raščlanjen na polja, a lezene povezuje stlačeni nadvoji, jednaki nadvoju otvora veže prema dvorištu. U pročelnom dijelu nalazi se jedno veće polje, zatim slijedi usko polje u sredini, nakon čega su formirana još dva polja. Strop je ravan, s profilacijom koja slijedi podjelu na polja. Uz raščlambu prostora, očito je riječ i o ojačanju konstrukcije. U središnjem polju veže postavljeni su ulazi u hodnike istočnog i zapadnog trakta prizemlja, oblikovani tako da su u otvore stlačenih nadvoja (koji obuhvaćaju cijelo polje između lezena) umetnute vratnice s nadsvjetlima.

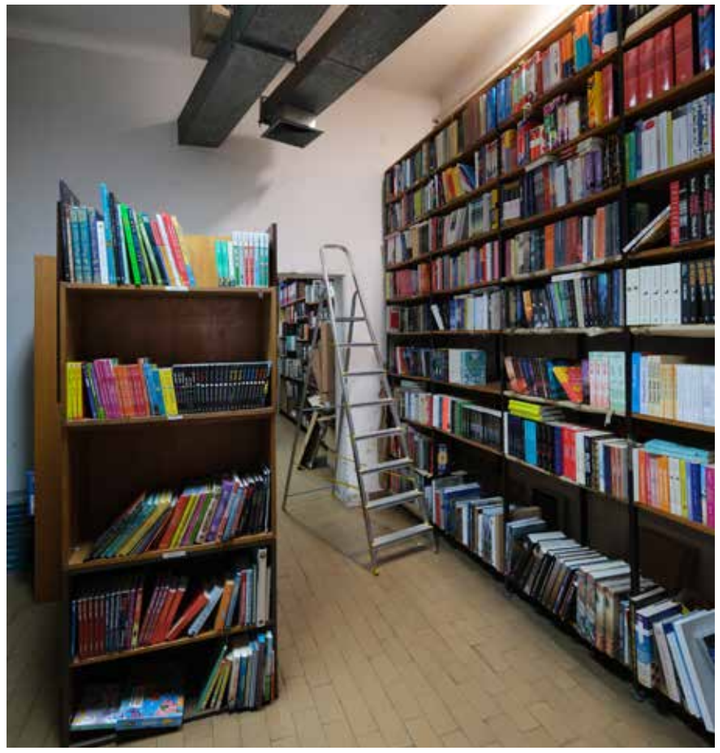
Cijeli pročelni dio prizemlja danas zapremaju dva odvojena prostora trgovina – knjižara (istočni i zapadni), s time da se potonji proteže i u bočno krilo, a ranije su navedeni prostori bili podijeljeni na manje prostorije (trgovine, stan istočno, restoran zapadno). U knjižare vode zasebni pročelni ulazi, ali se u prostor trgovina može pristupiti i iz hodnika. Knjižare su osvijetljene nizom visokih prozora – izloga na južnom i zapadnom pročelju. U začelnom dijelu prizemlja uz dvorište nalazi se niz pomoćnih prostorija (spremišta, uredi). Začelne prostorije i hodnici osvijetljeni su prozorima probijenima prema dvorištu, a hodnik u istočnom krilu povezan je s dvorišnom zgradom. Hodnik na spoju južnog i zapadnog krila, zbog oštrog kuta pod kojim su krila spojena, ima trapezno proširenje, gdje je smješten sanitarni čvor.

Neposredno uz vežu u stražnjem dijelu zapadnog trakta prizemlja smješteno je dvokrako **stubište**, koje povezuje sve etaže dvokatnice. Stubište ima izravan ulaz iz veže, a izvorno je prema veži bilo rastvoreno i otvorom stlačenog nadvoja s balustradom (kako je to ostalo zabilježeno na nacrtima iz 1977.).[46] U svakoj etaži rastvara se lučnim otvorima (sa segmentnim nadvojima) prema hodniku, tako da ga koristi kao podest i vezu između krakova, dok međupodesti, s prozorima prema dvorištu, imaju polukružno oblikovane zidove, što upućuje na izvorno rješenje stubišta, sa zavoji-

46 *Glavni projekt. Školska knjiga ZGB, Masarykova 28, adaptacija poslovne zgrade*, APB Žerjavić, 1977., Arhiva Školske knjige.

Prizemlje, knjižare

Zapadno stubište, izvorno sa zavojitim spojevima krakova

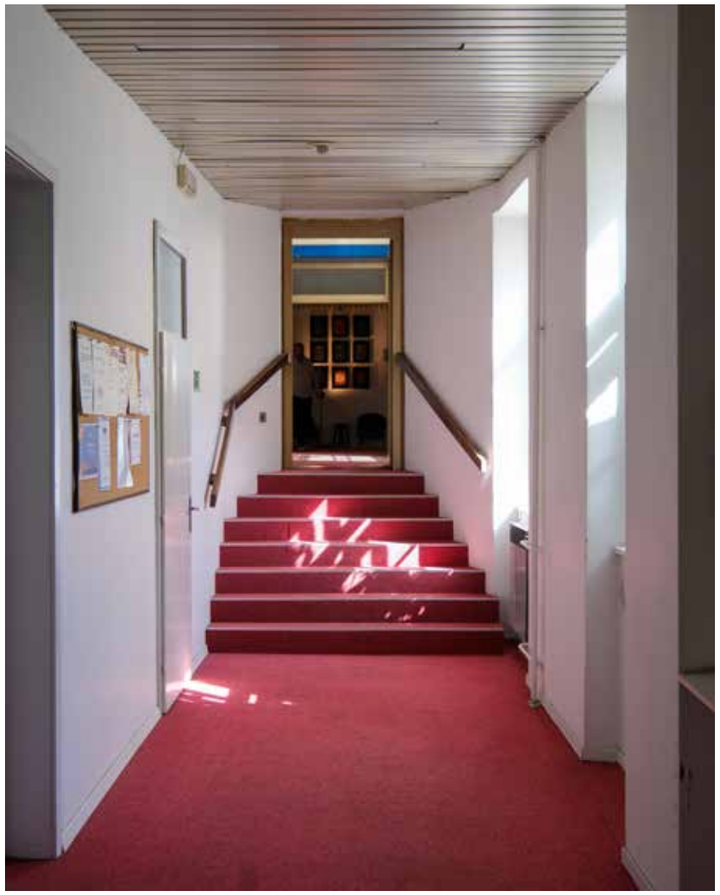

tim spojevima između krakova (vidljivima i na nacrtima iz 1908., 1946., 1963. i 1977.).[47] Još jedno dvokrako stubište nalazilo se približno u sredini začelne strane istočnog trakta, no ono je nakon Drugog svjetskog rata poništeno kako bi se prostor iskoristio za urede. Sve etaže ulične zgrade u oba bočna krila spojene su i sa stubištima u dvorišnoj zgra-

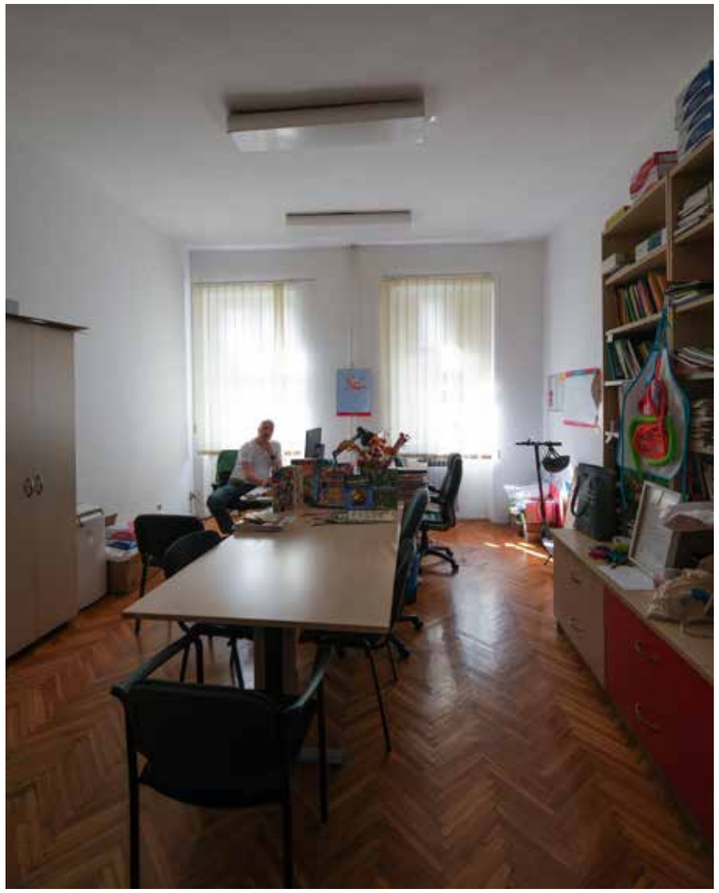
47 Isto; DAZG, *Zbirka građevne dokumentacije* (bilj. 10), Masarykova 28.

Prvi kat, hodnik

Drugi kat, stube na spoju sa stubištem u dvorišnoj zgradi

Drugi kat, ured

di, ali budući da razine podova nisu jednake, na spojevima su unutar hodnika ulične zgrade formirane stube.

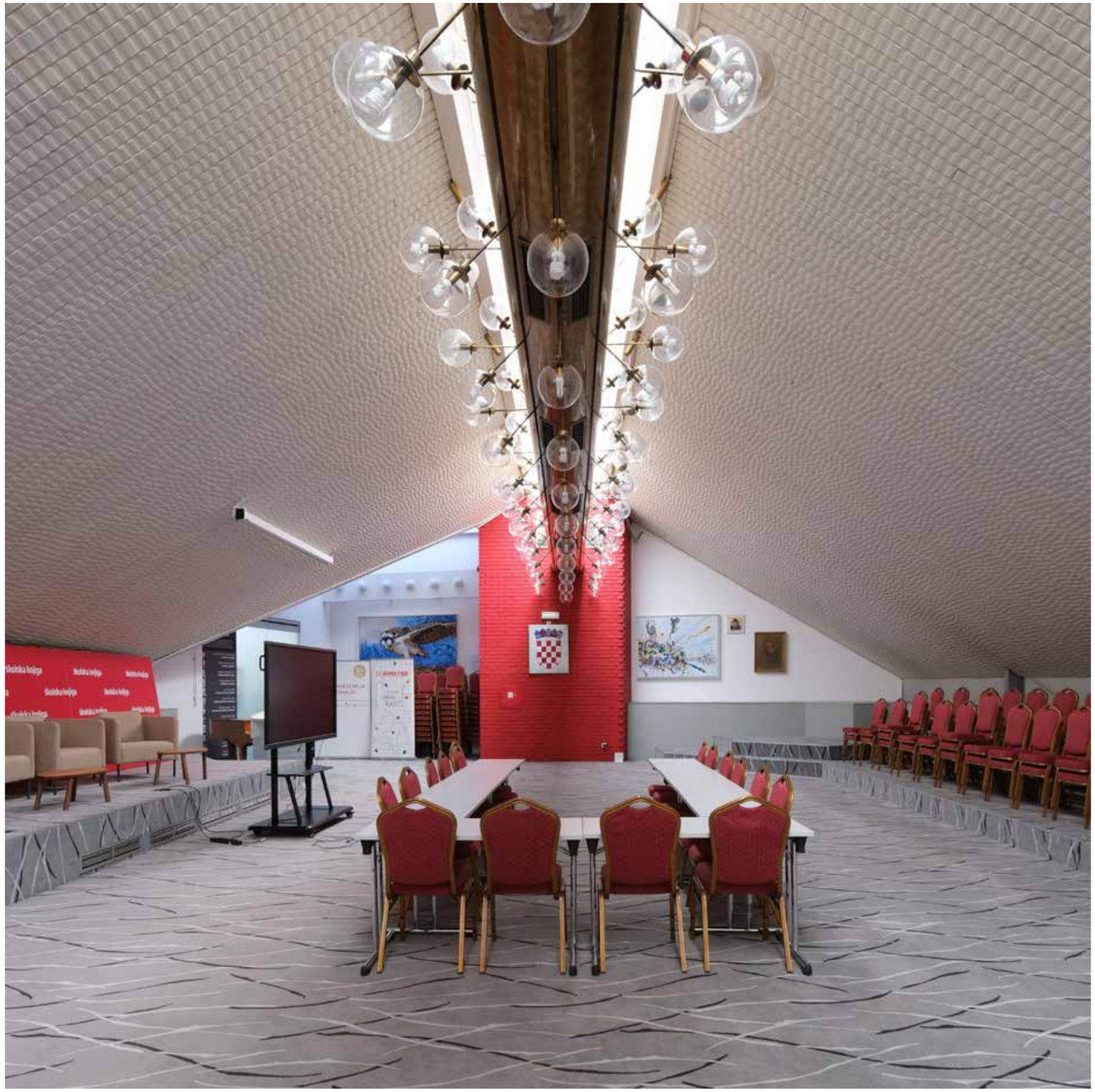
Tlocrtni raspored **prvog kata**, cijelog u funkciji ureda Školske knjige, čine hodnici i nizovi prostorija razmjerno malog formata. Zidovi koji omeđuju hodnik i dio pregradnih zidova između prostorija nešto su veće debljine te su po svemu sudeći izvorni, dok su ostale lagane pregrade između ureda novijeg datuma (najveća je debljina zida između hodnika i uličnog niza prostorija). U skladu s prostornom koncepcijom zgrade, u južnom su krilu dva niza prostorija, s prozorima prema ulici i dvorištu, a u bočnim krilima po jedan niz i hodnik. U zapadnom traktu prostorije su osvijetljene prozorima prema trgu, a hodnici prozorima prema dvorištu, dok u istočnom traktu prostorije nemaju prozore, već su posredno osvijetljene iz hodnika. Stoga ni njihova namjena nije uredska, nego služe kao spremište. U trapezoidnom proširenju hodnika u zapadnom krilu smješten je sanitarni čvor. Oba hodnika komuniciraju s dvorišnom zgradom, s time da je zapadni hodnik povezan s glavnim stubištem dvorišne zgrade, a istočni s njezinim sporednim stubištem.

Drugi kat gotovo je identičnoga tlocrtnog rasporeda i namjene kao i prvi kat, a na jednak je način spojen i sa stubištima dvorišne zgrade.

Potkrovlje zapremaju većim dijelom velike prostorije ispod krovišta – predavaonica istočno i restoran zapadno. Prostorije su uređene 1977./1978., kada je, izvorno niži dio zapadnog potkrovlja povišen, te je izvedeno i usko zenitalno osvjetljenje duž sljemena krova. U dijelu uz stubište uređeni su sanitarni čvorovi, a uz dvorišnu stranu zapadnog krila smješteni su različiti pomoćni prostori.

Potkrovlje s restoranom i dvoranom

II.2.2. Unutarnja oprema

S obzirom na vrijeme nastanka i neorenesansni stil pročelja moglo bi se očekivati i odgovarajuću historicističku unutarnju opremu – keramičke i keramitne pločice u dijelu interijera i osobito u stubištima, uklađena vrata i štokove, zidni oslik i sl., no cjelokupna je izvorna oprema, u spomenutim transformacijama prostora iz stambenog u poslovni, s vremenom uništena. Iz starijeg su perioda ostali dijelom sačuvani jedino dvostruki drveni prozori sa starim okovima (nalič prozora bijele je boje). Današnja oprema datira iz obnove zgrade kasnih sedamdesetih godina 20. stoljeća.

Prozor, 19./20. stoljeće

Vrata s nadsvjetlom, 1977.

Ulaz iz veže, 1977.

U podrumu su cementni podovi, mjestimično s keramičkim pločicama, a pod veže je asfaltiran, s kamenim rubnjacima. Vratnice na dvorišnom ulazu u podrum su dvokrilne, metalne s ostakljenjima i velikim dekorativnim zakovicama. Prostori knjižara imaju kameno i keramičko popločenje, dok su u uredskim prostorima u svim etažama tapisoni u hodnicima, parketi u sobama te keramičke pločice u sanitarijama, kuhinji i skladištima. Stubište je obloženo keramičkim pločicama. Zidovi su oličeni bijelo, vrata su jednostavna, tamnosmeđe boje, mjestimično s nadsvjetlima. Ističu se jedino ulazi iz veže u prizemlje s metalnim kasetiranim vratnicama i mutnim staklom te također novije vratnice veže na uličnom pročelju, koje su drvene, kasetirane i ostakljene. Stropovi su u većini prostorija sniženi, s neonskom rasvjetom.

II.2.3. Pročelja

Ugaona dvokatnica odlikuje se dvama ujednačeno raščlanjenim uličnim pročeljima s neorenesansnom arhitektonskom plastikom i dekoracijom izvedenom u žbuci. Nešto reprezentativnije južno ulazno pročelje raščlanjeno je s petnaest prozorskih osi, dok je na zapadnom pročelju devet osi otvora. Središnja os južnog pročelja naglašena je oblikovanjem širokoga lučnog ulaza u vežu te udvostručenim prozorima koji ga na svakom katu nadvisuju. Os s ulazom dodatno je istaknuta oblikovanjem rizalita, a nešto blaži rizalit obuhvaća i prozorske osi sa svake strane, također s udvostručenim prozorima na katovima, da bi cijela kompozicija bila istaknuta u zoni krovišta i atikom. Uravnoteženosti raščlambe pročelja pridonose plitki ugaoni rizaliti s po jednom osi jednostrukih prozora, formirani na oba kraja južnog pročelja, te uz ugao zapadnog pročelja. Prizemlje je obrađeno istaknutom bazom (soklom) i stiliziranom rustikom zaključenom profiliranim razdjelnim vijencem, a jednaki rustični kvadri od žbuke obrubljuju rizalite, dok su plohe katova na oba pročelja obrađene glatkom žbukom. S rustične baze, na uglu, cijelom visinom dvaju pročelja diže se kanelirani tročetvrtinski dorski stup. Pročelje zaključuje vijenac na volutnim konzolama s biserima, akantusom i gutama, koji preko ugla prati kružni kapitel stupa, preuzimajući tako dvostruku ulogu završnog vijenca, ali i svojevrsnoga dorskog friza (konzole s gutama umjesto triglifa te metope s vegetabilnim motivom). Raskošni vijenac završava s rizalitom zapadnog pročelja, a dalje je oblikovanje vijenca jednostavnije.

Posebnom pozornošću obrađeni su otvori, koji ujedno odražavaju karakter unutarnjeg prostora. Prizemljem dominira segmentno zaključeni široki kolni ulaz u vežu, dok ostale osi na oba pročelja zapremaju pravokutni visoki ulazi i prozori – izlozi s profiliranim okvirima zaključeni zrakasto poredanim rustičnim blokovima, no izvori svjedoče da je u nekoliko navrata dolazilo do promjene otvora u toj zoni. U soklu su probijeni niski podrumski prozori.

Najraskošniji su dvokrilni prozori na prvom katu južnog pročelja. Uz profilaciju okvira, ističu se dekoriranim

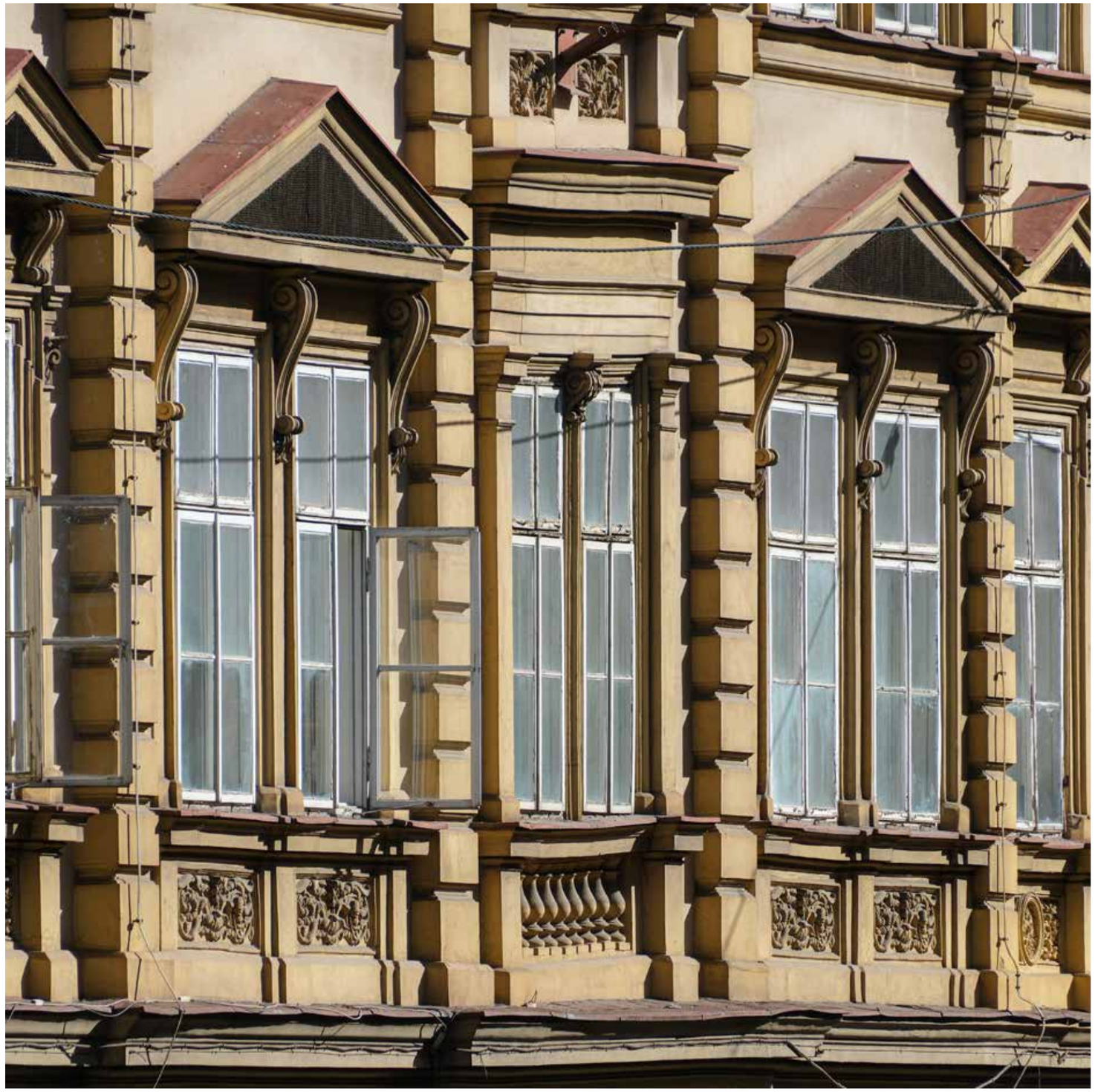

Glavno južno pročelje, ulaz u vežu

Južno pročelje, otvori knjižare i podrumski prozori

Dvojni prozori središnjeg rizalita na prvom katu

Južno pročelje, detalji arhitektonske plastike

Južno pročelje, dvojni prozor središnjeg rizalita

Detalji parapeta prozora

parapetima te trokutnim zabatima nošenima konzolama, ali i između njih postoje razlike, ovisno o poziciji. Središnji dvojni prozor ima parapet od balustara te trodijelno široko gređe, nošeno bočnim doprozornicima profiliranih kapitel-

Atika iznad središnjeg rizalita južnog pročelja prilikom demontaže nakon oštećenja u potresu 2020., Arhiva Školske knjige

nih zona te središnjim doprozornikom s volutnom konzolom. Zabat je ovdje izostao jer se nalazi iznad središnjeg prozora na drugom katu. Dvojni prozori sa svake strane središnjeg prozora ističu se parapetima ukrašenima cvjetnim viticama te trokutnim zabatima nošenima volutnim konzolama s akantusom, a jednako su oblikovani i prozori ugaonih rizalita, s tom razlikom da u parapetnoj zoni imaju balustrade. Okviri jednostrukih prozora u zidnom plaštu između rizalita (po četiri sa svake strane) sastoje se od parapeta s ukrasom rozete i vitica, nadalje unutarnjih profiliranih doprozornika s istacima – ušima te vanjskih doporozornika zaključenih kompozitnim kapitelima, kao i volutnih konzola što u zoni gređa nose trokutne zabate. Na drugom katu južnog pročelja ističe se samo središnji dvojni prozor, okvira jednakog odgovarajućem prozoru na prvom katu, ali s parapetom ukrašenim viticama te s već spomenutim završnim trokutastim zabatom. Svi ostali prozori na drugom katu dižu se s profiliranog vijenca te su uokvireni profiliranim okvirima s ušima zaključenima profiliranim vijencima – nadstrešnicama. Jednako su oblikovani prozori prvog i drugog kata na jednostavnijem zapadnom pročelju, osim prozora u ugaonom rizalitnom polju, ujednačenog s glavnim pročeljem. Oba su ulična pročelja ožbukana, a nalič je oker boje.

Dvorišna su pročelja jednostavna, ožbukana, s pravokutnim dvokrilnim prozorima bez okvira, poredanima u osi (sedam na sjevernom pročelju južnog krila, dvije na istočnom pročelju zapadnog krila te tri na zapadnom pročelju istočnog krila). Razmak između osi samo je djelomično pravilan, a u prizemlju se uz prozore javljaju i vrata, uključujući ulaz u istočni dio podruma do kojeg se spuštaju stube sa željeznom ogradom. U donjoj zoni pročelja smješteni su niski podrumski prozori. Kolni otvor veže zaključen je stlačenim nadvojem, a prozori stubišta na međupodestu su udvostručeni. Budući da stubište vodi i do potkrovlja, zid iznad njega povišen je i zabatno zaključen. Dvorišna pročelja zaključena su vijencem zaobljenog profila izvedenim u žbuci.

Bočno zapadno pročelje

Dvorišna pročelja

Krovište sa zenitalnim osvjetljenjem izvedenim po sljemenu u obnovi 1977. godine

II.2.4. Krovište

Krovište je nad južnim i zapadnim krilom trostrešno, a nad istočnim jednostrešno. Prekriveno je crijepom. Po sljemenu krova oblikovano je usko zenitalno osvjetljenje.

II.2.5. Materijal i tehnika gradnje

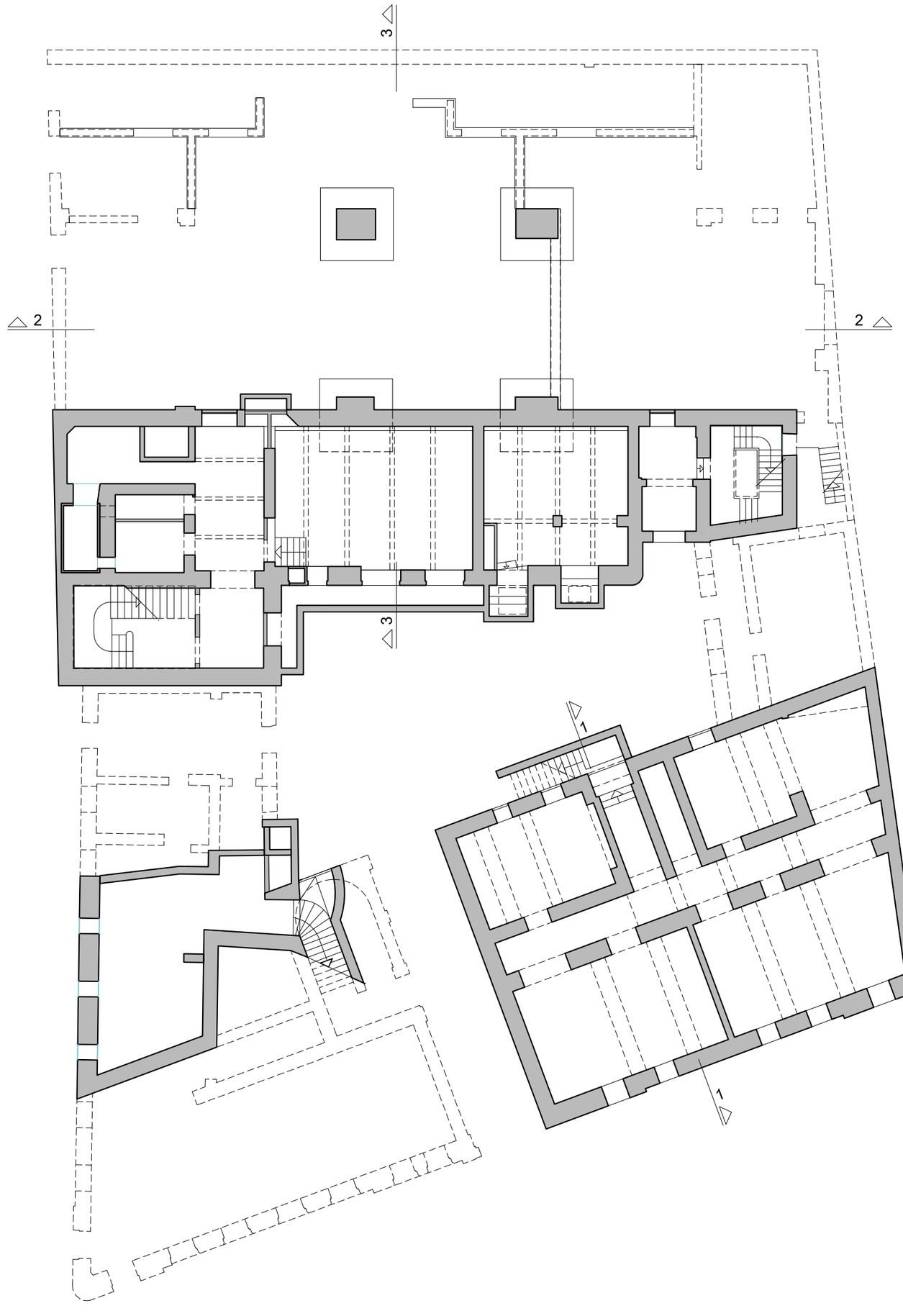
Kuća je građena od opeke, izvorno s drvenim međukatnim konstrukcijama, naknadno pojačanima armiranim betonom. Vanjski su i unutarnji zidovi ožbukani, a od žbuke je izvedena i arhitektonska plastika i dekoracija uličnih pročelja.

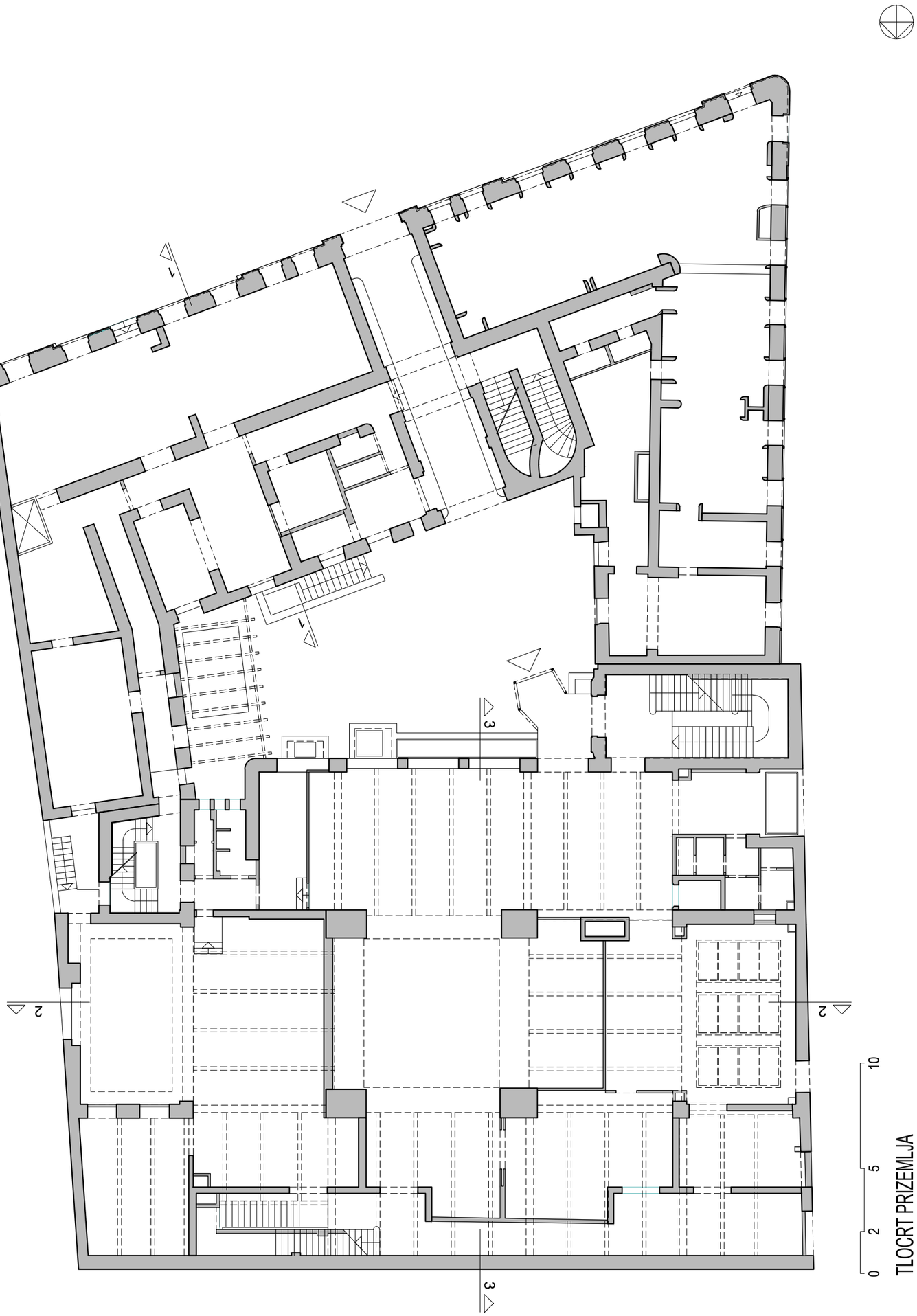
II.2.6. Građevinsko stanje

Građevinsko je stanje osrednje. Zgrada je u potresima 2020. godine pretrpjela određena strukturalna oštećenja zidova, a teže je oštećena i atika na pročelju. Stoga je u brzom pregledu statičara neposredno nakon potresa dobila »žutu naljepnicu« (privremeno neuporabljivo). Štete su površinski sanirane, atika je uklonjena, ali konstrukcijska sanacija primjerena trusnosti područja nije izvršena.

TLOCRT PODRUMA

0 2 5 10

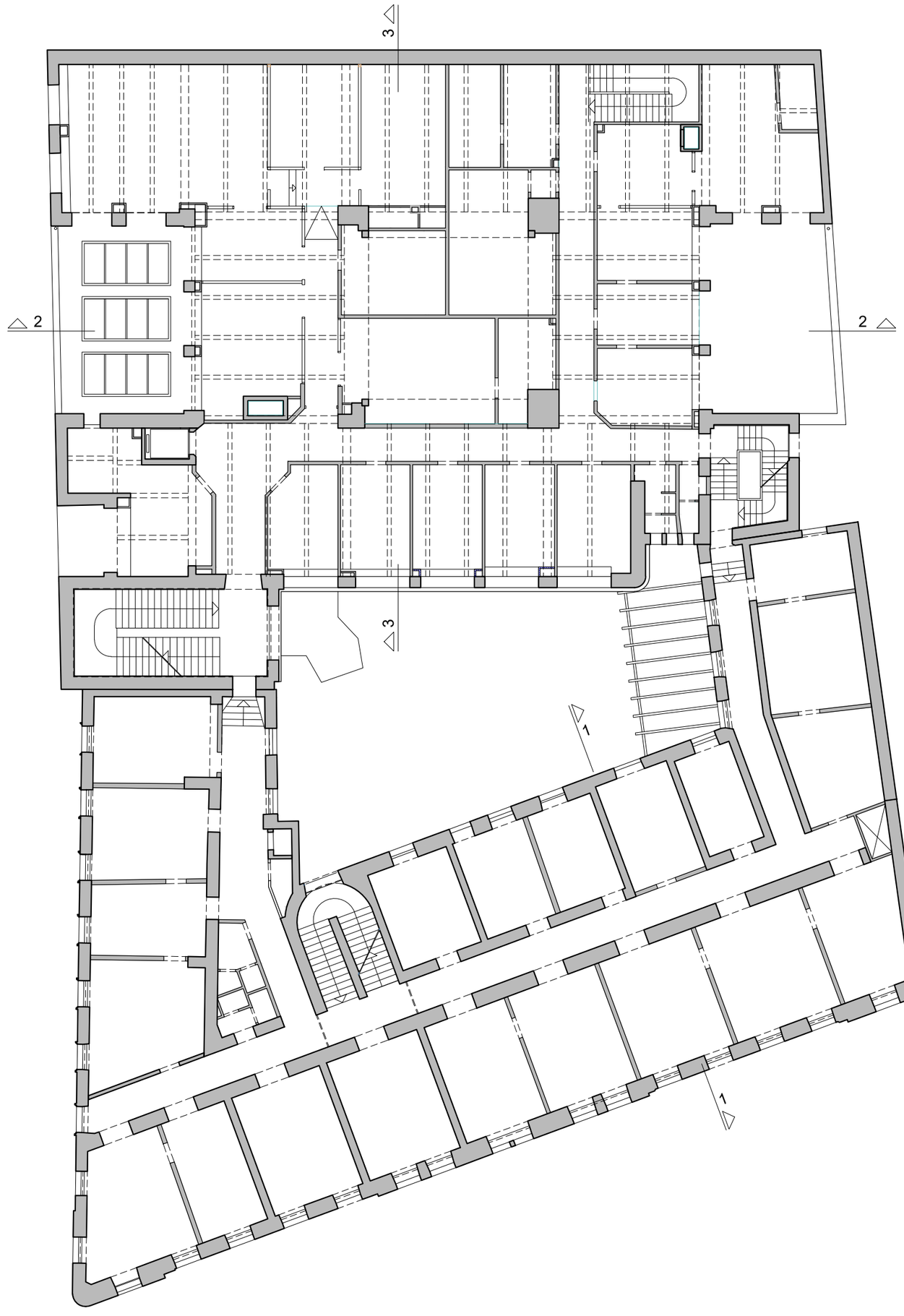

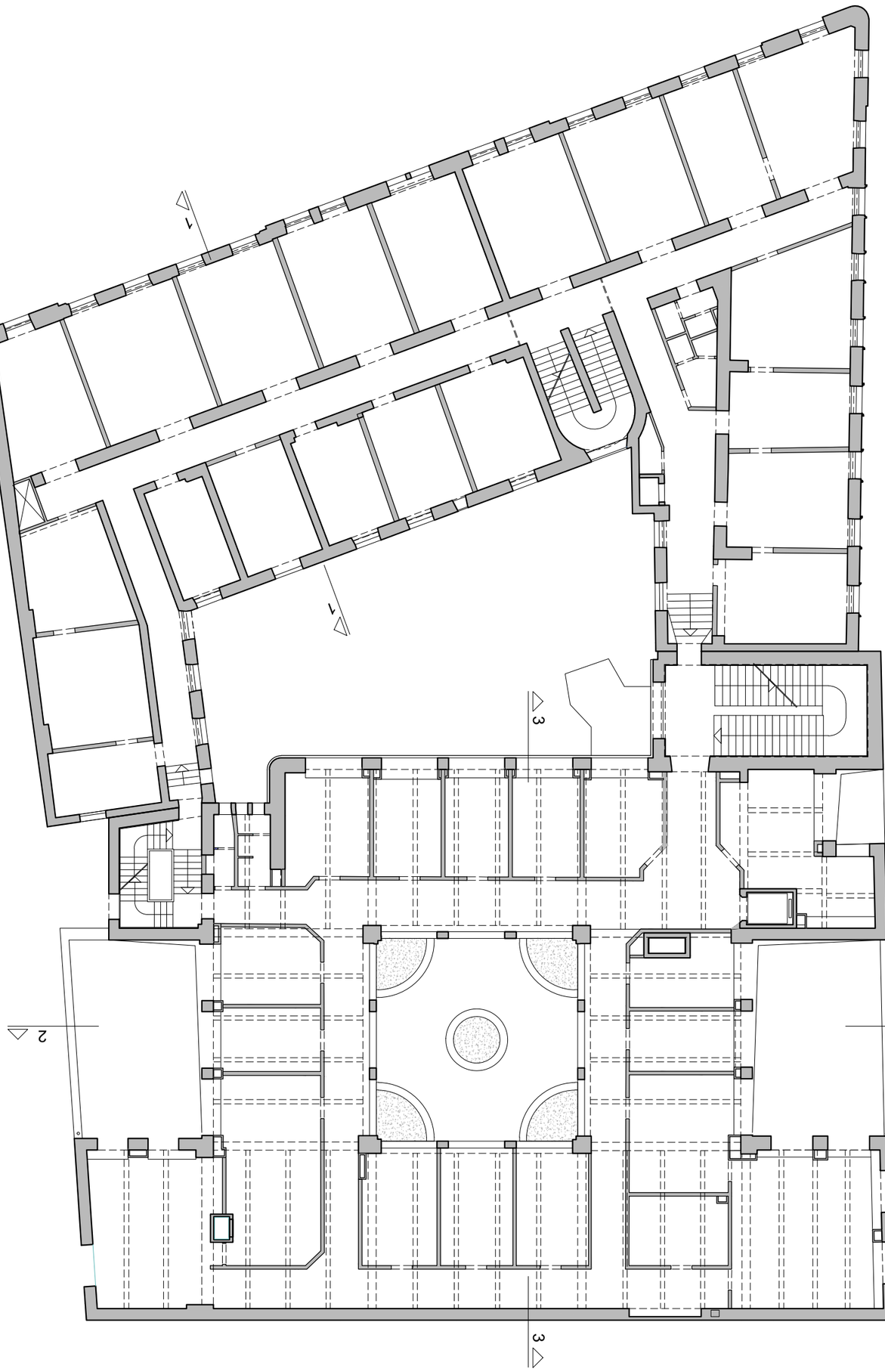

TLOCRT PRIZEMLJA

TLOCRT 1. KATA

0 2 5 10

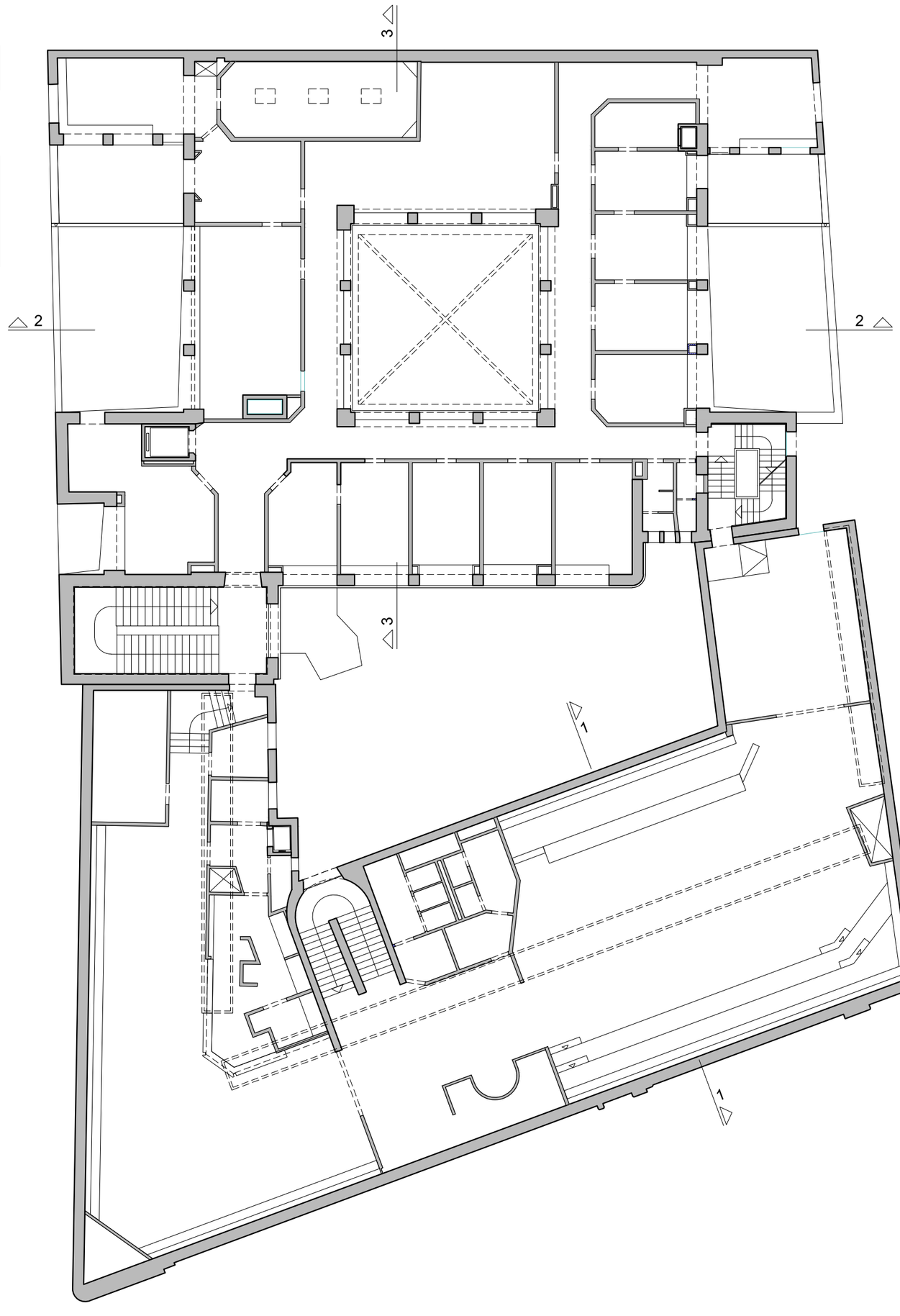

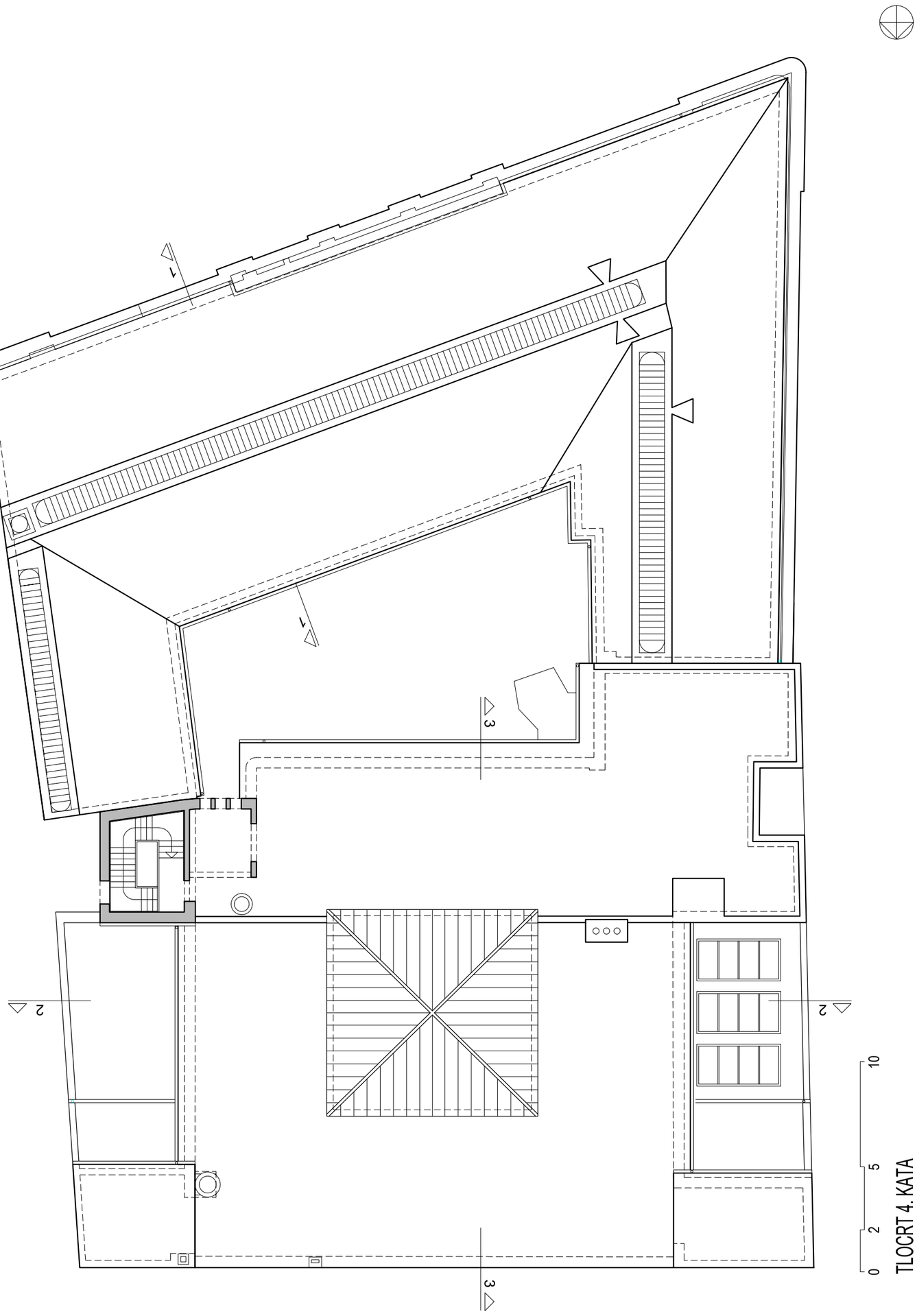

TLOCRT 2. KATA

TLOCRT 3. KATA

0 2 5 10

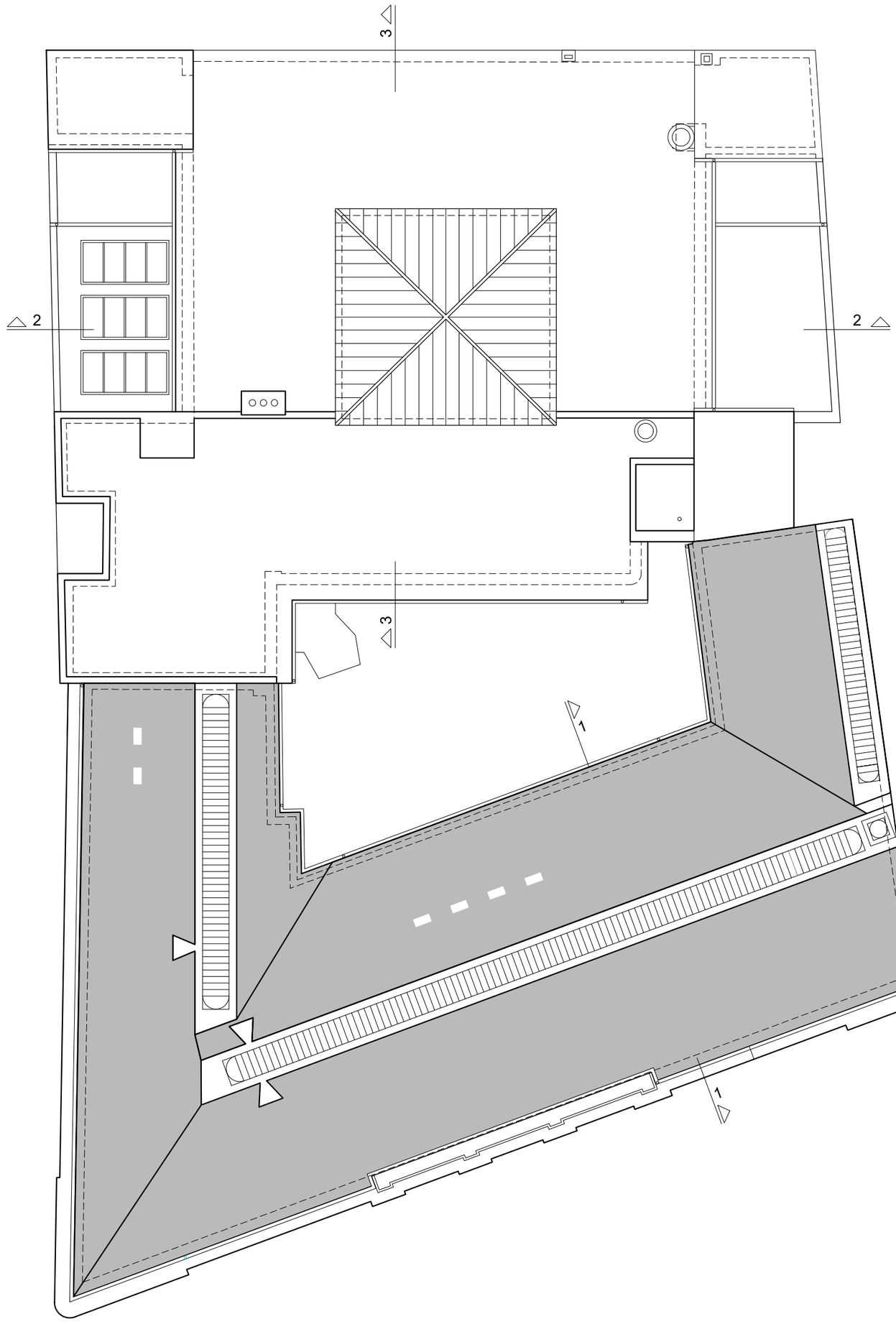

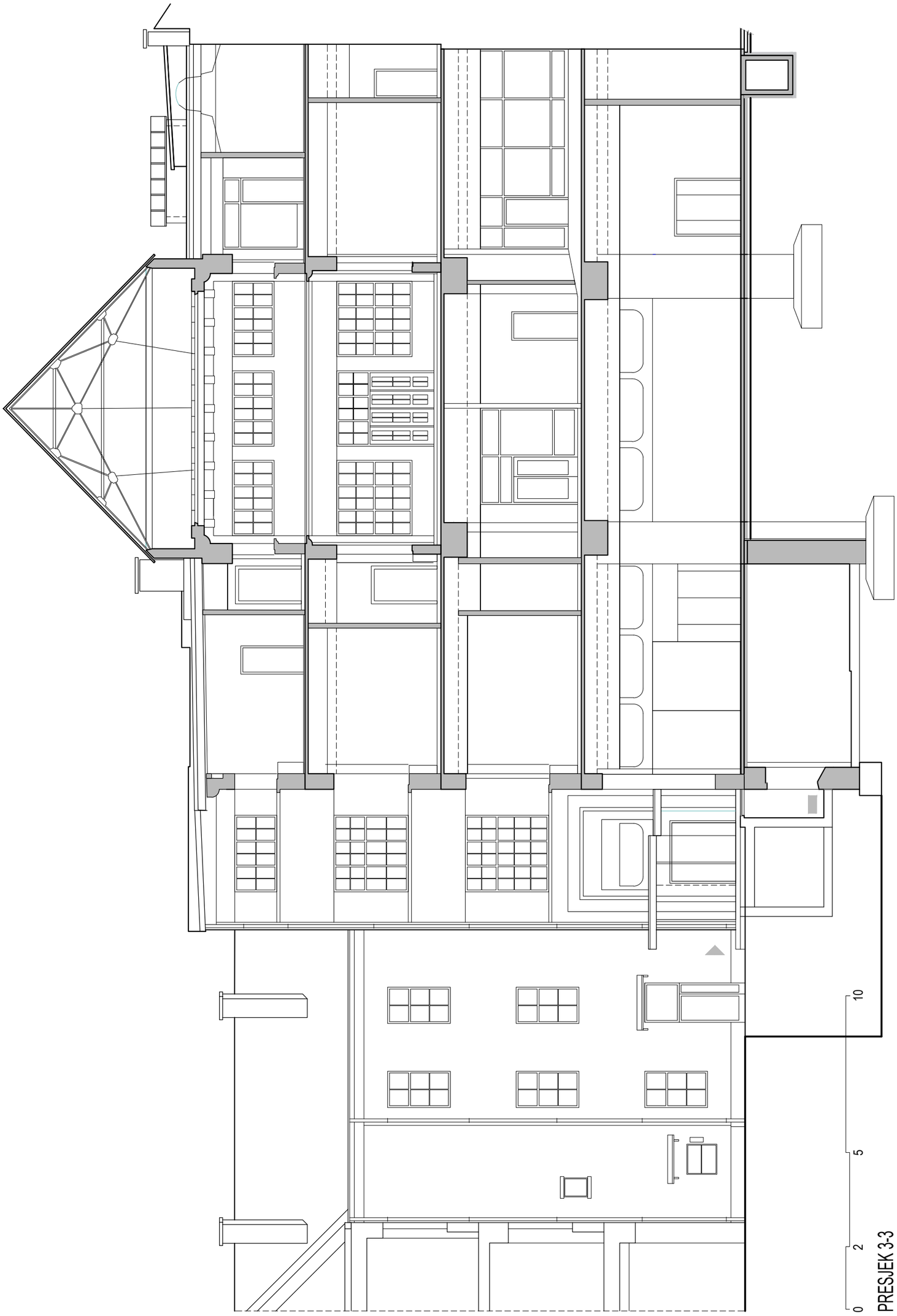

TLOCRT 4. KATA

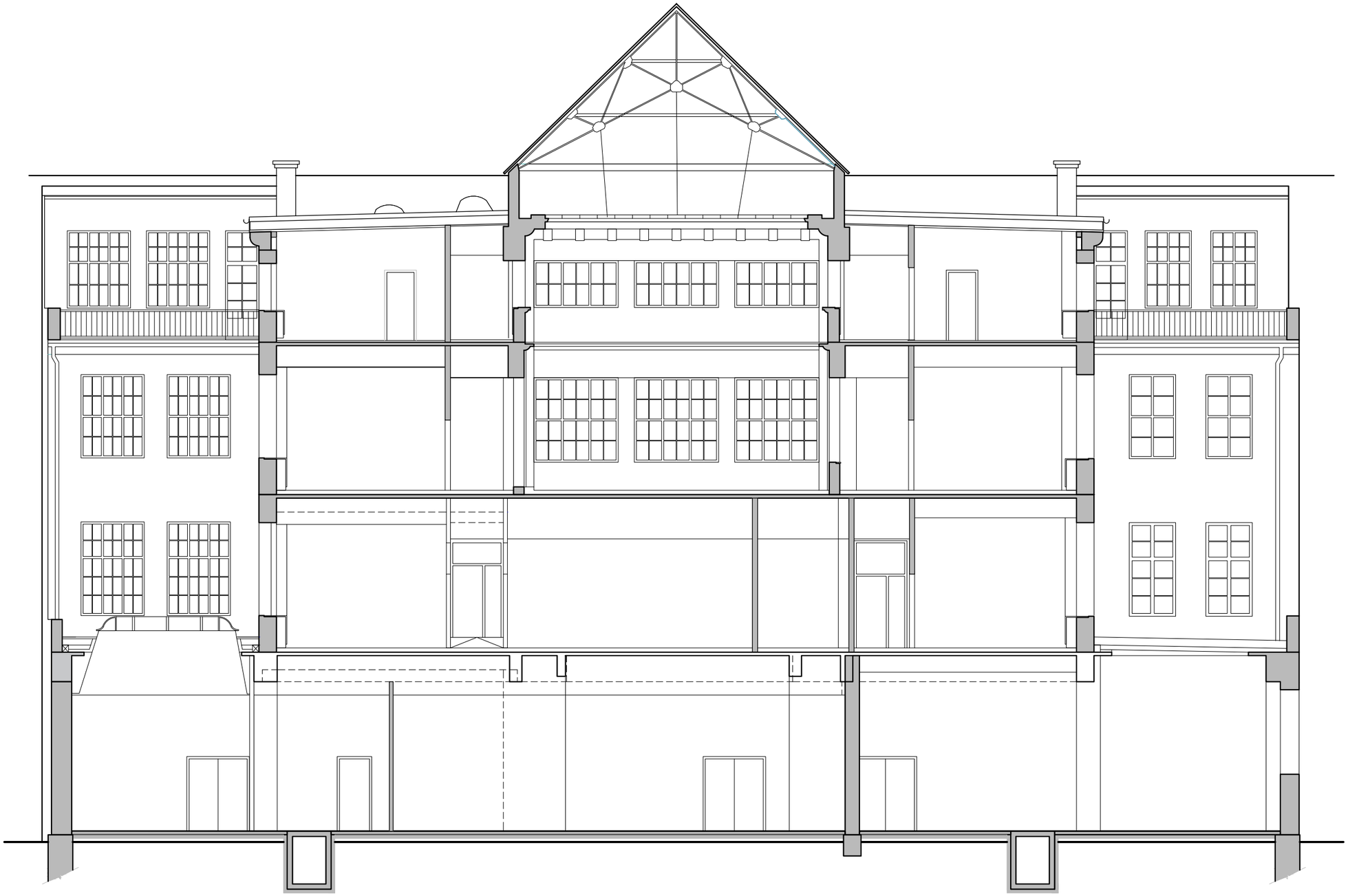
TLOCRT KROVA

0 2 5 10

PRESJEK 3-3

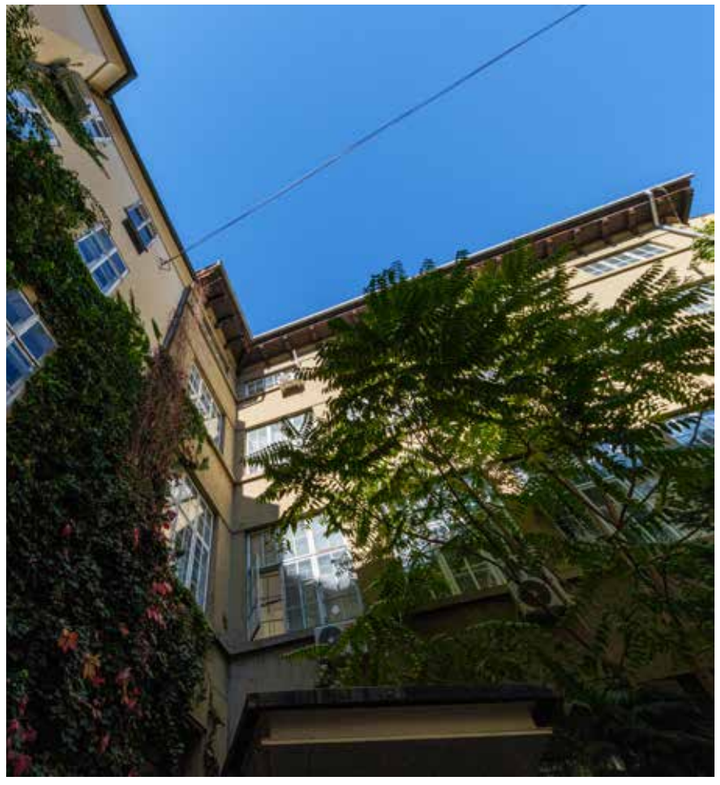

PRESJEK 2-2

II.3. Dvorišna zgrada

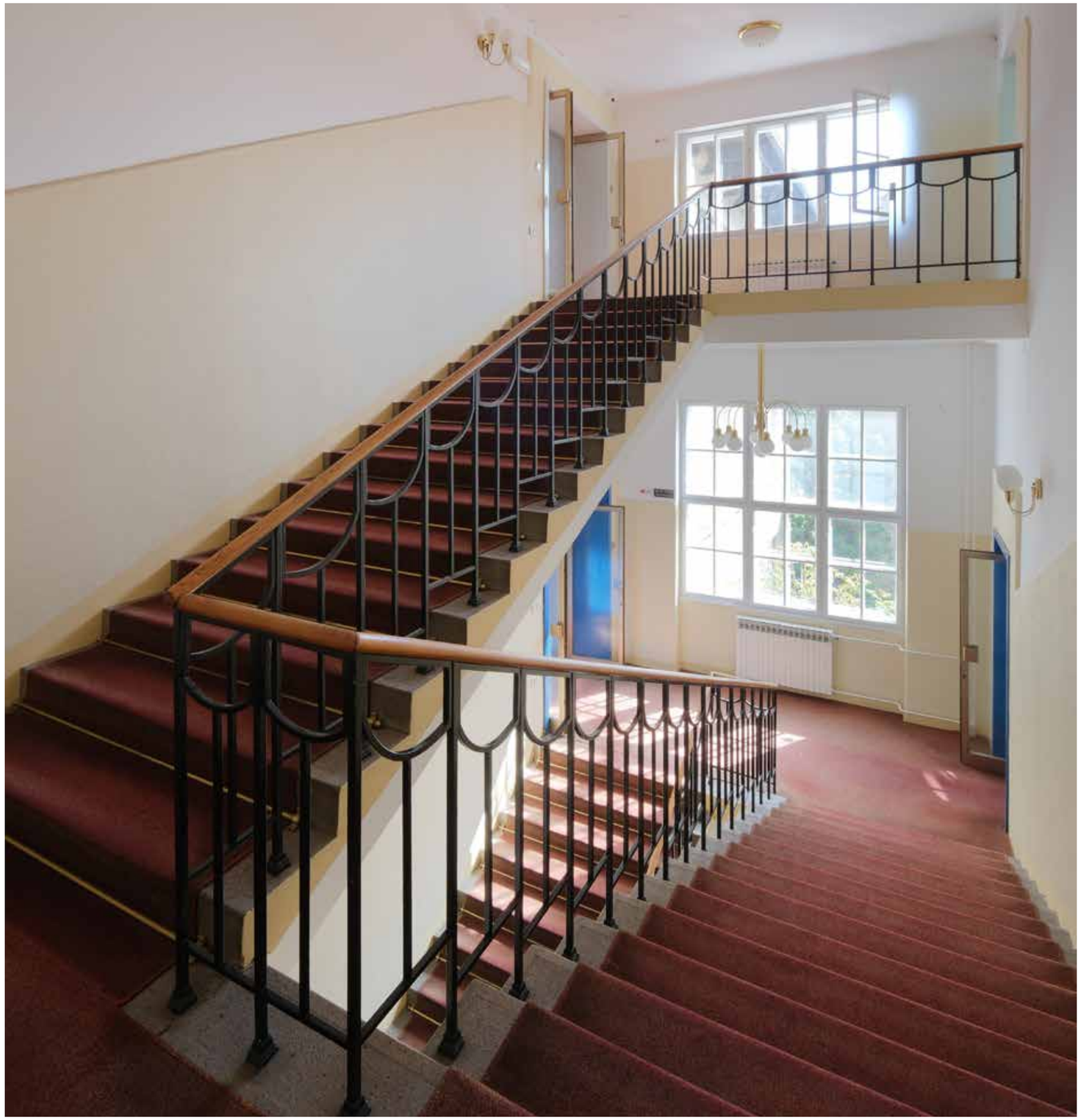
II.3.1. Organizacija unutarnjeg prostora

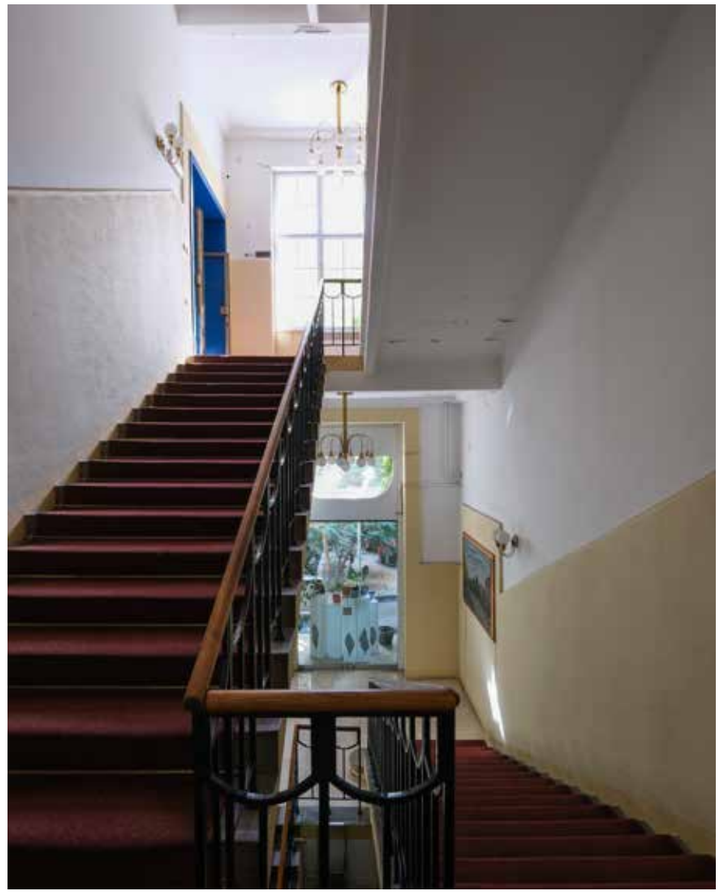
Dvorišna zgrada podignuta je 1919. – 1921. godine prema projektu arhitekta Ede Šena, s namjenom tiskare, koja je tijekom vremena izmještena, da bi zgrada potom služila kao skladište knjiga, a od 1978. godine cjelokupni je prostor u funkciji ureda Školske knjige. Riječ je o trokatnoj četverokrilnoj građevini u osnovi pravokutnog tlocrta sa središnjim natkrivenim zenitalno osvijetljenim atrijem i dvama bočnim dvorištima (istočno i zapadno), izvedenima u širini atrija te obuhvaćenima južnim i sjevernim krilom. Južna linija zgrade nije ravna, već se zapadno na spoju s bočnim krilom ulične zgrade nalazi istak, dok je istočno linija uvučena, jer je bočno krilo ulične zgrade na toj strani veće dužine, tako da zadire u perimetar nekadašnje tiskare.

Dvorišna zgrada, glavno južno pročelje

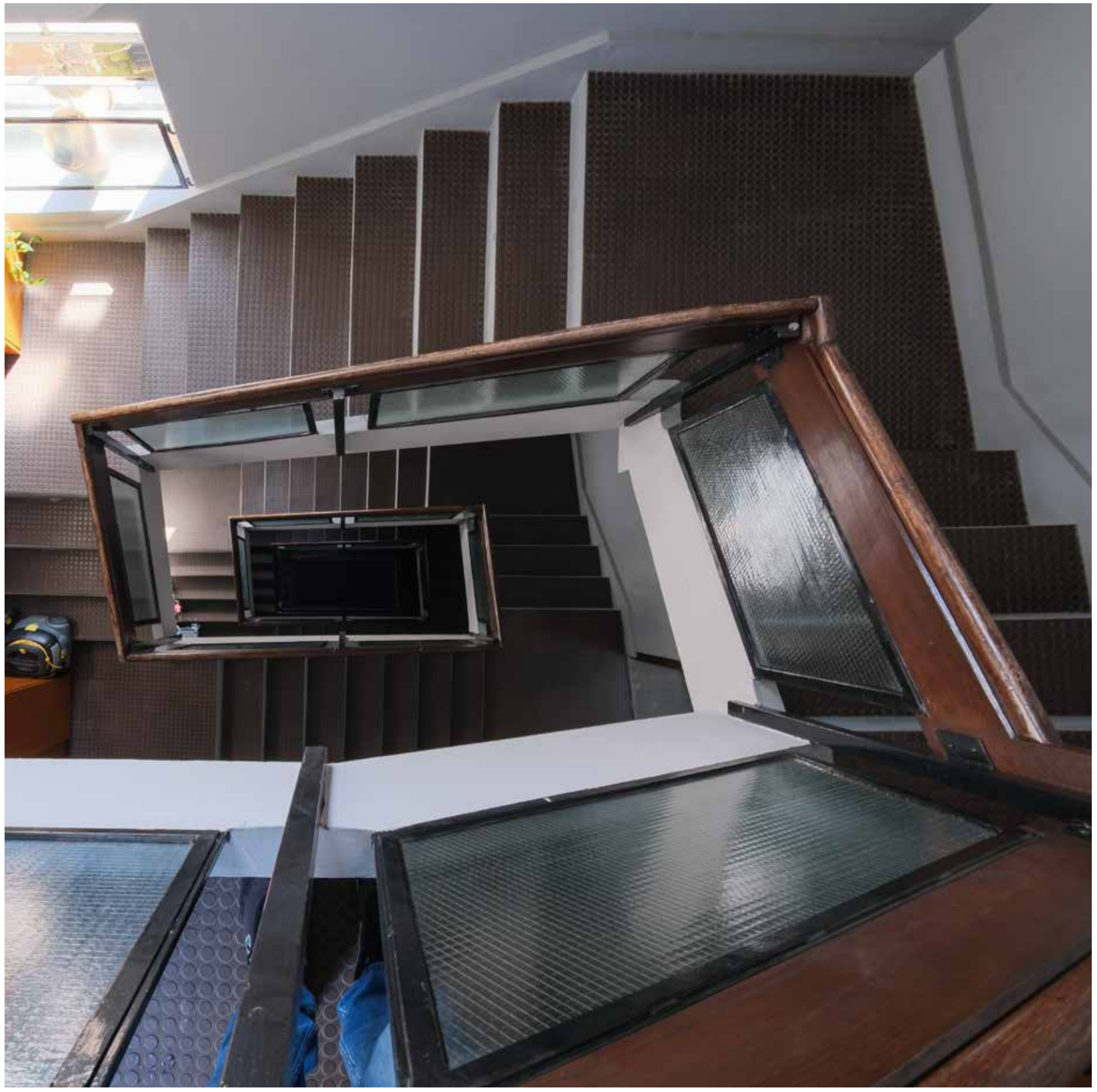

Glavno (izvorno) stubište

Na zapadnoj strani južnog krila cijelom visinom građevine nalazi se uvučeni dio (u funkciji svjetlarnika sanitarija). Naknadno su unutar atrija na razini prvog kata ugrađene međukatne konstrukcije – podovi/stropovi kako bi se formirao dodatni prostor. U interijeru su tijekom vremena vršene i druge pregradnje i promjene opreme, uključujući i natkrivanje prizemnih dijelova dvorišta.

Ulaz u zgradu organiziran je iz dvorišta kroz južno krilo te s vanjske zapadne strane. Na spojevima s uličnom zgradom formirana su **stubišta** koja povezuju sve etaže – prostrano dvokrako zapadno i usko četverokrako stubište istočno. I dok je zapadno stubište dio projekta, istočno je stubište

Sporedno (naknadno) stubište

Podrum

naknadna intervencija, a prema projektu u tom se dijelu zgrade nalazilo dizalo.

Ispod dvorišne zgrade formiran je **podrum**. Sjeverni dio (pod sjevernim krilom te atrijem, dijelovima bočnih krila i dvorištima) zaprema jedinstveni prostor s pilonima koji podupiru konstrukciju. Ispod južnog krila nekoliko je prostorija, s namjenom kotlovnice, spremišta i sl.

Ulazni prostor (porta)

Prizemlje, prostorija u nekadašnjem zapadnom dvorištu sa zenitalnim osvjetljenjem

Prostorija u središnjem dijelu

Slična prostorna organizacija – veliki prostor s pilonima karakterizira i **prizemlje**, jer se prvotno u tom dijelu nalazila tiskara. Danas je ovdje u jugozapadnom dijelu organiziran ulazni prostor (porta) s dizalom, povezan s dvokrakim stubištem, koje ima i izravni ulaz iz dvorišta. U sredini su dvorane, a preostali je prostor pregrađen staklenim i dru-

Prvi kat, hodnik

Ured

Skladište u naknadno pregrađenom atriju

gim laganim pregradama. Uz recentno dizalo smještene su sanitarije, jednako kao i na suprotnom kraju južnog krila, u prostoru izvorno namijenjenom dizalu. Prizemlje obuhvaća prostor atrija i dvorišta, s time da su naknadno iznad atrija i istočnog dvorišta, izvorno sa zenitalnim osvjetljenjem, izvedeni stropovi, dok je iznad zapadnog dvorišta novi ostakljeni strop. Ostavši bez osvjetljenja kroz prozore prema atriju, prizemlje je danas primarno osvijetljeno s južne strane. Stražnja (sjeverna) je strana bez prozora, a dijelom i bočne strane.

Tlocrtnu organizaciju katova danas čine hodnici uz atrij te nizovi prostorija uz vanjska pročelja, dok su se prvotno i ovdje nalazile velike prostorije, bez hodnika (slagarnica, knjigovežnica, atelijer, fotograf, skladište papira i sl.). Sanitarije se nalaze u prostoru prvotno namijenjenom dizalu.

Na **prvom katu** u tri su krila (južno, zapadno i istočno) hodnici i niz razmjerno malih ureda. Sjeverno krilo bez hodnika zapremaju uredi i spremišta za knjige, koja se nalaze i u naknadno formiranom prostoru u atriju. Prostorije su osvijetljene na južnoj strani te iz bočnih dvorišta.

Drugi kat, hodnici uz atrij

Na **drugom katu** južno, zapadno i istočno krilo ponavljaju raspored donjeg kata. U sjevernom krilu manje uredske prostorije nalaze se uz unutarnju stranu, a povezuje ih hodnik uz vanjski zid. Kvaliteti ovog prostora pridonosi atrij, čija je razina poda na razini drugog kata, tako da velikim trokrilnim prozorima i vratima komunicira s hodnicima i uredima koji ga okružuju. Ostala osvjetljenja provedena su kroz južno pročelje te iz dvorišta, ali i s bočnih strana sjevernog krila.

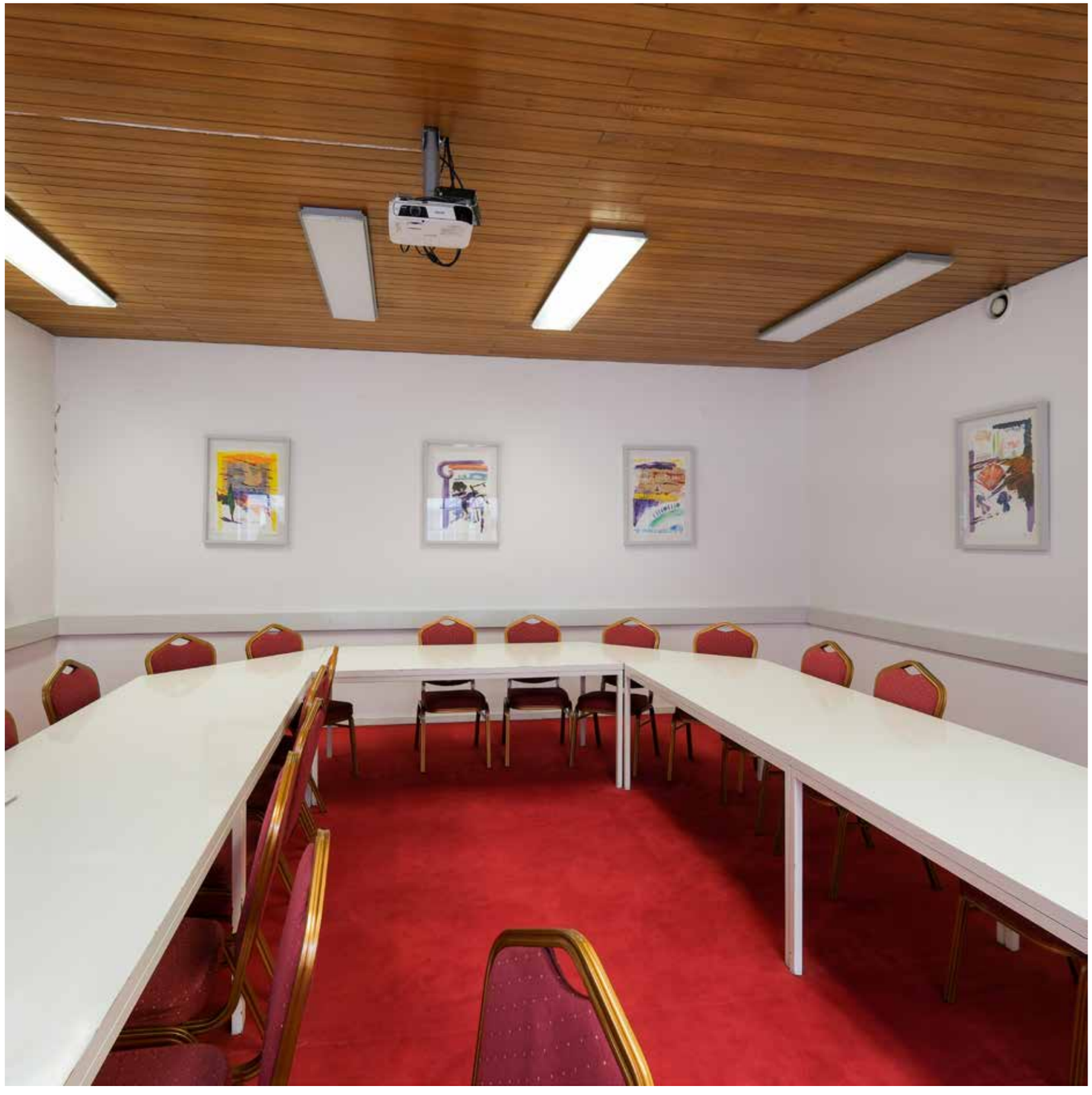
Treći kat u južnom i istočnom krilu zapremaju hodnici i manji uredi, u zapadnom je krilu hodnik i veliki ured ravnatelja, a u sjevernom su krilu dvorane za sastanke. I ovdje prostor dobiva svjetlost kroz velike trokrilne prozore atrija

Ured

Hodnik uz atrij

Treći kat, dvorana za sastanke

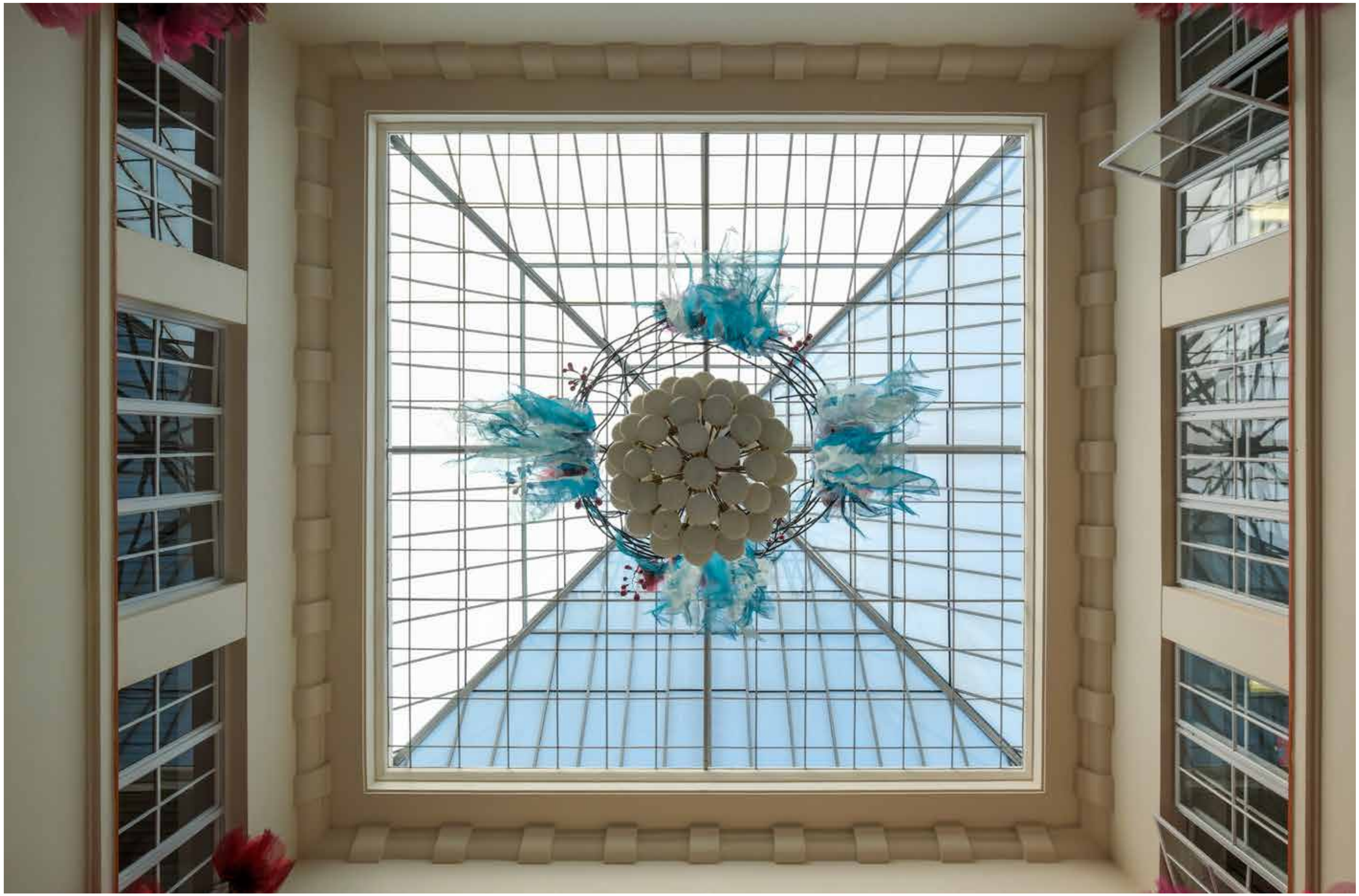

Uredi

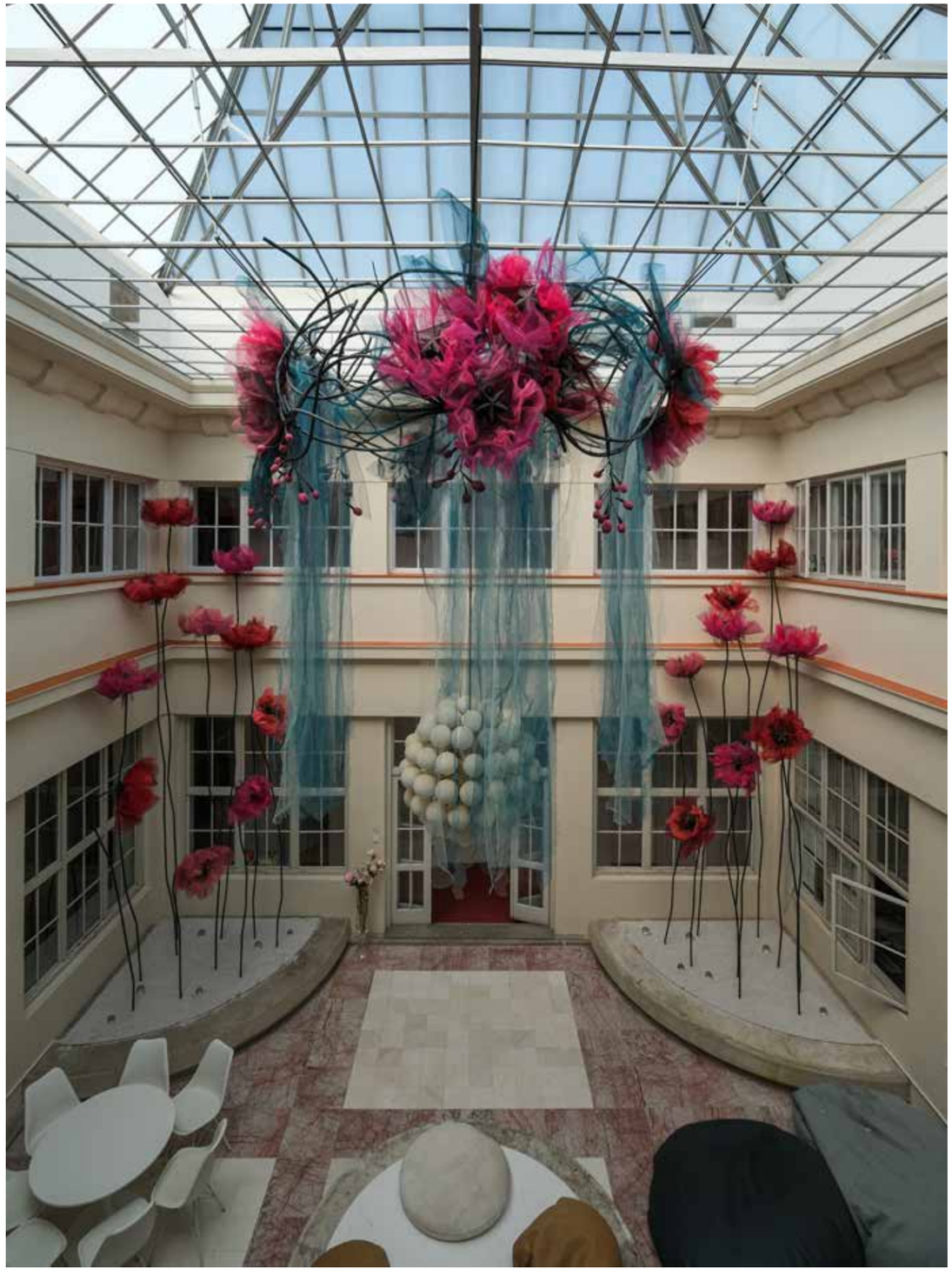
te kroz prozore na južnom pročelju i prema dvorištima. Na bočnim krajevima sjevernog krila, iznad dvorišta, formirane su terase s pristupom iz ureda.[48]

48 U odnosu na projekt, terase su naknadno smanjene oblikovanjem još po jedne uredske prostorije na njihovim polovicama.

Atrij, pogled na ostakljeni krov

Atrij, pogled na prozore drugog i trećeg kata

Staklena vrata ulaznog prostora, 1977.

Željezna ograda terase

Željezna ograda u stubištu, 1919. – 1921.

II.3.2. Unutarnja oprema

S obzirom na nekoliko adaptacija te promjenu namjene od tiskare u uredski prostor, malo je izvorne opreme interijera dvorišne zgrade ostalo sačuvano. Zapravo, jedini prostor koji je sačuvan u izvornom stanju jest zapadno stubište sa širokim plitkim stubama od betonskog teraca i jednostavnom, ali efektnom *art déco* ogradom od kovanog željeza – uspravne šipke i valoviti ovješeni motivi koji asociraju na girlande, ali su glatki, bez ukrasa. U sličnom su stilu i ograde dviju terasa. Iz rane su faze gradnje i veliki prozori prema atriju i na pročeljima s dvostrukim oknima, drvenom stolarijom i originalnim okovima (nalič stolarije je bijeli).
Ostala oprema datira iz obnove 1977./1978. godine te iz kasnijeg perioda. U tom pogledu ističe se uređenje prizemlja s velikim ostakljenjima i staklenim vratima nadvišenima osebujnim nadsvjetlima u obliku slova U. Podovi u ulaznom prostoru i u atriju (na razini drugog kata) popločeni su kamenom, dok su u sobama, hodnicima i sanitarijama parket, tapison i keramičke pločice. U većini prostorija izvedeni su spušteni stropovi s neonskom rasvjetom, a dio njih ima drvenu oplatu (brodski pod).

II.3.3. Pročelja

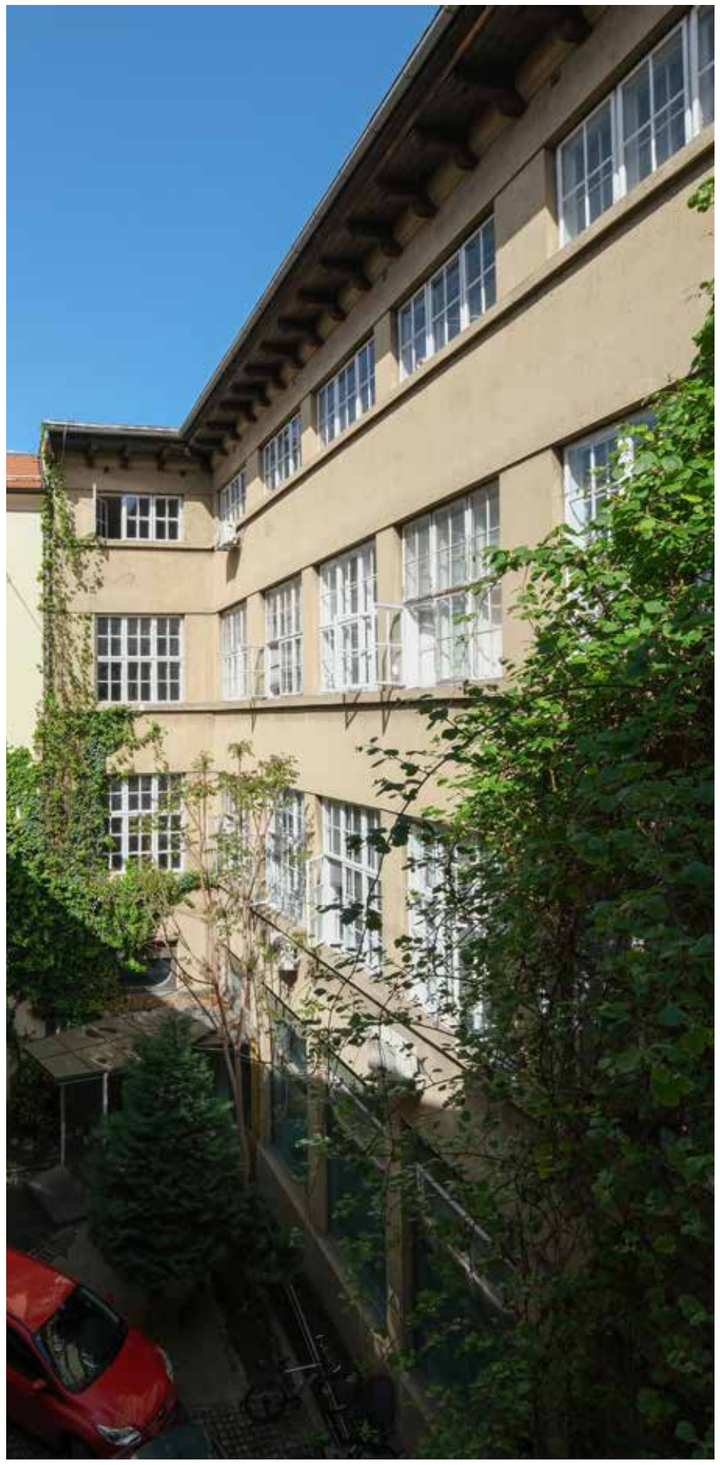
Zgrada je bogato rastvorena velikim prozorima na dvorišnom pročelju južnog krila te u bočnim dvorištima, kao i na bočnom, zapadnom i istočnom pročelju. Plohe su pročelja ožbukane, a prozori nemaju okvire, no osobitu izražajnost postižu kasetiranim oknima podijeljenima šprljcima na brojna polja.

Pročelje južnog krila rastvoreno je trokrilnim prozorima poredanima u pet osi, s time da su u prizemlju najviši otvori vrata i prozori, na prvom i drugom katu nešto su manji pravokutni prozori, a na trećem su katu niski pravokutni horizontalno položeni prozori. Os jednako oblikovanih otvora s vratima u prizemlju rastvara i istočnu stranu dvokrakog stubišta. U prizemlju su otvori recentno promijenjeni 1977./1978. godine – izvedena su velika ostakljenja s nadsvjetlima u obliku slova U, ispred glavnog ulaza podignuta je nadstrešnica, dok su prozori na katovima sačuvani u izvornom stanju. Istočni, uvučeni dio dvorišnog pročelja zaprema zid uz projektirano dizalo s po tri uska prozora na svakoj etaži. Ugao pročelja uz uvučeni dio je zaobljen, a dio pročelnog zida koji se izdiže iznad istočnog krila uličnе zgrade raščlanjen je lezenama. Pročelje je zaključeno drvenom strehom sastavljenom od profiliranih konzola i dasaka u podgledu.

U zapadnom dvorištu zapadno je pročelje u zoni katova rastvoreno četirima osima, a južno dvjema osima trokrilnih prozora. Dvije osi trokrilnih prozora probijene su i na zapadnoj strani sjevernog krila. Pročelja u istočnom dvorištu rastvorena su četirima osima trokrilnih prozora (istočno pročelje) te trima osima dvokrilnih prozora (južno pročelje).

Glavno južno pročelje i pročelje stubišta

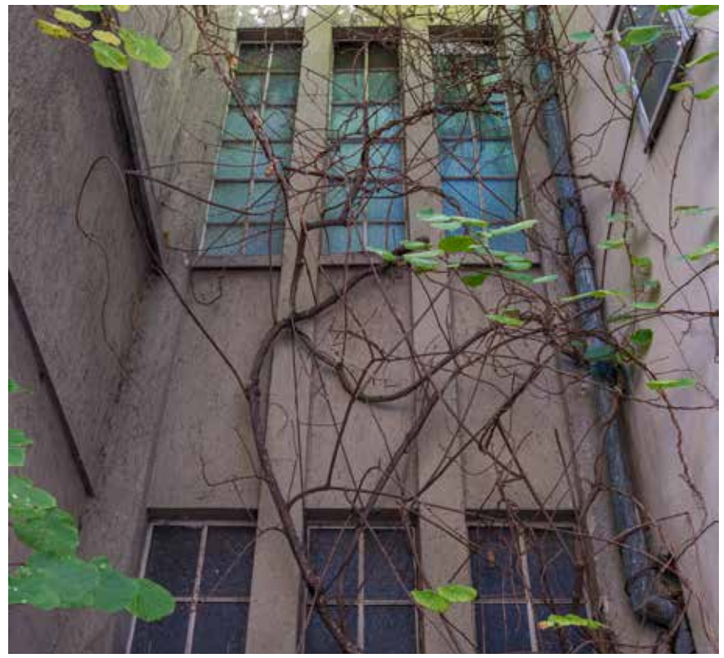

Južno pročelje

Streha

Otvori prizemlja

Prozori nekadašnjeg dizala

Zaobljeni ugao pročelja prema otvorima nekadašnjeg dizala

Bočno zapadno pročelje

Bočno istočno pročelje

Ravni krov

Piramidalni ostakljeni krov

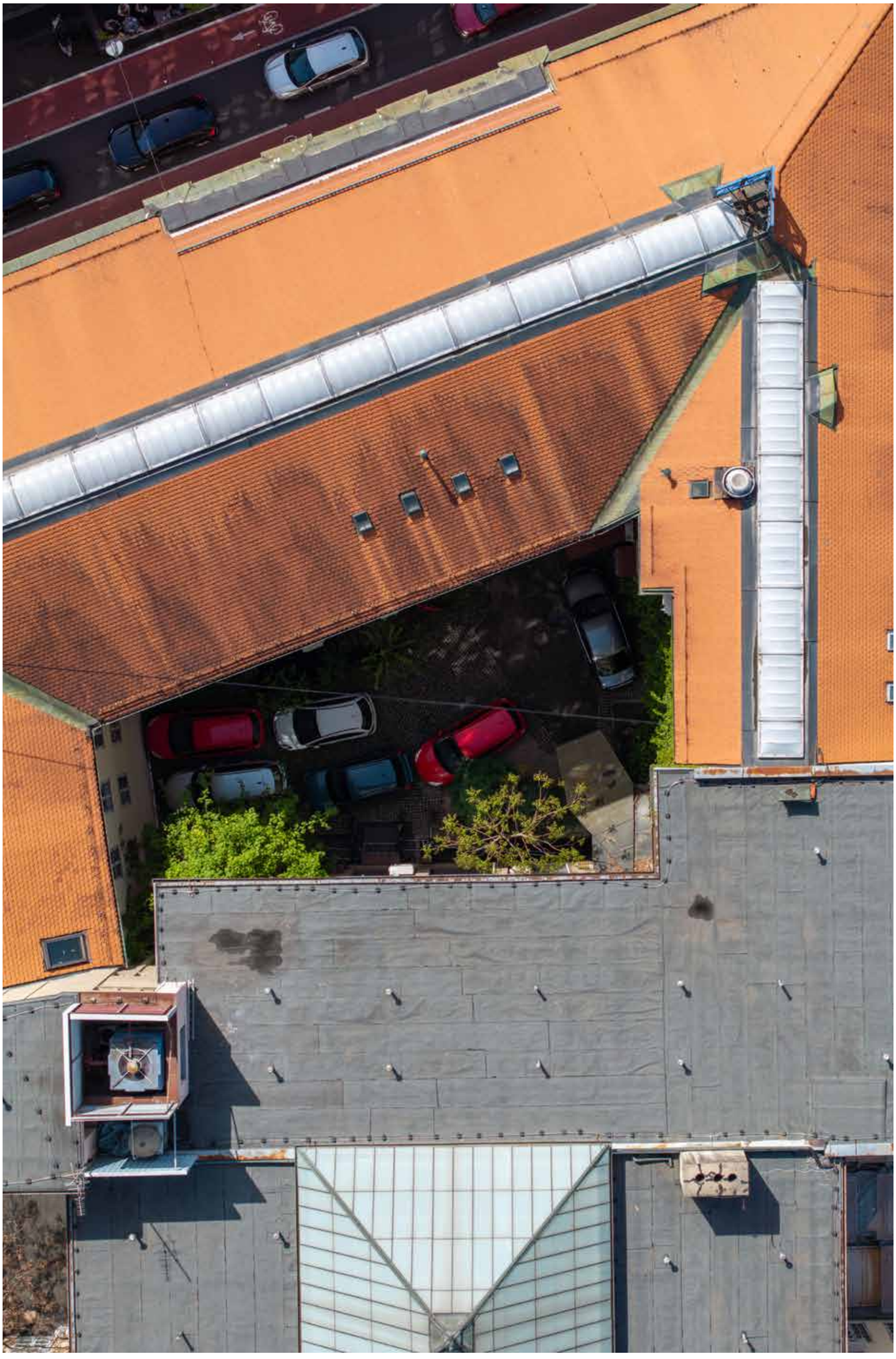

II.3.4. Krovište

Iznad krila zgrade krov je ravan. Iznad atrija podignuta je piramidalna čelična konstrukcija ostakljenog krova.

II.3.5. Materijal i tehnika gradnje

Konstrukcija je dvorišne zgrade armiranobetonska, sa zidovima od opeke. Vanjski su i unutarnji zidovi ožbukani.

Dvorište između uličnе i dvorišne zgrade

II.3.6. Građevinsko stanje

Građevinsko je stanje osrednje. Potresi 2020. godine nanijeli su manja konstruktivna oštećenja, tako da je procjena statičara u brzom pregledu nakon potresa bila – privremeno neuporabljivo, označeno »žutom naljepnicom«. Štete su djelomično sanirane, ali konstrukcijska sanacija u skladu s trusnosti područja nije izvršena.

II.4. Dvorište

Između dviju zgrada formirano je unutarnje dvorište, s pristupom kroz vežu ulične zgrade. Potpuno je zatvoreno na sve četiri strane krilima ulične zgrade i glavnim pročeljem dvorišne zgrade. Podne su plohe dvorišta dijelom asfaltirane, a dijelom popločene kockastim granitnim blokovima. Uz rubove posađeno je nisko i visoko raslinje.

III.

GENEZA GRADNJE I ADAPTACIJE

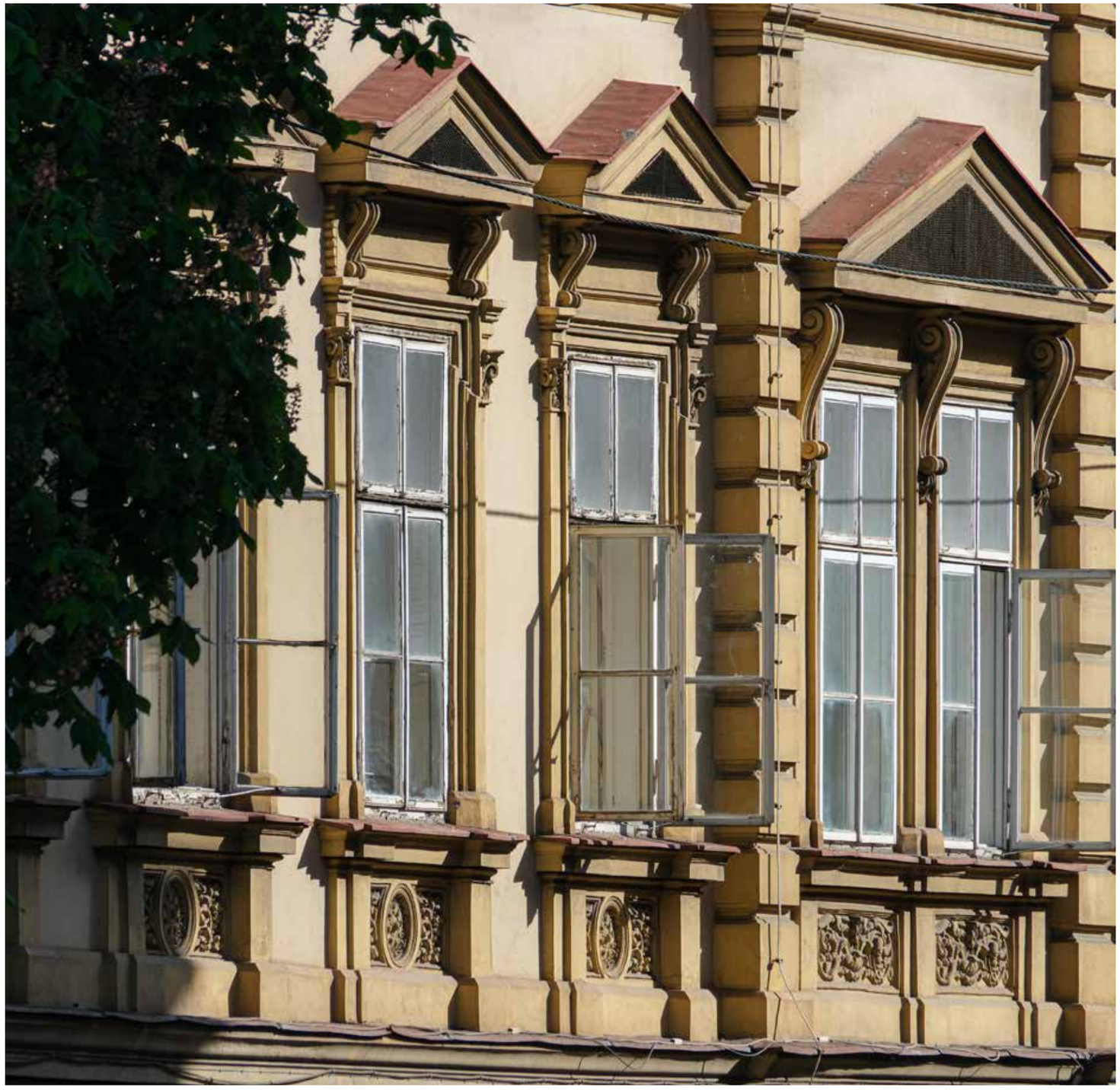
Kuća Schmiedt (ulična zgrada), 1877., Janko Jambrišak, neorenesansno glavno pročelje, središnji rizalit

III.1. Gradnja ulične stambeno-poslovne dvokatnice – kuće Schmiedt prema projektu Janka Jambrišaka 1876./1877. godine

Ulična zgrada sagrađena je 1876./1877. godine prema projektu graditelja Janka Jambrišaka, a po narudžbi Josipa Schmiedta, koji je već bio vlasnik jednokatnice u dvorištu, također projektirane od Jambrišaka prije dvije godine (1874.). Pisana dokumentacija povezana s izdavanjem građevinske i uporabne dozvole pokazuje da se gradnja kuće Schmiedt realizirala u dvije etape – najprije se gradi istočni, a zatim i zapadni dio trokrilne dvokatnice koja je s dvorišnom jednokrilnom jednokatnicom i ostalim pomoćnim objektima (skladištima i obrtničkim radionicama) činila zatvoreni sklop s unutarnjim dvorištem. Po svemu sudeći, riječ je bila o tipičnoj historicističkoj stambeno-poslovnoj građevini, sa stanom vlasnika na prvom katu (najvjerojatnije u njegovu reprezentativnijem zapadnom ugaonom dijelu), a s većinom ostalih stanova namijenjenima iznajmljivanju. Kao i ostale donjogradske kuće tog vremena, karakteriziralo ju je raskošno ulično pročelje te jednostavno dvorišno začelje.

Neorenesansno pročelje, detalji

Veža

Ulična zgrada, nacrt postojećeg stanja, 1977., detalj presjeka s otvorom prema stubištu s balustradom (naknadno zazidanim), Arhiva Školske knjige

Jambrišakov projekt nije sačuvan, premda je bio priložen zahtjevu za izdavanje dozvole, a sam interijer zgrade uvelike je naknadno pregrađen. No ipak je moguće djelomično rekonstruirati izvornu prostornu organizaciju. Okosnicu tlocrta i granicu između dva dijela zgrade činila je, kao i danas, veža – kolni ulaz u dvorište, nužna i zbog konjušnice, a vjerojatno i kolnice u dvorišnoj kući. Svaki dio zgrade, zapadni i istočni, bio je opremljen zasebnom vertikalnom komunikacijom, s time da je zapadno stubište s ulazom iz veže sačuvalo svoju poziciju, ali su same stube, izvorno sa zavojitim spojevima krakova u polukružno zaključenom prostoru, naknadno izmijenjene. Prema nacrtu zatečenog stanja iz 1977.,[49] vidljivo je da je stubište bilo velikim otvorom stlačenog nadvoja rastvoreno prema veži, a unutar njega prvi je krak stuba bio obrubljen balustradom, zasigurno sličnoj balustradama u parapetima pojedinih prozora na pročelju. Kao i u nekim drugim Jambrišakovim zagrebačkim kućama, otvori stubišta bili su otvoreni, no spomenuti

49 *Glavni projekt,* Arhiva Školske knjige (bilj. 46).

Ulična zgrada, nacrt postojećeg stanja, 1977., detalj južnog pročelja s balustradom atike (uklonjene nakon potresa 2020.), Arhiva Školske knjige

Glavno pročelje, detalj s ostatcima atike iznad središnjeg rizalita

nacrt pokazuje da su naknadno zadobili vratnice s nadsvjetlom i ostakljenje. Kao i prizemna zona pročelja, donje zone zidova veže bile su raščlanjene trakama stilizirane rustike. Istočno pak stubište s ulazom kroz usko predvorje iz ulice poništeno je nakon Drugog svjetskog rata, ali je njegov položaj vidljiv iz pojedinih nacrta.

U prizemlju su se i prvotno nalazile različite trgovine, a nacrtna dokumentacija pokazuje da je raspored i format otvora bio funkcionalan. Koliko je stanova bilo na katovima i kakvo je bilo njihovo tlocrtno rješenje, teško je rekonstruirati, s obzirom na to da danas tlocrt čine hodnici i nizovi jednolikih prostorija, u središnjem krilu s obje strane hodnika, a u bočnim krilima samo s jedne njegove strane. Ipak, iz postojećih je struktura moguće zaključiti da je navedena najjednostavnija koncepcija, moguće i sa zajedničkim sanitarijama, činila osnovnu dispoziciju i izvornih stambenih prostora, s obzirom na to da ni na dvorišnom začelju u formatu otvora nije moguće prepoznati uobičajenu funkcionalnu diferencijaciju (kuhinja, nusprostorije, djevojačka soba). Razlikovali su se jedino prozori stubišta, koji su udvostručeni i smješteni na razini međukatova, s time da su sačuvani samo oni zapadnog stubišta, dok su prozori istočnog stubišta prilikom njegova uklanjanja zazidani i zamijenjeni jednostrukim prozorima na razini katova. Posljedično, ni ništa od izvorne historicističke opreme interijera nije sačuvano.

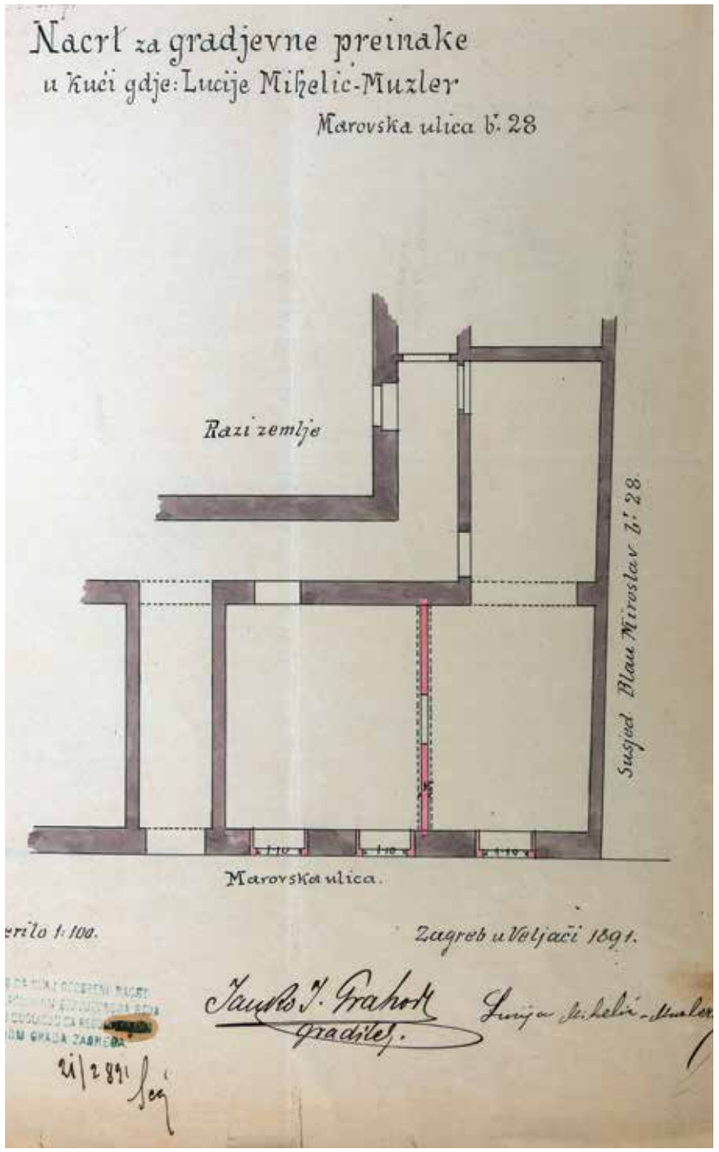
Ono što je gotovo u cijelosti izvorno jest reprezentativno južno ulično pročelje raskošnih neorenesansnih obilježja. Karakterizira ga raščlamba rustikom, vijencima i rizalitima te rastvaranje prozorima bogato dekoriranih okvira, s balustradama i reljefno ukrašenim parapetima, kao i složenim doprozornicima i vijencima, zaključenima na najreprezentativnijem prvom katu zabatima. Osobiti su akcenti ugaoni tročetvrtinski kanelirani dorski stup te atika iznad veže i središnjeg rizalita. Iz nacrta postojećeg stanja pročelja izvedenog pri uređenju krovišta 1963. i obnovi zgrade 1977./1978. godine,[50] vidljivo je da se na atici nalazila balustrada, na kojoj su izvorno mogli biti i akroteriji.

50 DAZG, *Zbirka građevne dokumentacije* (bilj. 10), Masarykova 28; *Glavni projekt,* Arhiva Školske knjige (bilj. 46).

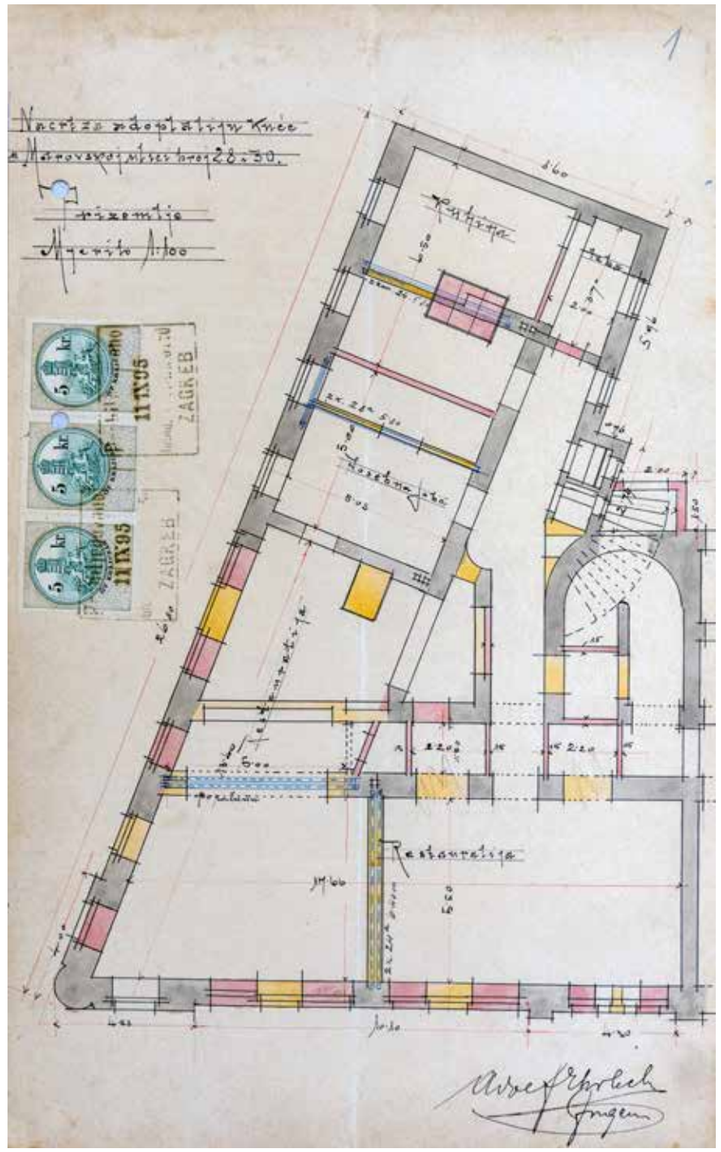
III.2. Naknadni zahvati na stambeno-poslovnoj dvokatnici u razdoblju od 1891. do 1911. godine

U razdoblju od gradnje ulične kuće Schmiedt do Prvog svjetskog rata zabilježene su manje preinake, povezane uglavnom s promjenama namjene prizemlja, dok na katovima i dalje traje stanovanje, koje je bez sumnje uključivalo pregradnje interijera. Budući da za to nisu bile potrebne građevinske dozvole, promjene nisu ni registrirane. Ono što je registrirano zahvati su u prizemlju, jer su obuhvaćali i promjene otvora/izloga na pročelju.

Tako se 1891./1892. godine, istočni dio prizemlja prenamjenjuje u stan, što je podrazumijevalo izvedbu novog zida u unutrašnjosti te adaptaciju triju izloga u prozore, kako to pokazuje sačuvani tlocrt, koji potpisuje Janko Grahor.[51] Tragovi ove preinake nestali su u kasnijim pregradnjama tog dijela zgrade. Nešto veći zahvati obuhvatili su 1895. godine zapadni dio prizemlja radi uređenja restorana.[52] Sam restoran zapremao je ugaoni prostor uličnog i zapadnog krila, a dalje u bočnom krilu protezale su se »posebna soba« te kuhinja i izba na kraju. Osim rušenja starih i gradnje novih zidova, mijenjano je i rastvaranje pročelja, postavljanjem otvora u osi prozora na katovima. Dio promijenjenih zidova, zabilježen na sačuvanom tlocrtu, kao i oblikovanje novih otvora prepoznatljivi su i u današnjoj organizaciji tog dijela prizemlja. I na kraju cjelokupnu rekonstrukciju prizemlja, u dvije faze – zapadno od veže 1908. i istočno od veže 1911. godine, s namjerom da se u cjelokupnom prostoru urede trgovine, izvodi biro Benedik i Baranyai.[53] Projekt pregradnje prizemlja iz 1908. godine (tlocrt, presjek i nacrt prizemne zone) pokazuje nizove dućana ujednačenog formata, sa zajedničkim sanitarnim čvorom u plitkom dvorišnom istaku na zapadnom krilu. Iz veže se ulazilo samo u zapadni dio kuće, dok je stambeni dio istočnog dijela kuće u toj fazi još imao ulaz na uličnom pročelju. Prizemni otvori, opremljeni uklađenim vratima s ostakljenjima i izlozima, nalazili su se u osima prozora na katovima, a istočno od veže, ispod dvostrukog prozora na katu bio je i udvostručeni otvor u prizemlju, uz koji se nalazio manji prozor, što je također poništeno u preinakama koje će uslijediti nakon Drugog svjetskog rata.

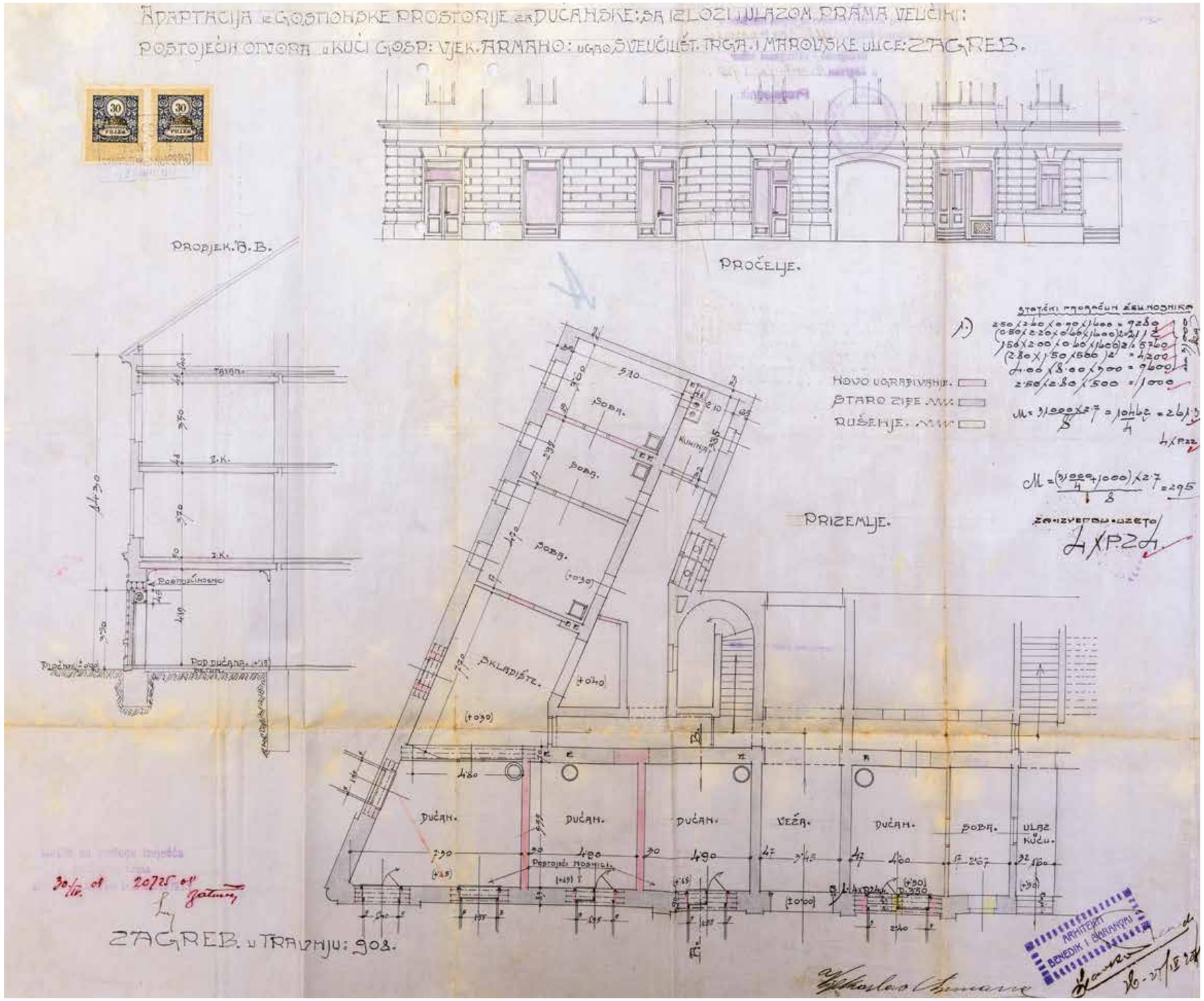

Ulična zgrada, projekt prenamjene istočnog dijela prizemlja u stan, 1891./1892., Janko Grahor, tlocrt, DAZG

Ulična zgrada, projekt prenamjene zapadnog dijela prizemlja u restoran, 1895., tlocrt, DAZG

51 DAZG, *Zbirka građevne dokumentacije* (bilj. 10), Masarykova 28.
52 Isto.
53 Isto.

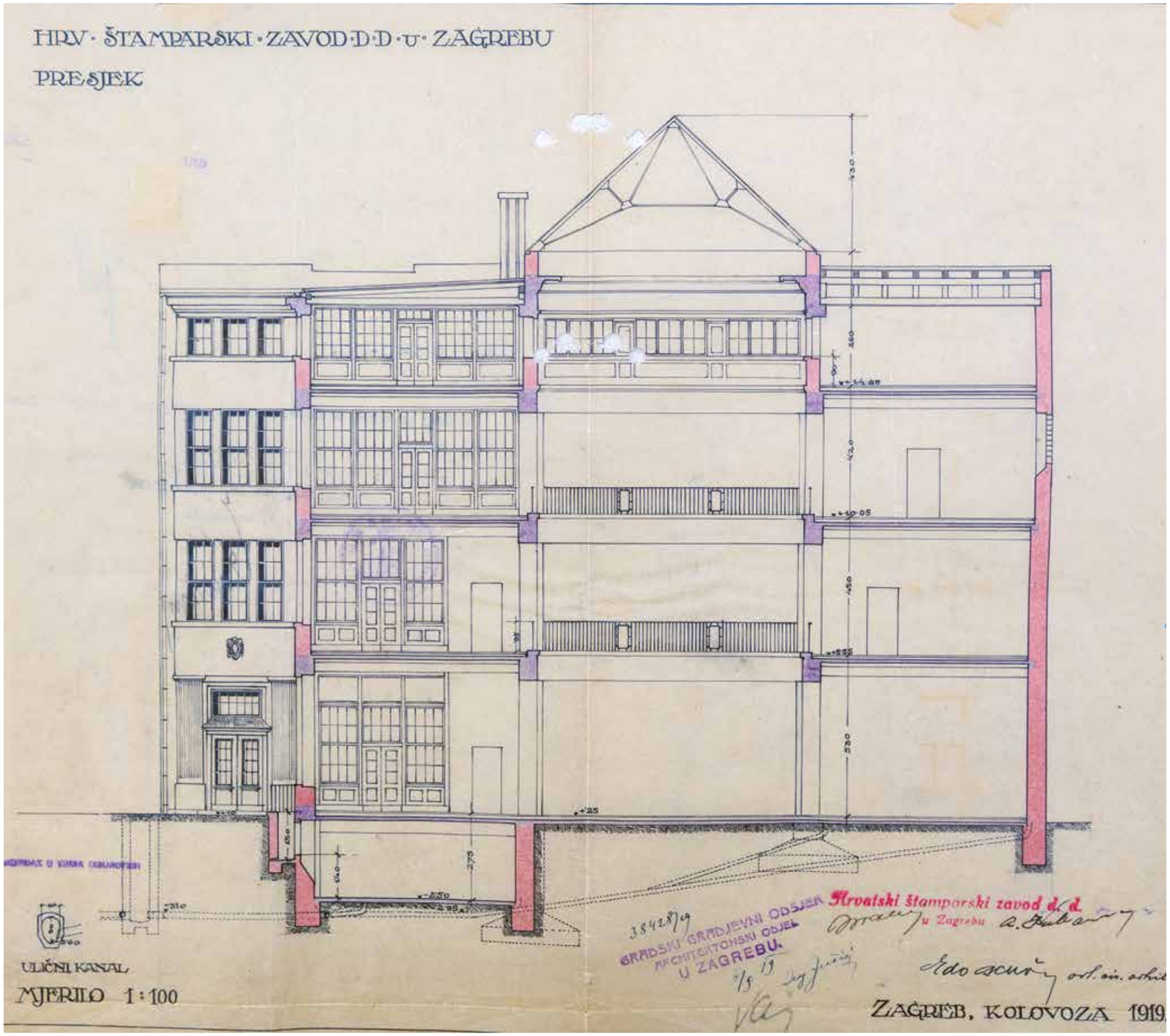
Ulična zgrada projekt prenamjene zapadnog i središnjeg dijela prizemlja u trgovine, 1908., Benedik i Baranyai, tlocrt, DAZG

III.3. Izgradnja dvorišne tiskare Hrvatskoga štamparskog zavoda prema projektu Ede Šena 1919. godine

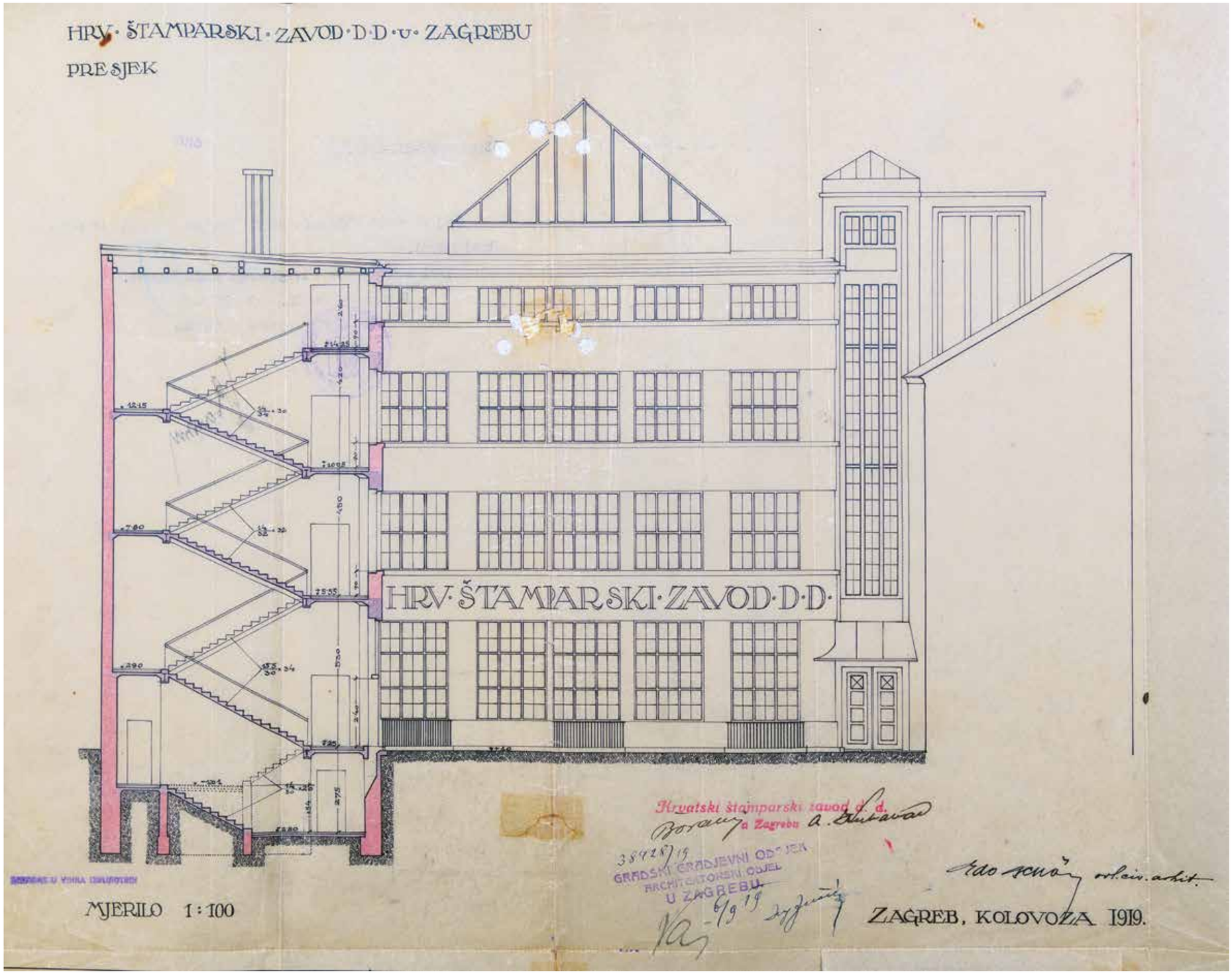
Ključnu promjenu u građevnoj povijesti ne samo predmetne neorenesansne uglovnice nego i tog dijela grada donio je nakon Prvog svjetskog rata ulazak Hrvatskoga štamparskog zavoda u blok kao vlasnika nekretnina. Osim dogradnje monumentalne kuće na uglu Masarykove i Gundulićeve, upravo u dvorištu *ex* kuće Schmiedt, na mjestu Schmiedtove jednokatnice s konjušnicom i ostalih pomoćnih objekata, Hrvatski štamparski zavod podiže novu zgradu tiskare, povjerivši izradu projekta 1919. godine arhitektu Edi Šenu.[54] Četverokrilna trokatnica, dovršena 1921. godine, ističe se razvedenim tlocrtom sa središnjim atrijem pod piramidalnim ostakljenim krovom, kao i modernističkom vanjštinom na kojoj se mogu iščitati *art déco* motivi, osobito u formatu i rasporedu otvora te u pojedinim detaljima poput zaobljenog ugla glavnog pročelja i lezena na dijelu pročelja koje nadvisuje bočno krilo ulične zgrade. Izvorno stanje, narušeno novijim pregradnjama interijera, ostalo je jasno zabilježeno na projektnim nacrtima priloženima molbi za građevinsku dozvolu: situaciji, tlocrtima svih etaža te dvama presjecima – uzdužnim kroz stubište s pogledom prema sjeveru i na južno pročelje te poprečnim kroz atrij s pogledom prema zapadu i na istočno pročelje aneksa sa stubištem.[55]

S obzirom na izvornu namjenu, unutarnji su prostor karakterizirale razmjerno velike prostorije, što je ostvareno armiranobetonskom skeletnom konstrukcijom koju čine piloni cijelom visinom građevine, označeni na projektu, a danas dijelom prikriveni naknadnim pregradnim zidovima. Radi potrebe osvjetljenja unutarnjeg prostora velikoga tlocrtnog formata, izvedeni su već spomenuti središnji atrij i bočna dvorišta te svjetlarnik za sanitarije uz stubište. Osvjetljenje iz dvorišta i svjetlarnika bilo je potrebno i zato što je

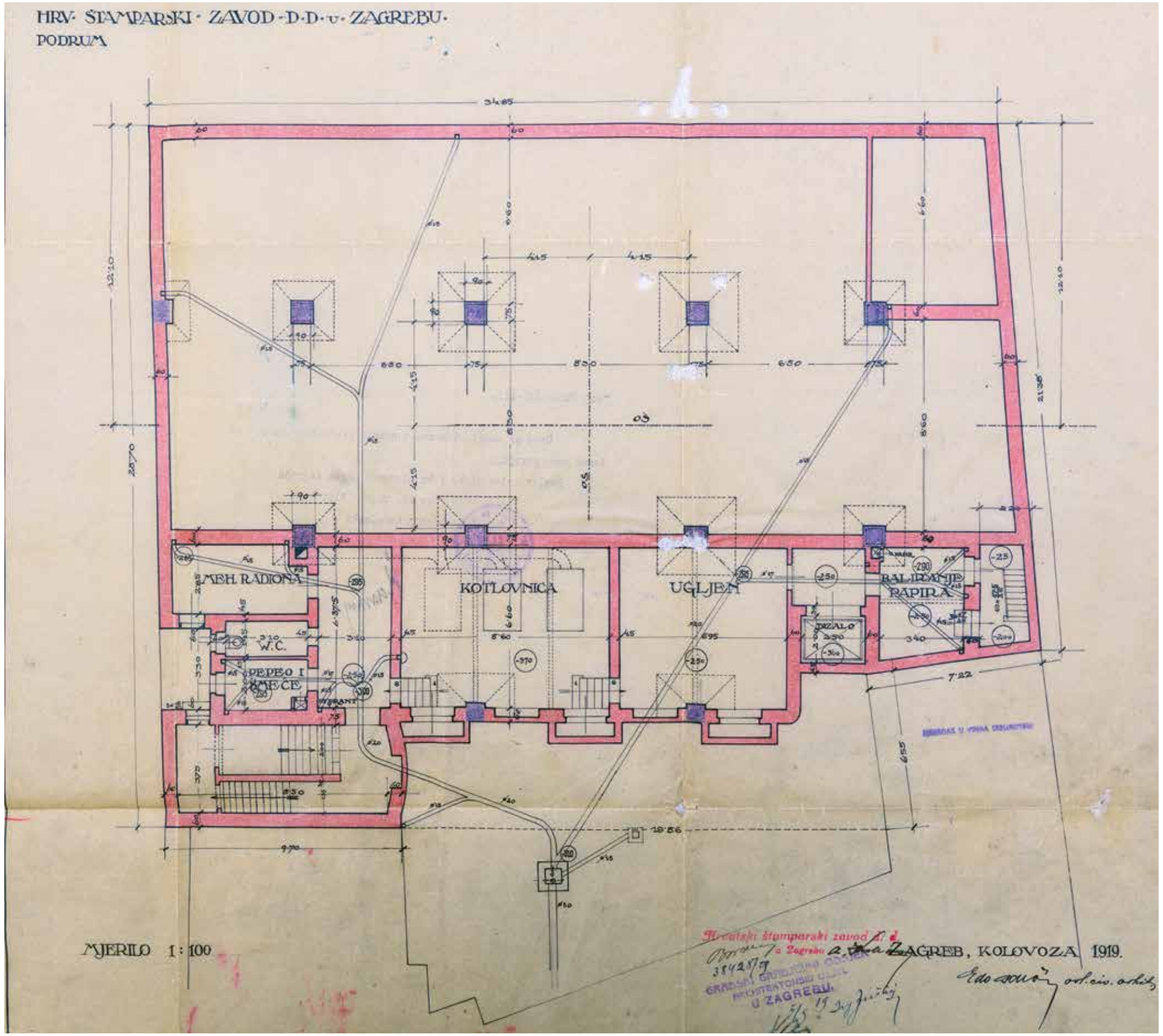
54 Isto.
55 Isto.

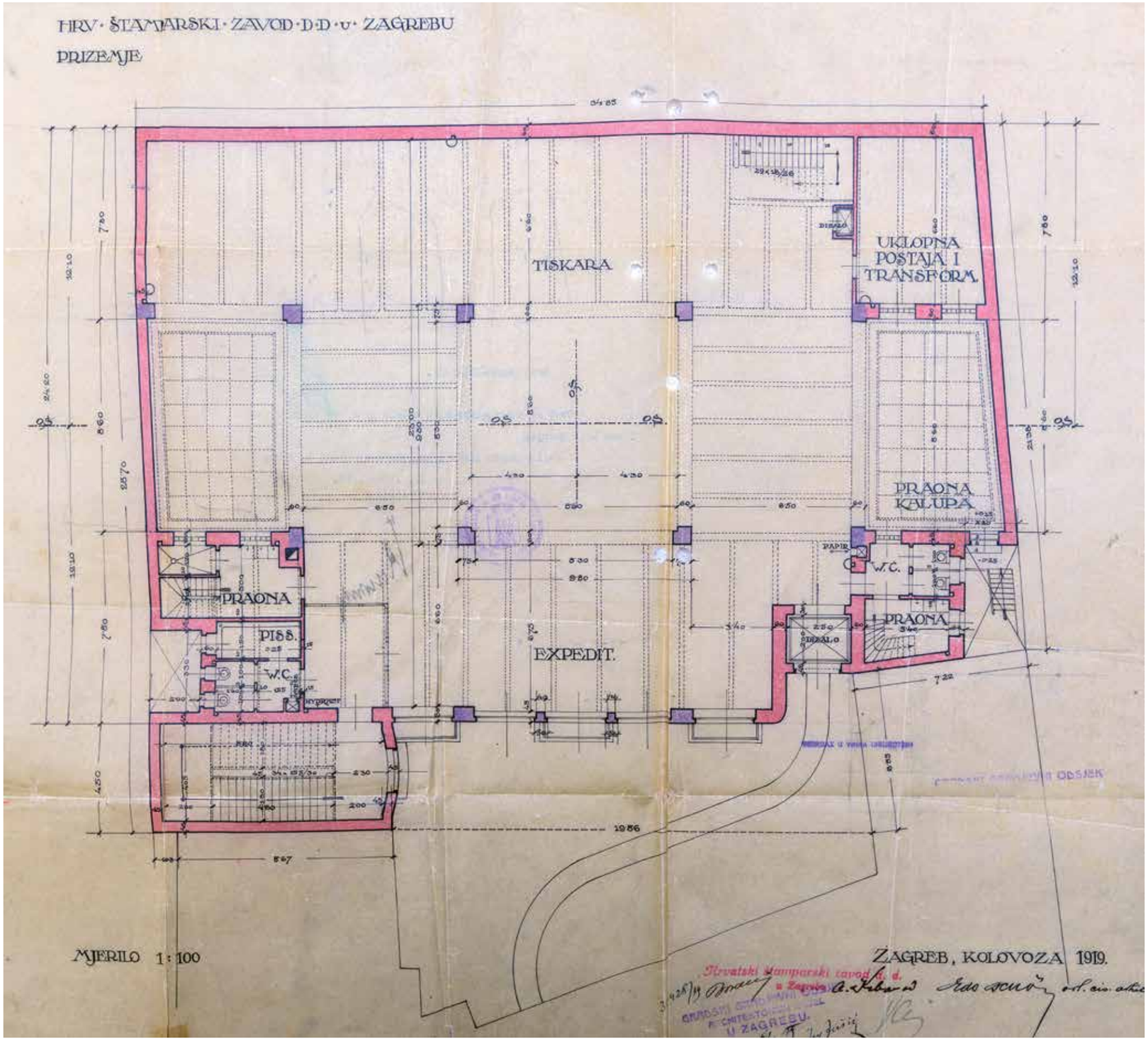
Hrvatski štamparski zavod (dvorišna zgrada), projekt, 1919., Edo Šen, presjek kroz atrij s pogledom prema zapadu, DAZG

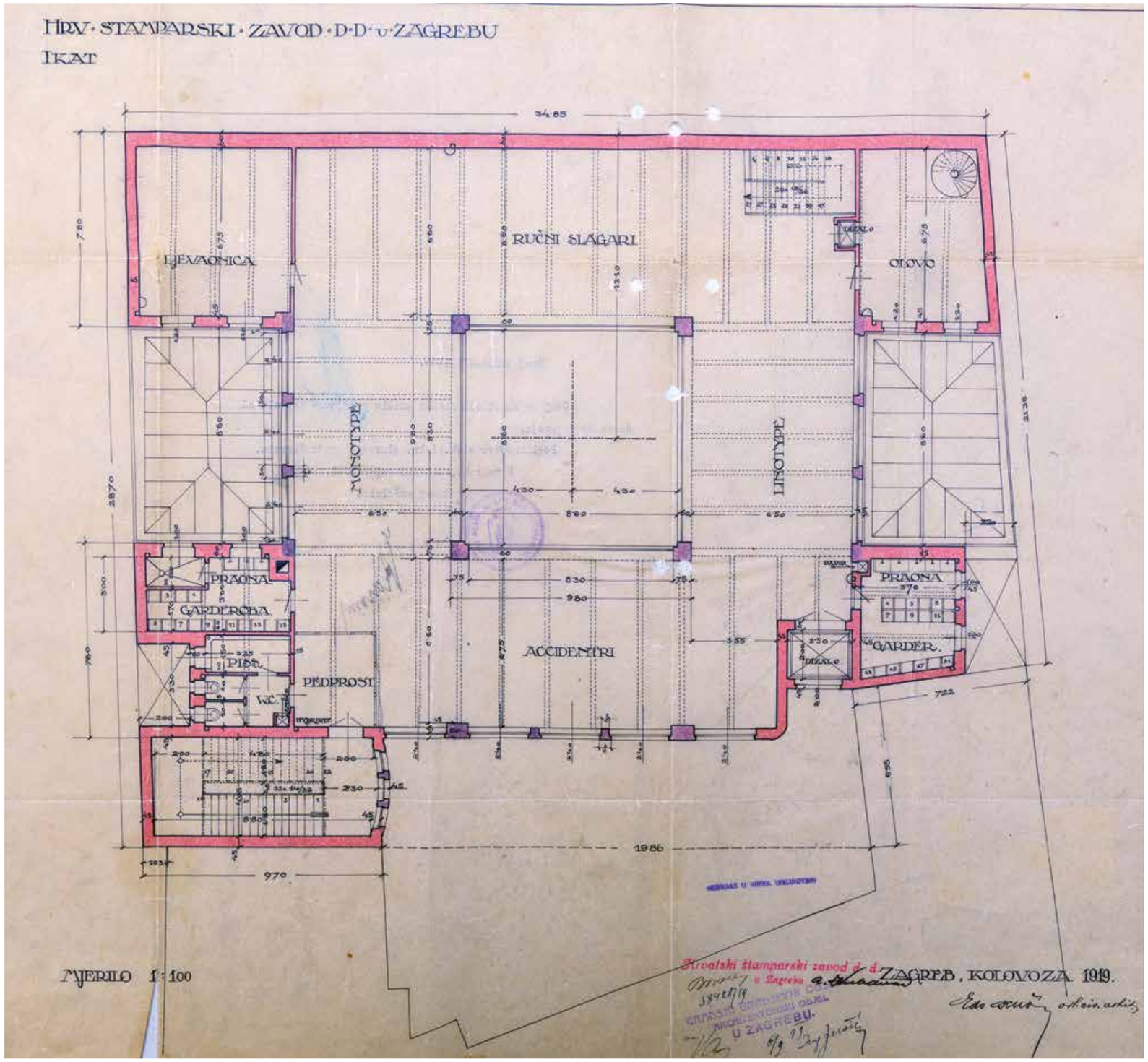
Hrvatski štamparski zavod, projekt, 1919., presjek kroz stubište s pogledom na južno pročelje, DAZG

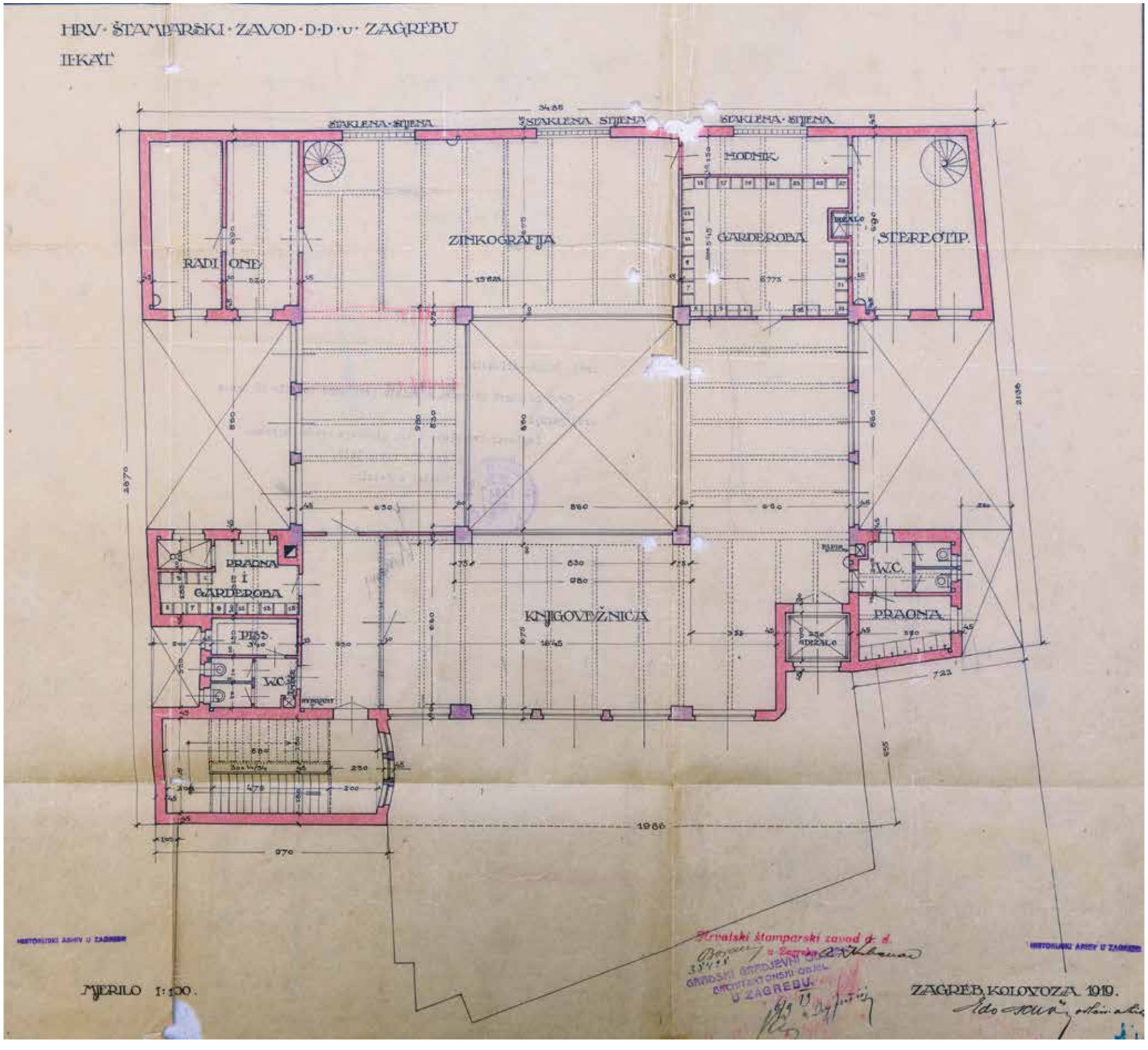
Hrvatski štamparski zavod, projekt, 1919., tlocrt podruma, DAZG

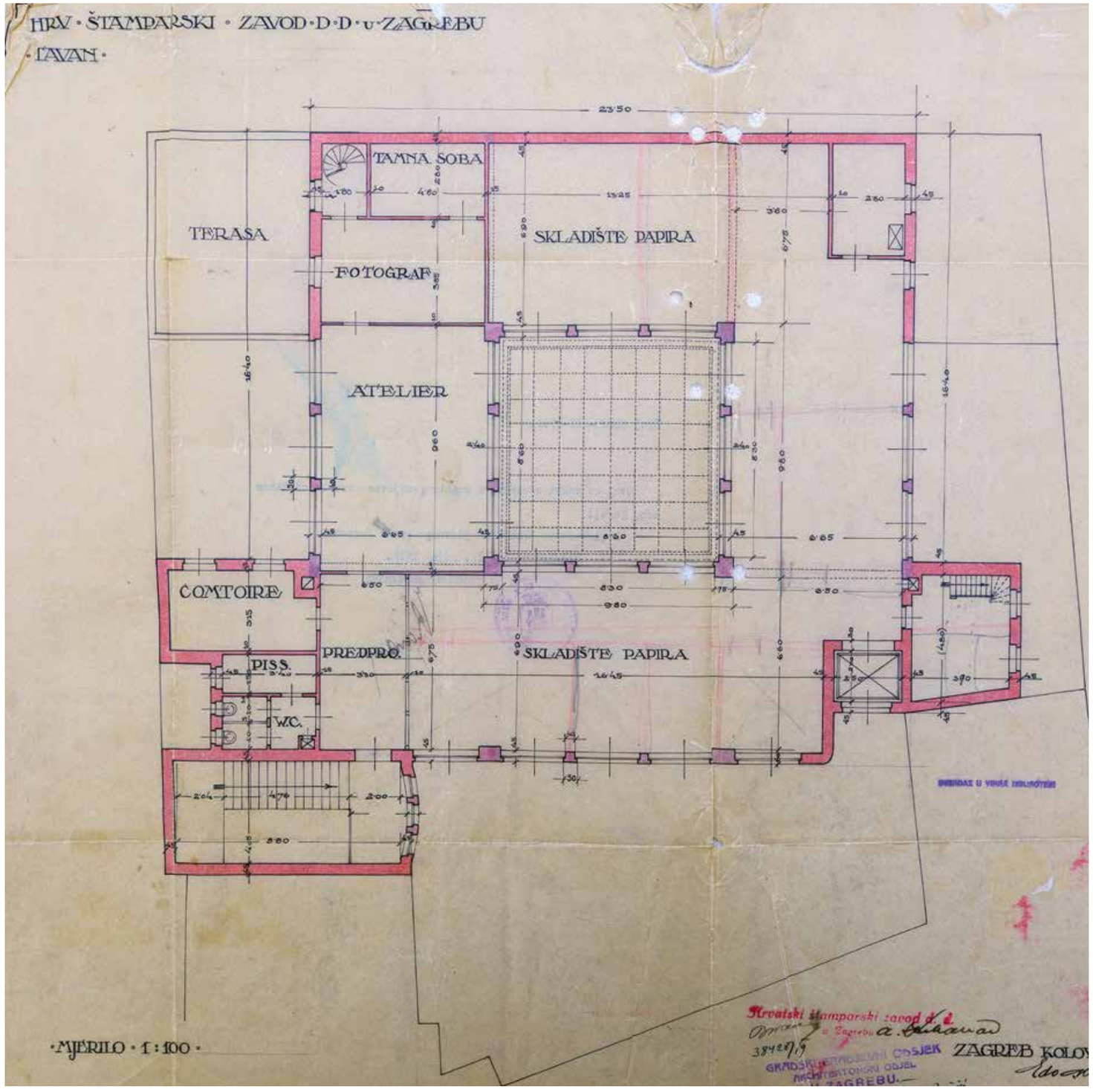
Hrvatski štamparski zavod, projekt, 1919., tlocrt prizemlja, DAZG

Hrvatski štamparski zavod, projekt, 1919., tlocrt prvog kata, DAZG

Hrvatski štamparski zavod, projekt, 1919., tlocrt drugog kata, DAZG

Hrvatski štamparski zavod, projekt, 1919., tlocrt trećeg kata, DAZG

na obje bočne strane – u dvorištu susjedne kuće istočno i na parceli prema zgradi sveučilišta zapadno, moglo doći do izgradnje višekatnica, kako to svjedoče i slijepi bočni zidovi zgrade tiskare.[56] Prema projektu, uz stakleni krov atrija iznad zadnjega, trećeg kata, jednaki su krovovi bili podignuti i iznad dvorišta na razini poda prvog kata, dokle su dvorišta bila ograđena zidovima. Prostor prema atriju trebao je na visokom prvom i drugom katu, umjesto današnjih prozora, imati ogradu, dok je na niskom trećem katu bio odijeljen parapetom i niskim horizontalno izduženim pravokutnim prozorima.

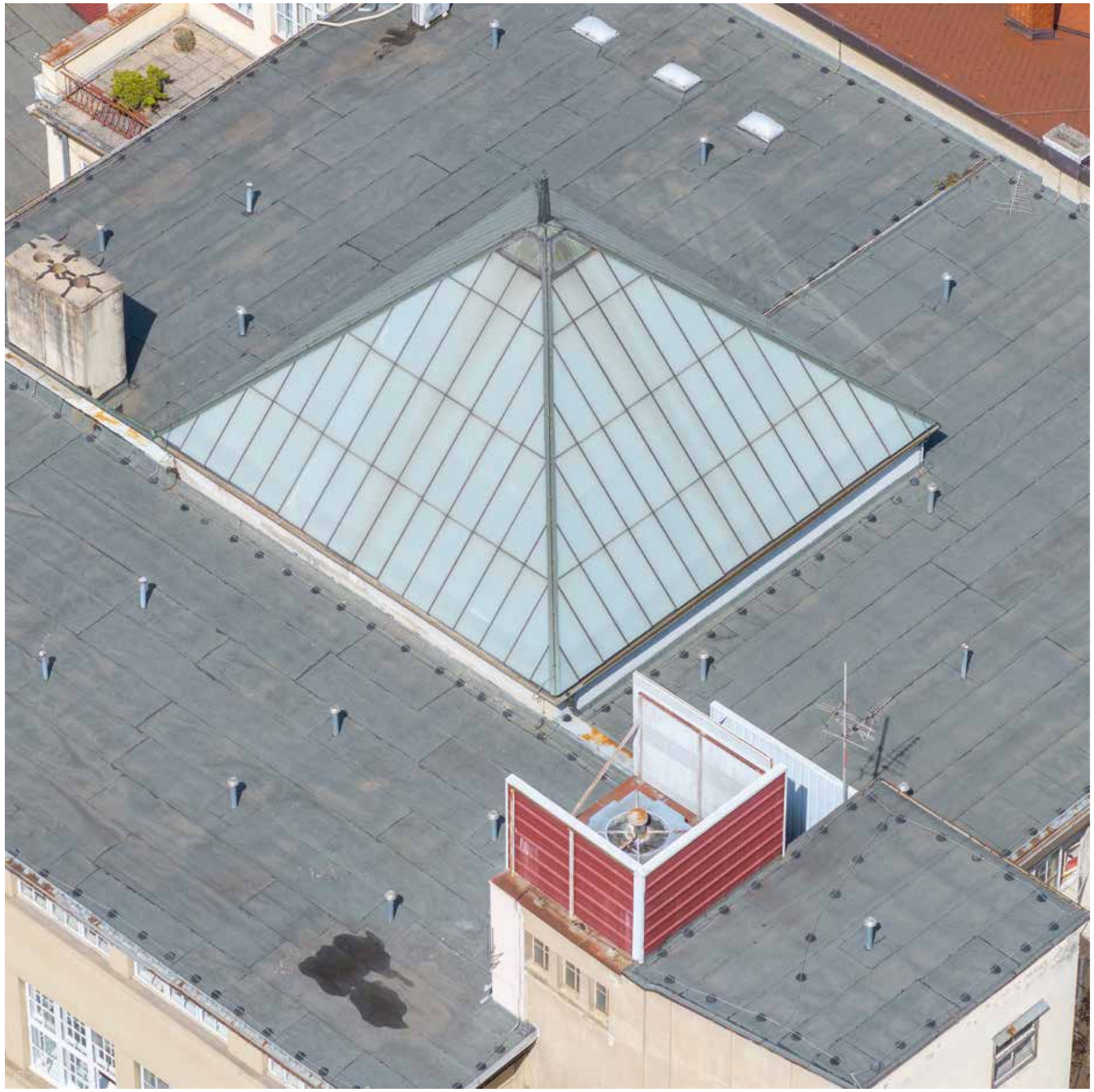
Sve etaže povezane su prostranim dvokrakim stubištem smještenim u istaku zapadno, na spoju s uličnom zgradom (u cijelosti sačuvanim do danas), premda zgrade izvorno nisu bile spojene. Prema projektu, na dvorišnoj strani stubište je bilo naglašeno konveksnim zaobljenjem pročelja, s glavnim ulazom u zgradu u prizemlju opremljenim uklađenim ostakljenim vratnicama s nadsvjetlom. Zidovi bočno uz ulaz trebali su biti raščlanjeni kaneliranim pilastrima, poviše portala nalazilo se prazno polje grba, a umjesto današnjih trokrilnih prozora na svakoj etaži projektom su bili predviđeni trodijelni prozori sa zidanim stupcima između triju krila.[57] U nasuprotnom se uglu nalazilo dizalo, također sa zasebnim vanjskim ulazom, diferencirano na južnom pročelju drukčijim rasporedom otvora te većom visinom i piramidalnim krovom (dizala i krova više nema). Prema projektu, dizalo je bilo osvijetljeno na pročelju trostrukim kontinuiranim ostakljenjem, a uski prozori spojeni u vertikalne trake postoje i danas, samo što su ostakljenja prekinuta parapetima.

56 Prozori na bočnim zidovima probijeni su u naknadnim intervencijama. Nakon Drugog svjetskog rata na zapadnoj parceli (koja danas služi i kao parkiralište), uz njezin sjeverni rub, izvedeno je prizemno skladište. DAZG, *Zbirka građevne dokumentacije* (bilj. 10), Masarykova 28.

57 Isto. Snimka zatečenog stanja s projektom preinake iz 1946. ukazuje da je konveksni zid s trodijelnim prozorima bio i izveden, ako nije riječ o ponavljanju neizvedenog projekta umjesto snimke stvarnog stanja.

Na projektu je označena i namjena prostorija. Tako su u podrumu uz veliku prostoriju s pilonima u pročelnom dijelu bili smješteni kotlovnica, spremište ugljena i mehanička radionica. Prizemlje je zapremao jedinstveni prostor tiskare sa slobodnostojećim pilonima, proširen i na atrij i prostor bočnih dvorišta, natkrivenih već spomenutim ostakljenim krovovima. Glavni ulaz bio je smješten u sredini južne strane, a bočno, uz dvokrako stubište na jednoj i dizalo na drugoj strani bile su sanitarne prostorije i praonice. Tankim pregradama formirana je prostorija za transformator (sjeveroistočno). Na katovima prostor je razvedeniji, jer kontinuitet dvorane prekida prostor atrija i dvorišta, ali smještaj sanitarija s garderobama identičan je kao i u prizemlju, a pojedine zone odvojene su tankim pregradama. Na prvom katu bili su smješteni ručni slagari i ljevaonica, na drugom katu knjigovežnica, cinkografija i velika garderoba, a na trećem je katu bilo skladište papira, atelijer te prostor za fotografa s tamnom komorom. Sjeverozapadni ugaoni dio uz dvorište na trećem je katu zapremala terasa.

Prostor je bio opremljen u skladu s namjenom, ali očito s pomno dizajniranom stolarijom otvora i ogradama, u *art déco* stilu, tipičnom za međuratno razdoblje. Od opreme sačuvani su željezna ograda u stubištu i na terasi te prozorska okna na pročeljima, ali nacrti pokazuju i željeznu ogradu u prvom i drugom katu prema prostoru atrija, kao i složena ostakljenja cjelokupnih zidnih ploha između pilona.

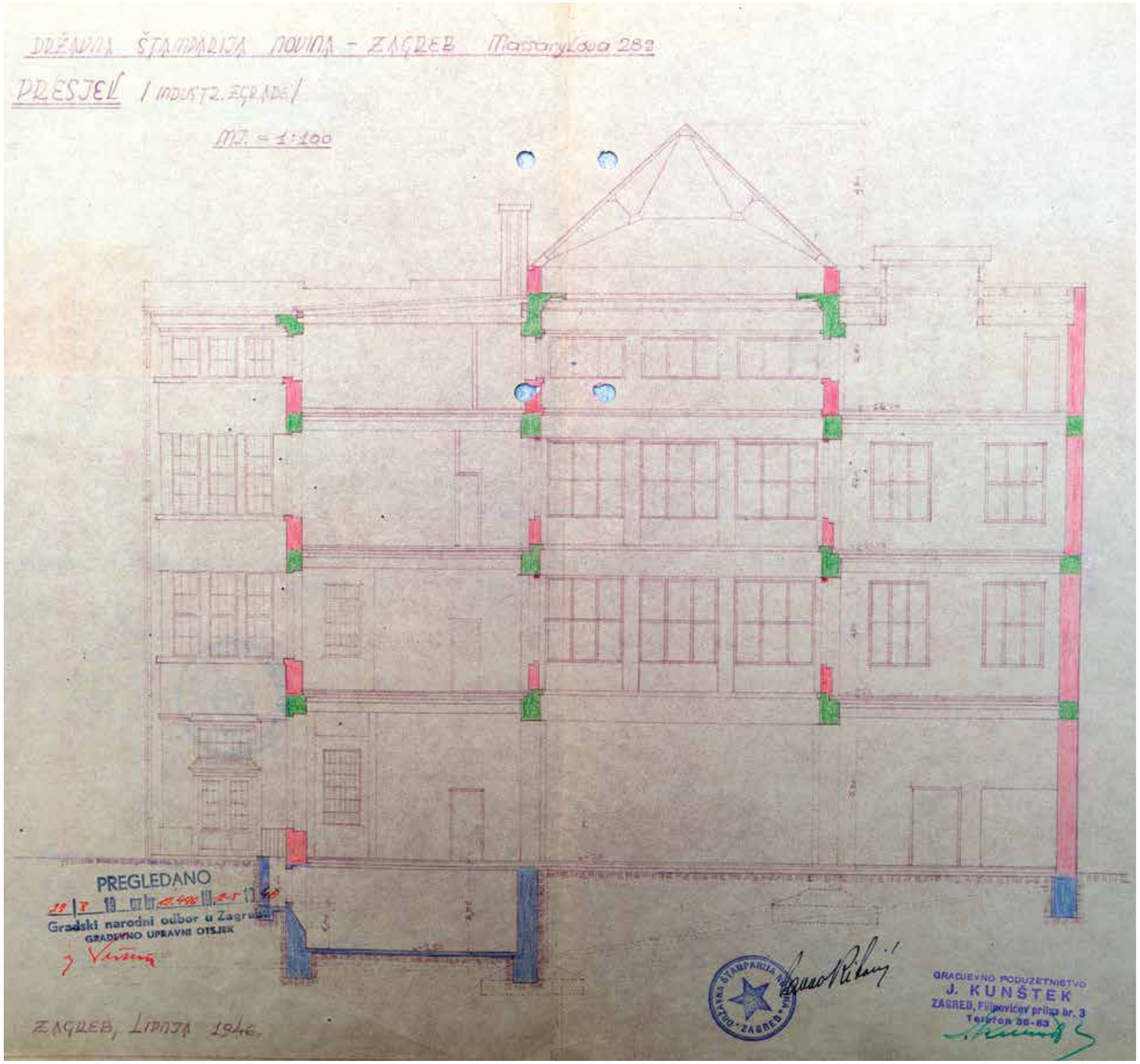
Ostakljeni piramidalni krov iznad atrija

III.4. Obnova dvorišne i ulične zgrade Državne štamparije novina prema projektu J. Kunšteka 1946./1947. godine

Iako izvori svjedoče o planovima Hrvatskoga tiskarskog zavoda za popravak pročelja ulične zgrade za vrijeme Drugog svjetskog rata, do veće obnove dolazi tek nakon završetka rata. Novi korisnik sklopa u Masarykovoj 28 – Državna štamparija novina poduzima obnovu dvorišne i ulične zgrade, kao i izgradnju prizemnoga skladišta, na prostoru prema zgradi Rektorata. Sačuvani su projekti datirani 1946. godinom iz kojih je vidljivo da je sve zahvate projektiralo i izvelo Građevno poduzetništvo J. Kunšteka.[58]

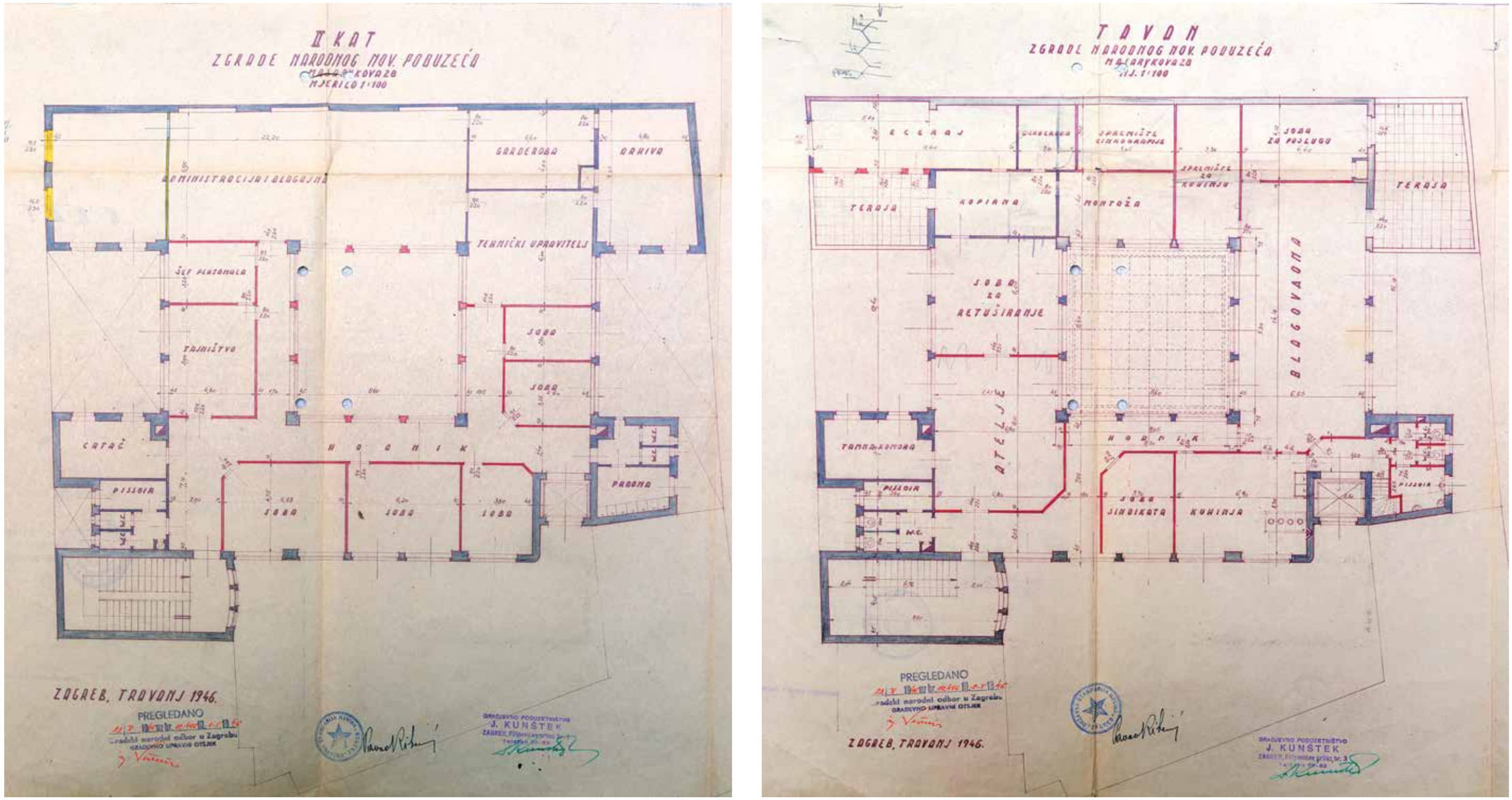
Uz manje preinake prizemlja, u dvorišnoj se zgradi najveće pregradnje izvode na katovima, gdje se prostor usitnjava, a atrij zatvara prozorima, što je stanje blisko današnjem. Tako je na tlocrtu drugog kata uz atrij u svim krilima (osim u sjevernom) ucrtan hodnik, a velike su prostorije podijeljene na manje urede s namjenom tajništva, sobe šefa personala, tehničkog upravitelja, sobe za administraciju i blagajnu i sl. Istodobno na zapadnom su pročelju sjevernog krila (izvorno slijepom) probijena dva prozora. Na trećem katu glavnina pregradnih zidova koncentrirana je u sjevernom krilu, a hodnik uz atrij formira se samo u južnom krilu. Namjena prostorija bila je: soba za retuširanje, atelijer, soba sindikata, kopiraonica, kuhinja, blagovaonica, soba za poslugu itd. Na spojevima novoformiranih prostorija i hodnika u jugozapadnom dijelu kata, formirani su radi bolje protočnosti skošeni uglovi. Iz tlocrta je vidljivo da su izvršena proširenja i na zapadnu terasu, a ucrtana je i istočna terasa (koja se na projektu iz 1919. ne javlja).

Na uličnoj zgradi Kunštek, po želji korisnika, umjesto manjih otvora u osima prozora na katovima projektira velike izloge, izradivši u tu svrhu nacrt i perspektivni prikaz prizemlja. Modernizirani izlozi više nisu sačuvani, no njihov

Državna štamparija novina (dvorišna zgrada), projekt pregradnje, 1946., J. Kunštek, presjek kroz atrij s pogledom prema zapadu, DAZG

58 Isto.

Državna štamparija novina (dvorišna zgrada), projekt pregradnje, 1946., J. Kunštek, tlocrt drugog i trećeg kata, DAZG

je izgled ostao zabilježen na nacrtima postojećeg stanja iz 1963. i 1977. godine.[59]

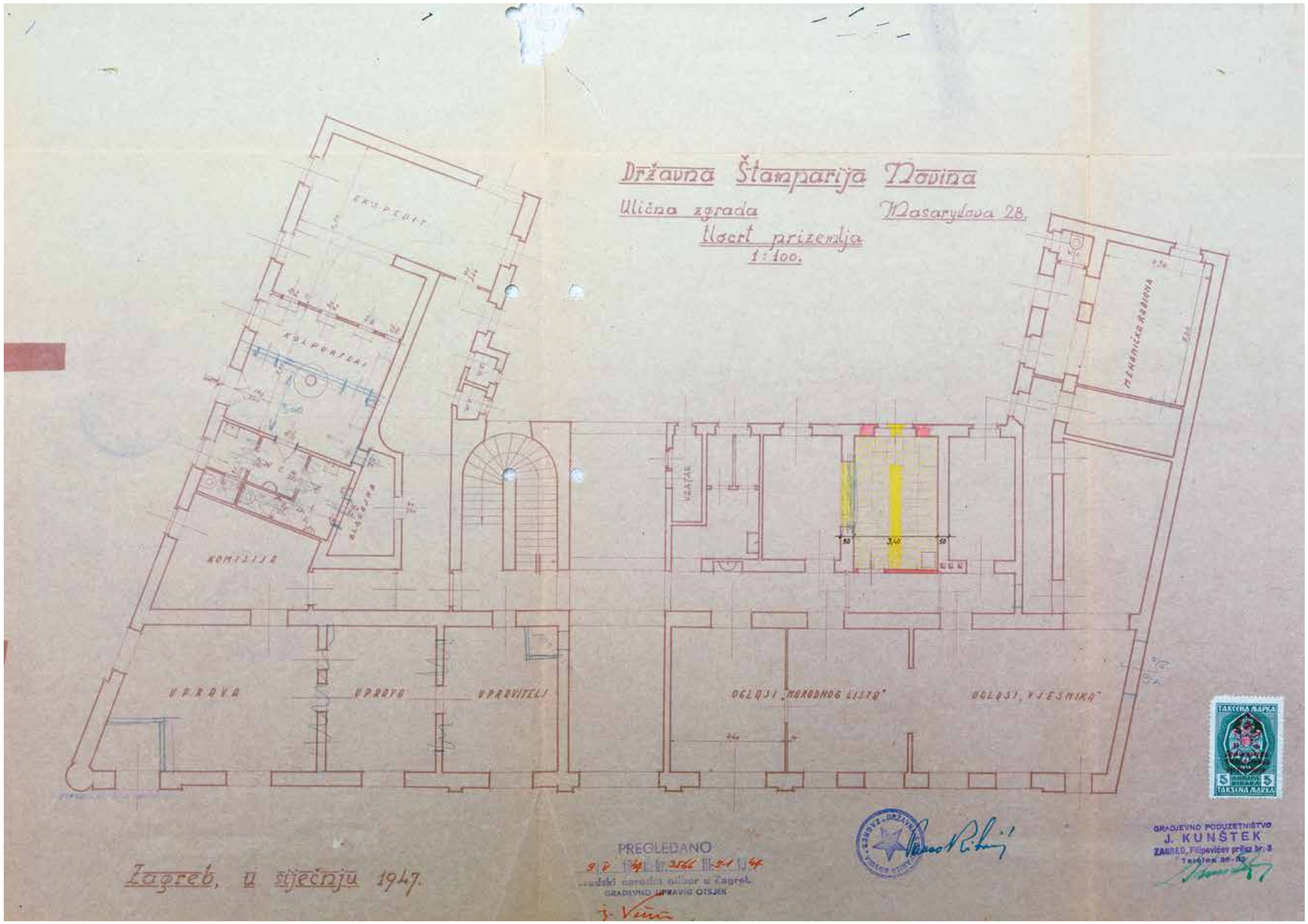
Početkom 1947. godine u istočnom se dijelu ulične zgrade uklanja dvokrako stubište, kako bi se dobio prostor za proširenje ureda, pri čemu se mijenjaju i prozori na dvorišnom pročelju (zazidavaju se izvorni prozori na razini međukatova i formiraju novi na razini katova).[60] Priloženi su tlocrti postojećeg stanja svih etaža iz kojih se može zaključiti da je interijer već ranije, najvjerojatnije tijekom međuratnog razdoblja, bio preuređen u urede, u kojima je potpuno nestala podjela prostora na stanove (jedini stan, čini se, ostao je samo u zapadnom dijelu potkrovlja). U prizemlju se nalazila uprava te prostorije za oglašavanje u *Narodnom listu* i *Vjesniku*.

59 Isto; *Glavni projekt,* Arhiva Školske knjige (bilj. 46).

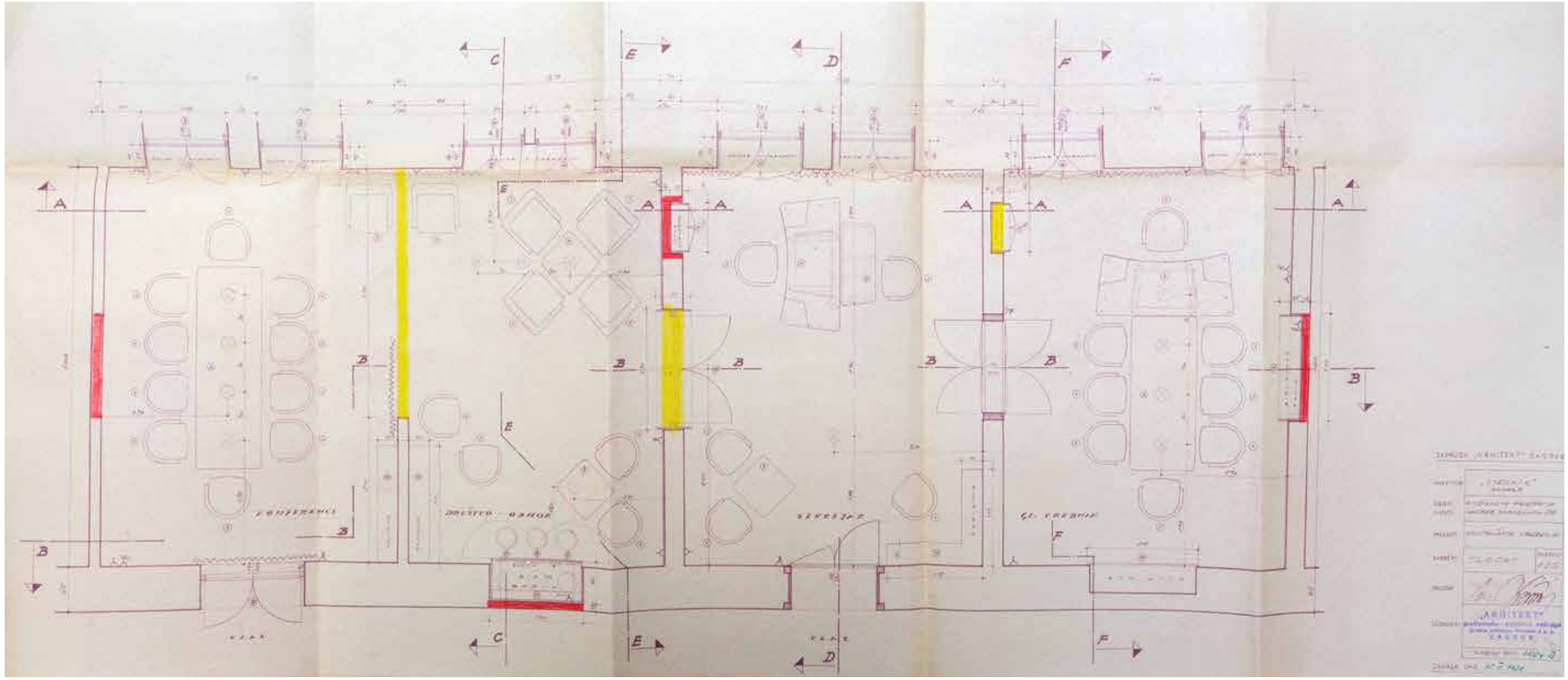
60 DAZG, *Zbirka građevne dokumentacije* (bilj. 10), Masarykova 28.

Državna štamparija novina (ulična zgrada), projekt promjene otvora trgovina u prizemlju, 1946., J. Kunštek, perspektivni prikaz, DAZG

Državna štamparija novina (ulična zgrada), projekt pregradnje s uklanjanjem istočnog stubišta radi uređenja ureda, 1947., J. Kunštek, tlocrt prizemlja, DAZG

Vjesnik narodne fronte (ulična zgrada), projekt uređenja sindikalnih prostorija na prvom katu, 1952., Franjo Tišina, tlocrt, DAZG

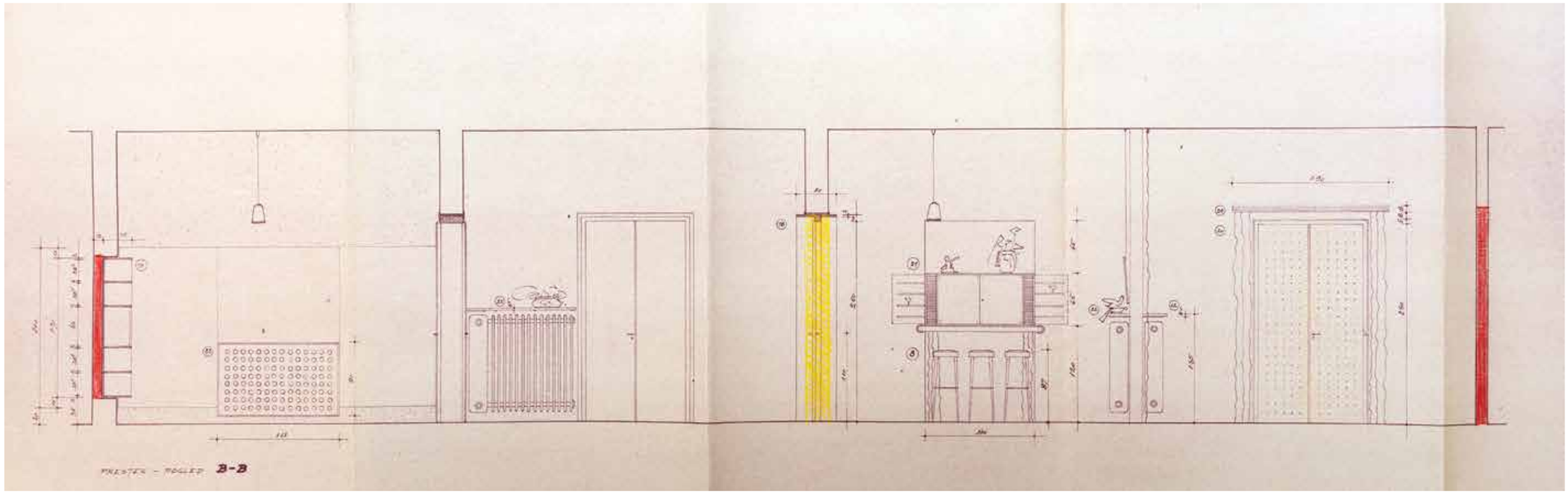
III.5. Obnova dvorišne i ulične zgrade Vjesnika narodne fronte prema projektu Franje Tišine 1952./1953. godine

U središnjem dijelu na katu ulične zgrade Vjesnik Narodne fronte Hrvatske naručuje 1952./1953. godine uređenje nekoliko prostorija za sindikalni prostor, pri čemu je došlo i do promjene međusobnih komunikacija, odnosno probijanja i zazidavanja vrata. Projekt koji potpisuje Franjo Tišina obuhvatio je i dizajn namještaja.[61] Navedena intervencija danas više nije ni na koji način prepoznatljiva.

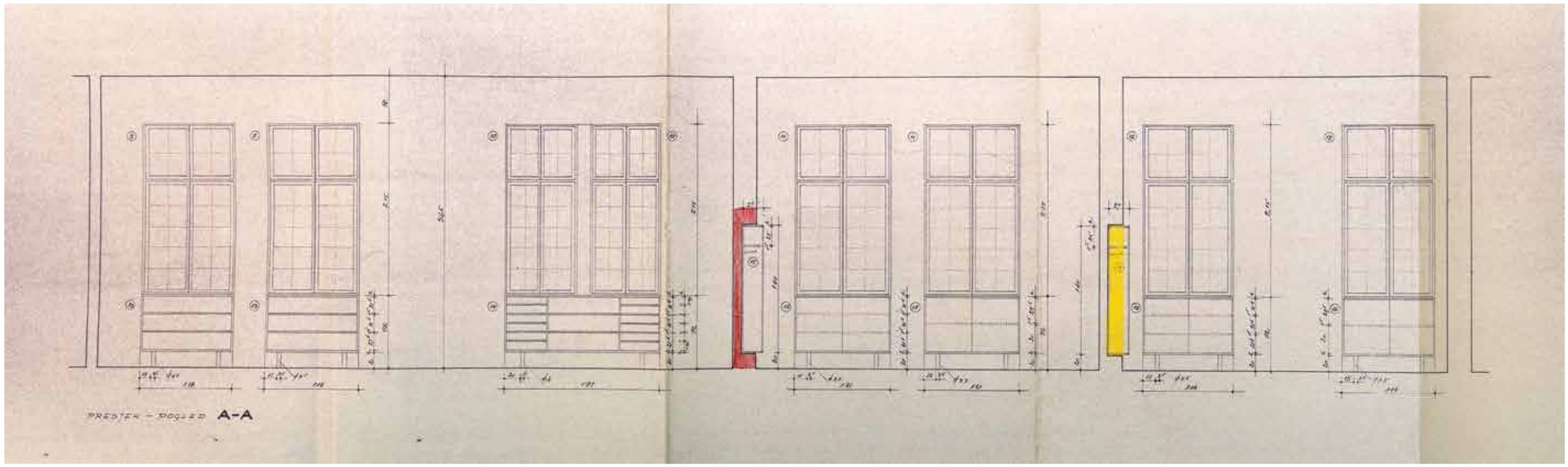
To, međutim, nije slučaj s intervencijom istog arhitekta u dvorišnoj zgradi, u koju se prema narudžbi korisnika ugrađuje nova armiranobetonska međukatna konstrukcija na vlastitim nosačima kojom se formirala prostorija na razini prvog kata u atriju, čime je dokinut atrij na toj razini i u prizemlju. Priložene su dvije varijante projekta, samo s jednom međukatnom konstrukcijom na razini poda prvog kata i s dvije, na razini poda i stropa novoformirane prostorije u atriju,[62] od kojih je izvedena potonja. Budući da je tom intervencijom prizemlje izgubilo središnje zenitalno osvjetljenje, u toj je etaži uvedena fluorescentna rasvjeta.

61 Isto.

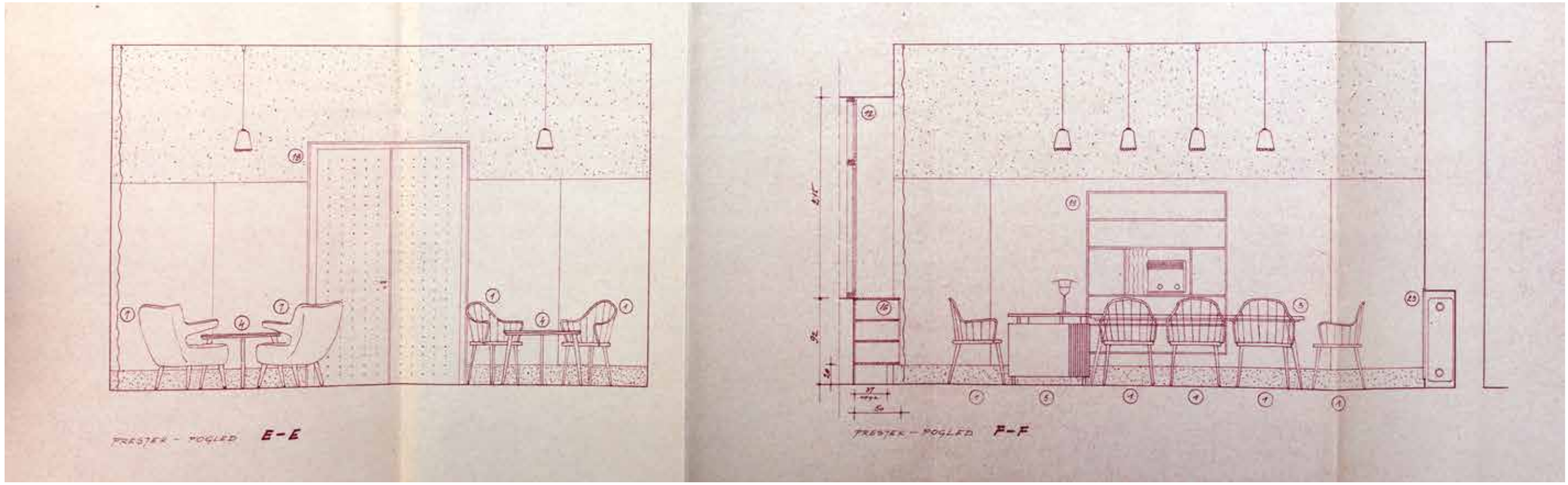
62 Isto.

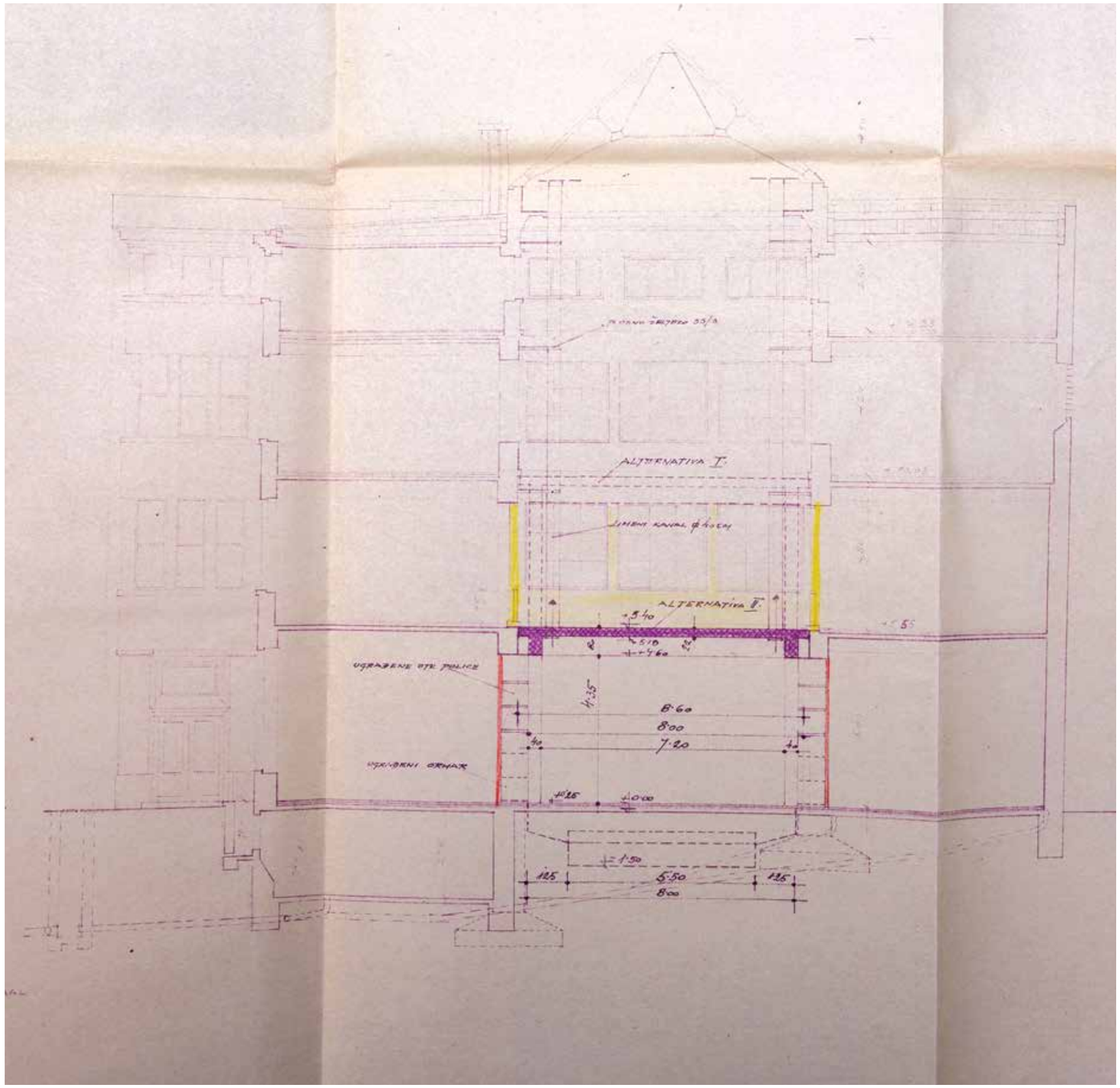
Vjesnik narodne fronte, projekt uređenja sindikalnih prostorija na prvom katu, 1952., presjek s pogledom prema sjeveru, DAZG

Vjesnik narodne fronte, projekt uređenja sindikalnih prostorija na prvom katu, 1952., presjek s pogledom prema jugu, DAZG

Vjesnik narodne fronte, projekt uređenja sindikalnih prostorija na prvom katu, 1952., presjeci s ucrtanim namještajem, DAZG

Vjesnik narodne fronte (dvorišna zgrada), projekt ugradnje prostorije u atrij na prvom katu, 1953., Franjo Tišina, presjek s pogledom prema zapadu, DAZG

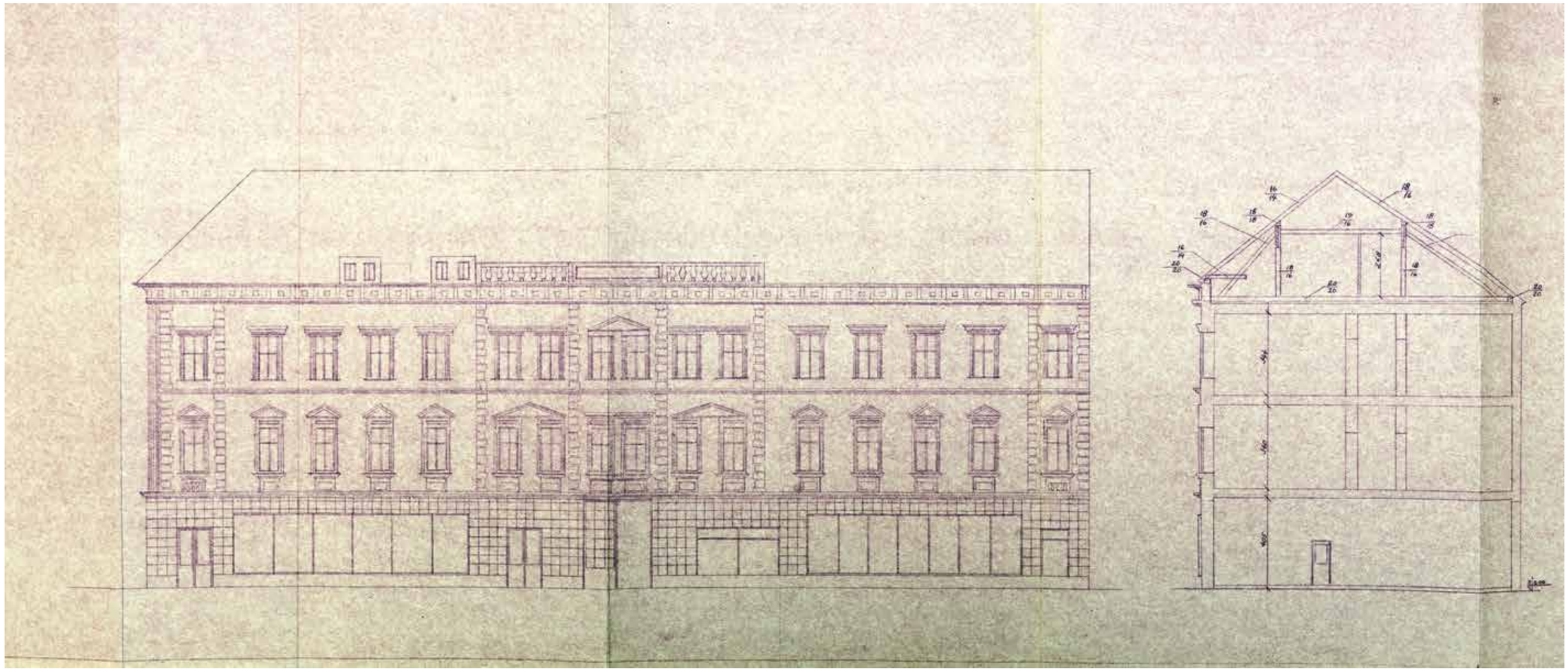
III.6. Školska knjiga i obnove sklopa 1963. i 1977./1978. godine

Godine 1961. vlasnik sklopa u Masarykovoj 28 postaje Školska knjiga. Po stupanju u posjed, novi vlasnik naručuje od Građevinskog projektnog biroa Zelić projekt uređenja krovišta na uličnoj zgradi (1963.). Prema dostupnoj pisanoj dokumentaciji, koju potpisuje arhitekt Mladen Fučić, te tlocrtu potkrovlja i nacrtu glavnog pročelja, u zapadnom se dijelu krovišta tada još nalazio stan (osvijetljen mansardnim prozorima), dok je istočno bio tavan, s vidljivom drvenom konstrukcijom krovišta te starim popločenjem poda opekom.[63] U tom fazi, krovište nad bočnim zapadnim krilom još je bilo manje visine nego nad južnim dijelom zgrade.

Nakon ovog, očito nužnog zahvata, ubrzo će uslijediti cjelokupna obnova ulične i dvorišne zgrade. Projekt (idejni, glavni i izvedbeni) naručen je od APB-a Žerjavić 1977. godine.[64] Projektnim zadatkom tražilo se da se oba objekta riješe u funkcionalnom smislu jedinstveno. Unatoč činjenici da su se podovi dviju zgrada nalazili na različitim razinama, tražilo se njihovo cirkularno povezivanje, kao i suvremena klimatizacija cjelokupnog prostora. Prema projektnom planu, gabariti dvorišne zgrade sačuvali bi se u cijelosti, dok se na uličnom objektu sljeme krova izravnalo povisivanjem njegova zapadnog dijela. Izvedbu se planiralo ostvariti etapno; najprije je trebalo urediti dvorišnu, a potom uličnu zgradu. U dvorišnoj zgradi, koja je nakon izmještanja tiskare služila kao skladište knjiga, namjeravalo se smjestiti urede direktora i tajnika, nadalje sobu za sastanke te ostale uredske i poslovne prostore. U uličnoj je zgradi u prizemlju planirana knjižara (zapadni dio) i uredi

63 Isto.

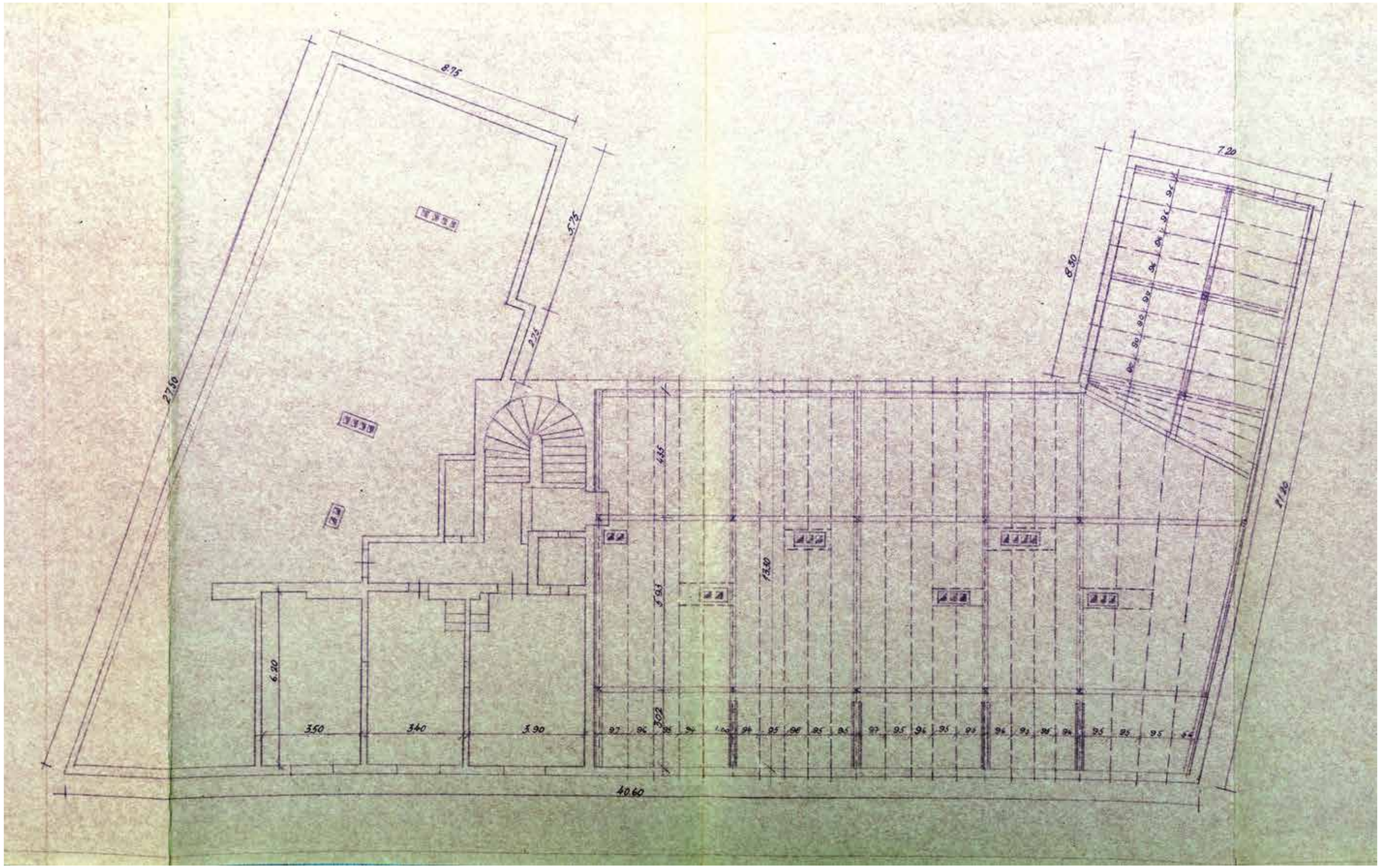
64 *Idejni projekt. Školska knjiga ZGB, Masarykova 28, adaptacija poslovne zgrade*, APB Žerjavić, 1977.; *Glavni projekt. Školska knjiga ZGB, Masarykova 28, adaptacija poslovne zgrade*, APB Žerjavić, 1977.; *Izvedbeni projekt. Školska knjiga ZGB, Masarykova 28, adaptacija poslovne zgrade*, APB Žerjavić, 1977., Arhiva Školske knjige. Između projektiranog i zatečenog stanje u pojedinim dijelovima obiju zgrada vidljive su određene razlike.

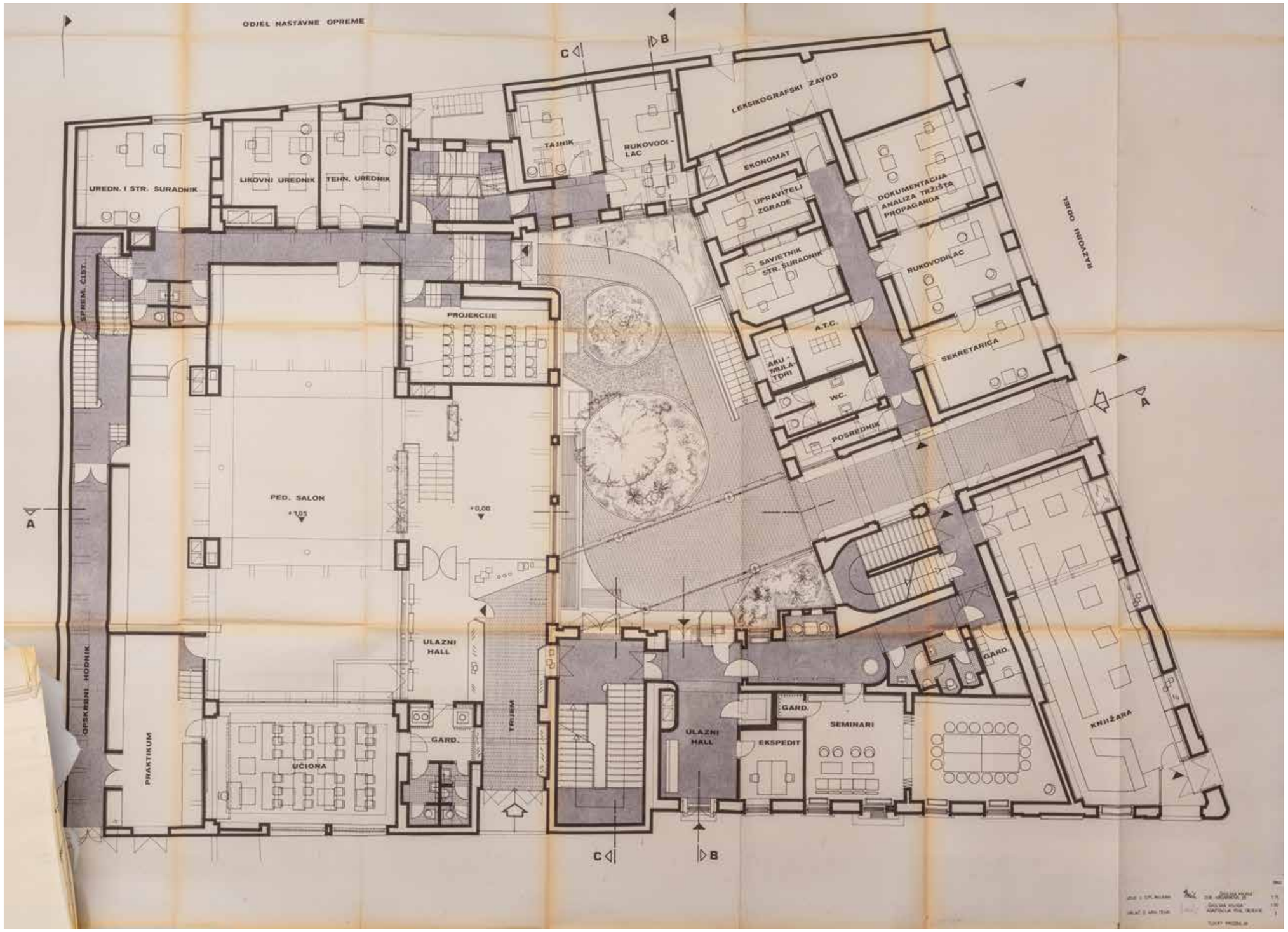
Školska knjiga (ulična zgrada), projekt obnove krovišta, 1963., Građevinski projektni biro Zelić, nacrt južnog pročelja i presjek s pogledom prema zapadu, DAZG

(istočni dio), a u potkrovlju kuhinja i restoran, dok su na katovima već bili uredi koje je trebalo samo preurediti.

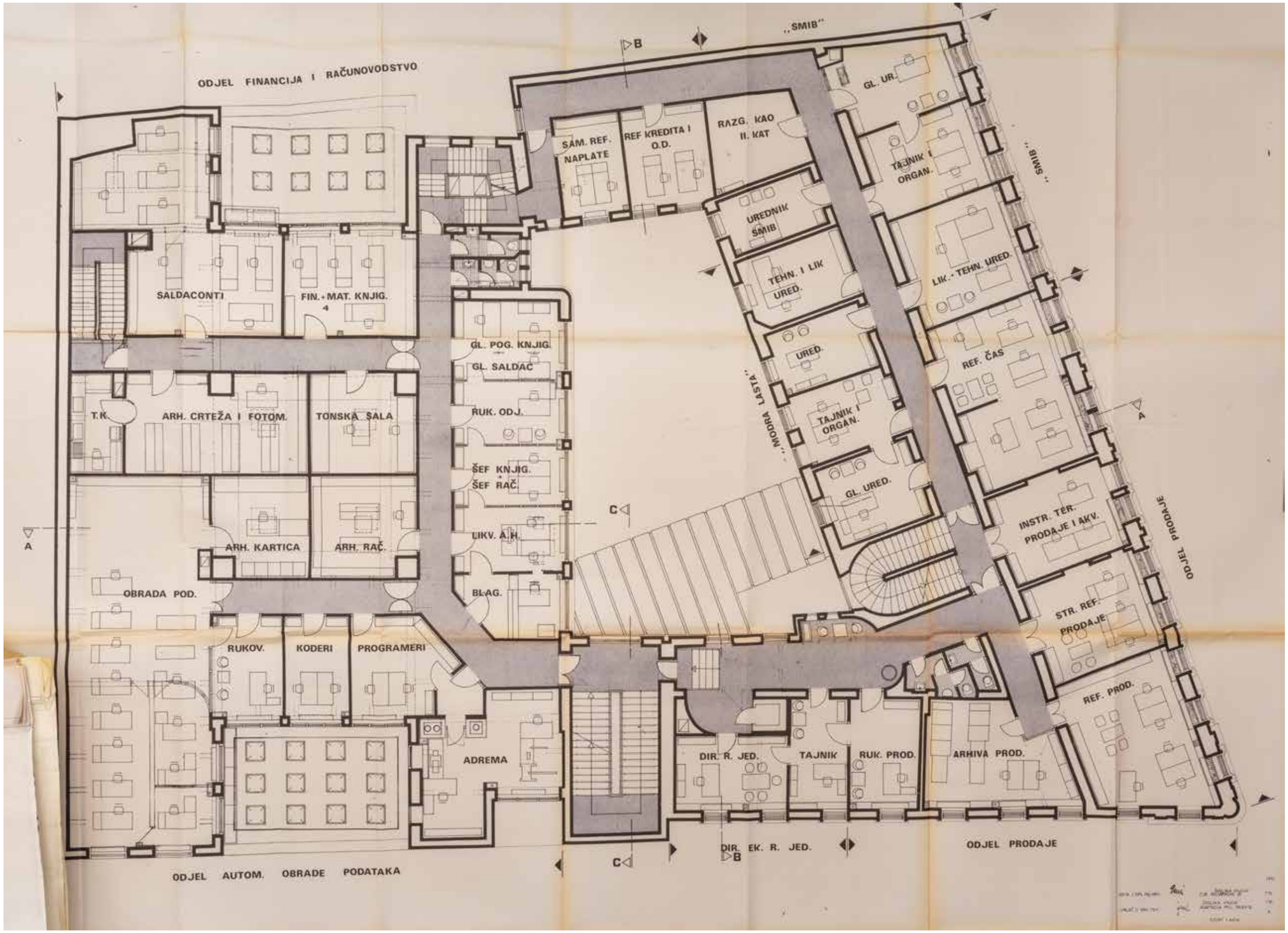
Generalno, ovaj projekt poštovao je izvorna obilježja zatečenih građevina, osobito na njihovoj vanjštini, gdje dolazi i do restitucije pojedinih s vremenom poništenih elemenata. Tako se na uličnim pročeljima u prizemlju ukidaju veliki izlozi te se vraćaju pravokutni otvori u osima prozora na katovima, odijeljeni zidovima obrađenima stiliziranom rustikom. U veži se zadržalo tek kasnije poništen lučni otvor stubišta s balustradom, a netaknuta ostaje i atika s balustradom na pročelju, uklonjena nakon oštećenja u potresu 2020. godine. Funkcionalna transformacija interijera obiju zgrada rezultirala je novim pregradnim zidovima, no osnovna koncepcija prostora ostaje zadržana. Obnovljena je cjelokupna oprema interijera – podne obloge (parketi, tapison, kamen, keramika), unutarnja vrata i rasvjeta (sniženi stropovi s rasvjetom te rasvjetna tijela – lusteri i zidne lampe). Nešto reprezentativniji pečat s jasnim biljegom vremena dobilo je prizemlje dvorišne zgrade te potkrovlje ulične zgrade. U prizemlju, na pročeljima i između prostorija – ulaznog predvorja (portirnice) i dvorana, postavljena su velika staklena vrata s osebujnim nadsvjetlima u obliku slova U. Ispred glavnog ulaza u istom je stilu izvedena velika ostakljena nadstrešnica. U potkrovlju pak s dvoranom i restoranom najupečatljiviji je oblikovni element zenitalno osvjetljenje izvedeno duž sljemena krova.

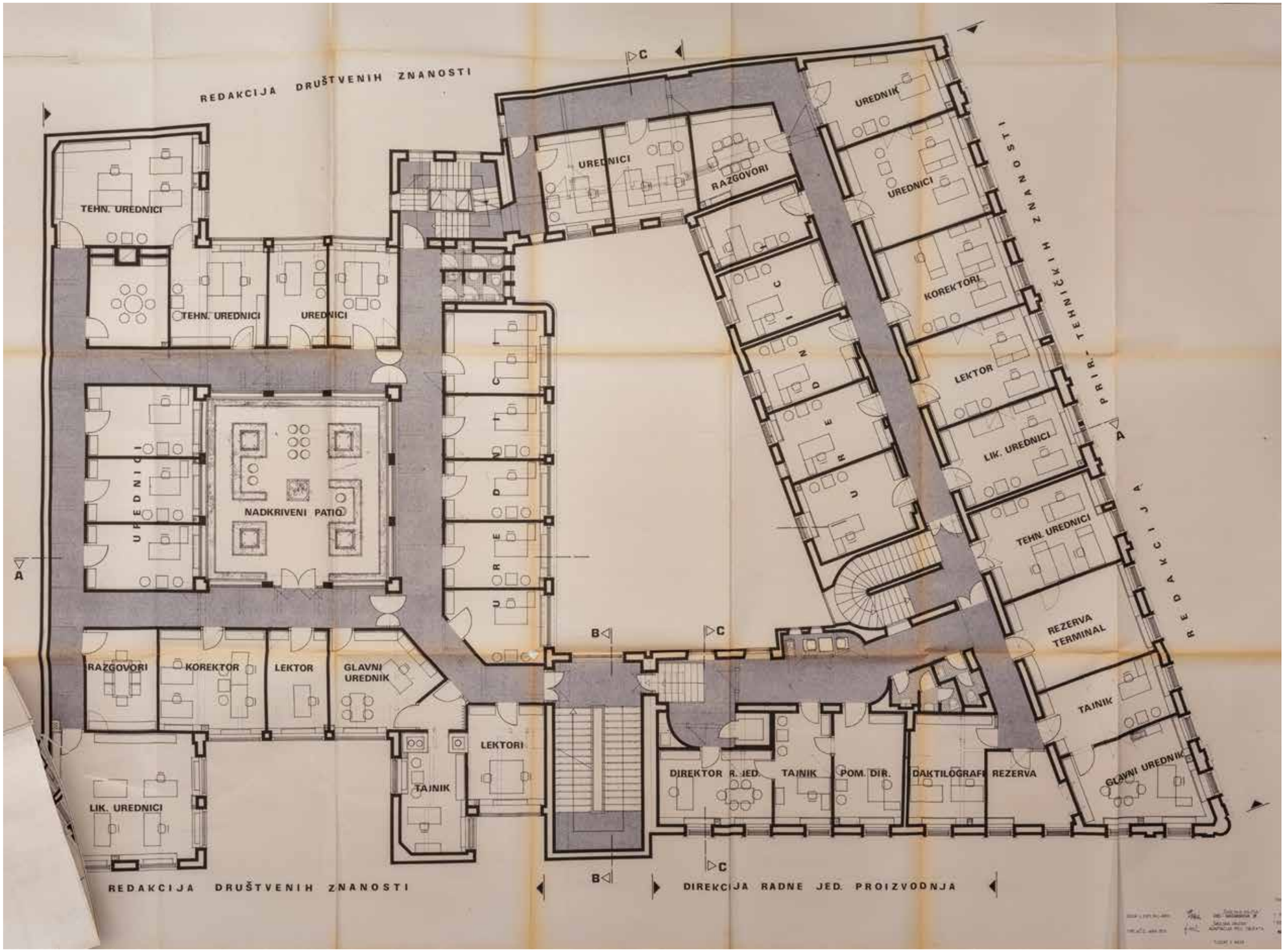
Školska knjiga, projekt obnove krovišta, 1963., tlocrt, DAZG

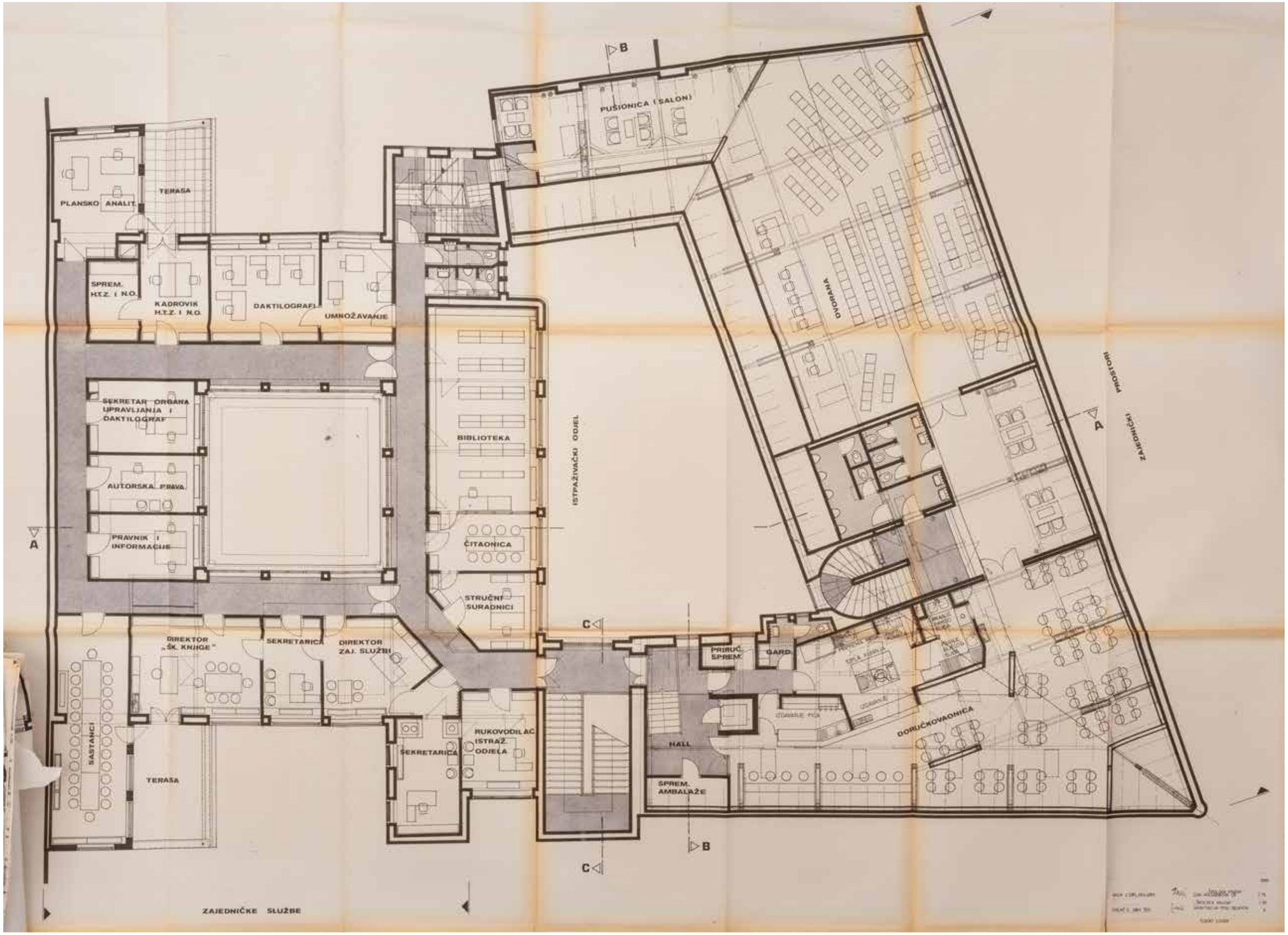
Školska knjiga, projekt obnove ulične i dvorišne zgrade, 1977., APB Žerjavić, tlocrt prizemlja, Arhiva Školske knjige

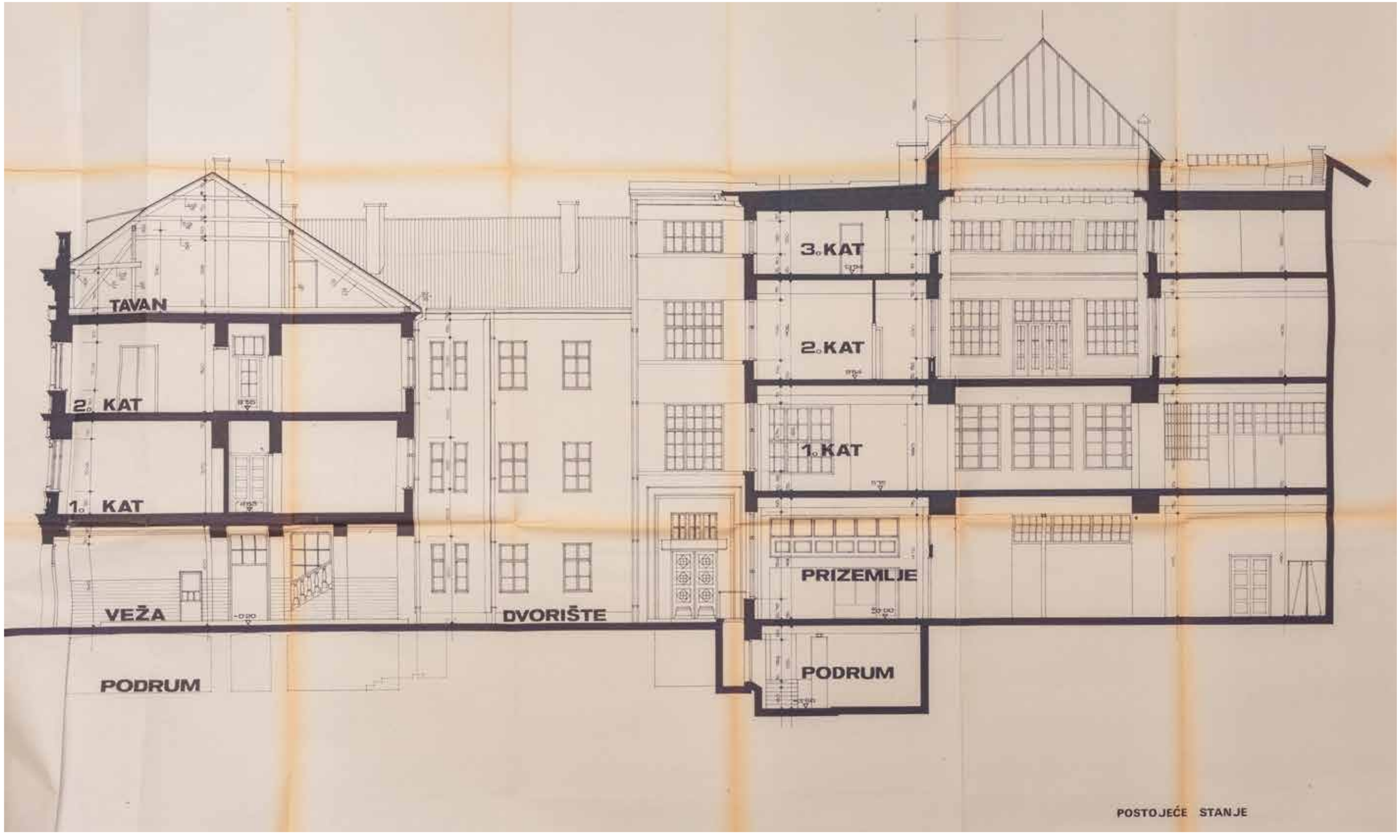
Školska knjiga, projekt obnove, 1977., tlocrt prvog kata, Arhiva Školske knjige

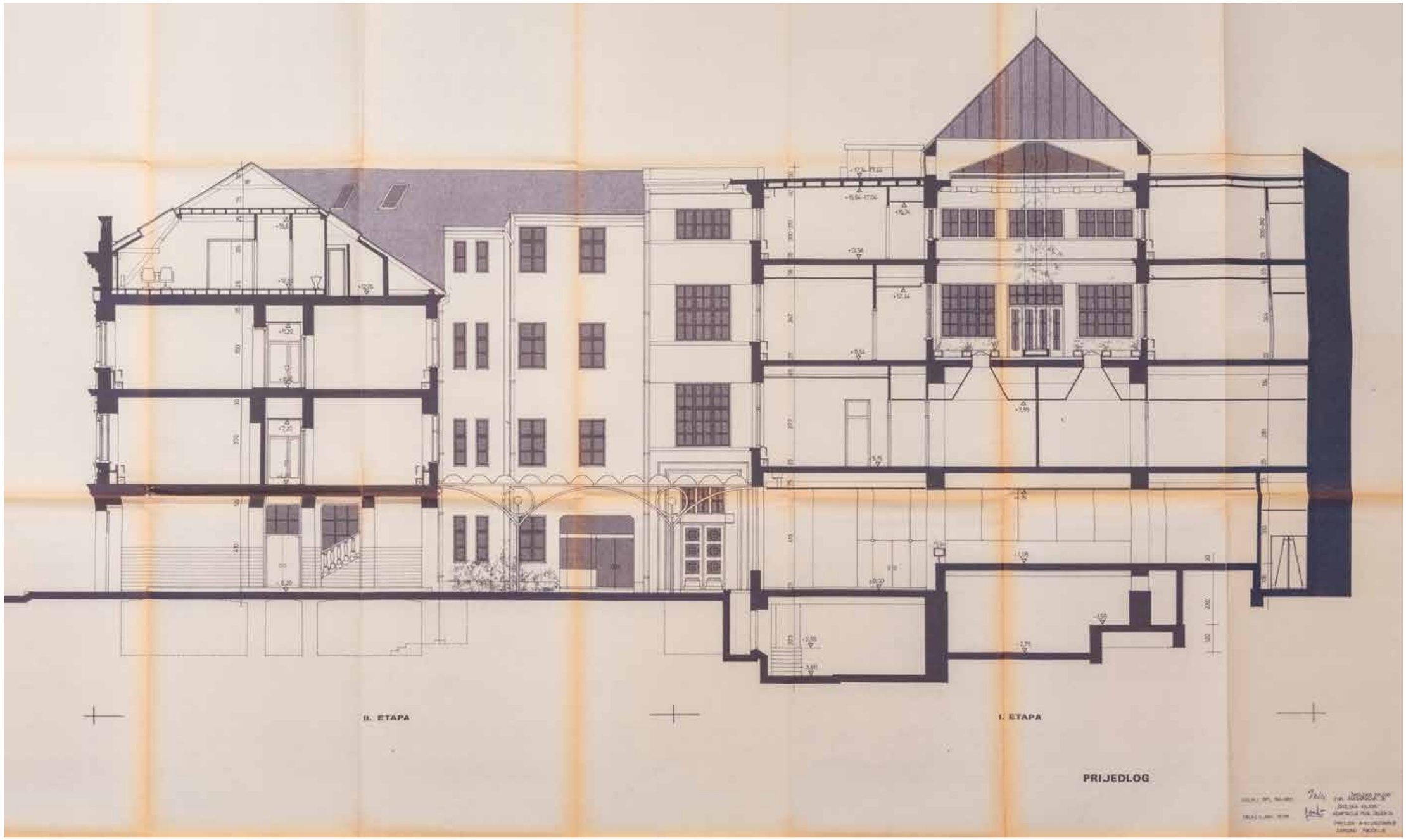
Školska knjiga, projekt obnove, 1977., tlocrt drugog kata, Arhiva Školske knjige

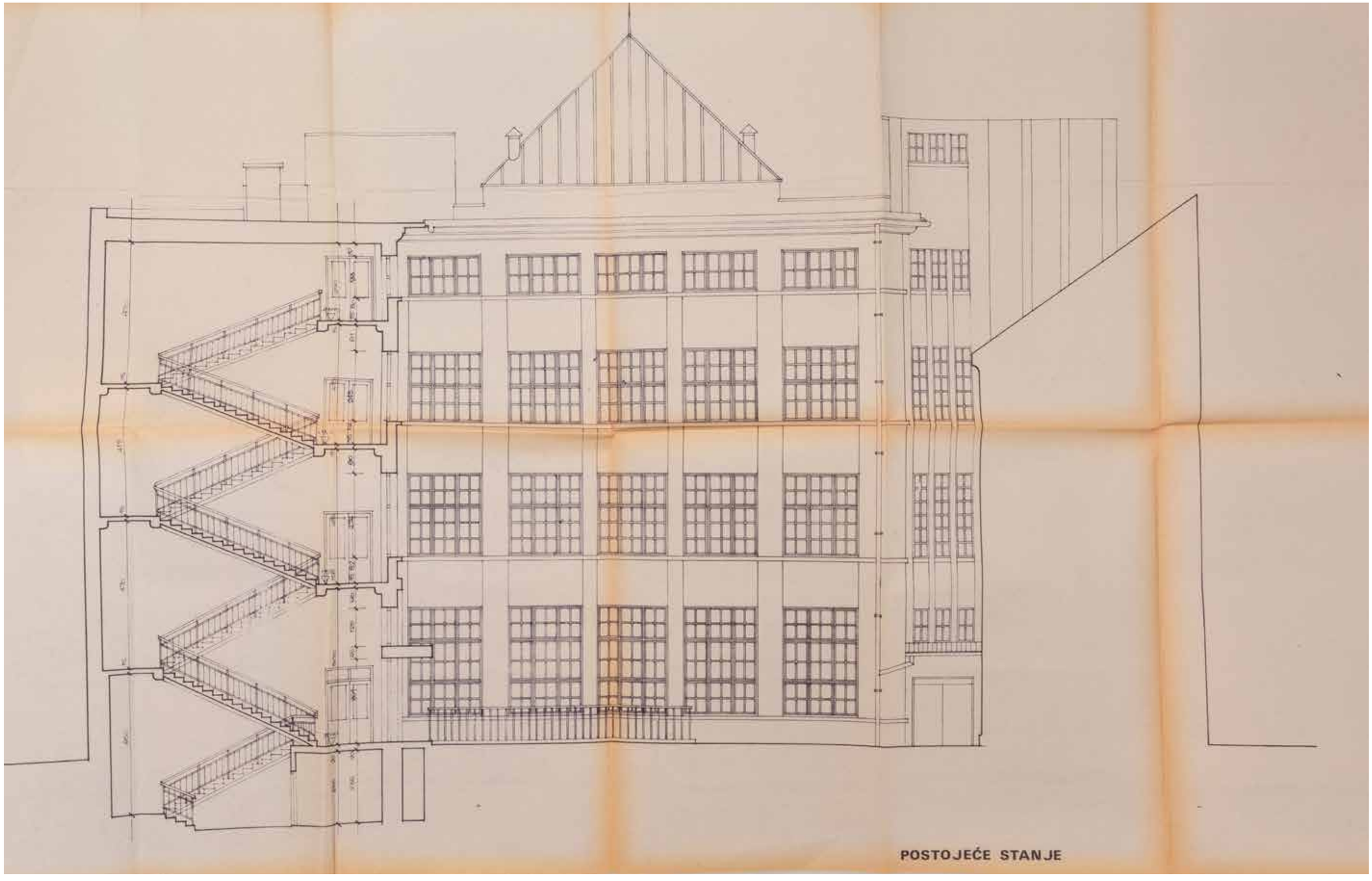
Školska knjiga, projekt obnove, 1977., tlocrt trećeg kata / potkrovlja, Arhiva Školske knjige

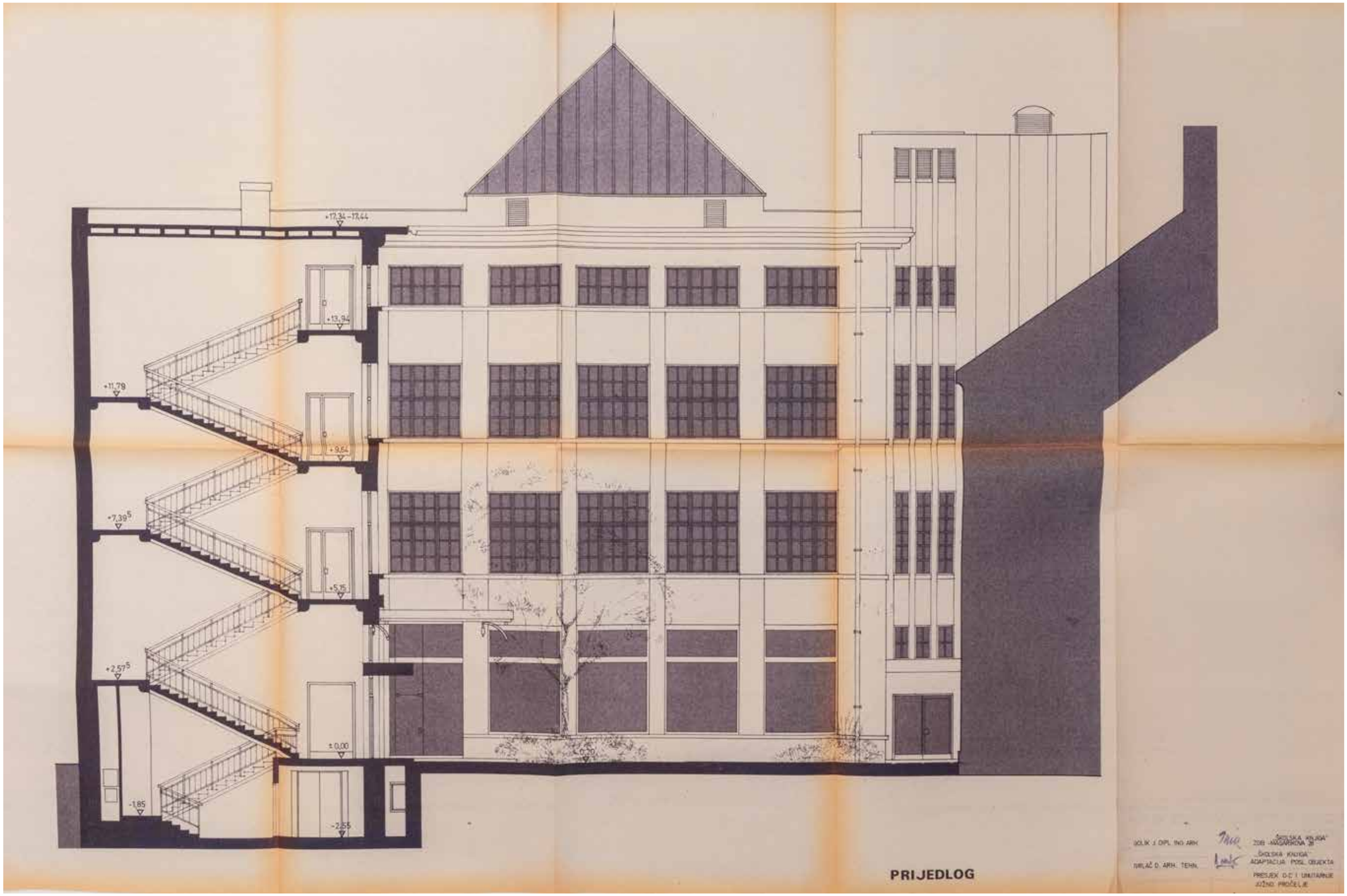
Školska knjiga, postojeće stanje, 1977., presjek kroz uličnu i dvorišnu zgradu s pogledom prema zapadu, Arhiva Školske knjige

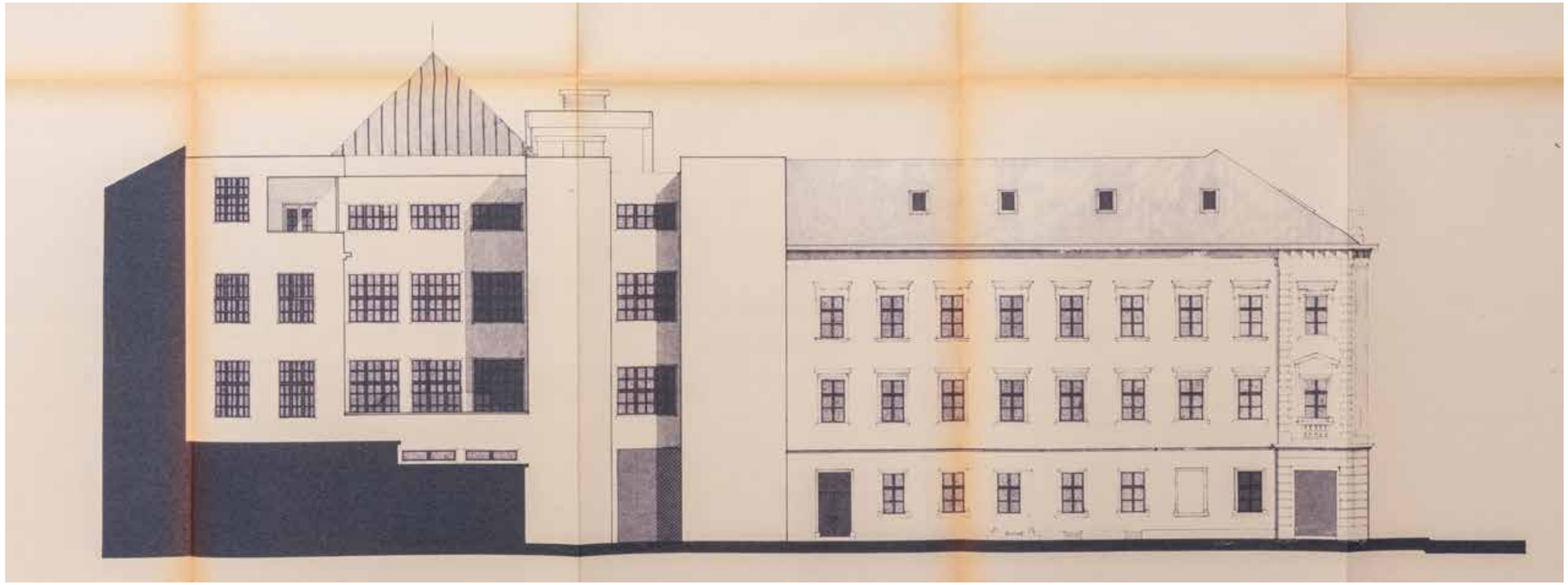
Školska knjiga, projekt obnove, 1977., presjek kroz uličnu i dvorišnu zgradu s pogledom prema zapadu, Arhiva Školske knjige

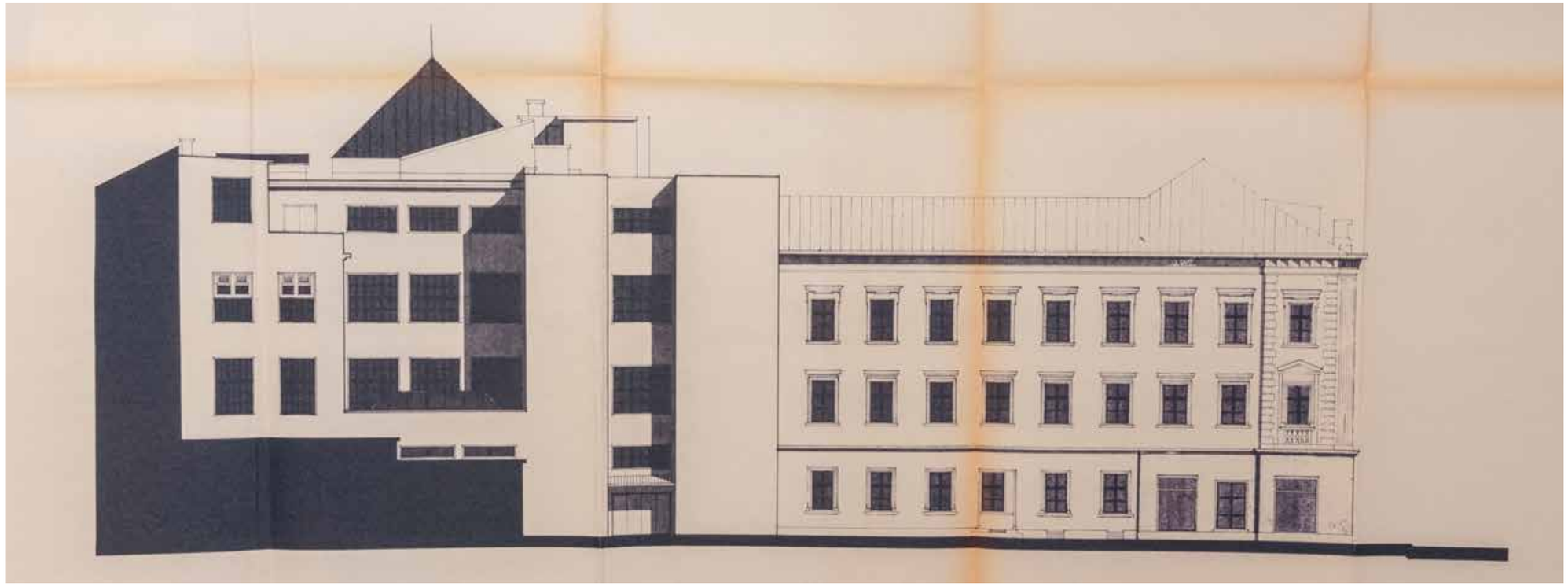
Školska knjiga, postojeće stanje, 1977., presjek kroz dvorišnu zgradu s pogledom prema sjeveru, Arhiva Školske knjige

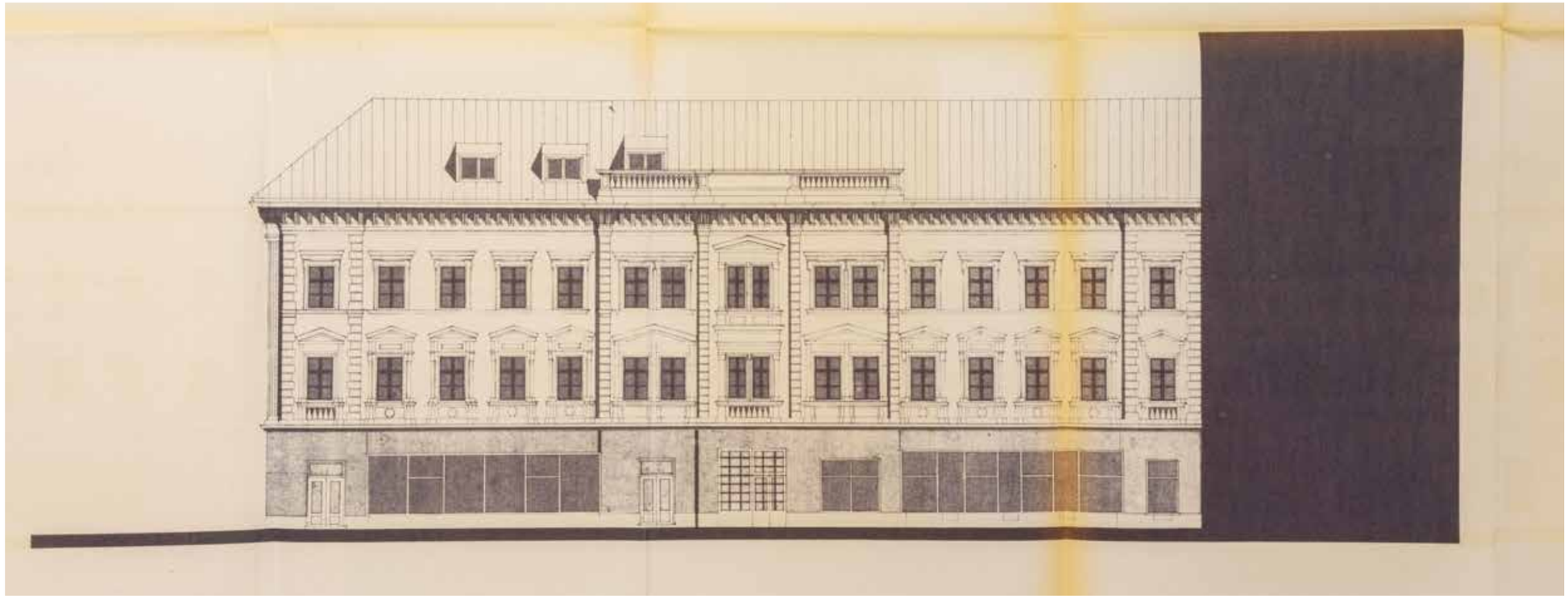
Školska knjiga, projekt obnove, 1977., presjek kroz dvorišnu zgradu s pogledom prema sjeveru, Arhiva Školske knjige

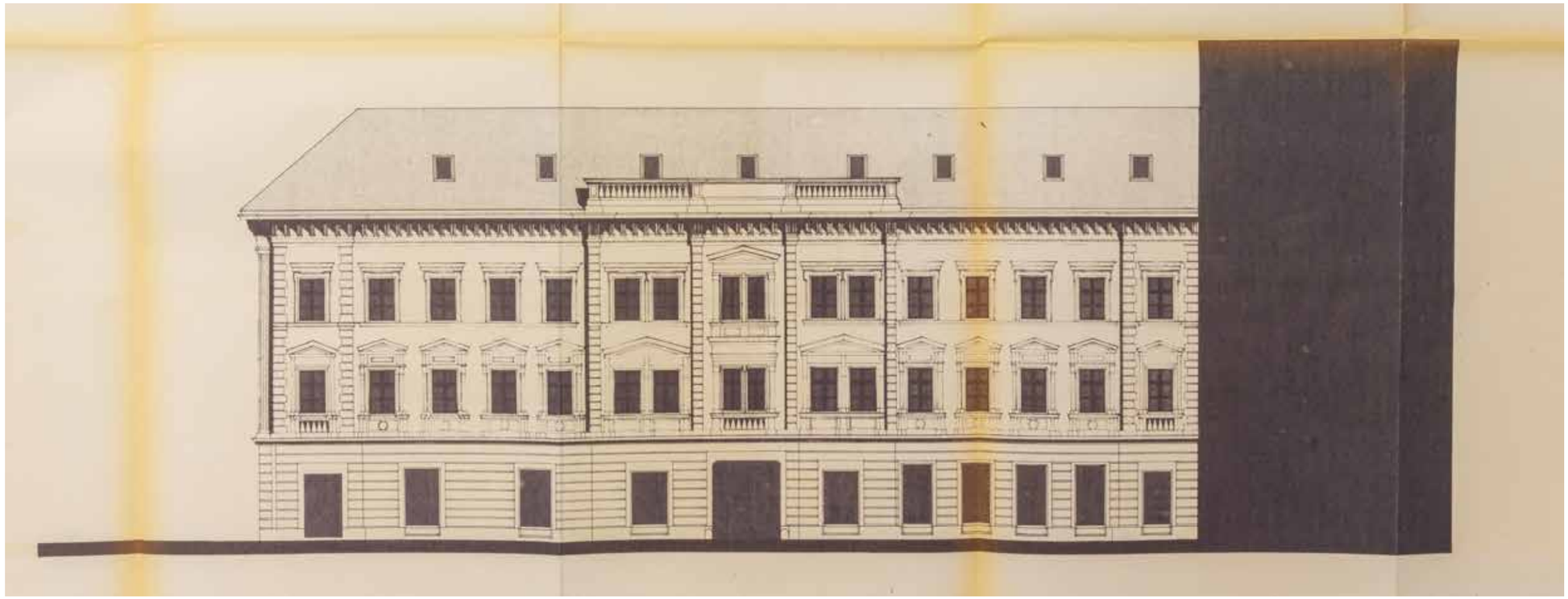
Školska knjiga, postojeće stanje, 1977., zapadno pročelje uličnе i dvorišne zgrade, Arhiva Školske knjige

Školska knjiga, projekt obnove, 1977., zapadno pročelje uličnе i dvorišne zgrade, Arhiva Školske knjige

Školska knjiga, postojeće stanje, 1977., južno pročelje ulične zgrade, Arhiva Školske knjige

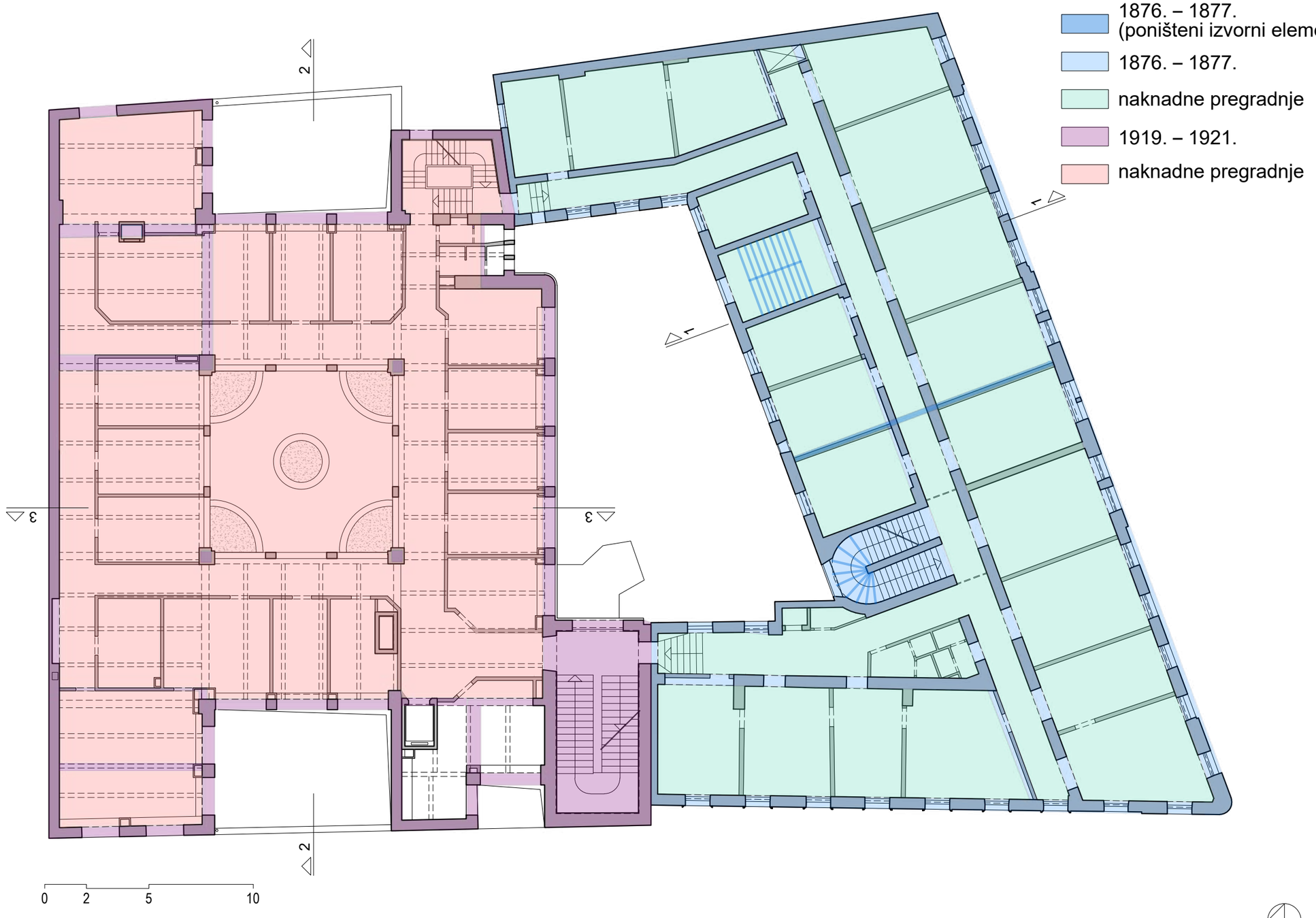

Školska knjiga, projekt obnove, 1977., južno pročelje ulične zgrade, Arhiva Školske knjige

TLOCRT PRIZEMLJA

Sklop Školske knjige, faze gradnje

TLOCRT 2. KATA

Sklop Školske knjige, faze gradnje

Sklop Školske knjige, faze gradnje

IV.

VALORIZACIJA PROSTORNO--ARHITEKTONSKIH OBILJEŽJA

Sklop Školske knjige, Janko Jambrišak, Kuća Schmiedt, 1876./1877.; Edo Šen, Hrvatski štamparski zavod, 1919. – 1921.

Sklop Školske knjige u Masarykovoj ulici 28 u obje se svoje sastavnice – uličnoj neorenesansnoj dvokatnici (1876./1877.) i dvorišnoj modernističkoj trokatnici (1919. – 1921.) – odlikuje osebujnošću i kvalitetom, koju su ostvarila dva afirmirana arhitekta – Janko Jambrišak i Edo Šen – obojica važne osobnosti u dva različita formativna perioda Zagreba. No iako je riječ o sklopu zbog svoje djelatnosti poznatom široj kulturnoj javnosti, kao i o arhitektima temeljito obrađenima u stručnoj literaturi, podatci o autorstvu dviju zgrada Školske knjige do sada nisu bili poznati.

IV.1. Janko Jambrišak i neorenesansna dvokatnica u Masarykovoj 28

Projektant ulične dvokatnice Janko Jambrišak (1834. – 1892.) dolazi u Zagreb iz Karlovca,[65] uključivši se 1859. u zagrebački ceh graditelja, čijim članom ostaje sve do njegova ukidanja 1872. godine. Stupa na scenu u drugom desetljeću druge polovice stoljeća te zajedno s Franjom Kleinom (1828. – 1889.), došljakom iz Beča, i Ivanom Plochenbergerom st. (1812. – 1882.), koji u Zagreb stiže iz Ljubljane, postaje pripadnik generacije koja je odigrala važnu ulogu u izgradnji Zagreba nakon prve regulatorne osnove 1865. godine. Zahvaljujući Jambrišaku, Kleinu i Plochenbergeru, zagrebački Donji grad postupno počinje dobivati otmjeno lice, prije velikih promjena koje će nastupiti u obnovi grada nakon potresa 1880. godine. U okviru aktualnoga zrelog ili strogog historicizma (1850. – 1880.),[66] stil u kojem su se sva trojica arhitekata izražavala bio je neorenesansa. U usporedbi s ostalom dvojicom, Janko Jambrišak ističe se profinjenim oblikovanjem vanjštine kuća koje pokazuje kompaktnost i kontinuitet kvalitete, ali i količinom reali-

Janko Jambrišak, Berislavićeva 4 / Gajeva 15, 1874.

65 DOBRONIĆ (bilj. 2), 5–37, 49–58, 59–98.

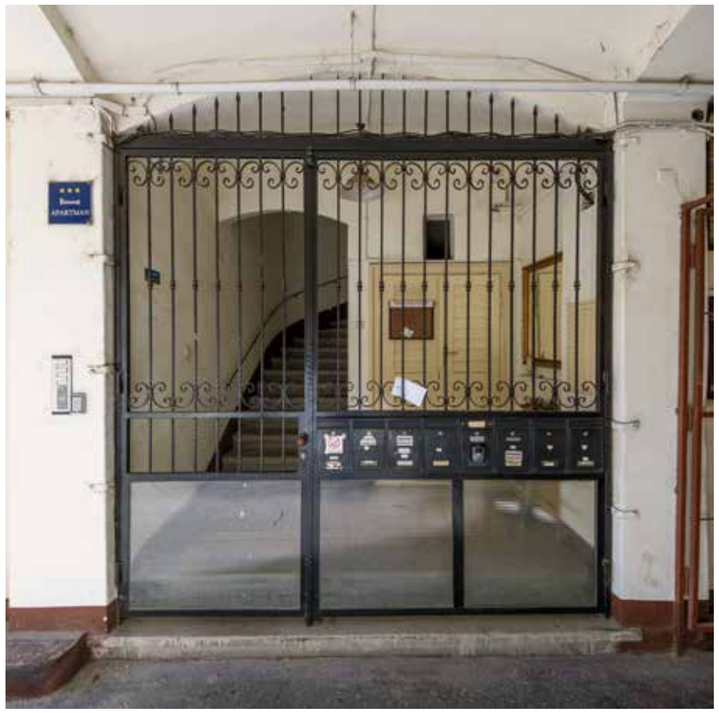
66 O fazama historicizma vidjeti: IVO MAROEVIĆ, Prijedlog za tipologiju stambene arhitekture u Zagrebu u drugoj polovici 19. stoljeća, u: *Radovi Instituta za povijest umjetnosti*, 11 (1987.), 165–185; OLGA MARUŠEVSKI, *Iso Kršnjavi kao graditelj*, Zagreb, 1986.

Janko Jambrišak, Masarykova 11, 1862.

Masarykova 11, veža

Masarykova 11, stubište

Franjo Klein, kuća Rosental, Mesnička 1, 1867.

Ivan Plochenberger, kuća Benko, Teslina 5 / Gajeva 11, 1867.

zacija, kao rezultatom djelatnosti razgranatog poduzeća u kojem je zanat izučio veliki broj graditelja.

Jambrišakov graditeljski opus u Zagrebu obuhvaća uglavnom stambene zgrade (jednokatnice i dvokatnice) na ključnim mjestima u Donjem gradu, ali i u povijesnoj jezgri Gornjeg grada te na ladanju, a tome treba pribrojiti i projekt za staro kazalište na Trgu sv. Marka. Štoviše, Lelja Dobronić, koja se prva pozabavila istraživanjem tog graditelja, zbog velike koncentracije njegovih kuća neke je zagrebačke ulice nazvala »Jambrišakovim ulicama« (Preradovićeva, Teslina, Hebrangova, Kačićeva), a na uglu današnje Hebrangove i Preradovićeve ulice Jambrišak je sagradio i vlastitu obiteljsku kuću (1865. – 1871.) u kojoj je imao sjedište graditeljskog poduzeća. Među najistaknutije njegove zgrade u centru grada možemo svakako kronološkim redom ubrojiti: Masarykovu 11 (1862.), Tomićevu 3 (1867.), Prašku 4 (1869.), Preradovićevu 25 (1870.), Gajevu 7 (1871.), Jurišićevu 2A (1871.; 1879.), Ilicu 7 (1872.), Prašku 10 / Teslinu 2 (1873.), Ilicu 68 (1873.), Preradovićevu 18 (1874.), Berislavićevu 4 / Gajevu 15 (1874.), Prašku 9 / Zrinski trg 1 (1876.), Zrinski trg 2 (1876.), Ilicu 37 (1877.), Teslinu 11

Janko Jambrišak, kuća Peleš, Tomićeva 3, 1867.

(1878.), Hebrangovu 8 / Gajevu 29 (1879.), Hebrangovu 32 (1879.), Prašku 10 / Teslinu 2 (1890.) i dr.

Kada je riječ o unutarnjoj organizaciji navedenih kuća, ona, dakako, varira ovisno o tipu (kuća za jednu obitelj, stambeno-poslovna zgrada sa stanom vlasnika na reprezentativnom katu i ostalim stanovima za iznajmljivanje, isključivo najamna zgrada itd.) i financijskim mogućnostima naručitelja. No bez obzira na razlike u tipologiji, bilo je uobičajeno da se u prizemlju nalaze trgovine i veža (često bočne pozicije), dok su tlocrtnu organizaciju na katovima činili nizovi prostorija i dvorišni ganjci ili hodnici, a etaže su nerijetko povezivala zavojita stubišta. Valja pri tome imati na umu da je to još bio period prije uvođenja vodovoda (1878.) i kanalizacije (1890.), tako da mnoge kuće nemaju zasebnu kupaonicu, a sanitarije su ponekad bile zajedničke za više stanova.

Talent projektanta stoga je znatno više mogao doći do izražaja u oblikovanju pročelja, koja su, kako je spomenuto, isključivo neorenesansna. No ipak, u nizu kuća građenih od cca 1860. do 1890. godine možemo pratiti razvoj od adiranja dekorativnih motiva do znalački koncipiranih pročelja s jasnom strukturom i gradacijom dekorativnih elemenata. Tako starije kuće, poput jednokatnice u Masarykovoj 11 (1862.) ili kuće Hipius u Gundulićevoj 16 (1874.) imaju samo plastično istaknute okvire otvora na tradicionalno koncipiranom pročelju, da bi postupno Jambrišak uveo jasnu horizontalnu i vertikalnu diferencijaciju oblikovanjem rizalita (središnjih i bočnih) te različitom obradom etaža (rustično prizemlje, najsvečaniji prvi kat, nešto jednostavniji drugi kat). Na kraju obogaćuje artikulaciju pročelja pilastrima, bilo da su njima naglašeni samo rizaliti bilo da u funkciji velikog reda objedinjuju katove, kako to zorno ilustriraju kuća na Zrinskom trgu 2 (1876.) ili uglovnica u Praškoj 9 i Zrinskom trgu 1 (1876.).

Jambrišak, naravno, u svojim gradnjama ne ostaje izoliran od ostalih zbivanja u Zagrebu, a i šire, tako da je, bez sumnje, određeni poticaj njegovu stvaralaštvu predstavljala najkvalitetnija zagrebačka neorenesansna zgrada – po-

lukružna trokatna kuća Rosental na spoju Mesničke ulice i Ilice iz 1867. godine, djelo u Beču školovanog arhitekta Franje Kleina.[67] Snažnom plastičkom raščlambom pročelja koja uključuje lezene, pilastre te tročetvrtinske stupove na okvirima prozora, praćene bogatom dekoracijom i skulpturama, Klein je ostvario do tada u Zagrebu neviđeno djelo. Istodobno, Ivan Plochenberger u dvokatnici na uglu Tesline i Gajeve uvodi naglašavanje uglovnice skošenim uglom s balkonom i otvorima također artikuliranima klasičnim pilastrima. Možda nije slučajnost da iste 1867. godine Jambrišak nastoji nadići prosjek projektirajući kuću Peleš u Tomićevoj ulici 3, također s prozorskim okvirima obogaćenim pilastrima, te s iznimno gustom dekoracijom svojstvenom ranoj (neo)renesansi.

Kada u tom kontekstu sagledamo kuću Schmiedt, odnosno današnju zgradu Školske knjige u Masarykovoj 28, sagrađenu 1876./1877. godine, dakle u zreloj projektantovoj fazi rada, možemo zaključiti da se svojom vanjštinom kuća ubraja u kvalitetnija Jambrišakova djela. Ponajprije, riječ je o reprezentativnoj uglovnici razmjerno velikih tlocrtnih dimenzija. Nadalje, pročelja krasi proporcionalna raščlamba stupnjevanim rizalitima, kao i profinjeno variranje dekorativnih motiva na okvirima prozora te naglašavanje središnje osi s vežom, udvostručenim prozorima i atikom s balustradom. Uz to, kao ni u jednom drugom primjeru, Jambrišak je ugao kuće istaknuo monumentalnim kaneliranim dorskim stupom, koji, dižući se s rustične baze prizemlja, u funkciji velikog reda objedinjuje katove. Sama pak unutrašnjost, iako je riječ o tlocrtno razmjerno velikoj kući, čini se da je zaostajala za vanjštinom. Riječ je, naime, bila o tradicionalnom nizanju prostorija uz hodnike, sa zajedničkim sanitarnim čvorom za više stanova, premda je generalno zapadni ugaoni dio očito bio nešto reprezentativniji od istočnog dijela. Cjelovitu sliku interijera više nije moguće dobiti, jer je kompletna historicistička oprema poništena u kasnijim preinakama. Sličnost s drugim Jambrišakovim stambenim kućama pokazuje tek prostor veže, lezenama podijeljen na manje odjeljke te rastvoren prema stubištu, koje je, prema sačuvanim nacrtima, imalo karakteristične zavojite spojeve krakova (što je uklonjeno u recentnim obnovama). Sastavni dio ovog sklopa bila je dvorišna stambena jednokatnica s nadsvođenom konjušnicom, koju nekoliko godina prije također za istog naručitelja projektira Jambrišak, no na temelju sačuvanih nacrta možemo zaključiti da je bila riječ o razmjerno skromnom zdanju.

Zaključno, neorenesansnu dvokatnicu možemo valorizirati kao visokokvalitetno djelo ponajprije po oblikovanju vanjštine. Njezina na određeni način natprosječna kvaliteta u cjelokupnom Jambrišakovu opusu, s obzirom na poznate okolnosti gradnje, u kojima je vidljivo da je kuća građena u etapama, jer vlasnik nije imao dovoljno novca,[68] bez sumnje odražava polet u oblikovanju grada nakon Prve regulatorne osnove, odnosno svijest naručitelja i projektanta da na urbanistički istaknutom mjestu, na početku važne ulice i na jednom od najljepših zagrebačkih trgova, mora stajati i dolično oblikovana zgrada. I danas, nakon izgradnje kazališta i okolnih visokih zgrada, neorenesansna uglovnica predstavlja markantnu urbanističku točku u prostoru. Svojevrsni pandan činila joj je (i čini) nešto mlađa dvokatnica na suprotnom uglu Masarykove ulice, izvedena prema projektu arhitekta Pilara 1899., no ona je 1922. godine povišena za kat i osebujnu mansardu lomljenog obrisa.[69]

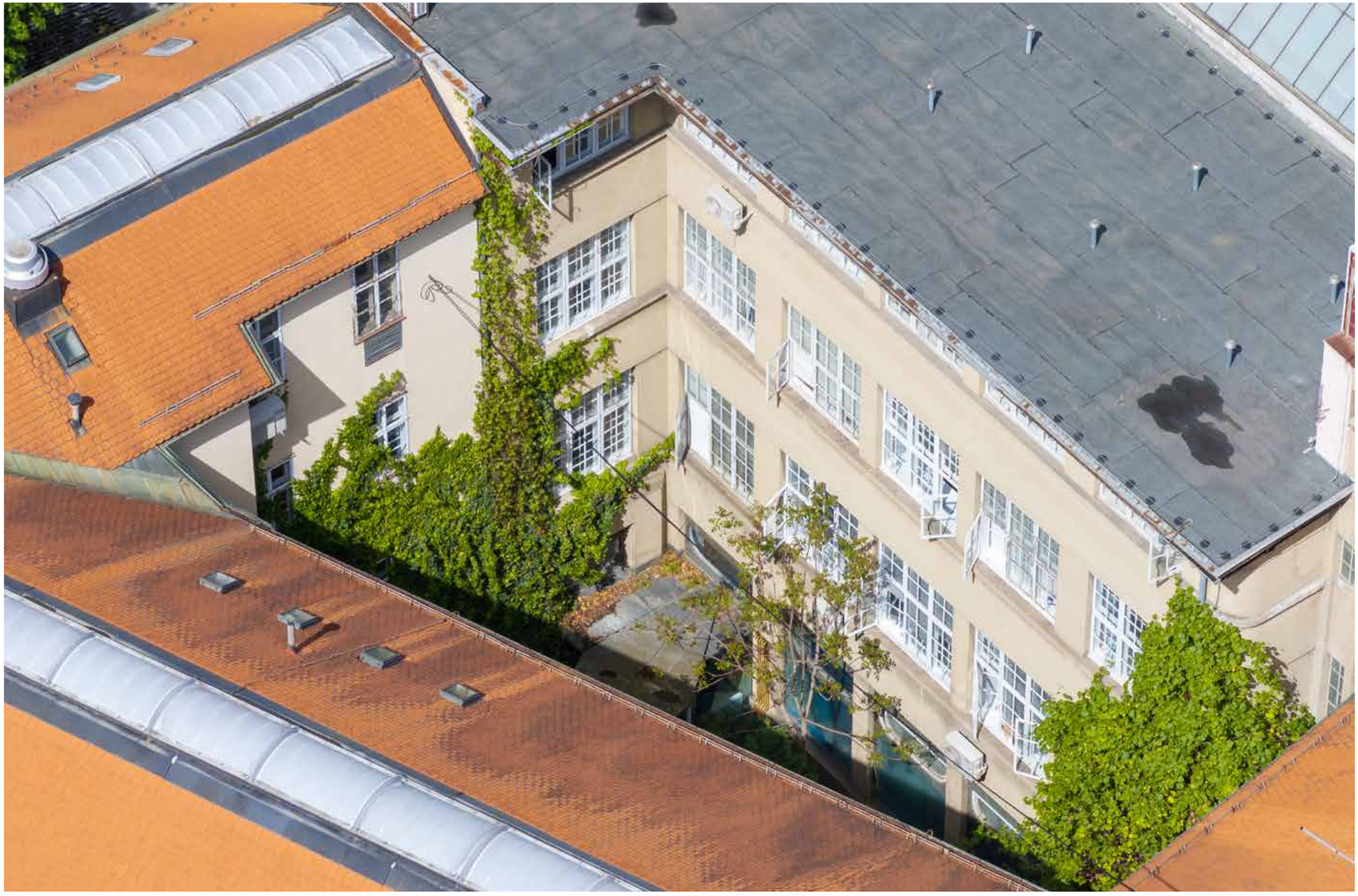

Janko Jambrišak, kuća Schmiedt, Masarykova 28, pročelje, detalj

67 DOBRONIĆ (bilj. 2), 66. Više o Franji Kleinu u: VLADIMIR BEDENKO, Franjo Klein i razvoj historicističke arhitekture u Zagrebu, u: *Historicizam u Hrvatskoj*, (ur.) Vladimir Maleković, katalog izložbe, Muzej za umjetnost i obrt, Zagreb, 2000., sv. I., 86–99.

68 Kako je to zabilježeno u molbi naručitelja Josipa Schmiedta za građevinsku dozvolu. DAZG, *Zbirka građevne dokumentacije* (bilj. 10), Masarykova 28.

69 Vidjeti bilj. 20.

Edo Šen, Hrvatski Štamparski zavod, Masarykova 28, 1919. – 1921.

IV.2. Edo Šen i modernistička trokatnica u dvorištu Masarykove 28

Projektant dvorišne trokatnice Edo Šen (Edvard Schön) (1877. – 1949.) diplomirao je u Beču 1900., nakon čega stječe praksu u jednom od tamošnjih biroa, da bi se 1901. godine vratio u Zagreb.[70] Najprije djeluje kao gradski inženjer u uredu Gradskog poglavarstva, a od 1919. do 1943. godine zaposlen je na Visokoj tehničkoj školi / Tehničkom fakultetu u Zagrebu kao redoviti profesor te kao prvi imenovani profesor na Arhitektonskom odjelu, a ujedno i prvi rektor. Od 1935. godine dopisni je član JAZU-a. Uz pedagoški rad doprinio je i ustrojstvu Visoke tehničke škole, osobito Arhitektonskog odjela, a kao dugogodišnji gradski zastupnik bio je aktivan i u javnom životu, od izrade planova za regulaciju Kaptola do pripremnih radova za donošenje regulatorne osnove 1931. godine.

Kao i mnogi drugi arhitekti prve polovice 20. stoljeća, poput primjerice Huga Ehrlicha, Rudolfa Lubinskog, ili Vjekoslava Bastla, Edo Šen ostvario je put od historicizma i secesije u ranim djelima do primjene moderne u međuratnom razdoblju. Među ranijim radovima ističu se kuća Engelsfeld, Teslina 12 (1911./1912.), stambena palača Osiguravajuće zadruge Croatia na uglu Masarykove i Preradovićeve (1913.), zgrada Društva čovječnosti, Petrinjska 3 (1913./1914.), kuća Barac, Boškovićeva 23 (1913./1914.), kuća Bezuk, Boškovićeva 7 (1913. – 1916.) i dr. Navedene zgrade karakterizira funkcionalnost unutarnjeg prostora s reprezentativnim vežama i stubištima, dok se vanjštine odlikuju klasicizirajućom monumentalnošću, nerijetko s velikim redovima dorskih i jonskih stupova, konveksnim erkerima i zaobljenim uglovima, ali i velikim trokrilnim prozorima stepenasto uvučenima u pročelja te ponekad naglašenim dekorativnim parapetima.

Edo Šen, Osiguravajuća zadruga Croatia, Masarykova 1 / Preradovićeva 12, 1913.

70 Više o Edi Šenu u: *Arhitekti članovi Jugoslavenske akademije*, Rad Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, knjiga 437, Razred za likovne umjetnosti, knjiga XIV, (ur.) Drago Galić, Zagreb, 1991., 38–43; *Sveučilište u Zagrebu. Arhitektonski fakultet 1919/1920 – 1999/2000. Osamdeset godina izobrazbe arhitekata u Hrvatskoj*, (ur.) Bojana Bojanić Obad Šćitaroci, Zagreb, 2000.

Edo Šen, Društvo čovječnosti, Petrinjska 3, 1913./1914.

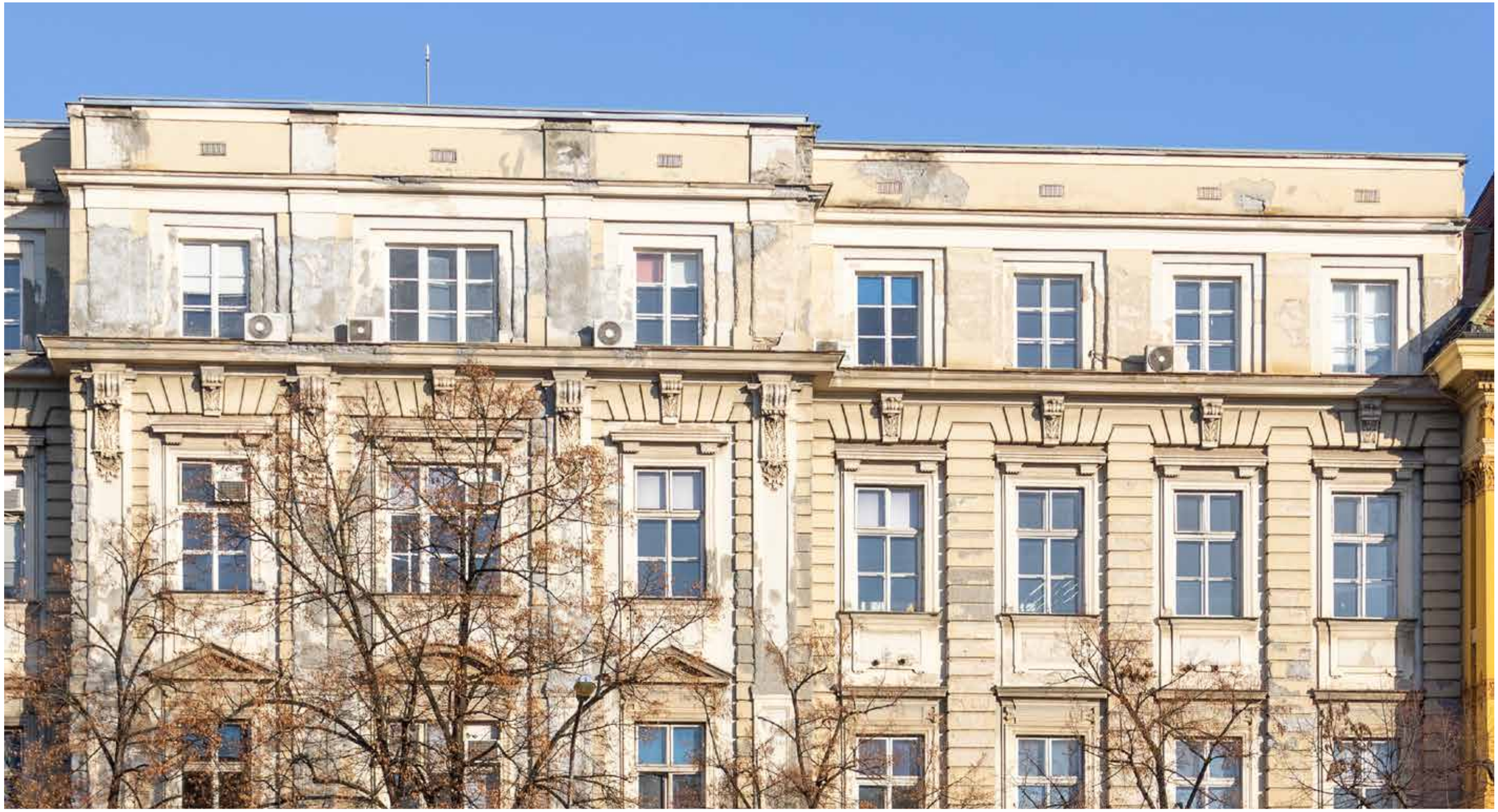

Edo Šen, kuća Bezuk, Boškovićeva 7, 1913. – 1919.

U osebujnoj pročišćenosti oblika te kombinaciji dekorativnih motiva uz nagovještaj moderne može tim svojim radovima slobodno stati uz bok Viktoru Kovačiću, kojem se očito divio, napisavši o njemu i monografiju.

Nakon Prvog svjetskog rata Šen prihvaća modernu kao dominantni stilski izraz, kako to svjedoče kuća Šen, Gundulićeva 34 (1931./1932.) ili zgrada JAZU-a, Trg žrtava fašizma 10 (1933./1934.), premda u nekim djelima, poput kuće Vasić, Gundulićeva 7 (1928. – 1929.) ostaje vjeran nasljeđu Viktora Kovačića i Huga Ehrlicha. U tom periodu, u skladu s profesorskim akademskim angažmanom, iskazao se kao projektant dogradnje kata na Tehničkom fakultetu na Roseveltovu trgu 6 za Arhitektonski odjel (1921.), ali i kao projektant novogradnje Tehničkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu u Kačićevoj ulici (1937. – 1940.), danas Arhitektonski, Građevinski i Geodetski fakultet.

Unutar Šenova opusa, zgrada tiskare u Masarykovoj 28, projektirana 1919. te izgrađena do 1921. godine, pred-

Edo Šen, Tehnički fakultet, Rooseveltov trg 6, dogradnja trećeg kata, 1921.

stavlja jedno od njegovih najranijih djela izvedenih u stilu moderne, paralelno s početkom sveučilišne karijere. Ovaj stilski zaokret, naravno, olakšala je činjenica da je bila riječ o dvorišnoj zgradi, čije su glatke pročelne plohe bez dekoracije bile u skladu i s jednostavnim dvorišnim začeljima ulične neorenesansne kuće. Ipak, riječ je o monumentalnom projektu, ne samo po dimenzijama četverokrilne trokatne zgrade, već i po razrađenoj prostornoj organizaciji s atrijem i bočnim dvorištima, prostranim stubištem, efektnim čeličnim konstrukcijama ostakljenih krovova te velikim dvoranskim prostorima s pilonima. Osobitu kvalitetu vanjštini, osim gusto poredanih trokrilnih prozora, daje zaobljeni ugao pročelja uz zonu s dizalom rastvorenu trakastim prozorima te izdignutu iz krovišta. Tome treba pridodati i, po svemu sudeći, neizvedene detalje poput konveksnog zida stubišta, te flankiranja ulaza u stubište masivnim kaneliranim pilastrima (zabilježenim na projektu), kojima ostvaruje poveznicu sa svojim predratnim realizacijama.

Edo Šen, kuća Šen, Gundulićeva 34, 1931./1932.

Iako je bila riječ o svojevrsnoj industrijskoj/gospodarskoj zgradi, nije izostala ni kvalitetna unutarnja oprema – željezne ograde u stubištu i atriju te velika ostakljenja zidnih ploha. Kada je riječ o ostakljenjima, Šen je upravo majstorski razgranao volumno tijelo zgrade, kako bi dobio što veći broj prozora, nužnih za funkcioniranje tiskare, kojoj je zasigurno u arhitektonskom smislu najkvalitetniji dio bio atrij, u izvornoj fazi otvoren i protegnut cijelom visinom zgrade.

Istodobno s dovršenjem tiskare Šen je izveo i dogradnju Tehničkog fakulteta na Rooseveltovu trgu 6,[71] gdje također možemo pratiti isti smisao za uvođenje svjetlosti u arhitektonske atelijere, kao i pažljivo oblikovanje stepenasto uvučenih trokrilnih prozora iznad neorenesansnog pročelja starije zgrade, kojoj se vješto prilagodio, ne žrtvujući suvremeni arhitektonski rječnik, jednako kao što se i zgradom tiskare uklopio u visokokvalitetni ambijent i urbanističko okruženje Masarykove ulice i trga s Hrvatskim narodnim kazalištem i zgradom zagrebačkog sveučilišta.

IV.3. Naknadni zahvati na sklopu u Masarykovoj 28

Naknadni zahvati na dvije zgrade, uličnoj i dvorišnoj, svodili su se uglavnom na pregradnje interijera, a nerijetko je jedna nova faza poništila prethodnu. Stoga i nekim prijašnjim zahvatima, poput pregradnje istočnog dijela prizemlja ulične zgrade u stan (1891.), nadalje pregradnje zapadnog dijela u restoran (1895.), a potom zapadnog dijela ponovno u dućane (1908.), kao i dijela između veže i istočnog stubišta također u dućan (1911.), nakon uređenja knjižare Školske knjige u cijelom prizemlju, nema više znatnije sačuvanih tragova. No na temelju nacrta, kao i činjenice da su naručitelji angažirali etablirane arhitekte – Janka Graho-

71 Više o tome u: *Sveučilište u Zagrebu, Prirodoslovno-matematički fakultet, Biološki odsjek (Rooseveltov trg 6, Zagreb). Povijest gradnje, valorizacija i prijedlog konzervatorskih smjernica*, autorica: Katarina Horvat-Levaj, Institut za povijest umjetnosti, 2021.

Školska knjiga (dvorišna zgrada), atrij izveden prema projektu Ede Šena 1919. – 1921. i preuređen prema projektima J. Kunšteka 1946., Franje Tišine 1953. i APB-a Žerjavić 1977. godine

Školska knjiga (dvorišna zgrada), ulazni prostor u prizemlju preuređen prema projektu APB-a Žerjavić 1977. godine

ra (1827. – 1906.)[72] kao predstavnika historicizma te poznati biro Benedik i Baranyai u vlasništvu arhitekta Aladára Baranyaia (1879. – 1936.)[73] kao jednog od najtalentiranijih zagrebačkih graditelja u doba secesije, upućuju na činjenicu da je, posebno u pogledu opreme interijera, mogla biti riječ o unošenju nove arhitektonske kvalitete. Sređivanje otvora prizemlja na pročelju, koje je pratilo preinake prizemlja, odnosno postavljanje otvora prizemlja u osi prozora na katovima na dva pročelja dvokatne uglovnice, može se također ocijeniti kao kvalitativni pomak u odnosu na prvotne otvore koji su iz funkcionalnih razloga mjestimično bili nepravilnog formata.

Zahvati neposredno nakon Drugog svjetskog rata na dvorišnoj i uličnoj zgradi, koje projektira i izvodi J. Kunštek, uglavnom su umanjili izvornu arhitektonsku vrijednost cjelokupnog sklopa. U tom pogledu osobit su gubitak kvalitete dvorišne zgrade pregradnje njezina interijera, uz paralelno zatvaranje atrija zidovima s prozorima. Istodobno, postavljanje velikih izloga trgovina/knjižare uvelike je pak umanjilo kvalitetu ulične zgrade (ali to je u novije doba korigirano). Jednako je i s njezinim interijerom, gdje se nekadašnje veće sobe usitnjavaju u male urede, a istočno se stubište u potpunosti poništava.

Određeni zahvat tog doba koji je mogao značiti oplemenjivanje prostora ulične zgrade bilo je uređenje nekoliko sindikalnih soba prema projektu Franje Tišine (1910.–1984.),[74] dakle, arhitekta koji se iskazao i projektiranjem interijera, no spomenuti interijer također je nestao u kasnijim adaptacijama, tako da o njemu svjedoči samo nacrt. Isti arhitekt, međutim, kada je bila u pitanju obnova dvorišne zgrade, na traženje naručitelja, pridonio je daljnjem umanjenju kvalitete njezina unutarnjeg prostora zatvaranjem atrija na razini prvog kata.

Osnovna prostorna organizacija te efektna vanjština obiju zgrada, međutim, i nakon navedenih preinaka ostale su sačuvane.

I na kraju, slijedila je cjelokupna obnova sklopa izvedena 1977./1978. godine, prema projektu APB-a Žerjavić, biroa koji je utemeljio arhitekt Milan Žerjavić (1915. – 1971.).[75] Riječ je bila o renomiranom birou, koji nakon Žerjavićeve smrti nastavlja djelatnost s mladim arhitektima Borisom Duplančićem, Branom Lužarom i Miroslavom Kovačićem, a projekt obnove Školske knjige potpisuje Julije Golik (1930. – 2007.),[76] također arhitekt s priznatim opusom

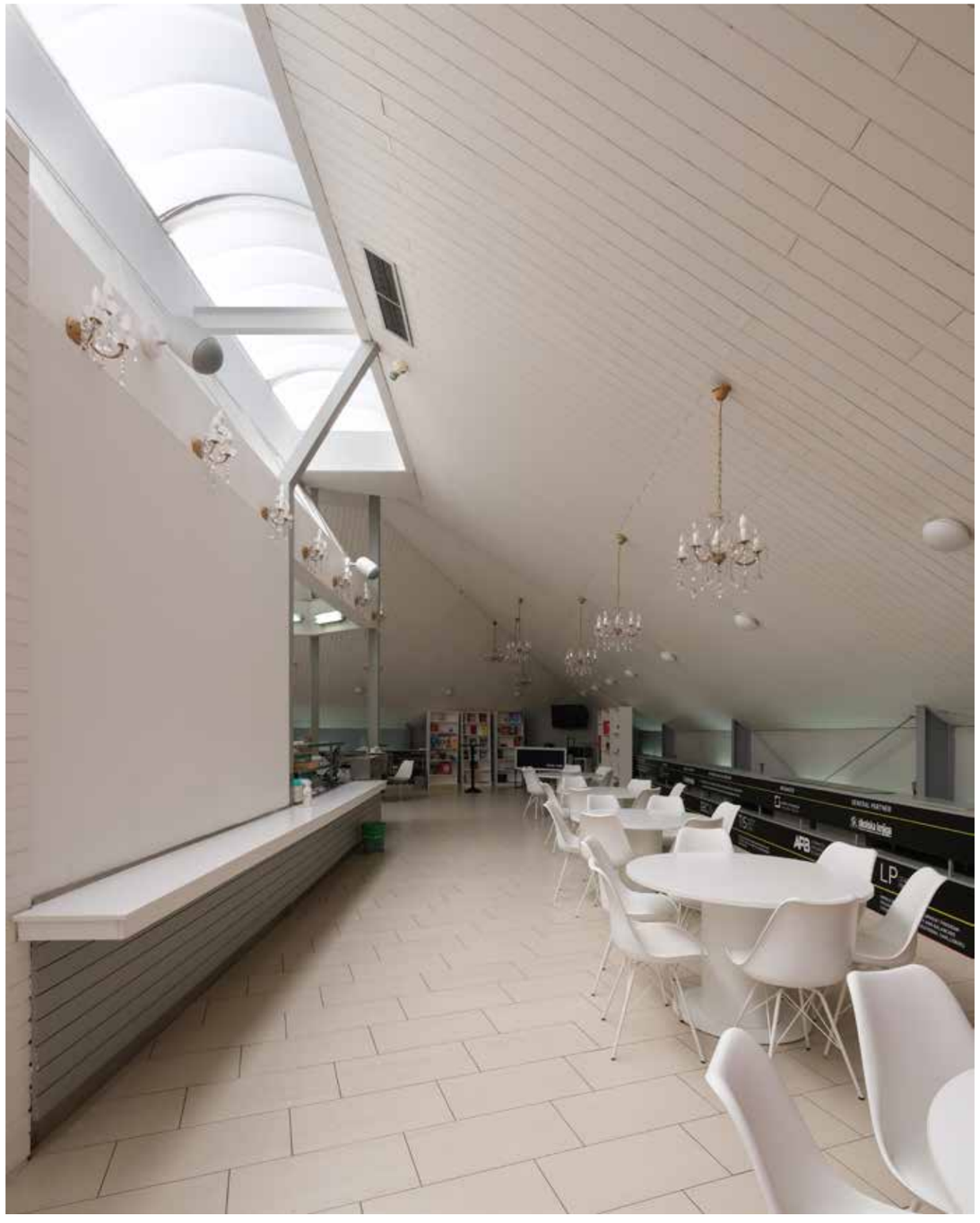
72 Više o Janku Grahoru u: MAROEVIĆ (bilj. 26).

73 Više o Aladáru Baranyaiu: JASNA GALJER, Aladar Baranyai; arhitektura i dizajn, u: *Radovi Instituta za povijest umjetnosti*, 21 (1997.), 167–181.

74 Više o Franji Tišini u: Tišina, Franjo Zvonimir. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013.–2025. Pristupljeno 11. listopada 2025. <https://www.enciklopedija.hr/clanak/tisina-franjo-zvonimir>.

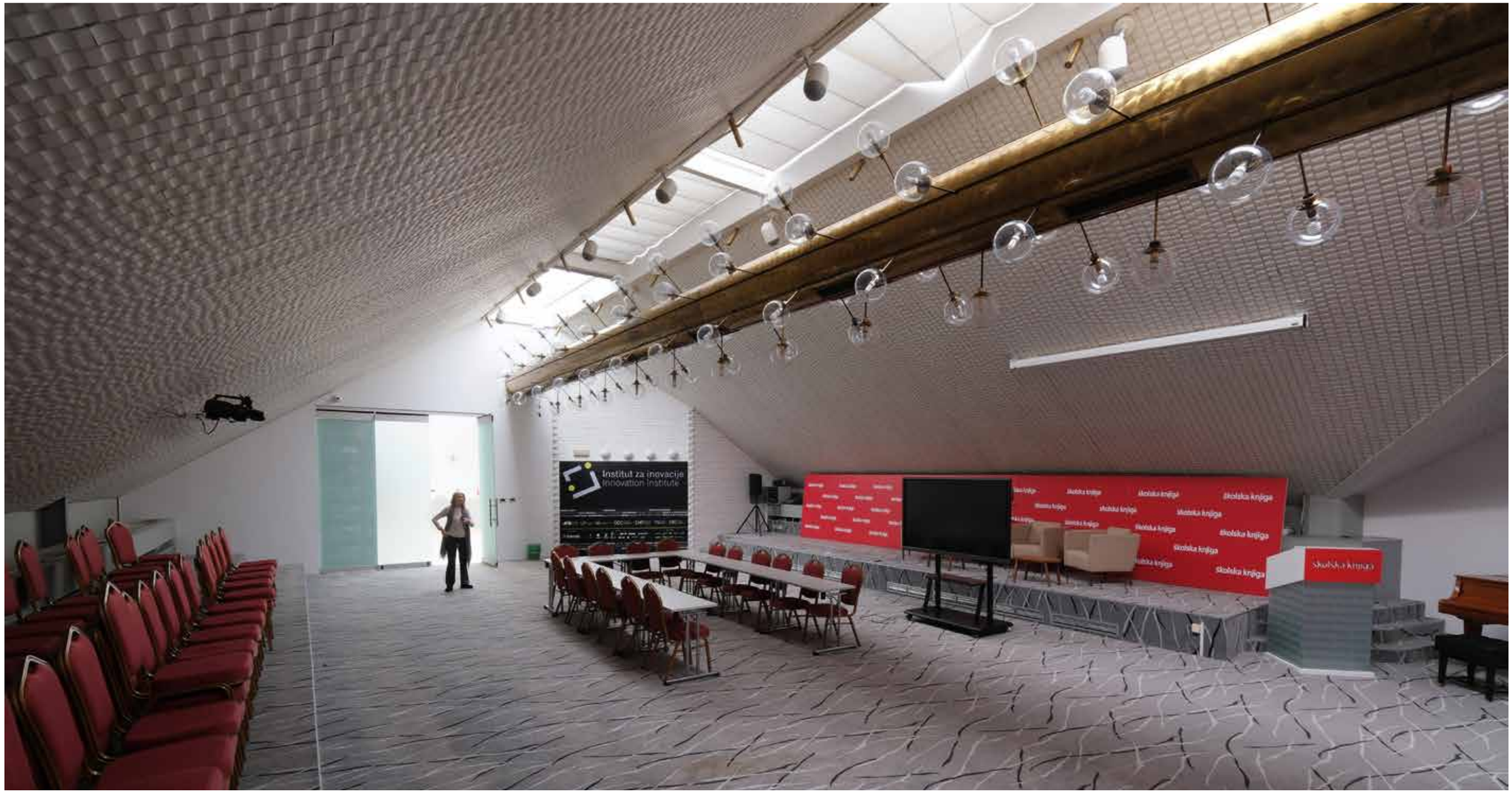
75 Više o Milanu Žerjaviću u: VEDRAN IVANKOVIĆ, Prolegomena za opus Milana Žerjavića. višestambene zgrade u Ulici grada Vukovara 228–236, u: *Prostor: znanstveni časopis za arhitekturu i urbanizam*, 15, 1/33 (2007.), 80–95.

76 Više o Juliju Goliku u: Golik, Julije. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013. – 2025. Pristupljeno 11. listopada 2025. <https://www.enciklopedija.hr/clanak/golik-ju-

Školska knjiga (ulična zgrada), potkrovlje preuređeno prema projektu APB-a Žerjavić 1977. godine

Školska knjiga (ulična zgrada), potkrovlje preuređeno prema projektu APB-a Žerjavić 1977. godine

u Zagrebu i dr. Autor projekta iznio je i detaljnu analizu obiju zgrada u kojoj nadahnuto zaključuje: »arhitektura svakog objekta govori svojim jezikom, ali ih je navika, patina i jača aglomeracija drveća oko Rektorata međusobno izmirila«.[77]

Navedenom obnovom, koju je odobrio i Regionalni zavod za zaštitu spomenika kulture i prirode, obje su zgrade funkcionalno povezane primjereno namjeni, uz poštovanje zatečenih arhitektonskih vrijednosti te unošenje novih, s prepoznatljivim dizajnerskim pečatom u opremi interijera, karakterističnim za kasne sedamdesete godine 20. stoljeća.

lije-1930-2007>

77 *Idejni projekt*, Arhiva školska knjige (bilj. 64), 1.

V.

PRIJEDLOG KONZERVATORSKIH SMJERNICA ZA UREĐENJE I OBNOVU

Sklop Školske knjige – uličnu i dvorišnu zgradu trebalo bi cjelovito obnoviti. Prijedlog konzervatorskih smjernica temelji se na visokoj valorizaciji arhitektonske vrijednosti neorenesansne ulične dvokatnice sagrađene kao stambeno-poslovne zgrade prema projektu Janka Jambrišaka 1876./1877. te modernističke dvorišne trokatnice podignute s namjenom tiskare prema projektu Ede Šena 1919. – 1921. godine. Pri donošenju smjernica relevantna je činjenica da su obje zgrade tijekom svoje građevne povijesti promijenile izvornu namjenu – i stambena zgrada i tiskara danas su uredi Školske knjige, pri čemu je radikalno pregrađen njihov interijer, dok je vanjština ostala uglavnom intaktna. No dok je kod ulične dvokatnice (čiji projekt nije sačuvan) od početka skroman interijer u svojim bitnim izvornim dijelovima poništen, kod dvorišne trokatnice (sa sačuvanim projektom) izvorna organizacija interijera visoke kvalitete ostaje prepoznatljiva i nakon nekoliko uzastopnih unutarnjih preinaka. Za način obnove važno je i urbanističko okruženje sklopa, podignutog na istaknutoj poziciji na spoju Trga Republike Hrvatske s Masarykovom ulicom.

Slijedom navedenog, temeljni princip smjernica za obnovu jest čuvanje reprezentativnih pročelja obiju sastavnica sklopa, uz mogućnost promjene prostorne organizacije i namjene interijera, s time da su, s obzirom na prethodno spomenuto vrjednovanje i stupanj očuvanosti, intervencije u unutarnjem prostoru ulične zgrade daleko slobodnije nego u interijeru dvorišne zgrade. S obzirom pak na urbano okruženje sa znatno višim zgradama, nije isključena mogućnost povećanja visine, koja, međutim, ne bi smjela premašiti okolne zgrade, a osobito ne ključne objekte u vizurama – zgradu Rektorata i zgrade uz Masarykovu ulicu. Ujedno, budući da je postojanje tiskarskih i izdavačkih institucija u ovom sklopu, ali i šire u bloku već postalo tradicija od ranoga međuratnog razdoblja, preporučuje se zadržavanje namjene barem u dijelu sklopa, odnosno u prizemlju ulične zgrade s knjižarama.

Sklop Školske knjige i urbano okruženje

Pri građevinskim radovima tijekom obnove potreban je konzervatorski nadzor, a za definitivno donošenje konzervatorskih smjernica trebalo bi na glavnim pročeljima obiju zgrada te u veži ulične zgrade provesti restauratorsko sondiranje radi određivanje boje naliča i dobivanja elemenata za rekonstrukciju (veža).

V.1. Ulična zgrada

Neorenesansna ulična zgrada odlikuje se visokom kvalitetom uličnih pročelja i razmjerno niskom kvalitetom interijera. Potonje je s jedne strane posljedica pregradnji nakon što se stambeni prostor prenamjenjuje u urede. S druge pak strane, iz postojeće strukture i arhivske dokumentacije očito je da ni izvorna prostorna organizacija interijera nije imala osobitu arhitektonsku kvalitetu, a skromnost tlocrta (hodnik i nizovi soba) po svemu je sudeći bila praćena jednostavnošću opreme, kojoj više nema traga. U kontekstu neposredne okolice, iako reprezentativne vanjštine, zgrada je znatno niža od ostalih građevina, kako u bloku u kojem je podignuta (Blok 31) tako i u odnosu na nasuprotnu kuću u Masarykovoj ulici, što je posljedica njezine nešto veće starosti, odnosno činjenice da nije bilo potrebe za njezinom dogradnjom, kako je to primjerice bio slučaj sa spomenutom kućom na suprotnom uglu ulice.[78]

V.1.1. Unutrašnjost

U unutrašnjosti ulične zgrade, pri obnovi je oblikovanje interijera slobodno. Nužno je zadržati postojeću visinu etaža, odnosno pozicije međukatnih konstrukcija. Bez obzira na to što nije obvezno zadržati izvornu tlocrtnu organizaciju, preporučuje se pri građevinskim radovima konzervatorski nadzor zbog mogućeg postojanja zidnih oslika u reprezentativnijim dijelovima interijera, a ponajprije u središnjem i zapadnom dijelu prvog kata te u stubištu. Eventualni nalazi kvalitetnih oslika mogu utjecati i na promjenu prijedloga konzervatorskih smjernica.

Jedini prostor koji zasigurno treba očuvati i obnoviti u postojećem (izvornom) stanju jest kolni ulaz – veža, čije je oblikovanje bilo usklađeno s raščlambom uličnog pročelja. Naime, nacrt postojećeg stanja izveden kao sastavni dio projekta obnove iz 1977. godine pokazuje da je zapadno stubište bilo velikim otvorom stlačenog nadvoja rastvoreno prema veži, unutar kojeg se uz prvi stubišni krak nalazila balustrada jednaka balustradi atike i parapeta pojedinih pročelnih prozora, a donje su zone zidova veže, poput pročelja, bile raščlanjene trakama stilizirane rustike. Predlaže se rekonstrukcija navedenih elemenata na temelju restauratorskog sondiranja, uz mogućnost drukčije interpretacije otvora stubišta (ostakljenje) ako nije funkcionalan u odnosu na projekt uređenja interijera. Prostor veže treba ožbukati vapnenom žbukom, a boju naliča odrediti na temelju restauratorskog sondiranja. Ako sondiranja ne rezultiraju podatcima o izvornom naliču veže, boju se preporučuje uskladiti s pročeljem.

S obzirom na to da je u obnovi nužno očuvati ulična pročelja, potrebno je sačuvati i obnoviti odgovarajuće izvorne drvene prozore tako da se vanjski prozori obnove (ili izrade replike), dok je u unutarnje prozore moguće umetnuti izostaklo.

V.1.2. Vanjština

Ulična pročelja, a osobito južno reprezentativnije ulazno pročelje potrebno je obnoviti u zatečenom stanju, tj. u izvornoj neorenesansnoj fazi, s iznimkom prizemlja, gdje se zadržava zatečeno stanje, koje je posljedica naknadnih preinaka te rekonstrukcije 1977./1978. godine (bolje od izvornika). Posebno pozorno valja obnoviti detalje arhitektonske plastike, poput rustike u prizemlju i ugaonih kvadara rizalita, ugaonoga dorskog stupa, nadalje složenih okvira prozora na katovima uključujući dekorativne reljefe i balustrade u zoni parapeta, kao i razdjelnih vijenaca te

78 Vidjeti bilj. 20.

bogatoga završnog vijenca. S obzirom na kvalitetu pročelja potrebno je rekonstruirati atiku s balustradom na temelju sačuvanih nacrta iz 1963. i 1977. godine, a same balustre treba oblikovati identično balustrima u parapetima prozora. Pročelja valja ožbukati vapnenom žbukom, a boju naliča odrediti prema rezultatima restauratorskog sondiranja. Ako sondiranja ne daju rezultat o izvornoj boji, predlaže se zadržati postojeću oker boju.

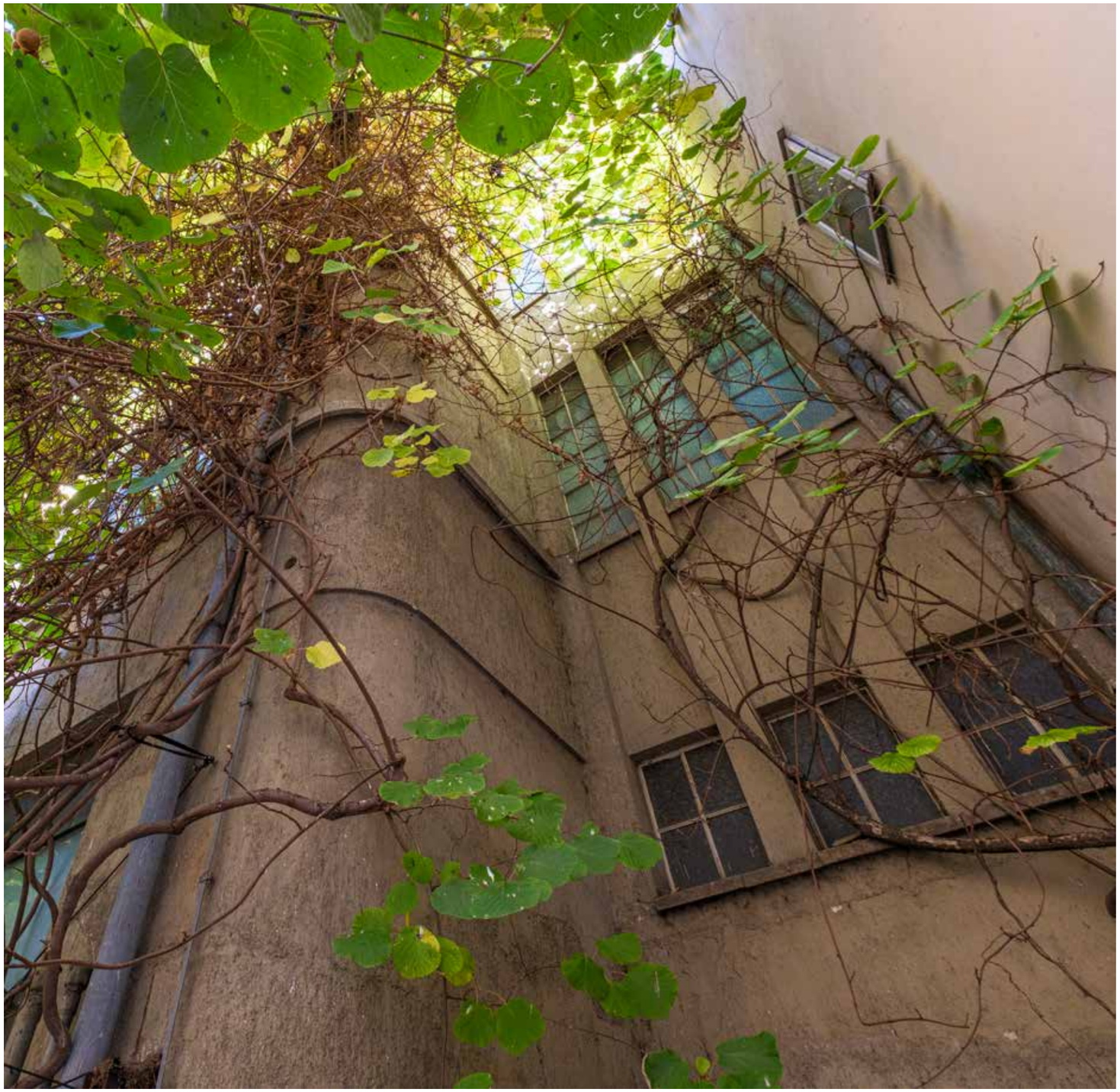
Oblikovanje dvorišnih pročelja je slobodno.

V.2. Dvorišna zgrada

Iako građena kao tiskara, dvorišna se zgrada odlikuje visokom kvalitetom volumno-prostorne kompozicije i oblikovanja glavnoga ulaznog pročelja. Kvaliteta se ponajprije očituje u prostornoj organizaciji sa središnjim atrijem i bočnim dvorištima, kao i u velikim ostakljenjima koja karakteriziraju pročelje. Izvorna kvaliteta interijera narušena je naknadnim pregradnjama, ali budući da je bila riječ o specifičnoj namjeni tiskare koja je zahtijevala velike prostore, neprimjerene drugim mogućim namjenama, nije realno očekivati cjelokupnu rekonstrukciju izvornog stanja u predstojećoj obnovi.

V.2.1. Unutrašnjost

U obnovi, nužno je sačuvati osnovne tlocrtne gabarite, sa središnjim zenitalno osvijetljenim atrijem. Predlaže se njegova rekonstrukcija cijelom visinom građevine (uz uklanjanje naknadno interpolirane prostorije na razini prvog kata). Izvorno oblikovanje ograde uokolo atrija, kao i rješenje prozora uz atrij na trećem katu, kvalitetnije je od postojećeg stanja, tako da se predlaže rekonstrukcija prema očuvanom projektu. Kvalitetni dio interijera koji se također predlaže sačuvati jest prostrano dvokrako stubište s *art déco* željeznom ogradom. Tlocrtni raspored i oprema ostalog dijela interijera može se slobodno oblikovati, ovisno o namjeni, odnosno neovisno o izvornom i zatečenom stanju.

Školska knjiga, južno pročelje dvorišne zgrade sa zaobljenim uglom prema uvučenom dijelu s otvorima nekadašnjeg dizala (detalj vrijedan obnove i čuvanja)

Školska knjiga, stubište dvorišne zgrade (prostor vrijedan obnove i čuvanja)

S obzirom na to da se čuvaju postojeća pročelja čiji su veliki kasetirani prozori glavni oblikovni element, nužno je sačuvati postojeću stolariju prozora, tako da se zadržavaju vanjski prozori (ili se rade replike), dok je kod unutarnjih prozora moguće umetnuti izostaklo.

V.2.2. Vanjština

Predlaže se sačuvati rješenje pročelja s velikim trokrilnim prozorima tipičnima za međuratno razdoblje u kojem je zgrada nastala. Na glavnom ulaznom pročelju detalj vrijedan čuvanja jest osebujan zaobljeni ugao i trakasti prozori nekadašnjeg dizala. Boju pročelja treba odrediti na temelju rezultata restauratorskog sondiranja. Element koji čini ovu zgradu osobito prepoznatljivom jest piramidalni ostakljeni krov iznad atrija, koji treba obnoviti i zadržati u obnovljenoj zgradi.

V.3. Dvorište

Sastavni dio obnove sklopa podrazumijeva i uređenje dvorišta u pogledu obrade parterne plohe i zelenila, koju treba uskladiti s parternom plohom veže.

V.4. Zaključci i smjernice za daljnje radove

Zaključno, sklop Školske knjige, visoke urbanističko-arhitektonske kvalitete, nužno je obnoviti uz čuvanje eksterijera obiju zgrada, slobodno oblikovanje interijera ulične zgrade te zadržavanje interijera dvorišne zgrade s atrijem uz moguću prilagodbu novoj namjeni. Pojedini dijelovi, kao veža ulične zgrade i atika njezina pročelja, zahtijevaju konzervatorsko-restauratorski postupak u obnovi, odnosno rekonstrukciju pojedinih poništenih izvornih oblikovnih elemenata. Reprezentativno urbanističko okruženje omogućuje povećanje visine obiju zgrada, ali uz uvjet da visina ne premaši susjedne zgrade (Rektorat zagrebačkog sveučilišta te nasuprotnu uglovnicu i susjedne zgrade u bloku uz Masarykovu ulicu).

Građevinske radove tijekom obnove valja obavljati uz konzervatorski nadzor, a u pojedinim dijelovima sklopa treba izvršiti restauratorska sondiranja.

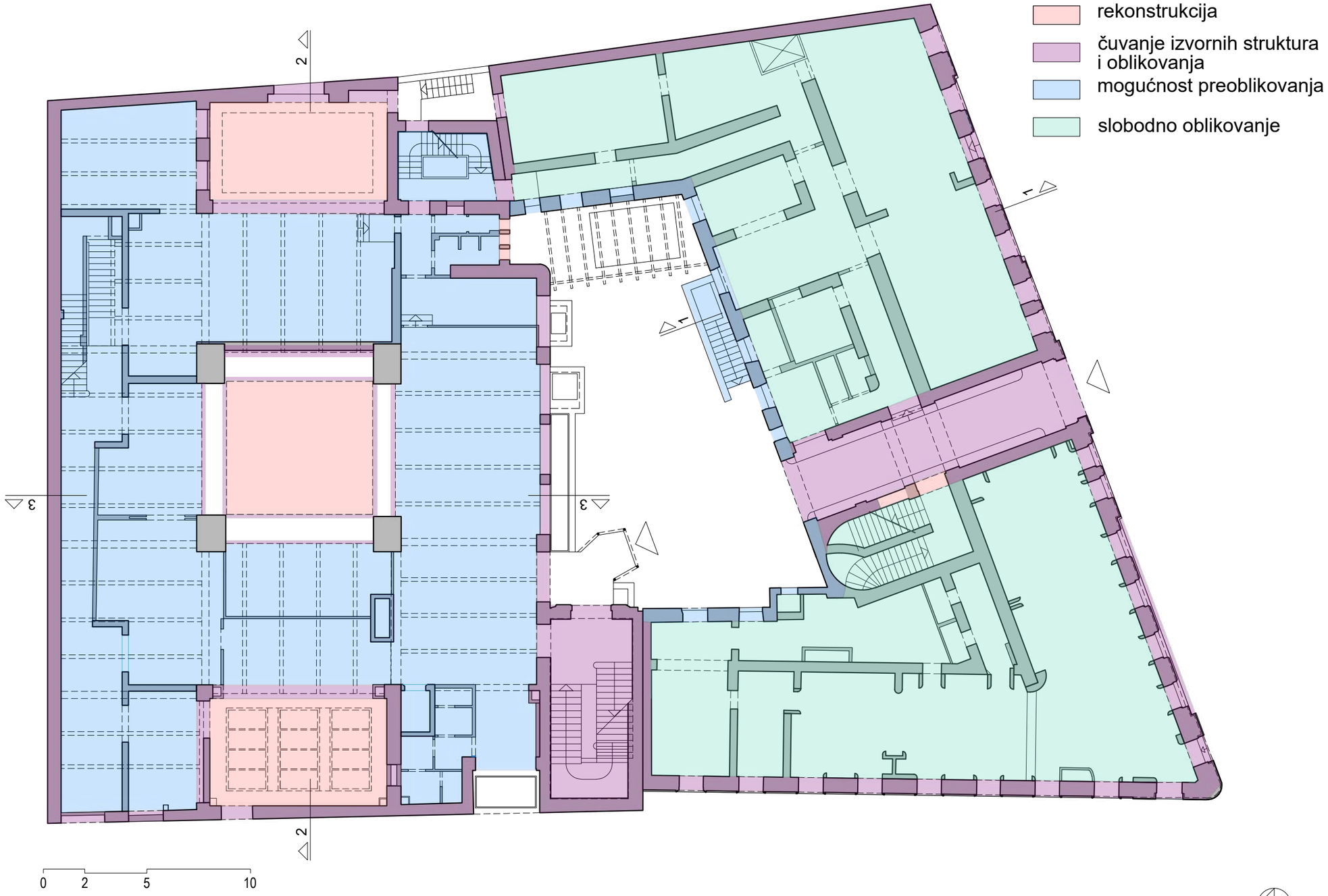
V.4.1. Prijedlog restauratorskog sondiranja

Restauratorska sondiranja predlaže se provesti na pročeljima obiju zgrada i u veži.

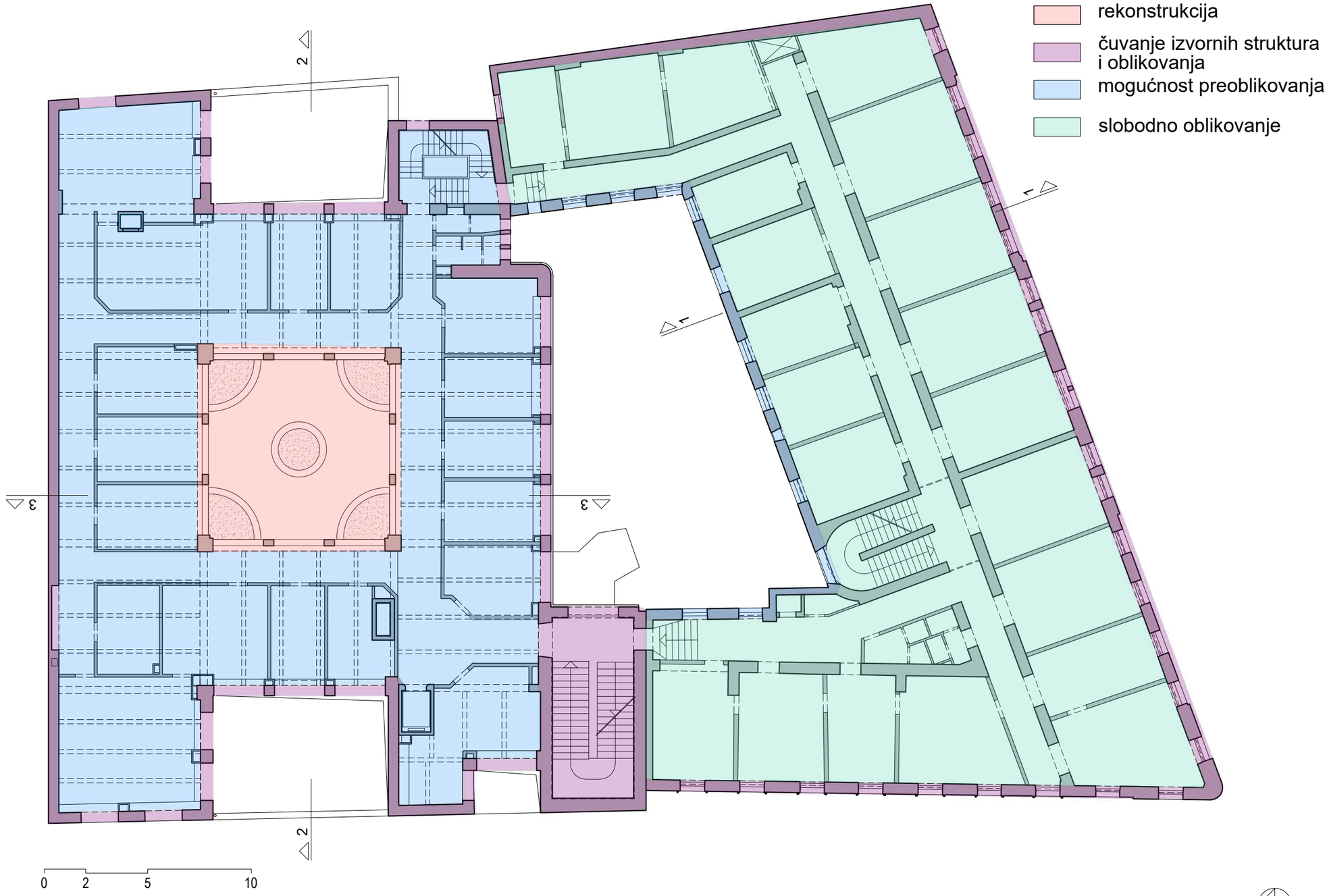
Na južnom pročelju ulične zgrade treba provjeriti boju naliča na stiliziranoj rustici, glatkim plohama pročelja te u zoni parapeta prozora, na prozorskim okvirima i vijencima, kao i na ugaonom stupu. Traži se izvorna boja te podatak je li postojala razlikama u boji/nijansi između glatkih ploha i plastičnih elemenata.

U veži je restauratorskim sondiranjem potrebno provjeriti boju naliča, postojanje traka rustike koju bilježi nacrt te obrise otvora, kao i mogućnost da su unutar zazidanog otvora sačuvani balustri.

Na južnom pročelju dvorišne zgrade sondiranjem treba utvrditi izvornu boju naliča. Također bi trebalo provjeriti jesu li uski prozori uz nekadašnje dizalo bili otvoreni (bez parapeta) cijelom visinom pročelja, kao što je označeno na projektu.

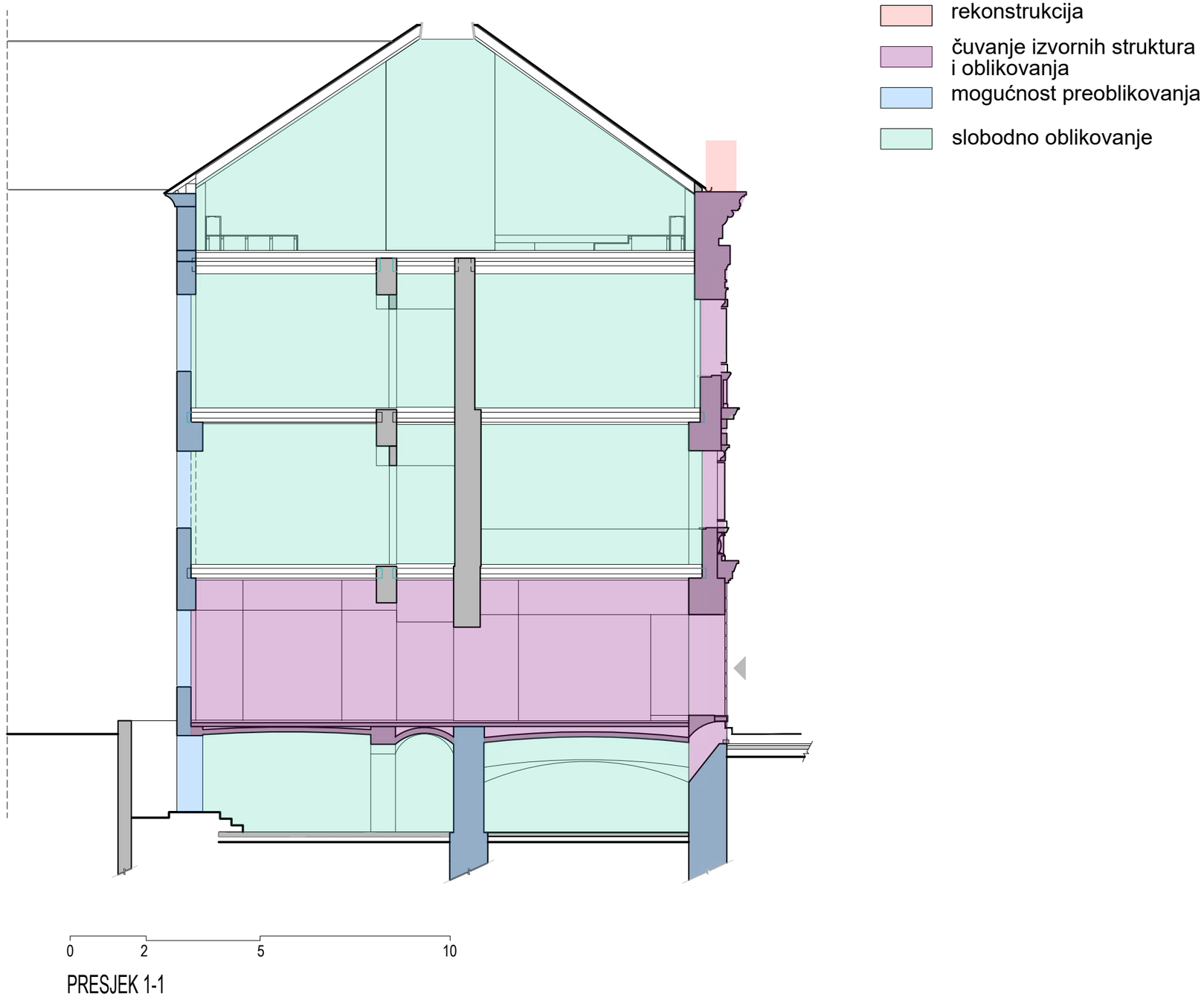
TLOCRT PRIZEMLJA

TLOCRT 2. KATA

rekonstrukcija
čuvanje izvornih struktura i oblikovanja
mogućnost preoblikovanja
0
2
5
10

PRESJEK 3-3

rekonstrukcija
čuvanje izvornih struktura i oblikovanja
mogućnost preoblikovanja
slobodno oblikovanje
0
2
5
10

PRESJEK 1-1

VI.

IZVORI I LITERATURA

VI.1. Izvori

HR-DAZG-1122, Državni arhiv u Zagrebu, fond br. 1122, *Zbirka građevne dokumentacije*: Gundulićeva 14, Gundulićeva 16, Gundulićeva 18, Masarykova 24, Masarykova 26, Masarykova 28

Idejni projekt. Školska knjiga ZGB, Masarykova 28, adaptacija poslovne zgrade, APB Žerjavić, 1977., Arhiva Školske knjige

Glavni projekt. Školska knjiga ZGB, Masarykova 28, adaptacija poslovne zgrade, APB Žerjavić, 1977., Arhiva Školske knjige

Izvedbeni projekt. Školska knjiga ZGB, Masarykova 28, adaptacija poslovne zgrade, APB Žerjavić, 1977., Arhiva Školske knjige

VI.2. Literatura

Arhitekti članovi Jugoslavenske akademije, Rad Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, knjiga 437, Razred za likovne umjetnosti, knjiga XIV, (ur.) Drago Galić, Zagreb, 1991., 38–43

BAGARIĆ, MARINA, *Arhitekt Ignjat Fischer*, Zagreb, 2011.

BEDENKO, VLADIMIR, Franjo Klein i razvoj historicističke arhitekture u Zagrebu, u: *Historicizam u Hrvatskoj*, (ur.) Vladimir Maleković, katalog izložbe, Muzej za umjetnost i obrt, Zagreb, 2000., sv. I., 86–99

CVITANOVIĆ, ĐURĐICA, *Arhitekt Kuno Weidmann*, Zagreb, 1969.

DOBRONIĆ, LELJA, *Graditelji i izgradnja Zagreba u doba historijskih stilova*, Zagreb, 1983.

GALJER, JASNA, Aladar Baranyai; arhitektura i dizajn, u: *Radovi Instituta za povijest umjetnosti*, 21 (1997.), 167–181

IVANKOVIĆ, VEDRAN, Prolegomena za opus Milana Žerjavića. Višestambene zgrade u Ulici grada Vukovara 228–236, u: *Prostor: znanstveni časopis za arhitekturu i urbanizam*, 15, 1/33 (2007.), 80–95

JAKAŠA BORIĆ, VIKI, *Arhitektura klasicizma i ranoga historicizma u Zagrebu*, Zagreb, 2018.

KNEŽEVIĆ, SNJEŠKA, *Zagrebačka zelena potkova*, Zagreb, 1996.

KNEŽEVIĆ, SNJEŠKA, *Zagrebački povijesni trgovi, parkovi i neke ulice*, Zagreb, 2020., 461–462

MAROEVIĆ, IVO, *Graditeljska obitelj Grahor*, Zagreb, 1968.

MAROEVIĆ, IVO, Prijedlog za tipologiju stambene arhitekture u Zagrebu u drugoj polovici 19. stoljeća, u: *Radovi Instituta za povijest umjetnosti*, 11 (1987.), 165–185

MARUŠEVSKI, OLGA, *Iso Kršnjavi kao graditelj*, Zagreb, 1986.

Sveučilište u Zagrebu. Arhitektonski fakultet 1919/1920 – 1999/2000. Osamdeset godina izobrazbe arhitekata u Hrvatskoj, (ur.) Bojana Bojanić Obad Šćitaroci, Zagreb, 2000.

ŠERMAN, KARIN – JAKŠIĆ, NATAŠA, Sveučilište u Zagrebu – stvaratelj slike i identiteta modernoga Zagreba (1874. – 2019.), u: *Sveučilište u Zagrebu, 350, 1669. – 2019.*, (ur.) Mirjana Polić Bobić, Zagreb, 2019., 468–486

Zagreb_Donji grad_blokovi, (izr.) Kristina Kiš-Bonačić, Dubravka Žic, Maja Bubrić, Zavod za prostorno uređenje Grada Zagreba, Zagreb, 2009.

Zagrebački leksikon, (ur.) Josip Bilić, Hrvoje Ivanković, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb, 2006., sv. II, 24.

VI.3. Elaborati

Kuća Majcen-Boranić-Meixner (Gundulićeva ulica 14, Zagreb). Povijest gradnje, valorizacija i prijedlog konzervatorskih smjernica, autorica: Katarina Horvat-Levaj, Institut za povijest umjetnosti, 2021.

Rektorat i Pravni fakultet (Trg Republike Hrvatske 14, Zagreb). Povijest gradnje, valorizacija i prijedlog konzervatorskih smjernica, autori: Sandra Križić Roban, Katarina Horvat-Levaj, Ivana Haničar-Buljan, Institut za povijest umjetnosti, 2022.

Samostanski sklop sestara milosrdnica sv. Vinka Paulskog u Zagrebu u kontekstu donjogradskog bloka – Studija objekata i otvorenih prostora s valorizacijom i prijedlogom konzervatorskih smjernica, autori: Boris Dundović, Ivana Haničar Buljan, Ratko Vučetić, Institut za povijest umjetnosti, Zagreb, 2020.

Samostanski sklop sestara milosrdnica sv. Vinka Paulskog, Frankopanska ulica 17, Zagreb. Povijest gradnje, valorizacija i prijedlog konzervatorskih smjernica za crkvu, samostanska krila i refektorij, autori: Boris Dundović, Irena Kraševac, Iva Vidović i Sanja Cvetnić, Institut za povijest umjetnosti, Zagreb, 2025.

Sveučilište u Zagrebu, Prirodoslovno-matematički fakultet, Biološki odsjek (Rooseveltov trg 6, Zagreb). Povijest gradnje, valorizacija i prijedlog konzervatorskih smjernica, autorica: Katarina Horvat-Levaj, Institut za povijest umjetnosti, 2021.

Urbanističko arhitektonska studija uređenja Bloka 18: Varšavska ul., Gundulićeva ul., Masarykova ul., Trg maršala Tita, Frankopanska ul., autori: Tomislav Bilić, Branko Kincl, suradnici: Hilda Auf-Franić, Vladimir Bedenko, Velimir Gredelj, Dragutin Kiš, Goran Majić, Drago Mihelčić, Zlatko Srdjak, Martin Šimičić, Božidar Vuletić, Zavod za arhitekturu Arhitektonskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 1978

VI.4. Mrežni izvori

Ehrlich, Adolf. *Hrvatski biografski leksikon (1983–2025), mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2025. https://hbl.lzmk.hr/clanak/ehrlich-adolf

Golik, Julije. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013.–2025. https://www.enciklopedija.hr/clanak/golik-julije-1930-2007

Tišina, Franjo Zvonimir. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013.–2025. https://www.enciklopedija.hr/clanak/tisina-franjo-zvonimir

REPUBLIKA HRVATSKA
MINISTARSTVO KULTURE

UPRAVA ZA ZAŠTITU KULTURNE BAŠTINE
Klasa: UP/I-612-08/18-03/0367
Urbroj: 532-04-01-01-01/6-19-10
Zagreb, 11. veljače 2019.

Ministarstvo kulture rješavajući o zahtjevu dr. sc. Katarine Horvat Levaj, znanstvene savjetnice u trajnom zvanju iz Zagreba, na temelju članka 100. stavka 1. Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara (Narodne novine br. 69/99, 51/03, 157/03, 87/09, 88/10, 61/11, 25/12, 136/12, 157/13, 152/14, 44/17 i 90/18) i članka 11. stavka 1. Pravilnika o uvjetima za dobivanje dopuštenja za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara (Narodne novine, br. 98/18), u postupku izdavanja dopuštenja za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, na prijedlog Stručnog povjerenstva za utvrđivanje uvjeta za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, donosi

R J E Š E N J E

1. Utvrđuje se da je **dr. sc. Katarina Horvat Levaj iz Zagreba,** OIB: 99892584662, stručno osposobljena za obavljanje poslova zaštite i očuvanja kulturnih dobara iz **članka 2. stavka 1. točke 5.** Pravilnika o uvjetima za dobivanje dopuštenja za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara i to za **izrada konzervatorskih elaborata za nepokretno kulturno dobro** te joj se izdaje dopuštenje za obavljanje navedenih poslova.

2. Osoba iz točke 1. ovoga Rješenja dužna je o svakoj promjeni glede ispunjenja propisanih uvjeta za obavljanje poslova iz točke 1. ovoga Rješenja, pisano obavijestiti Ministarstvo kulture u roku od 8 dana od nastale promjene.

3. Po izvršnosti ovoga Rješenja, osoba iz točke 1. ovoga Rješenja, upisat će se u Upisnik specijaliziranih fizičkih osoba koje imaju dopuštenje za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara pod rednim brojem **3130**.

O b r a z l o ž e n j e

Dr. sc. Katarina Horvat Levaj, znanstvena savjetnica u trajnom zvanju, podnijela je Ministarstvu kulture zahtjev za izdavanje dopuštenja za obavljanje poslova zaštite i očuvanja kulturnih dobara prema Pravilniku o uvjetima za dobivanje dopuštenja za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara (Narodne novine, br. 98/18).

Navedenom zahtjevu priložene su preslike diplome profesora povijesti umjetnosti i arheologije Filozofskog fakulkteta u Zagrebu od 5. ožujka 1982. i doktorata Sveučilišta u Zagrebu od 1. prosinca 1995., popis obavljenih poslova na kulturnim dobrima te Izjava o poduzimanju potrebnih mjera iz članka 7. citiranog Pravilnika. Sukladno članku 10. stavku 1. i 2. citiranog Pravilnika, u postupku izdavanja dopuštenja, zatraženo je stručno mišljenje nadležnoga tijela.

Stručno je povjerenstvo na temelju priložene dokumentacije i stručnih mišljenja Konzervatorskog odjela u Varaždinu od 19. studenog 2018., Konzervatorskog odjela u Krapini od 8. studenog 2018., Konzervatorskog odjela u Dubrovniku od 6. studenog 2018., Konzervatorskog odjela u Rijeci od 5. studenog 2018., Konzervatorskog odjela u Požegi od 31. listopada 2018. i Konzervatorskog odjela u Osijeku od 29. listopada 2018., a sukladno članku 11. stavku 1. cit. Pravilnika, utvrdilo da postoje propisani uvjeti za obavljanje poslova iz čl. 2. st. 1. toč. 5. Pravilnika: izrada konzervatorskih elaborata za nepokretno kulturno dobro.

Fizička osoba kojoj je Ministarstvo kulture izdalo dopuštenje, dužna je poslove zaštite i očuvanja kulturnog dobra obavljati sukladno Zakonu o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara i propisima donesenim na temelju toga Zakona, sukladno članku 13. stavku 1. citiranog Pravilnika. Fizička osoba kojoj je Ministarstvo kulture izdalo dopuštenje, dužna je o svakoj promjeni glede ispunjavanja uvjeta propisanih citiranim Pravilnikom i drugih podataka vezanih uz njezino poslovanje, pisano obavijestiti Ministarstvo kulture u roku od osam dana od nastanka promjene radi unošenja izmjena u Upisnik, sukladno članku 12. stavku 1. citiranog Pravilnika.

Sukladno članku 100. stavku 5. Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara i članku 11. stavku 3. citiranog Pravilnika, a po izvršnosti ovoga Rješenja, upisat će se dr. sc. Katarina Horvat Levaj u Upisnik specijaliziranih fizičkih osoba koje imaju dopuštenje za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, u kojemu će se evidentirati za koje je poslove ista dobila dopuštenje.

Iz gore navedenih razloga riješeno je kao u izreci ovoga Rješenja.

Uputa o pravnom lijeku:

Protiv ovog Rješenja nije dopuštena žalba, ali se može pokrenuti upravni spor tužbom nadležnom Upravnom sudu. Tužba se podnosi u roku od 30 dana od dana dostave ovog rješenja. Tužba se predaje nadležnom Upravnom sudu neposredno u pisanom obliku, usmeno na zapisnik ili se šalje poštom. Uz tužbu se dostavlja izvornik ili preslika ovoga Rješenja za Upravni sud, prijepis tužbe i priloga za tuženika, a ako ih ima i za svaku zainteresiranu osobu.

POMOĆNIK MINISTRICE

Republika Hrvatska 1 Z A G R E B MINISTARSTVO KULTURE

Davor Trupković, dipl. ing. arh.

Dostavlja se:
1. dr.sc. Katarina Horvat Levaj, Institut za povijest umjetnosti, Ul. grada Vukovara 68, 10000 Zagreb (s povratnicom)
2. Konzervatorski odjeli Ministarstva kulture, svi
3. Gradski zavod za zaštitu spomenika kulture i prirode u Zagrebu
4. Upisnik fizičkih osoba koje imaju dopuštenje za obavljanje poslova zaštite i očuvanja kulturnih dobara, ovdje
5. Pismohrana, ovdje

ISBN 978-953-373-065-3